

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Va-yiḳra

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

ארקיו רפס ןמ ךוניחה רפס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9951

ספר החינוך מן ספר

ויקרא פרשת ויקרא

כב

פרשת ויקרא

יש בה אחת עשרה מצות עשה וחמש מצות לא תעשה :

קטו לעשות העולה כמשפטה שא' אם עולה קרבנו וגו' כמו שכתוב בפ' : משרשי המזבח מה שכתבתי במצות הכי' על ענין הקרבנות סדר ויקחו לי : מדיני המזבח מה שאמרו ז"ל במעשה העולה שהיתה נעשית כן . שוחטין את ההבמה בעורה והשחיטה כשרה אפילו בזרים ונקבלת הדם ואילך מצות כהונה וזוהר הכהן הדם ונפשט אותה ומנתחה איברים שלמים דכתיב לנתחיה . ופירשו ז"ל ולא נתחיה לנתחים וכשמנתח מסיח גיד הנשה מן הירך ומוקטיר כל הנתחים על גבי המזבח ואומר שראשי הכבשים ושיער שבזקן התישים והעצמות והגידים והקרנים והטלפים בזמן שהן מוחברין מוקטירין הכל שא' והקטיר הכהן את הכל פירשו לא יעלו שאמר ועשית עולותיך הכשר והם וסדר הניתוח כיצד היה בודות בני המזעים כיצד וכמה בני אדם מוליכין את האיברים לזוהר שאמרו ז"ל כי הכבש בששה והסור בארבעה ועשרים בעולות ליבור ועולות יחיד כפחות . וענין עולת הזקן כיצד נעשית . ויתר פרטים וכו' אורים בזבחים : ונהוגת בזמן הבית בזכרי כהונה וכהן שעבר ולא עשה כסדר הזה ביטל עשה :

קיו לעשות וזלזלת המזבח על הענין הנזכר בתורה בפרשיותיה שא' ונפש ביקרוב קרבן מנחה וכתים ואם מנחה על המזבח . וכתוב עוד ואם מנחת זרחה . וענין המנחות הוא קרבן הבא ממיני הקומחים ולא מבעלי חיים וכבר כתבתי למעלה כי הקרבן בבעלי חיים הוא באמת דמיון חזק אל בני אדם להכניע ולהשפיל הנפש המתאוו והחושלת כמו שהוא רואה שבעל חיות כמותו אלא שאין בו שכל נשדף וכלה . וכמו כן הנפש החושלת מנד חולשת השכל תכלה ותאכד גם כן אם תתנווד בפעולות בגויות שהן החטאים כי החטא לא יבא רק נשדף בהמה והקרבן בזה שאינו בעל חיים אע"פ שהוא בא גם כן להכניע היצר שיראה האדם כי בשביל חטאו נלשדף לשרוף ממונו ולכלותו באמת אין דמיונו חזק כמו בבעלי החיים וזן הדומה לפי הפשט כי על כן יקרא מנחה ופניו שפניו מועט עוקרין בעל חיים כמו שמנחות בני אדם יהיה מועט ברוב הפעמים ועוד נפקי שהרבה מהם באות נדבה וזה שאינו בחיוב אל בני אדם יקראו מנחה . ואלו הן כל מיני המנחות שהיו מקריבין בזמן הבית הבאות בפני עצמן כלומר שאינן באות למנחת נכסים ר"ל בגדרת קרבן אחר שלש מנחות הן שהן באות בשביל כל היצור והם עומד בפסח שמי הלחם בעצרת לחם הפנים בכל שבת ושלשתן קראות מנחה . ותשע שליחד ואלו הן א' מנחת חוטא והיא המנחה שיקריב העני כשיתחייב חטאת ולא תג' ידו . ב' מנחת סוטה והיא מנחת הקנאות הכתובה בפרשה נשא . ג' מנחה שיקריב כל כהן שיכנס לעבודה שיקריב אותה בידו והיא קרחת מנחת חינוך . ד' המנחה שיקריב כהן גדול בכל יום והיא קרחת מנחת חבתין . ה' מנחת הסלת והיא באה בגדר נדבה . ו' מנחת המזבח והיא באה בגדר נדבה . ז' מנחת מנחה תגור והיא חלות ובה בגדר נדבה . ח' מנחת חטאת מנחת חטאת מנחה תגור והיא דקיקין ובה בגדר נדבה . מנחות אלו יזקן סלת חטים וזמן שעורים . מהן נאכלות לכהנים חזן מן הקוילה ומזן שהן נשרפות כולן ואחת מהן חזן והיא שתי הלחם שזכאיין ביום עצרת שגם הן קראין מנחה ואינם קריבין

לגבי מנחה ועל שתי הלחם אינו נאמר בתורה כשאר דרך כלל כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חזן פרט באלו המנחות מן הכלל ועליוס נאמר גם קרבן ראשית תקריבו אותם ליה' כלומר באלו לא אסרתי לכם את החזן ומכל מקום אל המזבח לא היו עולים מכוון שהיה בהם חזן וכמו של' כהן ואל המזבח לא יעלו לרית ציחא . כל השאר היו מנחה . וסדר הכהן כן היא' אדם מביא סולת עתוק ביתו בכלי כסף או זהב או של ונתכת ומוליכה אל הכהן והכהן מוליכה אל המזבח וקונון עומה הכהן בראשי האכילות ומוקטיר הקונון כולו במזבח והשאר נאכל לכהנים והו סדר האכלות וסדר הנשרפות והנולאות שניעשות במנחות על ידי זרים והנעשות בהן על ידי כהנים . ויתר פרטים וכו' אורים הכניס על זה והיא מנחת מנחות (סס) ונהוגת ישיית המנחות בזמן הבית בזכרי כהונה וכהן שעבר ושינה מעשה המנחה המפורס בה בטל עשה :

קיו שלא להקריב שאור ודבש לגבי מנחת שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אישה ליה' . וכמלה המניעה בראש הפסוק שנאמר כל המנחה אשר תקריבו ליה' לא תעשה חמוץ . ודבש הוא גם כולל לדבש הידוב . וכן דבש תמרים שהוא סתם דבש של תורה . וכן מיתל היואל מן הפירות המתוקים ובכלל לא תקריבו הוא גם כן שלא לתת ממנו כפיטוס הקטורת וכיון שהפטמן אמרו ופה היה הדבש לקטורת אלא שאסרתו התורה . ואלו שרשי מנחה וזכעלמים מאלד למנחא אפי' רמו קטן מהם . ואלו שפני שכר הודיעי בפתיתת חבורי שכונתי באלו הטעמים שאני כותב להרגיל הנערים ולהטעים להם בתחלת בואם לשמוע דברי ספר כיוס לדכריתורה טעמים ותועלת ויקבלום על דרך ההרגל שלהם וכפי חולשת שלם ואל היו להם המנחות בתחילה כדכרי הספר החתום פן יבעטו בהם ותתן כדכנערוות וימחוס לעולם וילכו להכלי ע' באכתוב להם כל אשר יעלה בתחלת המחשבה וא' יתפוש עלי תופש בשם דבר אחר יודיע הכוונה . ואומר כי ענייני הקרבן כולם לעורר מנחבת המקריב ולפי המעשה ההוא יקח דמיונותיו כנפשו הכל כאשר כתבנו כבר . ועל כן בהרחיק החזן שהוא נעשה כשהיה גדולה מקרבנו יקח דמיון לקנות מדת הזריות והקלות והמחירות במעשה הש' . וכמו שאמרו ז"ל היו קל כנשה ורן לכאכו' . ונתחייב הענין מנחת היחידים יותר מנחתת ליבור לפי שהיאוש והעלה נמאל ביחוד יותר כי הרבים זיהרנו את זה ולכן לא תקפיד התורה על זה במנחתת היבור הבאה מזמן לזמן כגון שתי הלחם של עצרת אבל בלחם הפנים אג"פ שהוא נקרא גם כן מנחתת ליבור מנחתת שהיא מנחה תמידית בכל שבת ושבת תקפיד התורה בה ונלשונו גם כן בה שתיים מנחה ובענין הרחקת הדבש נאמר אל הילדים רבים כדי ליסרם שהוא סבה לדמיון שינעט האדם מלרדוף אחר המאכלים המתוקים לחבו כמנהג הסוכאים והאוללים ינשכו לגולם אחר מתוק אבל החכם לא יתן לבו כי אם אל המאכלים המועילים לגופו וזריכים למחיתו ושומרים בריאות איבריו ולוה ראוי לכל בעל שכל לכוין בזווגו ושתייתו לא למנות הנחת מנשום הגרון ולו חכמו בני אדם ויכילו זאת . כי כל ענין חוש המושט חרפה היא להם כל שכן שאין ראוי להם לכוין אליו וליהנות בו רק הגריך אל הטבע בכרח ונאנשי המנחה כתבו חוש המישוש אשר הוא חרפה לנו . ועוד שמועתי טעם באיסור שאור ודבש לפי שהשאר מנחיה עממו וכן הדבש מועלה רתיחתו הרבה ולכן כתרחקו לרמוז כי תועבת הש' כל גבה לב . ועוד רחיתת כפי' הראמ' ז"ל שכתוב כן וזה לשונו : ובעבור שהקרבנות ל' חזן לש' הנכבד לא יוכלו מן הדברים המתוקים לגמרי כמו הדבש רק מן המזוגים כאשר

ספר החינוך מן שער ויקרא פרשת ויקרא

התקדד ותשמור נפשם ותשאר קיימת לעד . מדיני המזבח וזה
שחמרו ל"כ כל קרבנות נמלחים קודם שיעלו למזבח ואין לך דבר
שקרב בלא מלח חוץ מן הכסבים והדם והעצים ודבר זה קבלה ואין לו
מקרא . ואם עבר והקריב בלא מלח הקרבן כשר ונרצה חוץ מן
הנמחה שהולח ומעכה שנאמר בה כפי' ולא תשבת מלח ברות אלהיך
מעל ומחתיך . ויתר פרטיה מובארים בספרי ובמקומות מונחות
(ה' איסורי ינובח פ"ה) . ונוהגת בזמן הבית בזכריה כהונה ועובר
על זה והקריב קרבן או נמחה בלא מלח בטל עשה . ועוד שהיא
עובר על לאו דתיב ולא תשבת מלח וגו' :

קב שיקרבו סנהדרין גדולה קרבן אם טעו והורו שלא כהלכה
בעבירות חמורות שחייבין עליהם כרת ועשו הקהל אורונו
על פיהם שנאמר ואם כל עררתי ישראל ישגו וגעלם דבר וגו'
כבר כתבתי למעלה כי ממונות הקרבן להכניע נפש המתחזה
ולתגדלת נפש השכליות ועל כן נהגו אל הגדולים טעות בדבר ידוע
כי בחולשת השכל חירע להם וראויים לחזקו עכ"ל על כן יבוא אל
הבית אשר שפע השכל עליו ועשו מעשה הקרבן וישיבו על לבם
כח הפעולה גריעות הנפש ההמית הנעשה וחשיבות השכלית
היושרת הוכה ומתוך מחשבת טהרה זו ישגו ויפילו בכל
הוראותם ליגולם . מדיני המזבח וזה שאמרז"ל שיש טעות
מהוראת שה"ר חייב להביא הקרבן ולא על העושה על פיהם ויש
שהעושה חייב להם וחלו מן התכאים הנריכים בדבר שהיו ב"ד
חייבין ולא העושים על פיהם סיבה של שבעים וחד ויהיה ראש ישיבה
עומם כשעה שהורו והיו כולם ראויים להוראה שנאמר אם מועיני
העדה עד שהיו להם לעינים כלומר ראויים להוראה ויעונו רובם
בדבר זה שהורו בו ויורו בפירוש שיאמרו לעם מותרים אתם לעשות
ועשו כל הקהל או רובם על פיהם ונודעין שהדבר שהורו ב"ד כרת
הורו ולא שידעו אותן עושין שטעו ונעשו אע"פ כ . ועוד שזו לבטל
מקצת ולקיים קצתה אבל לא לעקור כל מזבח אחת שנאמר ונעלם דבר
ולא כל הגוף ויש גזירת הכתוב וכשיודע להם החטאת שידעו גופו
של דבר שהורו בו נגהה ולא שישפוקו על חייה דבר אירעה להם
בשגגה ואע"פ שידעו כי כדאי שגגו באחת ואף שהודיעם החוטאים
ואמרו להם בוו שגגתם כיון שהם אינם זוכרים אותו דבר בכיוון
פטורים שנאמר ונודעה החטאת כלומר להם ולא שידעו אחרים
כל אלה התכאים נריכים להיות בדבר שיתחייבו בה"ד בקרבן ולא
העומים על פיהם ואם חסר אחת העושה על פיהם חייב חטאת
קטנה והן פטורין . ויתר רובי הגדולין שהיחד חייבו פטורין
או הן חייבים והוא פטור וחלוק הקרבנות שביניהם כגון מה שאמרנו
ז"ל כל המזלות שפגורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת
היחד מביא כשבה או שעירה ובשתי אעיר . וכתן משיח וכו' מ
מביאין פרו והוא הכהן הגדול שנמשח בשמן המושח . ויתר פרטיה
במסכת הוריות ובמקומות מוכחים (הל' שגגות פ"ד) ונזכרת
בזמן שיש לנו סנהדרין גדולה :

קיא שלא להשכית מלח מעל הקרבן או הנמחה כלומר שלא יקריבו
הכהנים שום קרבן או שום נמחה אלא אם כן ישימו בהן מלח
שנאמר ולא תשבת מלח ברות אלהיך מיעל מנחה היך וכתוב גם
כן על כל קרבנך תקריב מלח . כושרשי המזבח כתבתי
למעלה בראש הספר : מדיני המזבח אמרוז"ל שמוזה למלוח
הבשר יפה כעין מליח הבשר ללבי שומלחו ונשני נדדים וכדיעבד אפילו
מלח כל שהוא כשר ושהולח שומלחין בו הקרבנות הוא משל ניכור כמו
העצים ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנות וכל זה מוגדלת
הבית דמוקנס עשירות ליכא עניות . ובשלשה מקומות היו נותנין
המלח בלשכת המלח ועל גבי הכהן . ובראשו של מזבח . בלשכת
המלח היו מולחין היתכרים ובראשו של מזבח מולחין הקוין והלבונה
והמנחות הנשרפות ועולת העוף . ויתר פרטיה מובארים בספר
מוכחים : ונוהגת בזמן הבית בזכריה כהונה כי להם להשלים נרבי
הקרבן . וכתן העובר עליהם והקריב קרבן או נמחה בלא מלח כלל
בטל עשה וגם עובר על לאו זה ולוקה . שהרי מעשה יש כאן כזהוא
מקריב הבשר התפל שהוזה עליו שלא להקריבו בלא מלח :

קיב להקריב מלח על כל הקרבנות . כלומר שיתן מלח הבשר
הקרבן וכן בקנות המנחות שנאמר על כל קרבנך תקריב
מלח . כבר אמרנו בחלות בניין הבית כי משרשו מנות הקרבן
להכשיר ולהשייר נפש המקריב אותו . ועל כן לעורר נפשו של
מקריב למנוח בהקדשת דברים הטובים והערכים והחכמים עליו
וכמו שכתבנו למעלה . והמלח שיש בו כן חן ושיעור כדושתיה
אותה פעולה של מלח לא תמחה לפי הנכונת האדם דבר כי או יתעורר
לבו אליו ויתר . כי כל דבר מכלי מלח לא יתקח ללא טעמו ולא חף
דיו . ומלבד זה יש במלח ענין אחר רמזו כי המלח נוקים כל
דבר ומלח על ההפך והרקקין . וכן כמעשה הקרבן . ועל הכתוב

אמרז"ל בברית העולם שפך מדת רחמים כבודת הדין ובראו
ע"כ : מדיני המזבח וזה שאמרז"ל שכל המנחות הקרבנות לנבי
המזבח ברות מלח כמו שאמרנו . וכן שירי המנחות שאוכלים הכהנים
אע"פ שהם מותרים לאכול אותם בכל מלח ובדש אף חוכלים אותם
חזן . שנאמר לא תאפה חזן חלקם וכו' . ויש כוונתו אפי' חלקם לא
יחמו ולאם תחמין שיריה לוקה ולוקין על כל עשייה ועשי' שבה . כי כיד
לשם חזן או קטפה או אפאה חזן לוקה . שנאמר לא תאפה חזן .
וגא' לא תעשה חזן . לחייב על מעשה יחיד . שבעשיית חזן
חייב חלקות ואין לותתין חטים של מנחות שמה יחמו ויאע"פ שאמר
ז"ל שהמנחות האפות היו בלשות כפושדן ומשמרין אותן שלא
יחמו שהכהנים ורזיזים הם . ושאר ודש אופרים בכל שהוא שנאמר
לא תקטירו ממנו כלומר אפילו כל שהוא ואינו חייב אלא אם כן הקטורין
עם הקרבן או לשם הקרבן . ואחד המוקטיר ענין או תערוכתן לוקה .
אכל הקטורין כפי ענין לשם עצים פטור שנאמר ולא המזבח לא יעלו
לרות ניחח . לרות ניחח או אפה מעלה אבל אפה מעלה לשם עצים .
ויתר פרטיה מובארים במסכת מנחות . הרמב"ם ז"ל חשב חמור
שאר ודש ללאו אחד כלומר שאם הקריב שאור ודש שניהם יחד אינו
לוקה אלא אחת . וכן אם הקריב כל אחד כפי ענין לוקה על כל
אחד מלקות אחד וכתן טעם לדבריו שהיו לאו שכללות וכלאו
שכללות כוש לוקין מלקות אחד על שני הדברים . והרמב"ם ז"ל
חלק עליו לחשוב שאור ודש מליחין ואמר שחייב רופא ככאן לאו
שכללות שהרי כחזן מיוחד לאו כפי' שנאמר לא תעשה חזן . ואם
כן לאו של דש אע"פ דאיכא שאור בהדיא יש לנו לומר שיעל הדש
בדרוש אותו לחודיה ונמלא לאו בכל אחד . ויתר ראיותיהם בספרים :

ונוהגת בזמן הבית בכהנים הזכרים כי להם העבודה :

ונוהגת בזמן הבית בכהנים הזכרים כי להם העבודה :

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת ויקרא

ואחר שכתב בה מודו כי כתיב קרבן כסגנתו עם הכלל שלנו שכל
שבזונו כתיב יס כסגנתו חטאת וכתוב בשבועת כטוי או נפש כי
רשבע לבטא בשפתיו וגו' ונעלם ממנו וגו' והביא ארת
אשמו ומניין שהחייב כה בקרבן עולה ויורד שכתוב שם הפרשה
ואם לא השיג ידו וגו' משרשי המזוה כבר אמרנו כי ענין
הקרבן להוכיח ולהשיב החוטא אל לבו ככת הפעולה כי הרע מעשיו
וסיקש מחילה לאל על העשוי ויזהר על העתיד ומחמתו ב"ה
זכיר דעתו קלות שכל בני איש ומיעוט הכנתם ודלות כחם הקל עליהם
הכפרה בחטאים האלה הנזכרים להיות כתי עושר בני אדם וענינים
לפי ששלוש קרוב אל בני אדם שאין ספק כי חטא הלשון קרוב
ותמיד יותר מחטא המעשה והוא יספיק לך אל השבועות גם על ענין
מוקדם וקדשו ידוע שהשולח מניו בו . שעינין הטהרה קשה מואד
על כל אדם לשמרו עד שיש לו לאדם הטהור להזהר מהתקרב אל
בני אדם ומחש הטומאה ויחריף הענין אם באתי לכתוב מוכח לדון
הכסלות המזוין בו . ואולם ידוע הוא לכל מבין . ומן הפרש
הזה שאמרנו שהשולח קרוב לענינים אלה הקל להם עוד בשבועות
העדות להיותם מביאין כפרה בין על שוגג או מניד לפי שעינין
העדות הוא תמיד ביותר ויזכר לה האדם רע ותוליס השקר בשכחה
ולא יכווננו עדותם . גם ישוין הכריות שאין משגיחין כל כך כרעה
הגדולה שעושין בהטיות כיוון העדות אחר שבידיהם לא יגזלו ולא
יחמסו אף על פי שבמכתן אדם יעשוק ורצון לא יתנו לב על זה ועל כך
מהתמדת הענין וקלותו בעיני המון העם היו מחמדיו ב"ה להיותם
מביאים כפרה בין שוגג בין מניד ואולם המבין בבני אדם יודע כי כל
אשר ירחיקו האל ממונו אע"פ שכתב הדבר לכפרה רחוי לנו להרחיקו
תכלית הריחוק והענין הוא כאילו יודיע האל ב"ה אל בני אדם דבר
פלו' אין רצוני שתעשו אותן בשום פנים ואולם הנכסל ומכס ויעבור
עליה יעשה תשובה בכל כחו ויגדור עצמו בהרבה גדרים ויביא קרבן
לקבוע הדבר בלבו שלא יכשל בו עוד . ומכל מקום לא יניח האיש
ההוא שלא יעבר על מצות בוראו . מודו המזוה שכל אחד מוד'
חטאים אלו מחייב עושהו להביא כסבה או שיערה כדון חטאת קבועה
כידוע ואינו נפטר בעוף או בקומח אלא אם כן הוא עני ואם הוא עני
והביא כסבה או שיערה לא יא' ידי חובתו . והטעם לפי שאחר שהאל
ב"ה רחם עליו ופטרו בכך אינו כדון שידחוק עצמו להביא ביותר מן
שתשיג ידו וזכה יקנה כל מבין עצה לבלתי עשות הולאות ביותר מן
הראוי לו לפי ממונו למען כי בוטחה לגזול את הכריות כשמוקם
למודו ואינו מוצא . ואמר גם כן שמי שהיה עשיר והפריש מעות
ליוקח מהם כסבה או שיערה והעני נרצף למענות יקח שתי תורות
או שני בני וזה ויאמר הרי מעות הללו מחוללין על עופות אלו .
ואחר כך יהנה בכל המענות . וכן אם הפריש מעות לעופות והעני
נרצף להם מחלל על עשירית האיסה קמח ונהנה בהן וכן עני שהפריש
מעות לעשירית האיסה והעשיר מוסף עליהן ומביא כסבה או
שיערה . ועשיר קרא לענין זה כל זמן שיש לו . ומיזב קרבנות
אלו דוקא שגוג. ובשבועות העדות אפילו במניד אכל באנוס אין בו
חייב קרבן באחד מהם שכל אנוס התורה פטרנו מכל חייבו והכדדן
שאינו מתחייב אלא קרבן אחד אפילו על כמה שבועות או קרבן אחד
על כל שבועה ושבועה . וכן בענין קרבן טומאת מוקדם וטומאת
קדשו הדדן שיש בהן לחייב ולפטור גד החיוב והיה כשיש לו לחוטא
ידיעת הטומאה והקדש או מוקדם תחלה וכן בסוף והעלם כתיבם
כיד נטמא וידע שנטמא ובא לידו כשר קודש וידע שהוא כשר קודש
או בא ליכנס למקדש וידע שהוא מוקדם שעכשו יש לו ידיעה מן
הטומאה ומן הקדש בתחלה ואחר כך יש העלמה שכת טומאתו ומש

שהוא טהור וכן נמי שנעלמו ממנו הקדש או המוקדם וחשבו לחולין
ואכל מן הקדש או נכנס למקדש שזה העלם כתיב ואחר כך נודע לו
שטמא היה או שבר קודש או מוקדש היו שזו ידע בסוף בענין זה
מביא קרבן . על זה אמרו ל' ידיעה בתחלה ובסוף והעלם כתיבם
ולד הפטור הוא כגון שנטמא ולא ידע שנטמא ונכנס למקדש או
אכל כשר קודש ואחר כך נודע לו שנטמא בענין זה הוא פטור מקרבן
ודן זה אינו כשאר חייבי כריתות שבתורה שכתב שנטמא הכריתות מכיון
שידע בסוף אינפ' שבתחלה לא ידע שייב קרבן . והכתוב חכמה
שכאן לדון כן דכתיב כטומאת מוקדם וקדשו והעלם ממונו וכלל שהיתה
לו שעת ידיעה בתחלה ונאמר אחר כך והוא ידע הא למדת שרצף
ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם כתיבם . אבל כשאר חייבי
כריתות כתיב כשעתה אחת מכל מצות יאשר לא תעשה וגו' או
הודיע אלו חטאתו כלומר מכיון שידע בסוף אינפ' שלא ידע בתחלה
שהרי אין כתיב שם והעלם ממנו שגלגל ממנו ידיעה בתחלה .

ומענין המזוה גם כן מה שאמרנו ל' שמי שיש לו ידיעה בתחלה ולא
בסוף שאין יכול להביא כפרה כמו שאמרנו ששעיר שלזיס הכפורים
הנעשה בפנים ויום הכפורים בעלמנו תולין עד שיודע לו וביא קרבן
כפרתו . ושאין לו ידיעה בתחלה אכליש לו ידיעה בסוף שאמרנו
שאנו מביא קרבן לעולם שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מוכפרין
עליו . ועל שאין לו ידיעה לא תחלה ולא סוף שעיר הרגלים
ועשירי ראשי חדשים מוכפרין עליו . ועל זדון טומאת מוקדם
וקדשו פר כהן גדול של יום הכפורים מוכפר אם המניד מן הכהנים .
ואם היה מיישראל דם שעיר שנעשה בפנים ויום הכפורים מוכפרין
שאמר וכפר על הקודש טומאת בני ישראל . ומה שאמרנו ל' כי
בארבעה חטאים אלה הכל שוין בהן בקרבן מלך וכהן משיח והדיוט
שאין חילק ביניהם התקרבן אלא כמות שחייבין על שגגתן חטאת
קבועה . אבל באלו שחייבין עולה ויורד הכל שוין בהן ויתר פרטיה
מבוארי' בכריתות ובשבועות . ואינו נזכר כנקבות שאין בתורת עדות
חון מוקרבן שבועות העדות . שאינו נזכר כנקבות שאין בתורת עדות
כמו שכתבנו למעלה ועובר עליה ולא הקריב קרבנו על אחת מחלה
בטל עשה :

קכד שלא יפריד הסהן מן העוף הכא לקרבן והוא הנקרא חטאת
העוף הראש מן הגוף כשימלוק אותו שאתר ובלק ארת
ראשו במבול ערפו ולא יבדל . ופי' מליקה הוא שנופך הכהן
לפניו מנוול ערפו דהיינו עם הנקרא עם המפרקת ומתוך העלם
לפניו עד שנגיע לסימנים ומתוך גם הסימנים לפניו או רוכו של
אחד מהם וזאת היא שחייטנו של חטאת העוף ורצף סימנין הכהן שלא
יחנך הכל לגמרי עד שיהא כפרד הראש מן הגוף ועל זה נאמר ולא
יבדיל . כבר אמרנו במונות בנין הכית שאין בני יכולת וגם לא לאשר
קטנו עבה ממתנגנו למנוח טענה גם על כד הפשט כפרטי הקרבנות
ודי לנו למלאכתנו זאת להודיע בעניין הקרבנות דרך כלל קצת טעם
על כד הפשט . וכבר כתבתי למעלה מה שידעתי ושמעתי וענין
המליקה והאזרה שלא יבדל גם זה מפרטי הקרבן הוא ואך אמנם
אשר לא יחוס להוליא כל רוחו ויכל להשיב כי אולי בדבר המליקה
הנעשית ביד הסהן בחטאת העוף שהוא קרבן של עני רמוז שיהנה כל
אדם בתכלית המהירות לרובו של עני ועל כן אינו לרין קרבנו שחייטה
שלא יצטרך הכהן לחזר אחר פסין ולבדוקו ויתבטל העני שם
מואלאכתו כתיב : גם להפליג המהירות אמר שיתחיל מנוול ערפו
כי הוא המוכן אל ידו ולא יצטרך להפך הלאור אל כד הסימנים ועוד יש
רמוז בענין המליקה שהיא מנוול העוף בתורים וכתיב וכה שנטמא
שראל בהם שלא יהיה קשי עורף . וענין אומר הכדלת הראש מן
גוף

הנוף דבר ראוי הוא להידור הקרבן כי באמת כשראש העוף דבק עמו
 הוא יותר מהדור וראוי לנו להדר קרבנו של עני בכל כחו די לנו
 בעניויותו אין לנו להוסיף בבלותו לפחות תחור קרבנו וכ"ו מן היסוד
 אשר בנינו תחלה כי משרשי הקרבנות לקנות כנסנו מדות טובות
 ומצולות ולהכסוד פעולותינו בכת הדמיונות שאלחנו בעוקים בהם כי
 מהיות האדם בעל חומר לא יציר ויקבע הדבר ליד חוק כנסנו כי אם
 על ידי הפעולות ועד שמוענו טעם אחר כחוק כזה : מדיני המזנה
 מה שאמרו ז"ל כי לא אוחז הכהן טהרת העוף בשעת מליקה אוחז שתי
 רגלי העוף בין שתי אצבעותיו ומולקו וזו מעבודות קשות שבקדש .
 ואם שנה ואחז וכל מקום כשירה . וכל מקום יזכר כזה למליקה .
 פי' גם זה לאמר שהיא לומר עניינו של עני ולפיכך אין לו מקום מיוחד
 יותר פרטיה ומבארים בזה : (ה' מעשה הקרבנות פ"ו)
 ונוהגת בזמן הבית ככהנים וככל אדם שכל מי שהכדיל בטחאת
 עיני לוקה :

קבה שלא ישים הכהן שוין במנחת חוטא עני של לא ישים עליה
 שוין ואע"פ שבשאר מנחות היו נותנין שוין ומפני כן
 אמרתי חוטא עני כי חוטא עשיר אינו מביא מנחת קומ לעולם כי
 אם קרבן הכמה כמו שמפורש בתורה : משרשי המזנה לפי שהשמן
 רמז למעלה ולגדולה שאם אהת מערבו בכל משקים הוא קץ על טולן
 וזו דבר חשוב מאד וידוע הוא חשיבות שוין הטוב על קומתו כי
 המתחבלי למעלת מלכות או הכונה על כן אין ראוי לתת מוננו במנחת
 החוטא הנריך להראות כעניו דלמה ושפלות על שבה דבר עבירה
 בידו . ועוד לאמר שהוא למחלת בעני שלא להטריחו יותר מראי
 להביא שוין כי ה"ל למטריח ברוי ומפניה גם כן לא חייבו רק
 במעט קומתו שאי אפשר לשום אדם אפילו בדלי דלות בלא מעט קומת
 זה יספיק לנו גם על הכונה : מדיני המזנה מה שפירשו ז"ל
 שמנחת חוטא היתה עשרון אחד לא פחות ולא יותר . וכל המנחות
 הקרבנות לגבי מנחת טענות שוין ולכונה ולגו שוין לכל עשרון וקומן
 לפניה לכל מנחה כן שהיתה עשרון אחד או אפילו ששים עשרון .
 אבל יותר נשמע אין מביאין במנחה אחת חוץ ממנחת קנאות ומנחת
 חוטא שאין בהן שוין ולכונה שאלמר לא ישים עליה שוין ולא ימן עליה
 לכונה יותר פרטיה ומבארים במנחות : ונוהגת בזמן הבית בזכרי
 הכונה כי להם העבודה ובהן העובר עליה ונותן שוין במנחה של
 חוטא עני לוקה :

קבו שלא לתת לכונה במנחה שאלמרנו של חוטא עני שאלמר לא
 יהן עליה לבונה . ולשוין המס' מחייב על השוין בפני
 עניו ועל הלהכונה בפני עניו לפי שהן שני לאוין בלי ספק . כל העניין
 מהלכונה כעניין השוין שכתבנו אין להאריך בו :

קבו לשלם כל הכונה מן הקדש אחד קדשי עובד ואחד קדשי בדיק
 הכית ואף כתרמי כהנים וכן בקדשים קלים או חובל קדש
 בשגגה כלומר התרוצה כל מה שאכל או הכנה מוננו בתוספת חומש
 וכיח קרבן על שגגתו איל בשתי שלמים או יותר והוא נקרא חמש
 מעילות והוא אחד מחומש השויות ודלות הידועים שאלמר נפש כי
 תמועל מעל וגו' והביא את אשמו וגו' . ואלמר ואת אשר חטא
 מן הקדש ישלם וחמישתו יוסף עליו : משרשי המזנה לתת
 יראה ויחיה על כל אדם וזה הקרב כעניני הקדש וכבר כתבנו למעלה
 תועלת הראיה והגדלה בקדש ל בני אדם . מדיני המזנה מה שאמרו
 ז"ל שהמועל אחר מועל אדם הראשון בשגגה האחרון פטור לפי שכבר
 כתלל הקדש אדם הראשון כתחייב בתשלומין ובקרבן . ואם
 הראשון כמודי שאלמר כתורת קרבן האחרון כתורת מועלה . ואין
 מועל אחר מועל כמקדשים אלא בכמהם וכלי שרת כלבד : והנוטל

פרטת מן הקדש על מנת שהיא שלו לא מועל עד שיזינה בחפצו .
 נתנה לחבירו הוא מועל וחבירו לא מועל שאין מועל אחר מועל אלא
 בכמהם וכלים כמו שאמרנו ודיני המעילה בין בקדשי מוכח בין בקדשי
 בדיק הבית . ושיעור מעילה בשוה פרטת דברים שהותרו באכילה מן
 הקרבנות כגון בשר טהור ואשם אחר זריקת דגון או שתי הלחם אחר
 זריקת דם שני הכהנים אין בהן מעילה אפי' אבל חור מאלו וכיוצא באלו
 הואיל והן מותרין למקצת בני אדם ליהנות בהן כל הכונה בהן לא מועל
 ואפי' כפסלו וכאשרו באכילה הואיל והיתה להם שעת היתר אין חייבין
 עליהן מעילה . כשתפק לו אדם מועל או לא מועל פטור מתשלומין וקרבן
 ותשלומין הקרן והבאת הקרבן מעכבין הכפרה ולא החומש שנאמר' כאלו
 האשם וכסלח לו אילו ואשם מעכבין ואין החומש מעכב . ואחר שהוסיף
 החומש חומש אם נהנה בחומש אחר כך מוסף חומש על חומש
 דכתחילת הקדש הוא חשוב והחומש הוא אחר מארבעה על הקרן . עד
 שיהיה הוא וחומשו חומש . ויתר פרטיה ומבארים בתמורה ובמעילה :
 ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל או נהנה
 בעשיית מעשה מן הקדש בשוה פרטת כמודי לוקה ומשלם מה שחבר
 מן הקדש הקרן לכד כי המודי אינו בתוספת חומש ואזהרה של מעילה
 להלקותו מדכתוב לא תוכל לאכול כשערך וכמו שכתוב בע"ה בקדר
 ראה מועל בשגגה ומשלם מה שנהנה ומוסף חומש ומביא קרבן כמו
 שכתבנו :

קבח להקריב קרבן מי שנסתפק לו אם חטא בחטא מן החטאים
 הגדולים האדם מתחייב בעשותו או אם בודון כרת ובחגגה
 טהרת קבועה ויתחדש עליו הספק בענין זה כמו שתאמר על דרך מאל
 שהיו לפניו שתי תיבות אחת חלב ואחת שומן כשר ואכל אחד מהם
 ונאכרה האחרת ודואג כנסו שאינו יודע אם של חלב או של שומן
 זה הקרבן הבא על הספק הזה נקרא אשם עליו וזאת תלוי לאמרת על
 כל דבר שראוי לכזה אחריו עניין שגלה בו מה שלא נודע בו מקודם .
 כגון אשם יודעי א החוטא שחלב או חלב הרינגלה לו שהראשון לא השלים
 לו ונריך להביא קרבן אחר הנקרא טהרת קבועה לתשלום כפרתו .
 ואם יודע עליו שהיה אכל הרינגלה לו שהראשון הספיק לו ואינו
 צריך עוד לקרבן אחר אחריו וזה פירוש תלוי זה מן הקרבן זה מדכתוב
 נפש כי תחטא בשגגה ועשתה אחת מכל מצותי' אשר לא
 העשינה ולא ידע ואישם ונשא עונו והביא איל תמים מן
 הצאן בערבך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו
 אשר שגג והוא לא ידע כלומר על היותו לא ידע אם שגג או לא
 שגג . וזה העניין יקראו אותו חכמים לא הודע : משרשי המזנה
 שיהיה האדם והוריה חטא ויעיין בכל מעשיו עיין טוב לכל יכשל
 בדבר עבירה ועל כן הצריכנו התורה להביא קרבן כשלא נזכר יפה
 במעשיו עד כדי שלא יולד עליו ספק זה . והראיה שאינו בא רק לכפר
 על עגלותיו בכך שהרי אינו מותרת אליו לכפר על החטא כלל כשודע
 לוי החטא ניד צריך לקרבן שלם כמו שהיה חייב אם לא הקריב הראשון :
 מדיני המזנה מה שאמרו ז"ל שאין מייבד קרבן זה לעולם עד שיהא
 שם איסור קבוע כגון שיהו לפניו שתי תיבות ובדלי אחת מהם חלב
 שהרי יש כאן איסור קבוע ואכל אחת מהן . וכן נמי אם אכל בדלי חלב
 אבל הוא יסיפק אם הוא כזית שלם אם לא . גם זה הוא איסור קבוע .
 אבל היתה לפניו אחת ומפקח אם היתה חלב או שומן ואכל פטור מן
 הקרבן שאין כאן איסור קבוע דשאל אין כאן איסור כלל . וזמן הטעם
 הזה אמר שהבא על ספק מנוהמת חייב בקרבן שהרי יש כאן איסור
 קבוע שנעמידה בקיימותה היתה כשזוהא אבל הבא על ספק מיוחדת
 פטור מן הקרבן שאין כאן איסור קבוע והרי זה כחתיבה א' וספק אם
 הוא חלב או שומן שפטור מקרבן כמו שאמרנו ויתר פרטיה ומבארים

בה - גם הקלה התורה בכיאתה לטעור בקרבן גם המזיד מה שאין
דרך בשאר זדויות לטעור בקרבן לפי שהאדם השפחה אי"פ שחייבה
כדויה קלה היא בעיני כל אדם והכשילן קרוב מאד עליה לפי שאין
המזון חשוב בכיאתה לחטא גדול ועל כן תסור עונם וחטאתם יכופר
עם הקרבן - וכעין מה שאמרנו ו"ל בעניינים אחרים אמר לנו
לו" כזה רחמנה ליבא בני ונ"ו השפחה חייבת מלקות שאין לאמר בה
שתיה קלה בעיני' ומופתי כן לא השגיחה בעצמה לזנות - ומינה
גם היא לא תתחייב מלקות חלה שכמעלה בדברה והיא גדולה ומזידה
ועליה נחמר בקרת תהיה כמו שדרשו בקראי' תהא כלומר מלקות -
ואמרנו ו"ל היא לוקה ולא הוא ומופתי כן הוליה הכתוב המלקות בלשון
זה של קריה לפי שהיו קורין על הלוקה פסוקין של תוכחה בעוד שהיו
מלקין אותו כדי שישמע ויקח מוסר והם והפלה ה' וכו' :

משרשי המזנה לכל יחסא אדם שאף על פי שענין איסור גזילת
המזון יתקלעשה שנאמר עליו והסיב את הגזילה שילך
כל אחד ויגזול ונתחברו מה שירצה ודמה בלבו לאמר לכשיהיה לו
וישיב גזילתו יכופר עונו ויעבר ממנו והרי הוא כאלו לא עשההו
ועולם ויביא זה פתח לעוברי עברה לכן הודיעה בתורה שאף
עם ההסבה בתוספת חנוט לרין קרבן לכפרה על שחטא וכבר
כתבתי למעלה בעניין זה כי מכל מקום לא יכל זה מעבר על
דיון כוראו - וחכל על רשיעה דעבר על רעוה דמריה שמיא ולא
יקריב כמה אמרין שמוכן לעילתא וסכ כתבתי : דיני המזנה כגון כאלו
מעבדין את הכפרה ואין החנוט מעכב : דיני המזנה כגון כאלו
ענין יתחייב בשבועה שהיה חייב עליה אדם זה וכו' והוא זה ענין יתיה
פטור מענה ועל איזה דרך יתחייב אשמות הרבה כמניין חייב
השבועות ועל איזה לא יתחייב חלה אדם אחד - ויתר פרטיה
מבוארים בכריתות ובשבועות (ה' שגנות פ"ו) ונדהגת מואת
חייב בקרבן זה בזמן הכית בזכרים ונקבות ועובר עליה ולא הקריבו אף
על פי שהשיב גזול לא כתבמר חטאו ואולם יש להאמין שאין עכשו חזק
כמו שהיה חלו לא השיב המזון - והמשל על זה מי שהכה חבירו
ונתחייב קנס למלך ונתפייס עם המוכה לא נשאהו עליו דרך תביעת
המלך :

קר - שנטוינו להשיב את הגזילה כענין כלומר שאם הדבר ממש
גזול הוא חלו ולא נשתנה בראשו שחייב להשיבו את הגזול
כיו שהוא ולא שיקטנו לעצמו רתן דמיו לגזול שנאמר והשיב את
הגזילה אשר גזל - יחזור בעין גזול - ואם נשתנית הגזילה
ברשותו של גזול חייב להשיב דמיה וטעור בכך ח"פ שלא כתיאשו
כבעלים ממנה וחי' וכו' שימי הפטור מהשיב את הגזילה כעין זה השנוי
שאינו יכול לחזור אחר כך לבריינו כגון הגזול עניס ושרפן או קלן מן
קנתן או חספר בתוכן חפירות וכן הגזול למר - וכענין זה הגזול מעשה
ועשה ממנו כגד וכל כיוצא בזה חכל הגזול לזנות עך ח"פ שב"ל מהם
תיבה אין זה שנוי שאינו חוזר לבריינו שהרי אפשר לפרק אותו וכן
כזה : שורש מצוה וידוע : דיניה כגון מה שאמרנו ו"ל כמה
תהיה הגזילה שיתחייב הגזול להשיבה כל גזילה השוה פרוטה חכל
כפאת מוכן ח"פ שעבר על איסור תורה אינו בתורת השב והטב וכן
שנכתוב בארובה על לאודלא תגזול לפי שיראל בני אברהם יתק
ויעקב נדיבים בני נדיבים הם וידוע הדבר שכל שהוא פחות משהו
פרוטה אפילו עני שבישראל מוכין שגזול מוכן מוחל אותו ואין חפלו
אחריו כלל ולפיכך אמרו ו"ל שהגזול שלש אנדות ששוות בשעת גזילה
ג' פרוטות והזול כיר - כגזלן יעמדו על שתי פרוטות ח"פ שהחזיר
השתיים חייב להחזיר השלישית שאם שעת גזילה חלו דנין וכבר היתה
שוה

בכריתות (ה' שגנות פ"ח) ונדהגת בזמן הכית בזכרים ונקבות
ועובר עליה ולא הקריב בקרבן זה אם אירע לו ספק המחייבו בטל עשה :
קבט - להקריב קרבן על חטאים ידועים כמו שכתבתי חותם זה
הקרבן בקרה אש ודחי והוא קרבן של חיל שרין להיות
סוף שתי סלעים - ויש מן החטאים חלו בקרבן זה כל עליהם בין
חטא כהם כשוגג בין כבוד - ויש שאינו כה חלה כשוגג דוקא ולא
כבוד - ואחד וחטאים חלה הוא מי שיש בידו מזון וישראל משה
פרוטה ומעלה שלא כדון כגון שגזלו או נכדו או נשאר בידו ויפקדון
שהקדילו או נשאר בידו וחמת הלוואה או שותפות כללו של דבר כל
שאלו הודה לו ויביא חייב לשלם כדן ותבעו ממנו הגזול או העשוק
זו וירשו הכא מוכחם וכפר בו ונשבע עליו לקרוביה כי שוים ומחם
וחטאו וסיב החנוט אשר בלפני חייב להביא קרבן זה שאמרנו על
חטאתו ולבד החנוט שחייב להקריב על הקרבן ולתמו לגזול שאמרנו
נפש כי תחטא ומעלה כמעל ביי וכהש בעצמיהו וכו' ואמר ר'
עקיבא מה ת"ל מעל ביי לפי שכל המזלה והלוה אינו עושה חלה
בעדים והכחא מכתא אינו מכתא חלה בעדים חכל המזלה שלא
בעדים ומכתא בו שליט שביניהם שכינה לכן נאמר ומעלה מעל ביי
וכזה בעניינו וכו' וכתבי בתריה והיה כי יחטא ואשם כלומר שיעשה
תשובה שיחזק עצמו כאשם וחשיב את הגזילה וכו' - וחסו בקרה
אש גזילות - וחסו הכאים כין על השוגג כין על מזיד וכוח
הכפרה לא נזכר מן האשמות כי זהו שאמרנו חכל בכפרה של מעלה
הזכר אש ודחי שהוא מומין זה שנקרא גם כן אש ודחי והוא אש
מעילות כלומר מי שפעל והכנה מן ההקדשות ולפיכך נוסף כולשון
מעילה לפי שהוא דבר רע מאד וכעין מסירה מי שפוטט ידו ליהנות
בזמון שוים וזה האשם אינו כא כי אש על השוגג וכמו שכתבנו למעלה
במקומו - ועוד חייבה התורה גם כן קרבן זה של אשם ודחי והוא
חיל חסתי סלעים למיר שנטוה וכמו שנכתוב כע"ה בסדר" נשא וזה
גם כן יהיה כין לטוה כמזיד או כשוגג - ועוד חייבה התורה גם כן
בקר כן זה מי שכה על שפחה חרופה וכו' ויהא שפחה חרופת לחישה וכל
שנאמר ואיש כייסכ את אשה וגו' והיא שפחה חרופת לחישה וכל
לא נפדתה וכו' והביא את אשמו חיל אשם - וזה מן הכאים כין על
שוגג כין על מזיד - כנעלו כין כולם האשמות ודלות חיונה וכן מנו
אתן חטוים ו"ל כוונתה שאמרנו חלוהם אשמות - ח' אשם גזילות
ב' אשם מעילות ג' אשם שפחה חרופה - ד' אשם מזיד - ה' אשם
מזרע ואשם תלוי הכונה שנו עליו שאינו ממין האשמות ודלות -
ונחלו החנוטה ג' וזה כין כין על שוגג או מזיד וחס אשם גזילות -
אשם שפחה חרופה - אשם מזיד - ואחד מן אינו כא חלה על
שוגג ולא על מזיד הוא אשם מעילות והחניני שהוא אשם מזרע אין
נופל בו לשון שגנה וזדון כמו שאמרנו - ושפחה חרופה הואיל ואתא
לידן כינה ביה מילתא ואף על פי שאינה כסדר זה לפי שאינה מחשבון
המוציא אין לי מקום לדבר בה כי אשם כאלן - פירש חרופה מייבשת
כלומר נקודשת - ואמרנו בנחרא בריש כרק ראשון דקידושין שכן
ביאודה קורין לארוסה חרופה ובשפחה כעניית הכתוב ודבר שהיא
חנייה שפחה וחנייה בת חורין וזהו שכתב בה והפדה לא נפדתה -
כלומר פדויה וחנייה כדויה - וכגון שפעה לאדוניה חני דויה
ויתקדה לישראל אחר בזו נאמר שאם כל עליה אדם אחר כין כשוגג
בין כבודי שחייב להביא קרבן זה שהוא נקרא אשם והוא חיל שיה חכ'
סלעים ולמעלה ומופתי זה מספיק קרבן כפרה למי שכה עליה לפי שאין
קידושה קדושין גמורין כמו אש היתה בת חורין שאינו כבת חורין
מקודשת חייב מיתה יש למי שכה עליה חכל כזו אין קדושה גמורין
וחמת חלי הכחות שבה עדין ולפיכך מוספיק קרבן לכפרה אל הנכסל

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת צו

וגוהגת - בזמן הבית בזכרי כהונה של כל זכר כבני אהרן יאכלנה - עכר ולא חבלה בטל עשה :

קלה - שלא לכבש שירי מנחת חנוך הוא חלק המנחות אשר לכהנים שנאמר במנחה לא האפה חבוץ חלקם נתתי אותה וכו' - והוא כאלו אמר חלקם שהוא שירי המנחה לא יאפה חנוך - וכפי' אמרונו'ל כהונה ומיכס על אפיית חנוך : מדיני המנחה מה שאמרונו'ל להמתין אחר החנוך חיים והמתן מנחה מפילה פטור שנאמר אשר תקריבו לוי' לא תאפה חנוך : ולא תפסולה חנוכה כראש הזבח חנוך לוקח שנאמר אשר תקריבו לוי' לא תאפה חנוך - וזכר קריבה ויתר פרטיה מובארים בס' קמחי' ומנחות : וגוהגת מנחה זו בזמן הבית בזכרים ונקבות אפילו עבדי ישראל אחד ואפלה חנוך חייב מלקות ואין לרין לומר כן :

קרו - שנצטוו שקריים הכהן הגדול ומנחה ככל יום פעמים בבקר ובין הערב' שנאמר זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לוי' וגו' והיא הנקראת חבית כהן גדול ונקרא גם כן מנחת כהן עמים : משרשי המנחה לפי שהכהן הגדול הוא שליט בין ישראל לאחיבהם שבשמים כלומר כי הוא הנשחט תפילה חלו בעדם ועל ידי תפילותיו ומעשה קרבנותיו מתקשרין הם - ולכן ראוי לאיזה מה להיות לו קרבן מיוחד תמיד כזו תמיד הניבדור וכמו שהתמידין שנים ליום נתמייב הוא גם כן להקריב ומנחתו פעמים ביום וכל זה נקמון אל הטעם שאמרונו בקרבן כדי שיתעוררו כל מוחשמותיו וישום דעתו וכוונתו אל הש' ולמען זאת יועיל לו ולהם - ואין ספק שאין דומה התעוררות האדם כשנקריב קרבנו המיוחד לו לכשהוא מקריב קרבן שהוא מושתף עמו - וזה דבר ידוע ומנוסה לכל אחד כי למה שמיוחד לו לבדו מתעורר יותר אין להאריך בזה :

מדיני המנחה מה שאמרונו'ל כי יד עזיית חביתו כהן גדול מבי' עשרון שלם של קנח וחוביה בחי' עשרון שבנקודת שאי"ם שמנחת העשרון קריבה לחזין כלות' חביתו בבקר וחזייה בערב אינה מתקדשת לחזין כלומר שחלה מביאה ביחד ואביא עמה שלם לוגין שקן וכולל הסולת בשמן וחולט ברותחין ולא חל חני' עשרון שש חלות נקולא שהם שנים עשרה חלות ואחת אחת היו נעשות - וכיניד עושה מחלק השלשה לוגין כדביעית שבנקודת - רביעית לכל חלה ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת עם השמן שלה ואינו מבעלה הרבה - ואחר כך חולק כל חלה לשנים כדי שקריב החני בבקר והחני בערב ולוקח החזין וכופל כל אחד מהם לשנים ופותה עד שתמלא כל פתיחה כעולה לשנים ומקריב החזין עם חני קומין לטובה בבקר והחני הנשאר עם חני קומין לבונה בערב והיא כליל לאישים : וגוהגת בזמן הבית ככהן גדול ומנחת הכקר והעדר מנחת עשה אחת אין חולק בה כי גם הרמ"בן ז"ל שמכ' שיתמידין שתי מנחת עודה בזה :

קרו - שלא לאכול מנחת כהן שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל - משרשי המנחה המנחה היסוד שאמרונו תחלה כי כוננת הקרבן לשעור לב המקריב אותו ואם יאכל הכהן מנחתו לא יתעורר לבו עליה יפה שהיא דומה כענינו כאופה פת לזרנו ואוכלו ואף כי יאכלו חביריו כולו והוא שלחן יעלה הכל לחשבון אחד לכונה שהיה כליל לא תאכל לשום אדם - מדיני המנחה מה שאמרונו'ל כל המנחות הקריבות לגבי המנחה נקראות ומקטירין הקומין כולו לגבי המנחה שאר כאלל לכהנים חנוך מנחת וזכרי כהונה שאינה נקראת אלא נקטירין אותה כולה שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל - ולמדנו מעתה שמנחת חנוך ומנחתין זכר

צויתחוק האדם ויתנוגע ויפעל ויזלכן אריכה הברכה ויתר - וענין הברכה והוא שלימות כלומר דבר שאין בו חסרון ולא מותר וכן האש שבהם צריך לברכה או שיהא זמנו נחמד מה שצריך חנוך לאפחות כי יתלשכו ולא יתיר כי יתקף בו כדרך בני אדם שמתים בתוספת האש בהם יותר ודאי והוא הקדחת ובני אהרן הוסיפו כאש מכלי שנצטוו ונוסף גם כהם אש ונשרפו כי לפי פעולות בני אדם יבוא ענש' או תנח כרכת הש' עליהם מדיני המנחה מה שאמרונו'ל שאי"ם שהאש יורדת מן השמים מנחה להביא מן ההדיוט שנאמר ונתנו בני אהרן הכהן אש וגו' - ובבקר היו עורכים עמים ועושין בראש המנחה מערכה גדולה של אש שנאמר ובער עליה הכהן עמים בבקר בבקר - ומלבד העמים העורכים על המערכות מנחה על הכהן לעלות אל המנחה כשני גזירין של עץ שנאמר ובער עליה הכהן עמים ויויעוט עמים שנים - וכן עוסקין וכן שני גזירין עם תמיד של בין הערבים ומיעלן אותם שני כהנים שנאמר וערכו ושל שחר כהן אחד ושלא מערכות של אש היו עושין מנחת ככל יום הראשונה גדולה שלמה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות שנייה כדבר קענה מנחה שמנחה לוקמין אש צמחיה להקטיר קטרת ככל יום - ומערכה שליטת אין עליה כלום אלא לקיים מנחת האש שנאמר אש תמיד וכו' ושלא כתובים בענין שהם מורים על ג' מערכות אלה כמו שלמדנו מפי השמועה שאמרונו'ל על מוקדה זו מערכה גדולה - ואש המנחה תוקד בו זו מערכה שנייה והאש על המנחה תוקד בו זו מערכה שליטת של קיום האש - ויתר פרטיה מובארים בס' ד' דיומא ושני מתמיד (ס) וגוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה ואם לא הבעירו הכהנים מערכת שליטת כיוונת בטלו מנחת עשה זה :

קרו - שלא לכבות אש מעל המנחה שנאמר אש תמיד תוקד על המנחה לא תכבה : משרשי מנחת האש כתבתי למעלה במנחת עשה דאש תוקד - ושורש המנחה באש להבעירה ושלא לכבותה אחד הוא ואין צורך להחזירו : מדיני המנחה מה שאמרונו'ל שאפילו הוריד האש מעל המנחה וכבה לוקח חבל אש מחתיה ואש מנורה שהכינה מנחת להדליק מנחה אי"ם שבעה אותה בראש המנחה פטור ואין חני קורא בו אש המנחה ולא הוזהרו אלא על כיבו אש המנחה שנאמר אש תמיד תוקד על המנחה לא תכבה - ואמרונו'ל כסיפרא לא תכבה מלמד שכל המנחה עובר בלא תעשה - ויתר פרטיה בספר עשירי מנחות : וגוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות אפילו ישראלים - וצובר עליה וכבה אפילו נחלת אחת מנחה המנחה לוקח :

קרו - שנצטוו הכהנים לאכול שירי מנחת כלומר אחר שהפרישו מנחה מה שהיו מקטירין במנחה שיאכלו הם כל השאר של' וגוהגת בזמנה יאכלו אהרן ובניו מצות האכל וכו' - ולשון ספרי מנחת תאכל מנחה - יכונה יכא עליה מנחה - כלומר ששניהם מנחת עשה לא רשות - משרשי מנחה זו כתבנו למעלה במנחת ואכלו אותם אשר כבר בהם בואתה מנחה שכבוד הוא לקרבן שיאכלוהו נשרתי הש' בעצמם ולא שיתנוהו לפחותים לאכלם וכו' כמ' ששם : דיני המנחה מה שאמרונו'ל לשכל המנחות הקרבות לגבי המנחה נקראות ומקטירין הקומין כולו על גבי המנחה והשאר נאכל לכהנים חנוך מנחת וזכרי כהונה שאינה נקראת שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל - כמנח שמנחת חנוך וחביתין וכן שהביא מנחת מוטא ומנחת נדבה נשרפות על גבי המנחה ולא נקראות הכהנת מנחתה נקראות ושירים נאכלין דכהן דוקא אמרונו'ל ולא בעת יותר פרטיה מובארים במנחות (ס' מעשה הקרבנות פ"ו)

וכן שהיה מנחת חוטא או מנחת נדבה כולן נשרפות על גבי
הזבוח ואין קמנות וכמו שאמרנו למעלה בסדר זה - וענין
הקמנה הוא שנטל הכהן מן הקמח בקומו כלומר בראשי אצבעותיו
כדרך שקומן כל אדם שטוטט פס ידו וקומן בראשי אצבעותיו כלומר
שאצבעותיו דקיקים עם הכף ואינם מחזיקים מן הקמח הרכה אם
הוסיף בקומן כגון שהרחיק אצבעותיו וקומן פסל ויתר רובו פרטי
המזוה במנחת - ונוהגת איבוד אכילת מנחת כהן בזכרים
וקבנות כוונת הבית ועבור על זה ואלל מנחה כוית לוקה - ולשון
קמח כליל תהיה לא תאכל כל שהוא בכליל תהיה ליתן לא תעשה
על אכילתו :

קרח שנטווינו שיעשו הכהנים קרבן החטאת על הענין הנזכר
בכתוב איזו חטאת שיהיה של בהמה או עוף שאמר וזאת
הזרת החטאת - כבר אמרנו למעלה כי בפרטי הקרבנות כלומר
בסדר שחיטתן באיזה מקום - וענין הקרבנות והוא ליתן ומקום ומן
אכילתן או שריפתן בקבת מהן אין לנו לביע מחשבותינו אחר שרשי
ענייני אלה שאין להם חקר ואין לנו שכל הקניו בו קניין אחד ועוד
מכס ומקובל יהיה שזכה לדעת קנת ראשי דברים מן הענין ודי לנו
אחרי כתבנו מהם מה שעלה במחשבותינו מן הטעם על דרך הפשט
בקרבנות דרך כלל ובה אנו פוטר עצמנו בקרבן החטאת וכל כיוצא בו
מכתוב בהן שורש כמנהג - בשאר כי בכלל פרטי הקרבן הם שהכלל הוא
הקרבנות והפרטים הם תורת הקרבנות כיצד - והנה הדומה
ז"ל לא יחשוב תורת החטאת והאש והשלמים ומחשבות הנוגות
הן ויחסוד זה שאמרתי לפי שיעקר הגוייאל על חייוב הקרבנות הקרבן
וסדר עשייתן אחר כך אינו בדין שיחשב מנחה בפני עצמו כי עכ"פ
ינטרף הכתוב ללמוד אותנו מנחה כל אחד מהם אחר שמייבנו
בהם וזה לשונו כל מנחה הקרבנות מנחה אחת ונטווינו כל
זרע אהרן בעבודתם והיא מנחה אחת שאמר ועברתם עבודת
כונה אהרן את בהנחתם ופירוש תעבדו בכל עבודת הכהונה כי
היא גבורה ומתנה לי ומתנה לכם שיש לכם בה שטר כאשר תקחו
משלחן נבוא ית"ע"כ - ועם כל זה חשבון הר"מ ב"ז"ל אשר
תפשט בזמננו לא נטה והדבר אשר יקשה נלמה הקושיבנו
ולא בו כי הוא באמת סבתו בעסק זה ומידו זכינו להינות
הנדיק על משכבו - מדיני המנחה מה שאמרנו ז"ל שהחטאות שאין
מחוייב עניינם ונכבשים ועוים וקרבן גידולים וקטנות וקטנות
וגדולת שלהם נפרש עניינים שלמים בע"ה - ובאין גס כן בין מן
זכר או קבה - ומן התורים או מן בני היונה - וכבר כתבנו למעלה
קנת דינין בחטאת העוף - ויש מן החטאות שהיו באין על העיבור כולן
ויש שהן באין על היחיד - ומן מן העיבור ומן היחיד שהיו נשפין
כולן על מנחת החיון - ומה שהיו נכללות כולן מן החיון שהיו
היו נשרפין על מנחת החיון שאין עושין בפנינו כל השנה לא הקטרת
כיון שאמרנו למעלה - ואלו הן החיון שאין של שור או של עז החלב
שעל הקרבן כללו חלה שעל גבי הקובה ושתי הכליות החלב שעליהם
עם החלב אשר על הכסלים וזירת הכבד הנקרא פולגאד בלעז -
ונטל עם הכבד נעט עם הזירת - והחיון שאין של עז ככה הם
אלו בעלמם ונוסף עליהן מין הכבש שנטלין עוד מנחת האליה תמימה
עם חוליות ששדרה עד מקום הכליות שאמר לעומת העצה יסדרה -
כלומר מלעמדת מקום הכליות וכמו המקום הוא כן נפני שאמרנו
ז"ל שהכליות יועזות וכן מה שפירשונו ז"ל במנחה חטאת הנכללת
בשחיטה וזריקה - ויתר כל ענייניו וכן במנחה החטאת הנשרפת
גס כן - ואם יעשה בהם שום מנחה של הפסד מה דינם - ויתר
פרטיה כולם בזבחים : ונוהגת כוונת הבית בזכרי כהונה וכהן

העובר ולא עשה החטאת כמשפט בטל עשה זה :
קלט שלא יאכלו הכהנים מנחת החטאות הנעשות בפנים כלומר
מזאת חטאות שהיו מין נדמים במנחת הפניני שהיה
בהיכל שאמר וכבר חטאת אשר יובא מנחה אל אהל מועד
לבקר בקודש ליה האכל באש תשרף - ול' קפרי באש תשרף
כל שהוא טעון שריפה לעבור בלא תעשה על אכילתו - וכל החטאת
שדמן טעון הזייה בפנים כלומר בזבחה שהיה בהיכל היו נשרפין
ידוע הדבר ומפורסם ומפורש בכתובים וכל החטאת שלא היו מין
נדמן לפנים אלא בזבחה שכתוב היו נאכלים ועל זה נאמר וקרא זה
שכל חטאת שדינה בשריפה לא יאכלו מנחה ופרטי החטאות אי זה מן
נשרף ואי זה נאכל מפורש בכתוב ומה שאינו מובא שריפה במקרא
פירשו לנו חכמינו ז"ל בזבחים - כבר אמרנו כי בפרטי הקרבנות
אין לנו בהם עסק וגם זה מפרטיהם הוא אם נאכל אם לא נאכל -

מדיני המנחה מה שאמרנו ז"ל דמיון שכתב דם חטאת הנכללת
באהל מועד פסול ולמדו לימור כן מזה המקרא שאמרנו וכל חטאת אשר
יובא מנחה ונומר לא תאכל ודוקא שכתב דרך שער הייכל כמו
שכתוב יובא כלומר דרך ביאה אכל הכהנים בפשט או דרך חלון או גג
אינו נכנס דלאו דרך ביאה והוא הדין לחטאות הנשרפין שמזין דמן
בזבחה הפנימי שאם הכהנים דמו לפנים מן הפרכת דהו קדש הקדשים
שפסולין שגם בהם אינו קורא וכל חטאת אשר יובא מנחה פנימה
שמוקד זה פנימה למקומו הוא - ויתר פרטיה בזבחים - ונוהגת
אישור אכילת חטאת פנים בכהנים והוא הדין לכל אדם שדרך כלל
נאמר לא תאכל והעובר ואכל ממנו כוית לוקה :

קמ שנטווינו שיעשו הכהנים מנחת קרבן האש על הענין
הנזכר בכתוב שאמר וזאת תורת האש וגו' שכתוב
בפרשה - הלא אמרתי אליך שאלו לנולכתם שורש במנחות אלה
לפי שהן כעין פרטי הקרבן ואין לחזר אחר טעמן כי שתומין הדברים
וחתומים - דיני האש זכרנו קנתם למעלה בפרשת ויקרא -
ועדיין נודיע שהאש אינו בא לעולם אלא מוכרי כבש' כלכד ויש אש
בא מגדולי המין - ויש מן הקטנים מנעשהו בשחיטה וזריקה ומליחה -
והחיון והתנופה באשנות שזה חוץ מאש מנורה שיש סגוי קנת
בקבלת דמו - ויתר פרטי המנחה מובא ליום בזבחים - ונוהגת
כוונת הבית בזכרי כהונה וכהן העובר עליה ולא הקריב האש
כמשפטו בטל עשה :

קמא שנטווינו שיעשו ונעשה קרבן השלמים כמשפט
בכתוב כפ' שאמר ואת זבח שלמים קרבנו - ויאמר
עוד שהשלמות המלאכה וזאת תורת זבח השלמים אם על
תודרה יקריבו - וכד' שנות נכללים ענייני הקרבנות כולן והם
עולה חטאת ואשם ושלמים שכל קרבן שיקרבו זיבור או יחיד מאחד
מאלה יהיה לעולם כהר כתבתי פנינו שאין לכתוב שריש באלה
המלאכות - מדיני המנחה מה שאמרנו ז"ל שהשלמים באין מן
הכהנים ומן העוים ומן הכהן מן הזכרים ומן הנקבות מן הגדולים
ומן הקטנים - ואין העוף בא שלמים - וקטנים נקראים מנן
שזכת ימים עד שנה תמימה ויום ליום קתעברה השנה כתעברה לו
כלומר ויהיה קטן עד תשלום העיבור וגדול נקרא כהר משנה עד
ג' שנים ובאין משנה עד ב' שנים שלמות יתר ע"כ כהר הוא זקן ואין
מקריבין אותו - ועל מיתם הם השלמים - האחד שלמי זיבור -
נקראים קדשי קדשים ואין לזכור שלמים כי אם קרבן אחד והוא
שני כבשים הבאים עם שתי הלחם בעגרת אותן שני כבשים הם
הנקראים זבחי שלמי זיבור ונאכלים לכהנים מן החיון והוא
כחטאת וכאשם המנחות שלהן כגון שחיטה וזריקה הפשט וזיתות
ומליחה

שהוא מתיר ראשון אלו הולכים כמו שאמרנו . וכן נמחה שנתפלגה האוכל כוית משרים חייב נשום פיגול אבל האוכל כוית מן הקומץ שלה או מן הלכונה שהן המתירין אין חייבין עליו כרת ויוכל מקום לוקה עליהן כמו שאמרנו . ואלו הן הדברים שאין מחייבין עליהן נשום פיגול לעולם הקומץ והלכונה והדם כמו שאמרנו והיו ומנחות הנשרפות כולן שהרי אין בהן קומץ להתירן וכל שאין לו מתיריו חוץ וזמנו אין חייבין . ואם תאמר והלא דם האדם מתירו התשובה שאין תלוי בו שהרי אדם מביא אשמו היום ולגו אחר כמה ימים וכן מענין המזוה מה שאמרנו . כשהמקריב המחשב מחשבה פיגול עובר בלאו בלאוין והוא מה שכתוב בסדר אמור עליו ולגו שמו של ונזרע גם כן אין למקריב שלא יחשוב ומחשבות פסול . אבל מכל מקום אינו נחשב מחשבון אם לאוין לפי שהוא כעין סניפין ללאו אחר שהוא נחשב בלאוין והוא מה שכתוב בסדר אמור אל הכהנים כל זמנו לא יהיה בו ודרשונו ל' נשם ללאו למטיל מום בקדשים וכמו שנכתוב בע"ה וגם העניין גם כן של מחשב פסול כעין מטיל מום הוא נחשב ולפיכך לא חשבוהו מן החשבון . ויכול מקום אינו לוקה על זה לפי שאין בו מעשה אלא מחשבה לבד . ויתר דיני המחשבות אין זו מחשבה פוסלת כגון מחשבת שינוי השם ומחשבת מקום ומחשבת זמן ובאין וקרוב וכליו ועבודה כגון שחיטה זריקה קבלה וכל פרטי דיני שפיגול וגם הכותר הדווה לו וכו' ארס בעוקמות רבים מוסדר הקדשים : וגוהג איסור אכילת הפיגול בזמן הכית בזכרים ונקבות אפילו ישראלים שדרך כלל אסרתו לכל בין כהן בין ישראל . ועובר עליה ואכל מומנו כוית במויד חייב כרת . בשוגג מביא חטאת קבועה וכבר פירשנו פעמים שקרבן שאינו עולה יורד לפי עניינות ועושר בקרא קבוע :

קמז שלא נאכל חלב בהמה טהורה של כל חלב שורך וכשבו ועז לא האכלו . כבר כתבתי באיסור טריפה בפ' משפטים כי מביית הגוף כלי נפש וכו' תפעל כושר פעולותיה ולפי זכותו וטוב מוגו יבין דרך הנפש החכמה הכתובה בו ויאמין לעצמה ויבדל אחרים מפני זה לרץ האדם להשתדל עכ"פ בהיות גופו לפעולתו על ייסורו ובוריו וכחו ויודיע הדבר ומפורסם בין בני אדם כי לפי האוכלים יתפעל הגוף בהריונות או בחולי כי כשר הגוף הוא ונפסד בכל יום ויום לפי המזונות הטובים יתבה בהפך ועל כן היה מחסדי האל הגדולים עלינו לחננו עמו אשר כחר ופרחיק מומנו כל מאכל נזיק אל הגוף ויוליד בו ליחות רעות . וזה הכלל שיש לפי הפסד בכל איסור המאכלו כמו שאמרנו למעלה וידוע כי החלב דבק ומוליד ליחות רעות : מדיני המזוה מה שפירשו לנו ז"ל שאין איסור חלב אלא בג' בהמות שכתוב שור וכשב ועז ואותן ג' בין כשירות או טריפות ונבלות חיים על חלבן אבל שאר מניי בהמה ומים בין טמאה בין טהורה כשירה . וכן העובר הנקרא שליל הנמנא במני ג' בהמות המוכרים אין בו גם כן איסור חלב ולפיכך אמרו השוטה את הבהמה ומנא בה שליל כל חלבנו נותר ואפילו מלאו חי ואם שלמו לו חדשיו ומלאו חי חף על פי שלא הכרים על גבי קרקע ואינו טעון שחיטה חלבנו אסור ומייבין עליו כרת והרי דין כשאר כל הבהמות בענין חלבנו ולפיכך יש לנו להוציא מומנו כל החוטין וכל הקרומוות האסורין . והו דעת פר"מ במו"ל בשליל שכלל חדשיו שיש חיוב כרת בחלבנו . אבל רובי המפרשים חולקין בזה ואמרו דחלבנו נותר . ודברי הגמרא ומכרעת כמותן דהא אשכחן רבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחלבנו ורבי יהודה דק"ל כותיה הוא דשרי לה . ועוד למדנו ז"ל בדין שליל שד' סימנין אכשר ביה רחמנא כלומר שאם נטרפה אמו שוחטה והשליל נותר דלא ירך אמו הוא . ומה שאמרנו שם שאם הפרים על גבי קרקע דכשי שחיטה מפני מוראיה העין לבד הוא דבעינן למושחטיה ולפיכך לא נפסקל כשהייה ודרסה ושאר מניי טריפות וג' חלבים הם כבהמה שהם בחיוב כרת . שעל הקרב . שעל הכליות . שעל הכסלים . ופירוש שלשתן כביאור רחם במקומו בגמרא . ובכלל אמרו ז"ל בחולין חלב טהור חופה אותו נותר . שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים . ועוד יש כבהמה מלבד אלו ג' חוטין וקרומות שאסורין נשום חלב . ואמרו ז"ל שהטבחים הבקיאים בניקור החלב נאמנים על הדבר כל זמן שלא ילאו מחוקת בקיאותן וכשרותן וחלב חלב המועים והם הדקים המולופטים מותרין והרי הוא כשומן חזן מראש המועים הסמוך לקיבה שהוא תולת בני מעים שדרך האדם לגרוור החלב שעליו ועמנו אמרו בגמרא

שהוא מתיר ראשון אלו הולכים כמו שאמרנו . וכן נמחה שנתפלגה האוכל כוית משרים חייב נשום פיגול אבל האוכל כוית מן הקומץ שלה או מן הלכונה שהן המתירין אין חייבין עליו כרת ויוכל מקום לוקה עליהן כמו שאמרנו . ואלו הן הדברים שאין מחייבין עליהן נשום פיגול לעולם הקומץ והלכונה והדם כמו שאמרנו והיו ומנחות הנשרפות כולן שהרי אין בהן קומץ להתירן וכל שאין לו מתיריו חוץ וזמנו אין חייבין . ואם תאמר והלא דם האדם מתירו התשובה שאין תלוי בו שהרי אדם מביא אשמו היום ולגו אחר כמה ימים וכן מענין המזוה מה שאמרנו . כשהמקריב המחשב מחשבה פיגול עובר בלאו בלאוין והוא מה שכתוב בסדר אמור עליו ולגו שמו של ונזרע גם כן אין למקריב שלא יחשוב ומחשבות פסול . אבל מכל מקום אינו נחשב מחשבון אם לאוין לפי שהוא כעין סניפין ללאו אחר שהוא נחשב בלאוין והוא מה שכתוב בסדר אמור אל הכהנים כל זמנו לא יהיה בו ודרשונו ל' נשם ללאו למטיל מום בקדשים וכמו שנכתוב בע"ה וגם העניין גם כן של מחשב פסול כעין מטיל מום הוא נחשב ולפיכך לא חשבוהו מן החשבון . ויכול מקום אינו לוקה על זה לפי שאין בו מעשה אלא מחשבה לבד . ויתר דיני המחשבות אין זו מחשבה פוסלת כגון מחשבת שינוי השם ומחשבת מקום ומחשבת זמן ובאין וקרוב וכליו ועבודה כגון שחיטה זריקה קבלה וכל פרטי דיני שפיגול וגם הכותר הדווה לו וכו' ארס בעוקמות רבים מוסדר הקדשים : וגוהג איסור אכילת הפיגול בזמן הכית בזכרים ונקבות אפילו ישראלים שדרך כלל אסרתו לכל בין כהן בין ישראל . ועובר עליה ואכל מומנו כוית במויד חייב כרת . בשוגג מביא חטאת קבועה וכבר פירשנו פעמים שקרבן שאינו עולה יורד לפי עניינות ועושר בקרא קבוע :

קמה שלא נאכל בשר הקדשים שנטמא שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והוא הדין אדם טמא שאסור לאכול בשר טהור וכמו שנכתוב בלאו בפני עצמו בע"ה ובפרק שני דפסחים אמרו טוונות הגוף כרת טוונות בשר בלאו : משרשי המזוה מה שכתבו למועלה שנטמאו להגדיל ענייני הקרבן בכל עניין וכדאי מועילתו שלא לאכלו כי אם בטרה ובגוף נקי ובדבר הגדלתו מה תועלת לנו בו כשר כתבנו טעמו : מדיני המזוה מה שאמרנו ז"ל שאסור לטמא קדשים או לכבד להם טוונות אבל המטמאן אינו לוקה אלא טהור האוכלן טמאים הוא שלוקה מדכתיב לא יאכל ואע"פ שכת' זה בני לואים הוא הדין לשאר הקרבנות כולן ואפילו האוכל כוית מלבונת המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי לוקה שגם היא חלק מחלקי הקרבן ואין החיוב אלא בטוונות אב הטוונות או בלד הטוונות של תורה אבל מפני טוונות של דבריהם אינו לוקה אבל מוכן אותן מכת מודות . ויתר רובי פרישה בפרק י"ג מנחות : וגוהגת בזמן הכית בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל כוית במויד נכשר קודש שנטמא לוקה :

קמו שנטמאו לשרוף קדשים שנטמאו והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף : משרשי המזוה מה שכתבו במויד סימן : מדיני המזוה מה שאמרנו ז"ל שאם נטמא בפנים שורפין אותו בפנים נטמא בחוץ שורפין אותו בחוץ . ובין שנטמא בלב הטוונות או בולד הטוונות שורפין אותו . וכותר של קדשים קלים שורפין אותם הכעלים כתייהם . וכל עצמות הקדשים שאין בהן מוח אין טעונין שריפה חוץ ועצמות הפסח . והענין הזה יחוק קצת טענתנו בהפס' הבשר שאמרנו . ועל כן העצמות שאינם באים לדי הפסד אינן טעונין שריפה חוץ ועצמות הפסח לפי שהם באוהרת ועלם לא תשברו בו : תשאר בהם כרום נעט בשר עליו

ל יזיה
כרית
שכלל
גוס
עובר
קדו
שלים
ל אחד
לכית
לש
שי אין
וסוף
ל עשה
אין בו
הכהן
וספול
שיאכל
שטעון
ל אדם
שנח'
ת עון
הלאו
לואים
זוהרה
פיגול
זדרשו
וספת
הכו'
מחשב
דו בו
המנה
קודש
רו שם
למדו
קחן
עניני
תושל
היושר

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת צו

בגמרא ריש ושיא באמתא בעיא גירא ויש מן הגאונים שאמרו שזה המצוה הוא המצוה שיא כי הרעי שהוא סוף המצוה ויתר פרטי המצוה וכל עניניה וכו' וכו' וכו' (סי' ס"ד י"ד) ונהגת ככל מקום וככל זמן בוכרים ונקבות ועובר עליה ולא כל כמותו במויד לוקה כסוגג מביא חטאת קבועה :

קמח שלא לאכל דם בהמה חיה ועוף של וכל דם לא תאכלו וכאמר במקום אחר לעוף ולבהמה . וחיה בכלל בהמה ונכללה המצוה בהם בהרבה מקומות בתורה כבר כתבתי מזה שאני חושב על צד הפשט באיסורי הנאכלות באזהרת טריפה וחלב . ואפשר לומר דם עוד כי מלבד רוע מוגז שהוא רע המוגז יהיה באכילתו קצת קניין במדת אכזריות שיכלע האדם וביצלי חיים כמותו בגוף אותו דבר שבהם שהחיות מוזס תלוי עליו ונפש נקשרת בהם . כי דוע שיס לכמות נפש יכנוה החכמים נפש חיונית כלומר שאינה שכלית גם נראה אותם שיש לנפשם בחינה להשמר מנפול באחת הפחיתים ונקצת דברים אחרים והרמב"ן ז"ל כתב בטעם הדם כי דוע שהנאכל ישוב בגוף האוכל . ואם יאכל אדם הדם תהיה עובי נפשו כנפש האדם כמו שפסח בהמה עבה וגסה . וכתב עוד כעין זה שאמרתיו אין ראוי שתאכל הנפש את הנפש : מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל דם דגים וחגבים שקצים ורמשים ודם האדם אין חייבין עליו נטפוס דם ולפיכך אמרו שם דגים וחגבים וותרין שנותר לאכול דמין ואפילו כנסו בפלי והוא שיהא ניכר לכל שהוא דם דגים וכמו שאמרו בגמרא שיהיה בכלי קצת ונקשקש הדג . אכל דם הדגים האסורין אסור לפי שהוא כחלב בהמה טמאה שאסור מן הכלל שבידיו שמהכל היוצא מן הטמא טמא כמו שזכרנו שאסרה תורת ביאת היענה לפי שיוצא מן הטמא . ודם האדם אסרוהו חכמים מפני מראית העין . ולפיכך אמרו דם שנין השינים מוצאו וכולעו וישעל הפת גרורו מעליו ואוכל הפת ודם האסור מן התורה יש שאסורו בכרת ויש מומנו בלאו . דם הנפש הוא בכרת שבמקום שגא בתורה הכרת בדם לאמר שם נפש שגאמר כי נפש הכשר בדם הוא . וזה שאינו דם הנפש אלא דם האכזריות אין איפורו אלא בלאו שעליו לאמר סתם וכל דם לא תאכלו ולפיכך ביארו ז"ל ואמרו שחייבין כרת בדם היוצא בשעת שחיטה ובחירה או התות הראש כל זמן שיש בו אדמומיות וכן בדם המוכנס בתוך הלב ודם הקזה כל זמן שמקלח ויוצא שגם הוא דם הנפש כשהוא מקלח ולפיכך חייבין עליו ודוקא מקלח להוציא השותת בתחילת הקזה ובסופה שאינו דם הנפש שאין חייבין עליו כרת . וכן דם התנונית כלומר אותו הדם שמתמנה בשעת שחיטה ויעט מעט אחר שיא דם הטובע וכן דם האכזריות כגון דם הטחול ודם הכליות ושכבבים ודם שמתהנס ללב בשעת שחיטה אין חייבין עליו כרת אלא מלקות והוא שיאכל נעטו כזית דם הכלוע בשאר הכשר שנקרא גם כן דם האכזריות כל זמן שלא פי' מותר לאכול הכשר עם הדם הכלוע לתוכו שאותו דם כבשר נחשב לנו כל זמן שלא פירש מן הכשר . ולפיכך התירו ז"ל לאכול בשר חי בלא מליחה כל זמן שהודחה יפה שלא יהיה על פניו דם בעין אכל כל זמן שפירש הדם הכלוע בתוך הכשר ויאל לחזק חייבין עליו בלאו כמו בדם האכזריות שזכרנו למעלה שהם בלאו ולפיכך הרוצה לאכול בשר מבושל בקדירה חייבוהו חכמים להוציא ממנו הדם שיהיה פורש ויטובו ויוצא לתוך המרק בבישול ולא יוצאו תחובה להוציא אלא כמלח שהוא שואב הדם ומיבשו בטבע וכחור רב ונכנס בכשר ואפילו בחתיפה עבה ביותר יש כח בו להוציא דם מותר העובי וכן הדבר דוע ומנוסה שאם ימלח אדם חתיפה של בשר יפה כשיעור שכתבו חכמים למליחה יוצא עם המלח מכל הכשר ואפילו בחתיפה גדולה של שור הפטום ויתר :

שהדבר כן בביאור ומראה לעין מותר לתת לבשר שנמלח כשיעורו בקדירה בין שיהו הנשים רותחים או פשורים וזוכנין לפי שאנו רואין הכשר אחר מליחה כשיעור לכל דבר כאלו כתמנה מומנו כל דם האסור ואם גם אחר מליחה אלו רואים שיוצא מומנו יועט דם אין לו תורת דם אלא כמלח אדום הוא חשוב ועל כיוצא בו לאמר בגמרא ר' פלוני קרי ליה חמר בשר ומתירו . ויש בהמה קצת איברים של דברי דם שבהם נהגו כל ישראל להוציא הדם שבהם כח האש טרם שיבשלום בקדר' ולא רצו לסמוך בהם במליחה לכד והם המוח והכבד וזלים אותה יועט על האש ואחר כך יבשלין אותן בין שירצו לבשול בפני עצמם או עם בשר אחר ונהגו של ישראל תורה היא עבר ובשלין במליח' לכד עם הכשר מותר ובלכד שלא יכוין אדם לעשות כן ככתחלה כדי שישיב הדבר עליו כדיעבד אחר הבישול שכל העושה כן באיסורין אסורים עליו הכל כמו בתחלה ואני קורא עליו ופורץ גדר ישבנו נפש . ומדר מליחה כך היא מדיח הכשר יפה מדם שעליו ואח' כ' מניח עליו מלח ביטוי לא עבה ביותר כדי שידבק בו קצת ולא דק ביותר מדאי' ומניח במלחו כך הילוך ניל ואפילו לבשר שור עבה ד"י בכך . ואחר שיעמוד במלחו שיעור זה במקו' מדרון שיוכל הדם לזוב יפה או ככלי מנוקב לוקח הכשר בידו ומגביהו ומניח המלח מעליו ואחר כך מדיחו יפה במים שכלי פעמים או יותר עד שיוקר המלח וישארו המים שמדיח הכשר בהם . ואם נשתהא הכשר במלחו יותר מן השיעור הראוי למליחה אין חוששין שגא חור הכשר וכלע מדם שעל פני המלח לפי שאנו אומרים שהכשר אחר שכלט דמו שאסור פולט צורו כלומר נוחל הכשר והוא הלהלכות שבהם . וכל זמן שיפלוט הכשר אותו בליר אין בטבעו שיוכל לבלוע דם לפי שהם חלק בטבעו הרבה ואיננו נבלע כי אם במתן ר"ל כל זמן שלא יפלוט הכשר שום דבר לא דם ולא ביר . וכמה יהיה שיעור זה שחזיק הכשר שיפלוט דעיון ציר אמרו הרבנים ישמרו הש"י שהוא עד י"ב שעות . נשתהא יותר זמן במלחו אסור לאוכלו עד שיקלף פני הכשר כולו ומיהו בקליפה שגיא לפי שאנו מחזיקין מליח כרותח דלוי וכאסור הנגוע בצלי קיימא לן קליפה בשאין עם אסור ומפפע דם ומפפע . ואם לא רצה לקלף הכשר מותר לאכול בצלי שאף על פי שאנו אומרים שאין כח במלח להוציא דם הכא לבשר מוקום אחר כח האש חזק מן המלח להוציא ולפיכך כשר שנשתהא במלחו יותר מדאי מותר לאכול בצלי בלא קליפה ובקליפה אפילו בקדירה כמו שאמרו . ויתר רובי דמי מליחה ודין דגים ועופות שנמלחן זה עם זה ודג טהור שנמלחו עם דג טמא . וכלים של חרס או של עץ שנמלחו בהם מזה דינם . והנמלח עמנו שנמלחו בה מזה דינה . ויתר רובי פרטי המליחה מוכאריים בחולין פרק כל הכשר (י"ד סי' ס"ט) וכפ"ה כריתות יתבא ג"כ דיני הדם וחלוקי דם הנפש ודם האכזריות : ונהגת ככל מקום וככל זמן בוכרים ונקבות ועובר עליה ולא כל כמותו במויד חייב כרת כסוגג מביא חטאת קבועה ואם אכל כזית מדם האכזריות במויד לוקה כסוגג פטור :

ויהי ביום השמיני

שישה מצות עשה ואחד עשר לא תעשה :

קמח שלא יכנסו הכהנים למקדש מוגדלי שיער כמו שיעשו האכלים כלומר שלא יגדלו שערותיהם שנאמר ראשיכם אל תפרעו ואמר התרגום לא תרכון פירוע . ויחזקאל הכיח כיאר ואמר ופרע לא ישלחו וכונן נא' במורש וראשו יהיה פרוע . ואמר

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת שמיני

בין שתי מן היין או שתי מנאחר המזכרים והרמ"ק"ל כתב כי מעלה
היא מנאחרים שלא להכנס למקדש שתיין ואלו מן התורה אלא שלא
יעבד שתיין :

קנג שנגטונו לכדוק סיוני בהמה ותיבה כשנראה לאכול וזהו זה
מעלת גרה ושעית סעי שנאמר ואת החיה אשר תאכלו
מכל הבהמה אשר על הארץ כל כפרסרת פרסרה וכו' ולשון
ספרה אותה תאכלו חותה בחילה וכן בהמה טמאה כאכילה כלומר
ולמוד עזה לאו להמיה טמאה ולא כזה נקרא לאו הכא
מוכלל עשה ונאמר במקום אחר והברלחם בין הבהמה
הטהורה לטמאה וכתוב עוד להבדיל בין הטמאה וכו' :

משרשי יונות חיסור המזבלות כתבנו באזהרת טריפה
ומכונה שידענו והוא המורה המסמיק לפי הפשט כסולן . וענין
המורה כדדוק סימנייהם הולך אחר טעם חיסורין שכל מה שכל לנו
חיסור עליו ראוי ונחוייב עליו לכדוק יפה והכני לא תשכתי עמי
מכתוב דברי הר"מ כוונ"ל בכתב אשכ המקרא הזה מלות עשה וטעם
שיעדי כראש דברי לכתוב המלות על המדרש שחשבה הוא עם היות
לבי כחשו בענין זה נסכרת הרמ"ק"ל כתב שאין ראוי שמונה
בדיקת סימני טהרה בבהמות מנה כי בחנות אחר שחשבה לנו
התורה קנת הבהמות עכ"פ יתחייב להודיע סימני הטהרות
להשרישו מן החיסור . וכן ראוי לכל להחשב בחשבון מזה והוא
הדין והוא הטעם גם כן בכדיקת עופות ודגים וחגבים שיחשוב ויזהר
במ"ז לשלשה והרמ"ק"ל לא יתחשב . מדיני המנהג שכל
בהמה וחיה שמעלת גרה אין לה סימני בלתי העליון וכל בהמה בעולם
מעלת גרה חוץ מן המזיר . ועשרה מינים הם בין בהמות וחיות
המותרות . ג' מיני בהמות הידועות וכן שור כשב תיש . ו' מיני
חיה המזכרים בכתוב חיל וכו' וכו' . וכמו שאנו צריכין לדעת

סימני הכשרות להבדיל מן הטמאות כמו כן אמר ר"י לידע חי זו היא
הבהמה וחיוו היא מין חיה נוצר החלב שחלב בהמה חסור וחלב חיה
יותר . כמ"ג באזהרת החלב למעלה . יעוד שרש החיה טעון כסוי ולא
דם הבהמה . וסימני החיה כמה היא חלוקה מן הבהמה לא אחר בתורה
אלה מפי השמועה לודעו שהיא ניכרת בקרטיה שקרטי חיה עשויות
כן . כרובות . מדוקות . הדורות . כרובות קרטי השור .

מדוקות קרטי העז . ויהי הבדק נכלע בהן . והדורות קרטי צבי .
לפיכך כל חמר אין לה סימני אלה בקרטיה חייב חכם לנהוג חיסור
בחלבה . והמזלית חיה כלל קרטיה אשר אין יכול לכדוק בקרטיה אם
מזכרה כמדתה יפה . כגון שהורגל בהן יותר לו לבטוח בהכרתו ולא
כחמה שהיה נרץ לכדוק בקרטיה עכ"פ יותר פרטיה בחולין סי' ע"ט
ופי"ד . ונהגת ככ"ע וככל זון בזכרים ומקבות ויבצר עליה ולא
בדק אלא שראה בה הסימן החמד וסמך עליו וכל מזה ח"ע ששמאל
אחר כך שהיה חכב בטע עשה זה של בדיקת הסימני :

קכד שלא לאכול בהמה וחיה טמאה ש'מ'א'ת זה לא האכלו מבעלה
הגרה ובמפרסי הפרסה וכו' . ואת הגמל והחזיר
והארבעת והשפן . ומיני שחר בהמה טמאה לא בחי' ע'ה' לאו בחי' חזיר
אלא נזכרין שאינה תורה כל בהמה כפרסרת פרסה ומעלת
גרה בהמה אותה תאכלו . נדע שכל מה שאין בו סימניו
יחד הוא כמנוע מלחבלו זה לאו הכא וכלל עשה . ועיקר חלבו לאו
הכא וכלל עשה עשה חוץ לוקין עליו . וממנו נאמר לו ג' כן אחר
בהמה וחיה מקל וחומר שאנו חוויים החזיר והגמל שיש בהם סימן
טהרה אף חמ' לוקין קל וחומר שאר בהמה וחיה שאין להם סימן
טהרה כלל שלוקין עליהם ולשון קשר אותה תאכלו אותה כאכילה
ואין

בתורה רק בעת שהיה האדם מיושם בדעתו ומוכון בכל מעשיו אין
לאהרץ בדברים פשוטים : ידוני המצוה חת שאלמדו ו"ל
שכל כהן הכשר לעבודה אם שתה"ן הרי זה אסור לו להכנס מן המזבח
ולמנוח ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה ומייב מיתה בידי שמים
שנאמר ולא יעוותו : וכן אסור לכל חכם בין כהן בין ישראל לכהן
למקדש שלו מתחלת עזרת ישראל ולמנוח כשהוא שתיין או שער או
צרוע ראש דרך טיול כלומר ששערות ראשו גדולים ביותר או קרועי
בגדים ואף על פי שאינו באזהרה חיסורי יש בדבר . והאישור הינו
אלא מפי כבוד הכית . ולפיכך ישראל מותר לכהן שם בשערות
ראשו ונגדלות יותר מל' יום שאין זה טיול אלא בני חכם . ואע"פ
שהכניס הוזהרו כזה לגדול קדושתו וקרבן כבית הקדוש שראוי שלא
יהא כהן דבר יתר כלל רק שיהיה כולם ימים ויום חין כס . חין אשר
כל אדם בגדר שלהם רק שלא יכנסו שם בשערות גדולים ביותר כמו
שחזרנו . ושיעור היין שיטה האדם ויהא אסור לכהן למקדש או
להורות הוא רביעיית לוג שהוא בניה ומחכה ושיטה חותו חי ובבת
אחת . וכתבתי שערתי על היין ו' יום נאנעשה . חסר חת
מולו פטור אכל אסור . ואינו מחלל עבודה ככ . שמה יותר
מזרביעית מן היין אף על פי שהיה מנוג . ואע"פ שהמסמיק ושהו יזעט
זעט חייב מיתה וסוף העבודה . היה שכור מנאחר המזכרים אסור
להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור מנאחר המזכרים אפילו
מין החלב או מן הדבילה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה שאין חייבין
מיתה אלא על היין כשעת העבודה ואין מתחללת אלא כשיכור מן
היין . וכשם שאסור לכהן לבוא למקדש מעמי השכרות כך אסור
לכל חכם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתי . אפילו שמה
דבש תמרים או חלב ומתכללה דעתו אל יורה שנאמר בפרשה יין
ושכר אל תשת . ולהורות בני ישראל ואם הורה בדבר שהוא מפורש
בתורה עד שידעוהו ה'לדוקין יותר . כגון שהורה שהסרן עומת
ודם אסור וכיוצא בהן . ומותר לשכור לקרות בתורה וחיטלו
הלבנות ומדרשות והוא שלא יורה ואם היה חכם קבוע להוראה לא
ילמד שלימודו הוראה היא . שמה כדי רביעיית כלבד והיה בה ימים
כל שהוא או יום יזעט או הלך כדי שיל ככר עבר היין ומותר לעבד .

אכל אס שמה יותר מרביעיית אפילו מנוג . אם יזעט או הלך
בדרך מוסיפין בשכרות אלא יאשר לפי השכרות עד שלא יאשר
משכרותו שום דבר בעולם . אכשי נאמר מותרין לשנות יין בלינות
אבל לא כיון שבתן ואפילו שאר בתי אבות של משמר שאין כדמתן
אותו היים אסורין שמה תכבד העבודה על אנשי בית אב אף חותו יום
וזכרנו לאחרים מאנשי משמרן לסייען ואנשי משמר של חותו יום
אסורין לשנות בין כיום בין בלילה שמה ומה בלילה ויטכיס לעבודתו
ועדין לא סר י"ו מעליו . כהן שידע מזהו בית אב הוא וידע
שבתו אבותו קרועין הן בעבודת היום אסור לו לשנות כל חותו יום
היה ידע ח"י זה משמר הוא ואינו חזיר בית אב שלו אסור לשנות כל
אות שבת שמיסודתו עובדין בה . לא היה מזכיר נאמרתו ולא בית
אבותו הדין נותן שאסור לשנות יין לעולם אכל תקנתו קלקלתו והרי
הוא מותר לשנות תמיד לפי שאינו יכול לעבד עד שיקבע בכית אב
שלו ובמסורתו : ונהוג חיסור ביה מוקדש בשכרות כגון הבית
בזכרים ונקבות ונתינת המזייה בכל זקום וכל זון בזכרים וכן
באשה אסרה הראייה להורות וכל זוי שהוא חכם גדול שכי אדם
סומקין על הוראתו אסור לו לשנות לתלמידיו והוא שתיי מהלימוד שלו
כמו הוראה הוא כמו שחזרנו . ועובר עליו נכנס שתיין מביין
החולם ולזנבה ולמנוח חייב זולקות . ואם עבד עבודה חייב מיתה
בידי שמים . ואם שמה מנאחר המזכרים ועבד חייב זולקות לכה לא
מת . וכן כל מני שהורה והוא שתיי בין כהן בין ישראל עבר על לאו

התורה רק בעת שהיה האדם מיושם בדעתו ומוכון בכל מעשיו אין
לאהרץ בדברים פשוטים : ידוני המצוה חת שאלמדו ו"ל
שכל כהן הכשר לעבודה אם שתה"ן הרי זה אסור לו להכנס מן המזבח
ולמנוח ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה ומייב מיתה בידי שמים
שנאמר ולא יעוותו : וכן אסור לכל חכם בין כהן בין ישראל לכהן
למקדש שלו מתחלת עזרת ישראל ולמנוח כשהוא שתיין או שער או
צרוע ראש דרך טיול כלומר ששערות ראשו גדולים ביותר או קרועי
בגדים ואף על פי שאינו באזהרה חיסורי יש בדבר . והאישור הינו
אלא מפי כבוד הכית . ולפיכך ישראל מותר לכהן שם בשערות
ראשו ונגדלות יותר מל' יום שאין זה טיול אלא בני חכם . ואע"פ
שהכניס הוזהרו כזה לגדול קדושתו וקרבן כבית הקדוש שראוי שלא
יהא כהן דבר יתר כלל רק שיהיה כולם ימים ויום חין כס . חין אשר
כל אדם בגדר שלהם רק שלא יכנסו שם בשערות גדולים ביותר כמו
שחזרנו . ושיעור היין שיטה האדם ויהא אסור לכהן למקדש או
להורות הוא רביעיית לוג שהוא בניה ומחכה ושיטה חותו חי ובבת
אחת . וכתבתי שערתי על היין ו' יום נאנעשה . חסר חת
מולו פטור אכל אסור . ואינו מחלל עבודה ככ . שמה יותר
מזרביעית מן היין אף על פי שהיה מנוג . ואע"פ שהמסמיק ושהו יזעט
זעט חייב מיתה וסוף העבודה . היה שכור מנאחר המזכרים אסור
להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור מנאחר המזכרים אפילו
מין החלב או מן הדבילה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה שאין חייבין
מיתה אלא על היין כשעת העבודה ואין מתחללת אלא כשיכור מן
היין . וכשם שאסור לכהן לבוא למקדש מעמי השכרות כך אסור
לכל חכם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתי . אפילו שמה
דבש תמרים או חלב ומתכללה דעתו אל יורה שנאמר בפרשה יין
ושכר אל תשת . ולהורות בני ישראל ואם הורה בדבר שהוא מפורש
בתורה עד שידעוהו ה'לדוקין יותר . כגון שהורה שהסרן עומת
ודם אסור וכיוצא בהן . ומותר לשכור לקרות בתורה וחיטלו
הלבנות ומדרשות והוא שלא יורה ואם היה חכם קבוע להוראה לא
ילמד שלימודו הוראה היא . שמה כדי רביעיית כלבד והיה בה ימים
כל שהוא או יום יזעט או הלך כדי שיל ככר עבר היין ומותר לעבד .

אכל אס שמה יותר מרביעיית אפילו מנוג . אם יזעט או הלך
בדרך מוסיפין בשכרות אלא יאשר לפי השכרות עד שלא יאשר
משכרותו שום דבר בעולם . אכשי נאמר מותרין לשנות יין בלינות
אבל לא כיון שבתן ואפילו שאר בתי אבות של משמר שאין כדמתן
אותו היים אסורין שמה תכבד העבודה על אנשי בית אב אף חותו יום
וזכרנו לאחרים מאנשי משמרן לסייען ואנשי משמר של חותו יום
אסורין לשנות בין כיום בין בלילה שמה ומה בלילה ויטכיס לעבודתו
ועדין לא סר י"ו מעליו . כהן שידע מזהו בית אב הוא וידע
שבתו אבותו קרועין הן בעבודת היום אסור לו לשנות כל חותו יום
היה ידע ח"י זה משמר הוא ואינו חזיר בית אב שלו אסור לשנות כל
אות שבת שמיסודתו עובדין בה . לא היה מזכיר נאמרתו ולא בית
אבותו הדין נותן שאסור לשנות יין לעולם אכל תקנתו קלקלתו והרי
הוא מותר לשנות תמיד לפי שאינו יכול לעבד עד שיקבע בכית אב
שלו ובמסורתו : ונהוג חיסור ביה מוקדש בשכרות כגון הבית
בזכרים ונקבות ונתינת המזייה בכל זקום וכל זון בזכרים וכן
באשה אסרה הראייה להורות וכל זוי שהוא חכם גדול שכי אדם
סומקין על הוראתו אסור לו לשנות לתלמידיו והוא שתיי מהלימוד שלו
כמו הוראה הוא כמו שחזרנו . ועובר עליו נכנס שתיין מביין
החולם ולזנבה ולמנוח חייב זולקות . ואם עבד עבודה חייב מיתה
בידי שמים . ואם שמה מנאחר המזכרים ועבד חייב זולקות לכה לא
מת . וכן כל מני שהורה והוא שתיי בין כהן בין ישראל עבר על לאו

התורה רק בעת שהיה האדם מיושם בדעתו ומוכון בכל מעשיו אין
לאהרץ בדברים פשוטים : ידוני המצוה חת שאלמדו ו"ל
שכל כהן הכשר לעבודה אם שתה"ן הרי זה אסור לו להכנס מן המזבח
ולמנוח ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה ומייב מיתה בידי שמים
שנאמר ולא יעוותו : וכן אסור לכל חכם בין כהן בין ישראל לכהן
למקדש שלו מתחלת עזרת ישראל ולמנוח כשהוא שתיין או שער או
צרוע ראש דרך טיול כלומר ששערות ראשו גדולים ביותר או קרועי
בגדים ואף על פי שאינו באזהרה חיסורי יש בדבר . והאישור הינו
אלא מפי כבוד הכית . ולפיכך ישראל מותר לכהן שם בשערות
ראשו ונגדלות יותר מל' יום שאין זה טיול אלא בני חכם . ואע"פ
שהכניס הוזהרו כזה לגדול קדושתו וקרבן כבית הקדוש שראוי שלא
יהא כהן דבר יתר כלל רק שיהיה כולם ימים ויום חין כס . חין אשר
כל אדם בגדר שלהם רק שלא יכנסו שם בשערות גדולים ביותר כמו
שחזרנו . ושיעור היין שיטה האדם ויהא אסור לכהן למקדש או
להורות הוא רביעיית לוג שהוא בניה ומחכה ושיטה חותו חי ובבת
אחת . וכתבתי שערתי על היין ו' יום נאנעשה . חסר חת
מולו פטור אכל אסור . ואינו מחלל עבודה ככ . שמה יותר
מזרביעית מן היין אף על פי שהיה מנוג . ואע"פ שהמסמיק ושהו יזעט
זעט חייב מיתה וסוף העבודה . היה שכור מנאחר המזכרים אסור
להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור מנאחר המזכרים אפילו
מין החלב או מן הדבילה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה שאין חייבין
מיתה אלא על היין כשעת העבודה ואין מתחללת אלא כשיכור מן
היין . וכשם שאסור לכהן לבוא למקדש מעמי השכרות כך אסור
לכל חכם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתי . אפילו שמה
דבש תמרים או חלב ומתכללה דעתו אל יורה שנאמר בפרשה יין
ושכר אל תשת . ולהורות בני ישראל ואם הורה בדבר שהוא מפורש
בתורה עד שידעוהו ה'לדוקין יותר . כגון שהורה שהסרן עומת
ודם אסור וכיוצא בהן . ומותר לשכור לקרות בתורה וחיטלו
הלבנות ומדרשות והוא שלא יורה ואם היה חכם קבוע להוראה לא
ילמד שלימודו הוראה היא . שמה כדי רביעיית כלבד והיה בה ימים
כל שהוא או יום יזעט או הלך כדי שיל ככר עבר היין ומותר לעבד .

אכל אס שמה יותר מרביעיית אפילו מנוג . אם יזעט או הלך
בדרך מוסיפין בשכרות אלא יאשר לפי השכרות עד שלא יאשר
משכרותו שום דבר בעולם . אכשי נאמר מותרין לשנות יין בלינות
אבל לא כיון שבתן ואפילו שאר בתי אבות של משמר שאין כדמתן
אותו היים אסורין שמה תכבד העבודה על אנשי בית אב אף חותו יום
וזכרנו לאחרים מאנשי משמרן לסייען ואנשי משמר של חותו יום
אסורין לשנות בין כיום בין בלילה שמה ומה בלילה ויטכיס לעבודתו
ועדין לא סר י"ו מעליו . כהן שידע מזהו בית אב הוא וידע
שבתו אבותו קרועין הן בעבודת היום אסור לו לשנות כל חותו יום
היה ידע ח"י זה משמר הוא ואינו חזיר בית אב שלו אסור לשנות כל
אות שבת שמיסודתו עובדין בה . לא היה מזכיר נאמרתו ולא בית
אבותו הדין נותן שאסור לשנות יין לעולם אכל תקנתו קלקלתו והרי
הוא מותר לשנות תמיד לפי שאינו יכול לעבד עד שיקבע בכית אב
שלו ובמסורתו : ונהוג חיסור ביה מוקדש בשכרות כגון הבית
בזכרים ונקבות ונתינת המזייה בכל זקום וכל זון בזכרים וכן
באשה אסרה הראייה להורות וכל זוי שהוא חכם גדול שכי אדם
סומקין על הוראתו אסור לו לשנות לתלמידיו והוא שתיי מהלימוד שלו
כמו הוראה הוא כמו שחזרנו . ועובר עליו נכנס שתיין מביין
החולם ולזנבה ולמנוח חייב זולקות . ואם עבד עבודה חייב מיתה
בידי שמים . ואם שמה מנאחר המזכרים ועבד חייב זולקות לכה לא
מת . וכן כל מני שהורה והוא שתיי בין כהן בין ישראל עבר על לאו

התורה רק בעת שהיה האדם מיושם בדעתו ומוכון בכל מעשיו אין
לאהרץ בדברים פשוטים : ידוני המצוה חת שאלמדו ו"ל
שכל כהן הכשר לעבודה אם שתה"ן הרי זה אסור לו להכנס מן המזבח
ולמנוח ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה ומייב מיתה בידי שמים
שנאמר ולא יעוותו : וכן אסור לכל חכם בין כהן בין ישראל לכהן
למקדש שלו מתחלת עזרת ישראל ולמנוח כשהוא שתיין או שער או
צרוע ראש דרך טיול כלומר ששערות ראשו גדולים ביותר או קרועי
בגדים ואף על פי שאינו באזהרה חיסורי יש בדבר . והאישור הינו
אלא מפי כבוד הכית . ולפיכך ישראל מותר לכהן שם בשערות
ראשו ונגדלות יותר מל' יום שאין זה טיול אלא בני חכם . ואע"פ
שהכניס הוזהרו כזה לגדול קדושתו וקרבן כבית הקדוש שראוי שלא
יהא כהן דבר יתר כלל רק שיהיה כולם ימים ויום חין כס . חין אשר
כל אדם בגדר שלהם רק שלא יכנסו שם בשערות גדולים ביותר כמו
שחזרנו . ושיעור היין שיטה האדם ויהא אסור לכהן למקדש או
להורות הוא רביעיית לוג שהוא בניה ומחכה ושיטה חותו חי ובבת
אחת . וכתבתי שערתי על היין ו' יום נאנעשה . חסר חת
מולו פטור אכל אסור . ואינו מחלל עבודה ככ . שמה יותר
מזרביעית מן היין אף על פי שהיה מנוג . ואע"פ שהמסמיק ושהו יזעט
זעט חייב מיתה וסוף העבודה . היה שכור מנאחר המזכרים אסור
להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור מנאחר המזכרים אפילו
מין החלב או מן הדבילה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה שאין חייבין
מיתה אלא על היין כשעת העבודה ואין מתחללת אלא כשיכור מן
היין . וכשם שאסור לכהן לבוא למקדש מעמי השכרות כך אסור
לכל חכם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתי . אפילו שמה
דבש תמרים או חלב ומתכללה דעתו אל יורה שנאמר בפרשה יין
ושכר אל תשת . ולהורות בני ישראל ואם הורה בדבר שהוא מפורש
בתורה עד שידעוהו ה'לדוקין יותר . כגון שהורה שהסרן עומת
ודם אסור וכיוצא בהן . ומותר לשכור לקרות בתורה וחיטלו
הלבנות ומדרשות והוא שלא יורה ואם היה חכם קבוע להוראה לא
ילמד שלימודו הוראה היא . שמה כדי רביעיית כלבד והיה בה ימים
כל שהוא או יום יזעט או הלך כדי שיל ככר עבר היין ומותר לעבד .

אכל אס שמה יותר מרביעיית אפילו מנוג . אם יזעט או הלך
בדרך מוסיפין בשכרות אלא יאשר לפי השכרות עד שלא יאשר
משכרותו שום דבר בעולם . אכשי נאמר מותרין לשנות יין בלינות
אבל לא כיון שבתן ואפילו שאר בתי אבות של משמר שאין כדמתן
אותו היים אסורין שמה תכבד העבודה על אנשי בית אב אף חותו יום
וזכרנו לאחרים מאנשי משמרן לסייען ואנשי משמר של חותו יום
אסורין לשנות בין כיום בין בלילה שמה ומה בלילה ויטכיס לעבודתו
ועדין לא סר י"ו מעליו . כהן שידע מזהו בית אב הוא וידע
שבתו אבותו קרועין הן בעבודת היום אסור לו לשנות כל חותו יום
היה ידע ח"י זה משמר הוא ואינו חזיר בית אב שלו אסור לשנות כל
אות שבת שמיסודתו עובדין בה . לא היה מזכיר נאמרתו ולא בית
אבותו הדין נותן שאסור לשנות יין לעולם אכל תקנתו קלקלתו והרי
הוא מותר לשנות תמיד לפי שאינו יכול לעבד עד שיקבע בכית אב
שלו ובמסורתו : ונהוג חיסור ביה מוקדש בשכרות כגון הבית
בזכרים ונקבות ונתינת המזייה בכל זקום וכל זון בזכרים וכן
באשה אסרה הראייה להורות וכל זוי שהוא חכם גדול שכי אדם
סומקין על הוראתו אסור לו לשנות לתלמידיו והוא שתיי מהלימוד שלו
כמו הוראה הוא כמו שחזרנו . ועובר עליו נכנס שתיין מביין
החולם ולזנבה ולמנוח חייב זולקות . ואם עבד עבודה חייב מיתה
בידי שמים . ואם שמה מנאחר המזכרים ועבד חייב זולקות לכה לא
מת . וכן כל מני שהורה והוא שתיי בין כהן בין ישראל עבר על לאו

התורה רק בעת שהיה האדם מיושם בדעתו ומוכון בכל מעשיו אין
לאהרץ בדברים פשוטים : ידוני המצוה חת שאלמדו ו"ל
שכל כהן הכשר לעבודה אם שתה"ן הרי זה אסור לו להכנס מן המזבח
ולמנוח ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה ומייב מיתה בידי שמים
שנאמר ולא יעוותו : וכן אסור לכל חכם בין כהן בין ישראל לכהן
למקדש שלו מתחלת עזרת ישראל ולמנוח כשהוא שתיין או שער או
צרוע ראש דרך טיול כלומר ששערות ראשו גדולים ביותר או קרועי
בגדים ואף על פי שאינו באזהרה חיסורי יש בדבר . והאישור הינו
אלא מפי כבוד הכית . ולפיכך ישראל מותר לכהן שם בשערות
ראשו ונגדלות יותר מל' יום שאין זה טיול אלא בני חכם . ואע"פ
שהכניס הוזהרו כזה לגדול קדושתו וקרבן כבית הקדוש שראוי שלא
יהא כהן דבר יתר כלל רק שיהיה כולם ימים ויום חין כס . חין אשר
כל אדם בגדר שלהם רק שלא יכנסו שם בשערות גדולים ביותר כמו
שחזרנו . ושיעור היין שיטה האדם ויהא אסור לכהן למקדש או
להורות הוא רביעיית לוג שהוא בניה ומחכה ושיטה חותו חי ובבת
אחת . וכתבתי שערתי על היין ו' יום נאנעשה . חסר חת
מולו פטור אכל אסור . ואינו מחלל עבודה ככ . שמה יותר
מזרביעית מן היין אף על פי שהיה מנוג . ואע"פ שהמסמיק ושהו יזעט
זעט חייב מיתה וסוף העבודה . היה שכור מנאחר המזכרים אסור
להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור מנאחר המזכרים אפילו
מין החלב או מן הדבילה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה שאין חייבין
מיתה אלא על היין כשעת העבודה ואין מתחללת אלא כשיכור מן
היין . וכשם שאסור לכהן לבוא למקדש מעמי השכרות כך אסור
לכל חכם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתי . אפילו שמה
דבש תמרים או חלב ומתכללה דעתו אל יורה שנאמר בפרשה יין
ושכר אל תשת . ולהורות בני ישראל ואם הורה בדבר שהוא מפורש
בתורה עד שידעוהו ה'לדוקין יותר . כגון שהורה שהסרן עומת
ודם אסור וכיוצא בהן . ומותר לשכור לקרות בתורה וחיטלו
הלבנות ומדרשות והוא שלא יורה ואם היה חכם קבוע להוראה לא
ילמד שלימודו הוראה היא . שמה כדי רביעיית כלבד והיה בה ימים
כל שהוא או יום יזעט או הלך כדי שיל ככר עבר היין ומותר לעבד .

ואין בהמה טמאה באכילה אין לי לא בעשה - בלא תעשה מניין ת"ל את זה לא תאכלו מניעה הגרה וכו' - אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה טמאה מניין ודין הוא ומה אלו שיש בהן סימון טהרה הרי הן כלא תעשה על אכילתן : כמנחת הגמול והארבעת והחומר והשמן מן הכתוב ושאר בהמה טמאה מקל וחומר - ואמנם הוא לגבוי מלתא בעלמא כלומר שקל וחומר בזה העניין מוכרח בכתוב הוא שאם הזכיר על אחרת שיש בהן סימון אחד של טהרה כ"ש אין להם סימון טהרה כלל - ולא שייך ככהן כלל לומר אין יעושין מן הדין ולפיכך כל מי שחכל כות מזהמה טמאה מחיוב מין שיהיה לוקה מדאורייתא ופי' מפרסת פרסה הוא שפרסותיה סדוקות - ופי' ששעת סגור לומר שתהא הפרסה מוכבלת לגמרי ומלמעלה ומלמטה - אבל אם היתה סדוקה למטה ומחברת למעלה או בהפך טמאה היא - ופי' מעלה גרה המקילה החולק מן המעשים ומשיכה אותו לפיה לכותא ולטוהמו דק : במירשי המזוה מה שכתבנו באזהרת טרפה בסדר משפטים כי יודע אלהים כי כל המאכלות שהחיק וזעמו אשר בתריש בהם נוקים מזוים לגופים שהם כלים לנפשות לפעול בהם ולהתעלות על ידי מציאתם טובים ועל כן החקיקנו בהם למען יפעלו הנפשות פעולתן ולא יעבולות בפניהם דע וזו הגופות וטעמו' הלכות וכמו שכתבנו שם : מדיני המזוה מה שאמרו ז"ל שלא חלק בכתוב בהמה וחיה טמאה בין שיהי' לחלבה שהכל אסור וכשר אדם אי"פ שנקרא האדם כפש חיה ואינו מעלה גרה וסעע סעע אין כשרו בכלל אסור בהמה טמאה לעבור עליו בלא ולפיכך החולק מנשאו או שותה מחלבו בין חי בין מת - אין לוקין עליו אבל מכל מקום אסור הוא בעשה שהרי ויזכר הכתוב שבעת מובי חיה ואמר בהן זאת חיה אשר תאכלו וכלל שכל שהוא חיה מחלו לא תאכלו - ולא הכה וכלל עשה עשה זה דעית הר"מ בכו"ל - אבל הרמב"ן ז"ל כתב שגם האדם אי"פ עשה אין בו והביא ראיה מה שאמרו ז"ל דם מהלכי שנים וחלכם אפילו נזות כרישה אין בו - וכתב הוא ז"ל דהוא הדין לכשר שזותר כמו דם שאם לא כן היה יותר דם - וכמו שאמרו ז"ל דם של בין הזאים מוצאו וכולעוהא קיוהו כל היוצא מן הטמא טמא - ומכל מקום כשרי ישראל חת אסור בהנאה - ויתר ראיותיו בספרו ושאר פרטי המזוה וכו' אחרים בפ"ג ובמקומות אחרים (ה' מאכלות פ"ב) : ונוהגות בכל מקום וכלל מן כוכרים וקבוצות ועובר עליה ואכל כות מכל בהמה טמאה או שתי רביעית מתלבה במזיד לוקה בשובג פטור :

קנו לכדוק סמיני דגים כלומר שהרואה לאכול מן הדגים שיכדוק תלה בהן יפה הסימון שנתנה התורה בהן - וכן סנפיר וקשקשת שאין בו קשקשת כי יש דגים טמאים הרבה שיש להם סנפיר וכל דג שנטעוהו לוקשקשי' אי"פ שאין נעשין בו בעודו קטן עד שיגדיל כגון הסולתנית והאפיין הרי זה מותר - וכל שיש בו קשקשים בעודו כים אי"פ שהוא משיב אותו בשעה שעולה מן הים כגון חקנים ואפונים כשפתיים חפנסתיים ואטונם הנקרא ביר"ט בלעז הרי זה כשר שלא תקפיד התורה רק בזמן בעל קשקש וסנפיר כי הוא הנאות אל טבע בני אדם - ומן העצים שכתבנו בחיבור המאכלות לפי הפשוט - ונוהגת בכל מקום ובכל זמן כוכרים ונקבות ועובר עליהם ולא בדק ויפה כגון שהיה סימון אחד לבד כדג וסמך על האחד בלא בדקוה אי"פ שמוצא את"כ כשר בטל עשה זה :

קנו שלא לאכול דג טמא ש' מבשרם לא האכלו ואה נבלתם תשקצו - וסימני דגים כשרים כתבנו למעלה כמות עשה לכדוק כסימני דגים שחשבו מן העניין לכבוד הרמב"ן ז"ל : במירשי המזוה מה שכתבנו למעלה בעניין אסור המאכלות שהם פ"ה החיק וזעמו כל מה שנוק נמצא בו הן בהמה או דגים מן הטעם שחזרנו שם : דיני המזוה כתבנו למעלה גם כן וכן בחולין פ"ג (י"ד ס"ג) : ונוהגת בכל מקום ובכל זמן כוכרים ונקבות ועובר עליהם ואכל כות מדג טמא כמזיד לוקה בשובג פטור :

קנה שאל לאכול עוף טמא ש' וארר אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו וזו' : במירשי המזוה מה שכתבנו במאכלות אסורות : מדיני המזוה מה שאמרו ז"ל סימני בהמה וחיה לאמר מן התורה כלומר שהן מעורשין בתורה וכן פרסה חלוקה לגמרי כמו השור והכבש ומעלה גרה וסימני העוף לא לאמר לפי שהתורה פירשה לנו בהם כל הטמאים שבעולם וכיון שכן הוא אין צורך לכתוב סימניהם כי כל עוף הנמצא בעולם חוץ מהם הוא כשר - ומכל מקום מפני שכל אותו מינין שהודיעתנו התורה אין כל אדם בקי בהן הדריענו חכמים סימנים בהם כדי שיכיר אותם כל אדם ויוכל לאכול מן העופות אי"פ שחינו מוכיר אפילו אחד מכל המינים המפורשים בכתוב - נמצא לפי דברינו שכל המוכיר יפה כל המזוה בתורה שם כ"ד מינין יכול לאכול מכל עוף אחד שימצא כיון שאמר שכל עוף שלא יזכר במניין הטמאים בתורה כשר - וכמו שאמרו ז"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם ששפוט טהורים מרובין על הטמאים לפיכך פרט הטמאים כלומר פרט כל הטמאים שבעולם - כן הוא הפירוש לפי דעת רוב הרבנים כי"ל הטמאים שבעולם הזכרו בתורה - ומי שאינו מוכירן אמרו חכמים ז"ל שלאו סימניהם - כל עוף דורס בידוע שהוא ממיני הטמאים שבתורה - ופי' דורס כלומר שנועץ האפרים על עוף אחר ומטיל בו ארס כמנהג הן ושאר העופות שלדן בהן בני אדם - ויש שאינו דורס והוא גם כן ממיני הטמאים - ואמרו לנו חכמים ז"ל דרך כלל שכל שיש בגופו ג' סימנים אלו שיש לו חככי יתירה והוא האכזב הגדול שיוצא יותר משאר האכזביות - וזפק הוא מקום רחב בסוף הגוש שמקבץ העוף שם המאכל בתחלת האכילה וקרקבן קלף ופיה המקום שטוח בו העוף המחבל הנקרא בלעז ויטערי ויש לו עור דק בתוך הכשר לפניו ואותו העור קלף מוקצת העופות וזכיון שיש לו ליעוג' סימנים חלה בידוע שאינו מניין הטמאים ומותר - שני כללים אלו שכללו אחד לאיסור ואחד להיתר כל עוף שהן בו ח' שום חסם לשאול עליו לבקש בעופות חלא יאסור האסור ויתיר המותר מיד שאין בזה שיקפוק - ונמצא לפי כלל זה שד' סימנים טהרת הן בעופות ואלו הן - אינו דורס - ואכזב יתירה - וזפק - וקרקבן קלף - וכבר כללנו שכל עוף שנתנה חקר אחד מהם והוא המיוחד שבהן דיינו אינו דורס כלומר

ואין בהמה טמאה באכילה אין לי לא בעשה - בלא תעשה מניין ת"ל את זה לא תאכלו מניעה הגרה וכו' - אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה טמאה מניין ודין הוא ומה אלו שיש בהן סימון טהרה הרי הן כלא תעשה על אכילתן : כמנחת הגמול והארבעת והחומר והשמן מן הכתוב ושאר בהמה טמאה מקל וחומר - ואמנם הוא לגבוי מלתא בעלמא כלומר שקל וחומר בזה העניין מוכרח בכתוב הוא שאם הזכיר על אחרת שיש בהן סימון אחד של טהרה כ"ש אין להם סימון טהרה כלל - ולא שייך ככהן כלל לומר אין יעושין מן הדין ולפיכך כל מי שחכל כות מזהמה טמאה מחיוב מין שיהיה לוקה מדאורייתא ופי' מפרסת פרסה הוא שפרסותיה סדוקות - ופי' ששעת סגור לומר שתהא הפרסה מוכבלת לגמרי ומלמעלה ומלמטה - אבל אם היתה סדוקה למטה ומחברת למעלה או בהפך טמאה היא - ופי' מעלה גרה המקילה החולק מן המעשים ומשיכה אותו לפיה לכותא ולטוהמו דק : במירשי המזוה מה שכתבנו באזהרת טרפה בסדר משפטים כי יודע אלהים כי כל המאכלות שהחיק וזעמו אשר בתריש בהם נוקים מזוים לגופים שהם כלים לנפשות לפעול בהם ולהתעלות על ידי מציאתם טובים ועל כן החקיקנו בהם למען יפעלו הנפשות פעולתן ולא יעבולות בפניהם דע וזו הגופות וטעמו' הלכות וכמו שכתבנו שם : מדיני המזוה מה שאמרו ז"ל שלא חלק בכתוב בהמה וחיה טמאה בין שיהי' לחלבה שהכל אסור וכשר אדם אי"פ שנקרא האדם כפש חיה ואינו מעלה גרה וסעע סעע אין כשרו בכלל אסור בהמה טמאה לעבור עליו בלא ולפיכך החולק מנשאו או שותה מחלבו בין חי בין מת - אין לוקין עליו אבל מכל מקום אסור הוא בעשה שהרי ויזכר הכתוב שבעת מובי חיה ואמר בהן זאת חיה אשר תאכלו וכלל שכל שהוא חיה מחלו לא תאכלו - ולא הכה וכלל עשה עשה זה דעית הר"מ בכו"ל - אבל הרמב"ן ז"ל כתב שגם האדם אי"פ עשה אין בו והביא ראיה מה שאמרו ז"ל דם מהלכי שנים וחלכם אפילו נזות כרישה אין בו - וכתב הוא ז"ל דהוא הדין לכשר שזותר כמו דם שאם לא כן היה יותר דם - וכמו שאמרו ז"ל דם של בין הזאים מוצאו וכולעוהא קיוהו כל היוצא מן הטמא טמא - ומכל מקום כשרי ישראל חת אסור בהנאה - ויתר ראיותיו בספרו ושאר פרטי המזוה וכו' אחרים בפ"ג ובמקומות אחרים (ה' מאכלות פ"ב) : ונוהגות בכל מקום וכלל מן כוכרים וקבוצות ועובר עליה ואכל כות מכל בהמה טמאה או שתי רביעית מתלבה במזיד לוקה בשובג פטור :

קנה לכדוק סמיני דגים כלומר שהרואה לאכול מן הדגים שיכדוק תלה בהן יפה הסימון שנתנה התורה בהן - וכן סנפיר וקשקשת שאין בו קשקשת כי יש דגים טמאים הרבה שיש להם סנפיר וכל דג שנטעוהו לוקשקשי' אי"פ שאין נעשין בו בעודו קטן עד שיגדיל כגון הסולתנית והאפיין הרי זה מותר - וכל שיש בו קשקשים בעודו כים אי"פ שהוא משיב אותו בשעה שעולה מן הים כגון חקנים ואפונים כשפתיים חפנסתיים ואטונם הנקרא ביר"ט בלעז הרי זה כשר שלא תקפיד התורה רק בזמן בעל קשקש וסנפיר כי הוא הנאות אל טבע בני אדם - ומן העצים שכתבנו בחיבור המאכלות לפי הפשוט - ונוהגת בכל מקום ובכל זמן כוכרים ונקבות ועובר עליהם ולא בדק ויפה כגון שהיה סימון אחד לבד כדג וסמך על האחד בלא בדקוה אי"פ שמוצא את"כ כשר בטל עשה זה :

עלה
שלא
זהו
שכל
לומר
בא
המה
יפה
ענין
לנו
עני
זמני
היות
מנה
לנו
רות
הוא
ר"ת
שכל
ולס
רסה
היות
מני
יעת
היא
חיה
ולא
ורה
יות
סור
חס
ולא
ט'
ולא
ולא
לה
זור
זור
רת
עין
לאו
אר
יון
יון
לה

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת שמיני

כנפים שחובות רוב אורך ורוב היקף גופו : וד' רגליסות' כרעים
לנתר כסן על הארץ . ויש חמורים שדרך לדעת שיהא שמו חגש .
ויתר פרטים חזקאים כפ"ג מסולין (יד"ס' פ"ה) : ונוהגת
בכל מקום וככל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליהם ואכל ולא בדק יפה
בטל עשה :

קנא להיות שמנה שלשים טמאים ונעמאין שנאמר וזה רכבם
הטמא בשרץ השורץ על הארץ החולד והעכבר
והצב וכו' . משרשי המזה הקדמה לא יספק לכל מי שיש בו דעה
שלא היה אדם בעולם שהשיג לדעת כל החכמה עד שופה שלא יתעלם
לו ממה שהרי אפי' על משה רבינו אחריו ל' שנים שערי חכמה הן
וכולן נגמרו למשה חוץ מחד - וכן שלמה המלך החכם חזר על עצמו
אמרתי אבונתי והיא חוכמה ויהי חוכמה נומי . וכן לא יספק לכל שיש לו חוש
בדקדוקי הש"י שהיא אבונתי ונאמרה נאמרה כי כוללת כולה ואין
שום ספק ג' כ"י א"כ כל הטובות לא יזוה דבר אל כריותיו רק לטובתם
ולתועלתם ולהרחיק כל טמא מעליהם ועל כן באשר נאמרה בחכמותינו
מן הנוגות לדעת התועלת המגיע לנו בהם נשמח בו וכאשר אין
אחטנו משיגים מהם בחכמותינו התועלת שלנו בהן יש לנו לפושט עכ"פ
כי ביתרון החכמה אשר לש"י על כל ברייה ידע התועלת אשר לנו
באותה מזה ועל כן זנו עליה וכבר הודיעם ז"ל למה לא מודע הטעם
בכל המצוות ואמרו שהיה הדבר כדי שלא יהיה לנו כשלון בזה והביאו
יחסות טעם לבוא עלי עם המלך שאמרו ז"ל כעל דרך כגרא ביה ש"י
חדל לא כמה שאמרתי עכשיו שהש"י העלים מומנו טעונו המצוות .

ואיכר הרינומתי יד לכבר בהן דבר אל כערי כי כבר קדמתי רבותי
לדבר בהן כמה דברים במדרשות ובמקומות אחרים על דבר פטען
ועומק חכמתן וחוקן פיתן ורוב קדושתן גמ' בתוכן אפי' כל הרוחות
שבעולם לא יזוזו ואותן וכל התעמיק עליהם בפשיטתן וישתדל לחדש
דבר ונגלה שבהן כי יוסף להזיזן מן הארצים להתענג בוהר
מראיהם וללקוט מעליהם לחגור בהן אין ראיה לתת עליו בזה חשם
רק לכרבו ולהזכירו לשבח באשר הוא שם . ועתה אחרי הקדמותינו
זאת שמכונת האל גדלה על כל חכמה ובי לא יזוה דבר רק לטובה לנו
ולתועלת גדולה חין לנו קושיא ולא שאלה בכל חיסור הנאכלות
והרחקת הטומאה בכל אשר לא יזוהה התועלת לנו ידועה ומושב
בחקירה כי ידענו באמת שהכל טוב . ואל תתמה בני על בעיני
הטומאה חש הוא בעלם הרבה על כל ברייה כי אפשר שהטומאה תזיק
אל הנפש ומחליאה קצת . וכן שמעתי הדבר מפי חכמים ובעין מפי
שאמרו ז"ל ונעמאיתם כס' . כלומר שבעינינו השכל שהוא הנפש
הקיימת מתקלקל קצת בעיני הטומאה . ואל תתמה ונתקלקל
השכל בעינינו הנשמים חש"פ שאינו מונו כי ממי שתופס לנפש עם
הגוף יארכה לה כן עכ"פ . ואל כאחטנו בני איש בעיניו דעתנו לא
נדע הנפש ומותה ואין נלאה לדעת רשותה או מחלתה מדרך
החקירה הלא לרופאים חין תחבולה ברשות עם הכירם עיקר
המחלה . ועל כן בכל החקות הטומאה שיבואו בתורה חין לנו לחטט
אחר שרשיהן עד כואנו לא תכלית הידיעה בעיני הנפש לדעת מהותה
מונאה ומוכחה והכן זה ידועה כי נוכל קצת תשובה על כל שרשי מות
הטומאה והטמא עד אשר כונעטי יהיה נוסה על פניו בחדוש פרה
אדווה שוטמא הטהור ונעמאית הטמא ונס שם נאריך בעיניו בע"ה
לקבל שבר בידיעה למונא דבריו חפן . מדיני המנוה שמונה
שרצים הם נקראים חכ הטומאה כלומר שוטמאים אדם וכלים בנוגע
ואם הכלים של חרס נעמאין אותן מוכין שיכנסו בתוך אורו וזהו
החילוק שיש בעיני הטומאה בין מן שנקרא חכ למה שנקרא ולד

הנקרא

פלומו שיהיה דורש שהיא טמא לעולם ואינו צריך לבדוק בו דבר אחר
ח"ל לומר אם חסר וזכוכן שתי' בו אפילו אחד נסמינו טהרה אלו
שאסור שהיה אפילו האחד המיוחד לבד יאסר כנו שאמרנו כל שכן אם
חסר זכוכן . והנשר הוא כן שאין בו אחד מכל סימני טהרה .
נמלא עוף חסר מן השנים כלומר שיהו בו שני סימני טהרה לבד
ויחסרו ממנה השנים האחרים והאחד מן השנים של טהרה שימנאו בו
יהיה שאינו דורש כל עוף שהוא כן הוא טהור לאכול לכל מי שמכיר
עורב וכל מין עורב לפי שאין בכל מן הטמאים שיהיה כן כי אם עורב
ומינו שהוא כן שאינו דורש ויש לו סי' אחד בגופו נסמינו טהרה וסימן
זה של טהרה אינו קבוע בכל מין העורב אלא יש במין העורב שיש לו
אנכע יתירה ואינו דורש . ויש שיש לו זפק ואינו דורש . ויש
שקר קבוע נקלף ואינו דורש . בכל הדבר כי במינו ימנאו שני הסימנים
אלו של טהרה ולא במין אחר כן פירוט קצת מן המפרשים . ויש
שאמרו כי לעורב שני סימני טהרה בגופו מלבד שאינו דורש נמלא עוף
חסר השלשה סימני טהרה ולא יאחר לו כי אם ה' המיוחד והוא שאינו
דורש טהור לעולם . לפי שאין בכל העובות הטמאים שלא יהיה
בגופם אחד מכל סימני טהרה אלא שאינו דורש חוץ עטרים ועוניה
שהם כן והם אינם מלויים ביטח ומכיון שאין מלויין ביטח אין לשפק
בהם . ויש מן המפרשים שאמרו כי לרבותינו לא היו מלויין חבל
עכשו מלויין הן וקורא אני עליהן אל תהי נדיק הרבה . כי הם אמרו
דלא שכימי כייסוד כלומר שמרחיקין הם לעולם ממקומות היסוד
ומכיון שטבעם כן הארץ לעולם עומדת והדין שיהי בכל זמן . נמנאו
בגופו שלשה סימני טהרה והם אנכע יתירה . וזפק וקרקבן נקלף
שידוע שהוא כשר . וגם הרביעי הוא כן כלומר שאינו דורש שאינו
בעולם עוף כג' סימנים אלו שיהיה דורש . וא"ל לבדוק אחריו כלל
אלא שיאכלנו מיד . אבל נמנאו בו ג' סימני טהרה ויהיה אחד מן
הג' שאינו דורש בזה ודאי יש לספק כי רוב הטמאים הם כן שיש להם
ג' סימני טהרה כאלו וצריך כל אדם לשאול על עוף בזה אם אינו
מכיר כל הממנים בתורה נמנא לפי דברינו שכל עוף שיסופק עלינו חס'
טמא או טהור יהיה עכ"פ בשני נדרים שיהיו לו ג' סימני טהרה
והאחד מהם אינו דורש כנו שאמרנו שיש לספקו ברוב מיני הטמאים
אז שיהיו לו שני סימני טהרה ואחד מהם אינו דורש שיש לספקו בעורב
ומינו אבל כל שאר הדדין אינו בא לירי הספק לא כדון אותו בו כטהור
או כטמא מיד . שית דעתך בדבר כי כן הוא לפי כללנו זה . וכל
זה כתבנו אותו לפי סדרת קצת המפרשים כי הרבה פירושים נתרשו
בעניינים אלו של עופות וכל העופות המסופקים אמרו ז"ל שהן נאכלות
במסורת כלומר שאם קבלו בני התקום וההגו בפשיטות לאכלו בחוקת
טהור שאין לפקפק עליו כלל וא"ל לבדוק . ויתר פרטי המצוות
כפ"ג מסולין : יד"ס' פ"ה) : ונוהגת בכל מקום וככל זמן
בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל כוית מעוף טמא במזיד לוקה
בשוגג פטור :

קנה לבדוק בסימני חגבים והם הסימנים הכתובים בתורה
אשר לזכרעים מבעל רגליו וגו' שנאמר את זה
ותאכלו מכל שרץ העוף . ועיין שרשם כנו בשאר מינין :
דיניה פי' ז"ל שמונה מיני חגב טהור הן . ואלו הן אחד שנקרא
חגב . שני שנקרא דבנית והוא מין חגב . שלישי שנקרא חרגול .
רביעי עזרכיא והוא מין חרגול . חמישי ארכה . ששי לטורת
פרמס והוא מין ארכה . שביעי שלעם . שמיני שחנא ירושלמית
והוא מין שלעם . מי שהוא בקי בודק בהן לפי בקיאותו וכוונותיהן
מאובל . והליד ישראל כמון עליהן ובעוף . ומי שאינו בקי בהן
בדק בסימנים שנתנה התורה בהן ושלשה סימנים הן . ואלו הן ד'

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת שמיי

קסג שלא לאכול טרף הארץ שאמור וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל : משרשי המזוהו עם כל מה שכל האיסור המאכלות כבר כתבתי למועלה מה שידעתי ואין צורך להחזירו בכל אחת : מדיני המזוהו כגון החילוק שחלקו ל' בח' שרצים האמורים בתורה משאר שרצים שהם נחשים עקרבים סבסבים נדל וכיוצא בהן שאמרו שזנה שרצים האמורים בתורה שיעור חיוב אכילתן כשיעור טומאתן שהיא כעדשה . ושיעור האחרים כוית . וכל השיעורים הלכה למושה מסיני . ויתר שרצים המכארים ביום סכת חולין (י"ד ס' פ"ד) : ונוהגת בכל זקוקים ובכל זמן כוכרים ונקבות ועובר עליה ואלו כוית מתולעים שחלקן במזיד לוקה . ואם אכל מזוהה שרצים אפילו כעדשה לוקה וכוונת פטור :

קסג שלא לאכול מיני שרצים דקים הנולדים בורעים ובפירות שעת שיצאו ושרצו בארץ והוא הדין לכל זמן שנעשו בפרי בעודו מחובר לקרקע חפ' שלא יצאו ושרצו על הארץ נקרא שרץ זכיון שנעשה בפרי בהיותו מחובר מאמור לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום . ואם יצאו על הארץ חפ' שמורו חפ' לתוך הפרי שורץ על הארץ נקרא גם כן זכיון שיצא . וכן הוא בספרא ולא תטמאו את גפשו ריכם בכל השרץ השורץ להביא את שפירו על הארץ ומזוהו כלומר חפ' שהם עכשיו בחורים שלהם זכיון שיצאו על הארץ נאסרו ושורץ הארץ נקראים כזה שיעור שח' כתב בכאן כי חיוב מיני השרצים דקים הוא זמנית שיצאו בארץ ולא קודם לכן אך אני נועלים עין מה שכתבנו בהר"מ המז' חפ' שיעדתי לאחוז דרכו כי הוא כתב בכאן בספר הנוהגת שלו שהלאו זה הוא זכיון שיצאו לחויר או הלכו על שטח הפריזש לתמוה עליו הרבה בכך כי כפי' נזלנו בחולין שימאר גם עניין זה בתיקון כמו שכתב לשם בעי רב יוסף פירשה לאויר העולם מהו : על גבי תורה מהו . וגם הרב בעלזו כתב בחיבורו הגדול שעניין זה הוא ספק ואין לוקין עליו ועל כן הכחתי בירושו בכאן וכתבתי על דרך האמור וג' כ' מנאחי אחר כן שהרמב"ן ז"ל יתמה עליו הרבה בשגגה זו : שורש המזוהו כתוב : מדיני המזוהו מה שאמרו ז"ל שורץ על הארץ להוציא זיון של עדשים ותולעים שחאכלום וזהו קטנית . ותולעים שבתמרים ורגוגרות והוא הדין לכל התולעים הגעשים בפירות אחר שנעקרו ולא פירשו מיתוכן שאינו בלאו על זה דשורץ על הארץ והיו עותרין מן הדין הלא שיש בלואל אותן שיקון לנפש קלת ואם יש בדבר ספק אם נעשו התולעים בפירות קודם שנעקרו או אחר כן יבדוק אותן יפה ואם הם דקים מחד עד שאינו יכול לבדוק ישהא אותם שנים עשר חדש ואחר כך מותרין לאכול לכתחלה בלא בדיקה מהכלל שידוע לרבושינו שכל אותם תולעי הפירות אין מתקיימין ז"ב חדש . פי' אינו מתקיים כלומר כיון שעברו עליו י"ב חדש הרי הוא כעפר גמור . וישיב כן אמרו ז"ל הני תמרי דכרא בתר תריסר ירחי שתא שריין . ואם פירשו תולעי הפירות באויר ולא נגעו בארץ כגון שיצאו מן הפרי ונכסלו לתוך פיו של אוכל . וכן אם פירשו ורחשו על גב הפרי אם נדון גב הפרי כמו הארץ . וכן אם פי' התולעת מן הפרי ונעל לארץ אחר שמתה כל זה אסור מן ספק אם נדון ונאמר שהיה כשורץ על הארץ או לא . וכן מה שאמרו ז"ל שתולעים הנמצאים במוציא הדגים אסורים משום שרץ . כי נכחוק הס' באים . אבל הנמצאים בהם כין עור לכשראו בתוך הכשר מותרין . והנמצאין במוציא הדגים אסורין שנתחוק הס' באים ואף הנמצאים במוציא הדגים ונתוך בשירה אסורין לפי שאין שום דבר בהמה שהיא

יותר בלא שחיטה והן אינם בני שחיטה ועוד שהתורה רבתה אותן לאיסור וכמו שאמרו ז"ל ואת נבלתם תשקצו לרשות דרכן שבהמה ואת שילי ארץ הוא יותר בלא שחיטה מפני שהתורה התירה אותה וקדרטין בגמ' וזכהמה תאכלו וכן התירו ז"ל במים שכלים שהתלעבו או אפילו בכורות שית' ועודות כלומר כל מים זכוכים . ואמר שאדם שחם ושותה מהם והיינו כל זמן שלא פירשו התולעים למקום אחר ואפי' פירשו לדפני הכלי או הכור זכוכים שחורו לתוכו שותה ואינו נמנע דמקום רבתי יתוהו . וזמן הדומה שאפילו נשום כל תשקצו אין בהם וזהו אומרים שותה ואינו נמנע ונראה שהטעם מפני שזאלו להם היתר מפורש מן הכתוב כמו שדרשו ז"ל במים ובחלום את שישלו אוכל . ואת שאין לו לא תאכל . אבל בכלים ודומה לכלים כין שיש לו חיץ שאין לו מותר . וכן מדיני המזוהו מה שאמרו דלא לישני אינש שיכרא בציבתא באורחא זמני חשש תולעת שימאר בציבתא ואת כיפול לכוס . ופי' ציבתא הוא תבן שעל פני הכלי ומכיון ששרץ נכבחה דינו כשורץ על הארץ . ודיני בריה שאמרו ז"ל שאינה בטילה לעולם כלומר חפ' נבלה בחלק חלקים כמוה של היתר אינה בכל שהיא כדאיתא בנמשכת זכות חשיבה כמו לענין אסורין דלא בטלה לעולם . ואע"ג דברוש' בתרומות פרק ככל אמרו אורי ברבי אבהו כחד עכברא חד לאלף גמרא דילין עדיכא לן . דאמר אפילו בחלק לא בטלה . ופי' בריה כלומר שום בעלי חיים ואפילו תולעת כל שהיא כיון שיש בה חיות זהו עיקר פי' של בריה . וכן כמו אמרו ז"ל שנקרא בריה לענין דלא בטיל לעולם ואפי' בחלק . כל דבר שזיתחלת ברייתו הוא אסור והוא שלם כולו כדברייתו לאסוקי חסר חפ' כל שהיא שאין לו דין בריה ואין לוקין עליו לא בכוית והוא נמשך בעל חיים כמו גיד הקשה שיש בו כל זה לאסוקי כל פרי שאינו בריית בעל חיים וכל כיוצא בו . ובגמרא דבריה דאמרינא דחשיבה ולא בטלה כאמר מה שאמרו ז"ל שכל דבר חשוב ג' בלא בטיל כגון אגוזי פרך ריוזני בארץ וחביבות סתומות וחלמי תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית וככרופ של בעל הכית . והר"מ במו"ל כתב דלאו דוקא ז' דברים אלו אלא כל דבר חשוב . אבל אלו היו החשובות בזמן חכמי המזוהו ז"ל וזהו שאמרו דבריה לא בטלה דכוונתנו לומר כין חיה כין מתה דוקא בריה שהיתה אסורה שגם הוא אסור מתחלת ברייתו . אבל בהמה כשירה מתחלתה דוקא בעודה חיה הוא שאינה בטילה משום דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי . אבל אחר שמתה ודאי בטול יש לה . ואפי' שור גדול מת אמרינן שהוא בטול וזה יהיה אליבא דר' יוחנן דהלכתא כותיה . דאמר בגמרא גבי דברים חשובים דלא בטלי את שדרכו למטות שנינו כלומר הדברים שדרכן של בריית למטות דרך חשיבות תמיד שנינו שאין בטילות כגון אותן ז' המנויות למעלה אבל שור אחד אין דרכם של בריית להחשיבו בלבם תמיד לפי שאינו ראוי לפי שעה ולא קרובה הנאתו ללבבני אדם כמו אותן ז' דברי . ואל תתפלל לומר חתיכה אחת גמזנו הראויה להתכבד מפני האורחים תחשב ולא תבטל וכולו יחד יבטל האמת כן הוא שחתיכה אחת גמזנו הנאתה קרוב ולב בני אדם קרובה חליה ונחשבה ועל כן אמרו בה שלא תבטל ואע"פ שכולו מתבטל . ודעה זה והביטאו . ויש מן המפרשים שאמרו שדין חתיכה הראויה להתכבד לא בטלה לא כאמר אלא כיוונתה כי או ראוייה להתכבד . ויש מהם שאמרו שאפילו חתיכה קטנה ויש מן המפרשי גס

גם כן שאמר דלא לאמר חתיכה הראויה שאינה בטילה אלא כשהיא
 אסורה ומחמת צמחה אבל אם כפל איסור בתוכה ונתן בה טעם
 בטילה הויה - מפני שאין האיסור שמה ראוי להתכבד ואע"ג
 דאשכחן שאפי' בחתיכת בשר שנפל בה חלב אמרו בע"א שאי'
 בטילה שאפי' בשר במלכ דתערובתו ועושה אותן כחתיכה האסורה
 מחמת עצמה - ויתר רובי פרטיה ענינים אלה בחולין ובע"א
 (י"ד ס' ק"ה) - ונוהגת בכל"ז וזון בזכרים ונקבות ועובר
 עליה ואכל בעויד בריוה קטנה שלימה לגמרי טמאה בין חיה בין
 מתה ואפילו פחותה מן הכרדל ואפילו היתה סרוחה ובין שהיתה
 על יד זכר ונקבה או מכל העמוסין שבעולם ושרצה בארץ מן
 שאכלה כולה לוקה עליה - אבל חסרה אפי' רגל אחד אינו לוקה
 עד שיאכל כוית מומה :

קסד שלא לאכול משרץ המים שנאמר **אל תשקצו את**
נפשתיכם בכל השרץ השרוץ ולא תטמאו ונטמאתם
בם - ושרץ המים ידוע - עניינו שהוא מזכרות דקות השטות
 בנינים והם נקראים שרץ המים - וזה הלאו מיוחד בהן מלכד הלאו
 המיוחד לרג טמא שאין אלו בכלל דגים כלל כי מין אחר בפני
 עצמו הוא לגמרי וזה דעת הר"ם בסו"ל במקרא הוא שעל זה בא
 ללמד - והרמב"ן ז"ל חולק עליו בזה וכתב כי הלאו הזה איננו
 לאו מיוחד על שום שרץ אלא שהוא מן הלאוין הכוללים שאין לוקין
 עליהן כמו לא יאכל כל תועבה הכתוב במשנה תורה בתחלת
 הפרשיות של איסור בעלי החיים - וכן בכאן אמר בסוף כולן אל
 תשקצו את נפשתיכם בכל מהלכי האדמה שאסרתי ויכנסו בזה איסור
 בהמה טמאה ואיסור עוף טמא ושרץ העוף ושרץ הארץ כי כל האיסור
 והמרוחק ככלל השיקוף - כמו כי לא בזה ולא שרץ ענות עני -
 והאריכו על הלאו הזה שניהם ז"ל הרבה ונגלנו בו מה שאמרנו ז"ל
 בגמרא ומכות אכל פוטית לוקה ארבע - נמלה לוקה חמש -
 צרעה לוקה שש - וכל אחד יפרש בה הרחאה אליו בענין ואם
 באינו לכתוב כל טענותם בדבר כמות שבהן יארץ הענין עד שלא
 יוכלו לק"ף גדול ואינה מוגדר מלאכתו זאת - ואולם לפי דעתי
 עיקר מחלוקתם בענין תלוי באיסור אחד ב' נלקייית אם לא :
 שהר"ם כוונתו לכתב בעיקרי המצוות שעשה וקבע בה מוסמכים שלא
 בלקה לעולם על עבירה אחת שני נלקייית ואפילו יבואו עליה בכתוב
 כמה לאוין כאילו תאמר דרך המשל שבה בתורה בחמש מקראות
 או אפילו כמאה לא תאכל חזיר אם אכלו לא ילקה לעולם באכילה
 אחת אלא עלקיות אחד - ואע"פ שאותן הלאוין לא יבואו לדרוש
 מהן שום דבר דין לתוספת לאוין אע"כ לא ילקה לעולם אדם על
 איסור אחד לבה רק נלקיות א' ועוד השורש הזה הקבוע לי"ה לדחוק
 בפ' אותו שמועה דגמרת מכות ולפרשה שלא כפירושו כל המפרשים
 שקדמוהו והוא בעצמו כתב שלא ראה פירושו אדם שקדם לו שפרשה
 כזוה הכלל פ' בדבר הוא שיחזיר לעולם כי נה שאמר שחכם לוקה
 באכילת בריוה תוספת ענין שיתקד הלאו באותו תוספת ולא שילקה
 לעולם ואיסור אחד לכדו שני נלקייית ואפי' נאמר אלק לאוין כמו
 שאמרנו - ולכן יאמר הוא שהכריה שיחייבו עליה חכמים ז"ל
 הרבה נלקיות היא כגון שתהיה בריוה שיתחברו בגופה הרבה מינים
 כגון שחומר שתהיה תכונתה בענין שאפשר לקרותה שרץ הארץ
 ושרץ העוף כגון שהיה לה כנפים - ושרץ המים ששטו גסן במים עם
 היותה מתעופפת באויר כגון שנראה כן לפעמים בקצת מיני השרצי' -
 ועל הדבר הזה עם קצת דוחק שדחוק בפירושו יפרש שמועה זו
 דגמרת מכות אכל פוטית לוקה ארבע נמלה לוקה חמש וכו' -
 ויצע למצוא בגוף בריוה אחת ששה עניינים חלוקים - והרמב"ן

קסה שלא לאכול מן השרצים המתהיים מן העפושים אע"פ
 שאינו מין ידוע ולא יתרה מוכר ונקבף שנאמר **ולא**
תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ -
 ולשון ספרא השרץ הרומש על הארץ - אע"פ שאינו פרה ורבה -
 ובתב"ד מ"מנו"ל כי בשרץ הנולד מזכרים ונקבות נאמר שרץ -
 ואשר הוא כעשה מן העיכוש נאמר עליו רומש - והר"ם כן ז"ל
 הקשה עליו מן המקראות וכתב כי בכלן נאמר רומש ושרץ :
 השורש ידוע : דיניה קצרים שכל פרטיה יכנסו בכלל אחד
 שנאסרו לנו כל שרצי העפושים שבעולם הרומשים בארץ חוץ משרשי
 עיפושי הפירות שנעשו שם אחר שנעקרו ושרשי עפושאי המים
 שבעלים הכל כמו שאמרנו למעלה : ונוהגת בכל מקום וכל
 זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל פריה מכל העיפושים שבאשפות
 ובכל המקומות אפילו קטנה שבקטנות זכיון שאכלה היא שלימה
 לוקה עליה - ואם אינה שלימה שיעורה ככזית כמו שאמרנו :

קסו לטמא היולדת כלומר האשה כשתלד שתהיה טמאה לבעלה
 וכל שכן לטהרות שבעת ימים כשתלד זכר שבעים כשתלד
 נקבה - שנא' **אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו'** -
 ואם נקבה תלד וטמאה שבעים ימים וגו' : משרשי המצוה הקדמה
 אין ספק כי חליי בני אדם יבואו או משני עותר שבגוף או מפני אחרון
 או מצד הפסד שיקבל מציאו ססה שתהיה כי באותו כל זמן שהטבע
 ישר בתכלית היושר ולא קבל הפסד דבר לא יחלה הגוף וחטאי בני
 אדם יביאם להעדיף או להתמיד בזה שדרך לטבעם ויחלו - וכבר
 אמרנו באזהרת טריפה ואיסורי טאכלות כי האל כ"ה רחוק עמו אחר
 בהר מכל הדברים המזיקים את הגוף בעבור היותו כלי לנפש הידעת
 יוצרה - וכמו כן מן השורש הזה הרמיקנו מן היולדת וזון הבידה
 והזהר ימים מספר עד שיתקנו מוחותו מותר שבהן שהיא דבר רע
 ומחליא וכמו שאמרנו כי כל מותר מותרש מחלה הוא ועל כן אמרו ז"ל
 שאין אשה רואה דם שלא יהו ראשה ואיכריה ככדים עליה ואין ספק
 כי באותו המותר מחלה להן ולכל הקרובין בסוס קורבה וכל שכן
 בתשניש

גם כן שאמר דלא לאמר חתיכה הראויה שאינה בטילה אלא כשהיא
 אסורה ומחמת צמחה אבל אם כפל איסור בתוכה ונתן בה טעם
 בטילה הויה - מפני שאין האיסור שמה ראוי להתכבד ואע"ג
 דאשכחן שאפי' בחתיכת בשר שנפל בה חלב אמרו בע"א שאי'
 בטילה שאפי' בשר במלכ דתערובתו ועושה אותן כחתיכה האסורה
 מחמת עצמה - ויתר רובי פרטיה ענינים אלה בחולין ובע"א
 (י"ד ס' ק"ה) - ונוהגת בכל"ז וזון בזכרים ונקבות ועובר
 עליה ואכל בעויד בריוה קטנה שלימה לגמרי טמאה בין חיה בין
 מתה ואפילו פחותה מן הכרדל ואפילו היתה סרוחה ובין שהיתה
 על יד זכר ונקבה או מכל העמוסין שבעולם ושרצה בארץ מן
 שאכלה כולה לוקה עליה - אבל חסרה אפי' רגל אחד אינו לוקה
 עד שיאכל כוית מומה :

קסד שלא לאכול משרץ המים שנאמר **אל תשקצו את**
נפשתיכם בכל השרץ השרוץ ולא תטמאו ונטמאתם
בם - ושרץ המים ידוע - עניינו שהוא מזכרות דקות השטות
 בנינים והם נקראים שרץ המים - וזה הלאו מיוחד בהן מלכד הלאו
 המיוחד לרג טמא שאין אלו בכלל דגים כלל כי מין אחר בפני
 עצמו הוא לגמרי וזה דעת הר"ם בסו"ל במקרא הוא שעל זה בא
 ללמד - והרמב"ן ז"ל חולק עליו בזה וכתב כי הלאו הזה איננו
 לאו מיוחד על שום שרץ אלא שהוא מן הלאוין הכוללים שאין לוקין
 עליהן כמו לא יאכל כל תועבה הכתוב במשנה תורה בתחלת
 הפרשיות של איסור בעלי החיים - וכן בכאן אמר בסוף כולן אל
 תשקצו את נפשתיכם בכל מהלכי האדמה שאסרתי ויכנסו בזה איסור
 בהמה טמאה ואיסור עוף טמא ושרץ העוף ושרץ הארץ כי כל האיסור
 והמרוחק ככלל השיקוף - כמו כי לא בזה ולא שרץ ענות עני -
 והאריכו על הלאו הזה שניהם ז"ל הרבה ונגלנו בו מה שאמרנו ז"ל
 בגמרא ומכות אכל פוטית לוקה ארבע - נמלה לוקה חמש -
 צרעה לוקה שש - וכל אחד יפרש בה הרחאה אליו בענין ואם
 באינו לכתוב כל טענותם בדבר כמות שבהן יארץ הענין עד שלא
 יוכלו לק"ף גדול ואינה מוגדר מלאכתו זאת - ואולם לפי דעתי
 עיקר מחלוקתם בענין תלוי באיסור אחד ב' נלקייית אם לא :
 שהר"ם כוונתו לכתב בעיקרי המצוות שעשה וקבע בה מוסמכים שלא
 בלקה לעולם על עבירה אחת שני נלקייית ואפילו יבואו עליה בכתוב
 כמה לאוין כאילו תאמר דרך המשל שבה בתורה בחמש מקראות
 או אפילו כמאה לא תאכל חזיר אם אכלו לא ילקה לעולם באכילה
 אחת אלא עלקיות אחד - ואע"פ שאותן הלאוין לא יבואו לדרוש
 מהן שום דבר דין לתוספת לאוין אע"כ לא ילקה לעולם אדם על
 איסור אחד לבה רק נלקיות א' ועוד השורש הזה הקבוע לי"ה לדחוק
 בפ' אותו שמועה דגמרת מכות ולפרשה שלא כפירושו כל המפרשים
 שקדמוהו והוא בעצמו כתב שלא ראה פירושו אדם שקדם לו שפרשה
 כזוה הכלל פ' בדבר הוא שיחזיר לעולם כי נה שאמר שחכם לוקה
 באכילת בריוה תוספת ענין שיתקד הלאו באותו תוספת ולא שילקה
 לעולם ואיסור אחד לכדו שני נלקייית ואפי' נאמר אלק לאוין כמו
 שאמרנו - ולכן יאמר הוא שהכריה שיחייבו עליה חכמים ז"ל
 הרבה נלקיות היא כגון שתהיה בריוה שיתחברו בגופה הרבה מינים
 כגון שחומר שתהיה תכונתה בענין שאפשר לקרותה שרץ הארץ
 ושרץ העוף כגון שהיה לה כנפים - ושרץ המים ששטו גסן במים עם
 היותה מתעופפת באויר כגון שנראה כן לפעמים בקצת מיני השרצי' -
 ועל הדבר הזה עם קצת דוחק שדחוק בפירושו יפרש שמועה זו
 דגמרת מכות אכל פוטית לוקה ארבע נמלה לוקה חמש וכו' -
 ויצע למצוא בגוף בריוה אחת ששה עניינים חלוקים - והרמב"ן

כתב
 דרין
 תורה
 במים
 כל
 ל וכן
 יליו או
 א -
 שמה
 ש מן
 ואת
 ואת
 איש
 יכתא
 שרץ
 אינה
 אינה
 עליה
 דלא
 אורי
 אמר
 חיליו
 וכן
 לק -
 ייתנו
 לא
 קל
 כריה
 חסוב
 חלפי
 ר"ת
 חבל
 לא
 חורה
 הנשה
 ולתה
 משיכי
 שור
 אכתי
 דרבו
 יכות
 חבל
 שאינו
 ר' -
 מפני
 תיכה
 שיה
 יע זה
 חויה
 חויה
 פרשי

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת חוריע

בת שמים המשה שהיא תכלית הקורבן החמורית וגם הולד הנולד בעוד
שארית המותר מתגבר עליה מעתה לחלואים רעים וזמן השורש הזה
שאמרנו מזה האותר אותה התורה להיות טומאה מן הזכר שבעה וזמן
הנקבה שבעים שאין ספק כי מותרת היולדת נקבה גדולים מן היולדת
זכר לפי שהריון הזכר יורה חוס הנקבה וזמן שאמרנו ז"ל על פ' אשה
זרוע יולדה זכר - אשה זרועת תחלה יולדת זכר - איש זרוע
תחלה יולדת נקבה - וידוע כי החולי מותריו הם מעשים וימיה
פועלתו לעולם דבר מושכל הוא - ועל כן יספיק לנו בהריון הזכר
נקיון של ז' ימים והריון הנקבה תורה על קרירות טבע הנקבה
ובקרירות יתרכו המותרות ולכן תנטרך שבעים לנקיון גופה וכן
יולדת העניין אחר כתביו לרמב"ן ז"ל וזה לשונו בעבור כי טבע
הנקבה קר וזה והלכנה כרחם האם רבה מאד וקרה על כן ילדה נקבה
ולפיכך היא לריכה נקיון גדול מפני ריכוז הליחות והדם המצופש
שבהם מפני קרירותו וכידוע כי החלואים הקרים לריכים כנקיונם
אריכות וזמן יותר מן המצוי ע"כ - וכדומה לזה יהיה העניין גם כן
עגדה וזה כי הגדה תטהר לו ימים ואפילו שופעת כל שבעה וכלכד
שתפסקו כשיביעו מבעוד יום מדין תורה - והזהר לריכה ז' קיים לפי
שהזכה תורה על רוב מותרת האשה וזהו המשך הרקת דמיה ימים
רבים אחר ימים ההגויים הרוב הנשים ואפשר לנו לומר שחולי הרקת
הדמים כנשים ומאד לחדש היה כדי שלא תזוה דעתן הקלה עליהן או
כדי להרחיק קורבתן קצת מן האדם שלא יהא רץ אחריהן כל הימים כי
יתגבו בעיניו בדבר הליכוד ההוא שידע בהן ולא יבנה תמיד
באחבתן - ור"ל אמרו כנדה על ג' הפשט ר"ל שכוונת לגלות אחד
מן התועלות הגדולות שיש בזנות ולכד רוב העיקרים הגדולים
והחוקים שבה וכתבו שיש תועלת בהרחקת האשה קצת וזמן כדי
שתתחכם על בעלה יותר בזמן המוכשר ולא יקונו זה וזה לרוב
התמיד הקרבתן ויתנו עיניהם בגופים אחרים וכמו שיעשו רוב
האומות שאינם גדורים בגדרינו החמורים - וכמו כן יספיק טעמים
זה על הפשט ביולדת שלא תתנוול בה מיד - ושם תתגנה בעיניו
ויקונו בה כמו שאמרנו בנדה : בדיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שכל
היולדות טומאות ואע"פ שלא ראו דם שאפשר לפתיחת הקבר בלא
דם - ואחד היולדת חיה או מת ואפי' נפל והוא שתגמר נורתו טומאה
טומאת לידה ואפילו הפילה עליה או שפיר מלא דם הרי זו חוששת
ללידה דקיימא לן אין שלייה בלא ולד - ואע"פ שאין מוציאין עכשיו
הולד בשלייה חוששין שגוף ניווק בתוכו ותשכח מוסק ימי טומאה של
נקבה ששם שבעים ימי טוהר של זכר ששם ל"ג יום ולא יותר דמסתק
אוליין הכא והכא להחמיר - וזה שאנו אומרים שזריכה לחוס לולד
דוקא שבער עליה מ' יום משנתעברה - אבל לא עברו עליה מ'
יום אינה חוששת ללידה ואפילו ביום ארבעים ממש שיום נ' כלפני
מ' הוא חשוב - ומכל מקום אע"פ שאינה חוששת ללידה כלומר
ולא יהיו לה ימי טוהר כמו ביולדת חוששת היא מכל מקום
לטומאת נידה ואע"פ שילדה לידה יבשה כלומר שלא ראתה דם
כלל אם אומר מתיין שילדה אי אפשר לפתיחת הרחם בלא דם ושם
היה מועט וחלוד - וכל אשה שיש לה ימי לידה לטומאה
יש לה ימי טוהר מדין תורה וימי טוהר הם ל"ג לזכר וס"ז
לנקבה - והעניין הוא כן דברי תורה שהאשה אחר שילדה מונה
ז' ימים מיום שילדה - וכן שילדה מתחלת הלידה או בחצי היום
או אפילו מוקדם לקיעת החמה מונה אותו היום של לידה יום אחד
ומשלים עליו ששת ימים - ובין רואה קצת ימים משכנה או כל
השבעה לערב של שביעי שהוא ליל שמיני טובלת וטהור לבעלה -
ואפילו שופעת דם באותו ליל שמיני טובלת וטהור לבעלה שהתורה

התורה כל הדמים שתראה היולדת אחר ז' ימים לזכר בתוך ל"ג יום -
ואחר י"ד לנקבה בתוך ס"ז יום - ועל זה אמרו ז"ל כי מציין אחד
כוח והתורה שטרנו והתורה טומאתו - כלומר שדמי הלידה
שטומאה התורה ודמי הטוהר שטורה התורה ומקום אחד
כוח והוא מן המקור שהיא מקום טומאה יולדות שניהם אלא
שהתורה תתלה העניין בזמן ותעמוח הדם היולד מונה בזמן אחד
וטוהר בזמן השני וכרוך היודע כל החכמה כי הכל עשה בטעם ככון
ומחוייב והוא כ"ה ידע שיד אותו הזמן הדמים מוציין וזשם וליכך לא
יזיקו - ועכשיו נהגו כל כנות ישראל וגדרו עמון לנהוג טומאה
בדמי טוהר כמו בדמי טומאה - וכל העניין שאין האשה עכשיו עולה
מטומאתה לעולם עד שתעמוד ז' ימים שלמים נקיים מכל דם
ותחיל למנותו מערב זה וכלל גדול ועד היום כן ככל עקמונות
ישראל הכשרים וזהו יולדות מוכנה ספיקות - ודיני הספיקות
זכר או על טומאת נקבה ושפיעמים על היולדת כגון אם תתחייב ליטב על טומאת
לנקבה - וגם לנדה - ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף מה
דינה - והמפלת כמין יבשותין כמין שערות - והמפלת דמות אדם
שיש לו כנפים של כשר - וכן המפלת דמות אדם בעין אחת וירך
אחת - והמפלת זכר וסנדל עמו והוא הכריה שאינם ניכרת אלא זכר
אם נקבה - ודין האשה שיולדת מלאה ובאת ריקנית - והיא טועה
במשכונה - ויתר רובי פרשיה בענייני טומאתה הכל כמ' ידה
(י"ד ס' קכ"ג) - ועניין דיני קרבנות ופסחין בהרבה מוסכתות
ומהן הרבה בנכחים וערכין וברייתות וקנין ונגעים : ונהגת מזוה
זו ככל מקום וככל זמן לעניין היולדות טומאות - והעובר וכא עליה
במזיד פתח הזמן המונבל לאיסור או אפילו אחר הזמן המונבל כל
זמן שלא טבלה בטל מנות עשה זה וגם עבר על לאו כחוד כנדה וכעניין
שכתוב כימי נדת דותה תטווא ומייב כרת - ובסוג מביא חטאת
קבונה בזמן הבית :

קסז שלא יאכל טמא מן הקדשים עד שיטבול ויעריב שטוואם
הוא טמא שזריך כפרה עד שיביא כפרתו שנאמר בכל קדש
לא תגע - ולשון ספרה בכל קדש דא תגע ואל המוקדף לא
הבא - מה מקדש הנכנסו בטומאה ענוש כרת - איך האוכל
קדשים בטומאה ענוש כרת - ואמר בזכות בכל קדש לא תגע
אזהרה לאוכל אתה אומר לאוכל או אינו אלא לנגיע וכו' כדאיתא
התם : בישרשי המצוה מה שכתבנו למועלה לקבוע בנפשותינו
יראת הוקדש וקדשיו ולכן אין ראוי שיאכלו רק הטהורים כי הטהרה
עוולה וכבוד בחדש כדוע לכל מקוץ : בדיני המצוה מה שאמרנו
ז"ל שהטומאה שחייבין עליה היא שטמא בטומאה דאורייתא שחייבין
עליה כרת - פי' ביאת נוקדש וקדשיו כמו שכתבנו למועלה ומה
שאמרנו שאין חייבין על אכילת קדש שיש לו מתירין עד שקרבו מתיריו
כלומר האימורין - וכמו כן הורינו ז"ל שכל שיש לו מתירין אין
חייבין עליו משום פיגול או נותר או משום טמא עד שקרבו מתיריו
כהלכתן - וכל שאין לו מתירין כיון שקדש בכלי חייבין עליו ויתר
פרטיה מכווארים כפ"ג מנכחים : (ה' פסולי המוקדשים פי"ח)
ונהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל בזית כשר
קדוש טהור או כשר קדש טמא כעודנו טמא טומאה דאורייתא כמזיד
קדש שיטבול חייב כרת - בסוג מביא קרבן עולה ויורד כמו
זכתוב למועלה - ואם אכלה אחר שטבל קדש שיעריב שטוואם או
קדש שיביא כפרתו כיון היולדות שזריכין להביא וכן כל הנריך
לכפרה לוקה ואינו חייב כרת שנאמר בענין כרת זה וטומאתו
עליו דפירשו ז"ל עד שתהיה כל טומאתו עליו - ואם היה טמא
בטומאה

עשויה של דפריס אינו לוקה - ואין צריך לומר שאין חייב כרת
 אלא וכן אותו וכת מרדות :

קסח מתקריב היולדת קרבן כשיולדו ימי הטוהר לבן או לבת
 והוא כקש בן שנתו לעולה וכן יונה או יונה לתחת ואם היא
 ענייה תקריב שתי תורים או שני בני יונה אחד ל גולה ואחד לתחת -
 שאחור ובמלאות ימי טוהרה לבן או לבת תבוא וכו' : והיא
 מחוסרת כפרה עד שתקריב קרבנה - כושרשי הולדה כדי
 שתעורר מתוך הפעולה לתת הודאה לאל ב"ה שהולדה מחבלי
 יולדה שהיא דבר נס - ועוד חמור ו"ל שהיא קופלת ומשכעת
 בעת יצירה שלא תזקק עוד לחי ולפיכך נריבה כפרה - וע"כיקרא
 קרבנה שמתח - ונאמר בה וכפר עליו הקין :

דיניה מה שאמרו ו"ל שאין היולדת מביאה קרבנה כיום מ' לזכר
 וכיום מ' לנקבה אלא למחר שהוא יום מ"א וכן כיום מ"א
 שאחור ובמלאות ימי טוהרה פלוור שיהיו שלימים לגמרי - ואם
 קבילו בתוך ימי מלאות לא יתה דייחובתה - עבר וזן ולא הביאה
 כפרתה מביאה לתת זמן וזמן שלא הביאה חמור לחבול בקדשים -
 וכמו שאמרו ו"ל מביאה כפרתה אוכל בקדשים - וכל מחוסרי כפרה דיעם
 טוהרה - וכל מחוייבי קרבן אין מקריבין קרבנם אלא מדעת חזן
 מוחסרי כפרה שאין צריך דעת בעלים יותר פרטיה כיום נדה"ל
 מחוסרי כפרה מ"א) : ונאוגת כיוון הכות בהקבות והעוברת על
 זה ולא קרבה קרבנה בטלה עשה והיא יחוסרת כפרה וחמורה לחבול
 בקדשים ואולי לא חס תמות קודם שתקריבנה ותשא עונה :

קסט לטמא אדם מנורע כלומר שמוטם היה עליו שכל מי שיהיה
 מנורע שיבוא אל הכהן לשאול על צרעתו והכהן יטמאנו או
 יטמאנו והוא יתנגה על פי התורה הכתובה כאשר יצונו הקין ולא יקח
 הדבר כחולי הכהן במקרה אלא יתן לב עליו וידע כי גדול עונו גרם לו
 שאחור אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' - ובא אל אהרן הכהן או אל
 אחד מבניו הכהנים - ומנוה כל כוללת כל משפט צרעת אדם מה
 שמוטם טמא ומה שמוטם טהור ומה שמוטם צריך הסגרה ומה שאינו
 צריך הסגרה - ומה שצריך עם הסגרה גילוח או אינו צריך גילוח כלומר
 תגלחת הנחק ומלכוד דעיני הרבה - וענין הצרעת הוא שילבין
 מקום אחד או הרבה מקומות בעור בשר האדם ויהיו אותם המקומות
 לבנים הרבה עד שידמו הלופן שלהם ללובן קרום בינה ולמעלה מוזנו
 פלגמית אבל כל זמן שהיה כהן למטה ומראה קרום בינה אין זה
 צרעת אלא כוהן הוא כלומר חולי אחד שאינו עומין הצרעת כלל אלא
 קוויני הרגם ומחר ויני נגעים הנגעים באדם ומרוב נראות לבן
 של בשר הם בעור בשר האדם השנים הנאבות וכן שאת ובהרת
 והשתים תולדות לבן כלומר שהם לזוטם בלובן וחלבו השתים שנקראו
 אבות והוא הנדרס ו"ל מראות נגעים שנים שכן ארבעה בהרת וספחתה
 מ' ספחתה כלומר תולדתה שאין לשון ספחת אלא לשון טיילה -
 וארבעה הנראות אלו דמו אותן חמשים אחת למר לבן קין והוא שאת -
 אחת לשלג והוא בהרת - ואחת לסיד הטייל והיא תולדות בהרת -
 ואחת לקרום בינה והיא תולדת שאת - ארבע נראות אלה הם
 השוואים ומצטרפין עם זה לטמא וכל שאין יחיד אותן בחלוקיבן
 ושומיבן אינו דן את הנגיף אלא על פי מידת וכונו שאחור למטה
 כדיני הולדה :

כושרשי הולדה כנסת ינוכי השגחת הק"כ פרישת
 על כל אחד מכוני ארסאבי יעניו מקוחות על כל דרכים כמו שכתוב
 פי ענינו על כל דרכי אים וכל צדו יראה - ולכן כוהנו לתת לב
 אל החילי החשוד ולחשוב כי החטא גרם אותו - וכבר אמרו
 ו"ל כי בחטא לשון קרע יבשרה ולא נקחנו דרך מקרקו יט לנו לבוא

אל הכהן שהוא העומד לכפרת החוטאים ועם חכמת המספר אולי
 יסדרה תשובה ויסגר קצת ימים כדי שישים אל לבו ענייניו במתוך
 ויספספ כענינו ולפיכך יסגר שני הסגרים שנה החדה תוספת ואל
 תשובה שלימה לגמרי כאלו תאמר על דרך משל שחשב להחזיר מתנית
 גזילתו ואולי יתדבקו הש"קצת סימנים שיוסגר שנית אולי ישלים
 תשובתו ויטהר לגמרי וכל ענין הסגרות אלו יורה השגחתו ב"ה
 על כל דרכי האדם אחת לחת ולפי שהדיעות רבים בהשגחת האל
 על כל דבריו יבואו בה הרבה פסוקין במקרא והרבה מנות להורות על
 ענין זה מהיותו כנה גדולה בתורתנו שיש כתות בני אדם ישמכו
 כי השגחת הש"י על כל עניני העולם בין בעלי חיים אוכל שאר
 הדברים כלומר שלא יתנועע דבר אחד קטן בעולם הזה רק בחפצו
 מ"ה ובגזרתו עד שיחשבו כי כנסול עלה אחד מן האין הוא גור
 עליו שיפול ואי אפשר שיתאחר או יקדם זמן נפילתה הש"י רגע וזה
 דעת רחוק הרבה מן הכל - יום כנות רעות יתשכח שלא ישים
 השגחתו מ"ה כלל בכל עניני העולם השפל בין האשים או בשאל
 בעלי חיים והוא דעת הכופרים - ובעלי הדת האמיתיים מחוייבים
 שהשגחתו ברוך הוא על כל מיני בעלי החיים בכלל שכל זמן מן
 המינים הנכבדים בעולם יתקיים לעולם לא יפלה והאדם קולו כי
 השגחתו יונא תקיים לכל דבר - ומיין האדם כאמין כי השגחתו
 מ"ה על כל אחד ואחד כפרט ואם הוכיח אל כל מעשיהו וכן קבלנו
 עגדה לטוב וטוב מולא על זה הרבה כתובים יורה פי עניניו - ולכן
 כוהנו התורה פי כתיב אל האדם חולי הרע והוא הצרעת שלא
 יקחנו דרך מקרה רק יתשוב מיד כי עונותיו גרמו וירתיק מזהרת
 בני אדם כאלו הנורתיק מרוע מעשיו ויתחבר אל המוכר המופת
 שבה החטא וייראה אליו נגעו ובעלתו וכזכרו ובשפתו מעשיו ויפיר
 ויעלו הנגע כי האל ב"ה שמשגיח עליו ומיד יראה חשבה תשובתו
 וירפאנו ומה ענין הסגרהו כמו שאמרנו - קדיני הולדה ויה
 שאחור ו"ל שאין מראות נגעים אלו שאמרנו שטמאין עד שיראו
 עמוקין מן העור ולא שיהיו עמוקים ומשפויטם אלא שיראו בו
 בראיית העין כעין מראה החנה נכדמית לראות עמוק ויה האל
 ומה שאמר ששיעור הצרעת הוא ככנרית הקלקי כלומר שאם יראה
 פער בשר האדם מוחותן מראות בעור זה נקרא צרעת אבל פחות
 מזה השיעור אין זה צרעת והשיעור הזה הוא מקום מרובץ בציור
 מחזיק שש צערות חושב ושש חורק שאוה פתספרות מקום שלשים
 ושש צערות - היה ברתכו חושב שערות אשילי ארכו אזה אין זה
 צרעת דרוחב שש צערות בעיניו - כל מקום שאחור בתורה בהרת
 הוא צדין לארבע הנראות - ונ' סימני טומאה הן שער לבן -
 נחת בשר חי - ופסיון - כיצד מי שגלה בו שאת או ספחת או
 בהרת ובה שער לבן או נחת בשר חי כשיראנו הכהן יאמר לו ניד
 שעתה מוחלט הוא - לא היה בו שער לבן ולא נחת יסגרינו שבעת
 ימים ואם פסק הנגע יתלטינו ניד גס כן שגם הפסיון הוא סימן
 טומאה כמו שאמרנו לא נולד בו אחד משלשת סימני טומאה שבעת
 של הסגרה ראשון יסגרינו שבעת שנים ואם נולד בו אחד מנ' סימני
 טומאה אלו יחליטנו לטומאה ואם לאו יטהרו שאין הסגרה לצרעת
 עור בשר יותר מנ' שבועות - ואם אחר כך שטיהר אותו יולד בו
 מנ' סימני טומאה ישמאנו ניד גס כן שחות ג' סימני טומאה
 בעולם מתחילין בין בתחלה בין אחר הסגרות - נגע הצרעת
 שחיה לבנה הרבה כמו הנחור הלפן והשלג ואחר כך כהה וחורף
 כזראת קרום הטייל וסיד הטייל אין זה סימן טהרה כלל אלא הרי
 היא בטומאתה ומשפויטם בתחלה עד שיכהה למטה מלובן קרום בינה
 וזו היא נקרא כוהן וטהור - ואם תשאל אם כן מהו שאחור בתורה

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת תזריע

והנה כהן הנגיד בעוד ושהיה הכהן . תשובתן שזה חומר כהנה
הנגיד למטה וקרום כינה אבל בקרום כינה ולמעלה מוטו חיון
כזה שיעדין מכלל מראות הטובים הוא וזה שחומר ולא פשה הנגיד
בעוד ושהיה יורה שכל זמן שלא פשה כלל ולא נולד בו חת מ' ס' מני
הטובים שחומר ח' פ' שלל כזה חלף עמד בעיניו וזכרון שלל פשה
טוהר הוא . ודני המקומות שכלם שאין מתמחין משום נרעת
ו דני שיעורי מחיה ושיעור שגור לכן גם כן בבטח מקומות . ודני
כנשי החלש והזקן ועניו שהוא נפילת השיער שבהן מעיקרו וישאר
עקום פניו וזהו נקט . ואין נקט פחות מעגרים . ודני כזה
מגלחין אותו . וס' מני טענותיו וטענותיו . ודן מה שחומר הכל
מתמחין כנגעים ואפילו קטן כן ויחווה עבדים חלל לח' גוים ולא
ג' תושב . ודן מה שחומר שהכל כהנים לראות כנגעים אבל
הטובים והטענה תלויה ביד כהן . וכזה כהן שחומר יודע לראות
חכם ישראל וראוהו וזאת לו לכהן חומר טמא הוא חומר טמא .
או חומר טהור הוא חומר טהור ויתר רובי פרטיה מוכארים כמסכת
נגעים (ה' טו' ח' ז' ר' ע' פ') . ונוהגים דני ליעת בזכרים
ונקבות בכל זמן שיהיו כהנים בקיין רואין אותן . כן נראה
מודברי הר"מ בח"ז'ל ואפילו שאי אפשר להביא קרבן עכשיו לכשיכנה
בית המקדש ויהיה אפשר להביא קרבן כשהיה נזרעתי וביא קרבן
ולא כפי שנטרע ולא התנהג על פי התורה הקבועה במצורע חלף
חלקה דבר בדרך מקרה ולא חש לבוא אל הכהן ולהראותה לו בטל
עשה זה וזמן הדומה שיהיה עמו שדבק בו הנרעת לעולם ולטובים
יטיב ש"י וירפאם . וכבר כתבתי למועלה סדר ביום השני
בטוהר ח' שרצים מזה ק"ט שהרמ"ן כן ז"ל לא יונה כמסכת הנוגות
דני הטומאות כולן כגון טומאת נבלות ושרצים ואוכלים וישקין
דה וולדת וזהו שכתבתי רע' וזהו חלף חלף וטומאת מת
וטומאת ימי נדה וטהרתן והוא כתוב בספר הנוגות של ראיות
ברורות בזה הענין משכילות כל לשוונות ויש כלום מדרך הר"מ
כת"ל לא נטה בענין כאשר ייעדתי בתחלת הענין :

קע
שלא נגלה שער כהן שחומר וזהו הנרעת לא יגלה כלומר
אותו שער שעל מקום הכתק לא יגלה ולא יסור חיון
לעולם סיני טומאה חתוך נקטן שבוכל כלל תעשה שחומר ואת
הכתק לא יגלה והענין כדי שיכיר הכהן סיני הטומאה בשערות .
בשרשי המנוה לרמוז שישכול כל חלף חלף ויהיה עומד
שיענישו הק"ה ולא יבעט בהם . ולא יתשוב שיהיה יכולת בידו
לכטל אותם ולהעלימם מן הכריות רקים לו לבקש תחינה מאלה האל
שירפא חתך וכתבוהו השורש ומספק גם כן ללחו דלא יקח בהרתו
שכסדרו ת"ל . מדיני המנוה מה שחומר ז"ל כיצד נגלה חיים
הכתק נגלה סביב לו ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהיה חסיד
המשין ומה שחומר גם כן שהתגלות כשירה לכל חלף חלף והתגלות
זמן הסתם נמשע ככל חלף . ומה שחומר שאין תיכונד שגלה כל
הכתק בעת . ויתר פרטיה מוכארים כמסכת נגעים (ה' טו' ח' ז' ר' ע' פ') .
ל' ג' פ') . ונוהגת בזכרים ונקבות בכל מקום וכל זמן שיש כדור
כהן חכם לראות הנגעים ועובר עליה ונגלה את הכתק לוקה :

קע
שיתנהג היצור כמסכת הכתוב בפרשה שאמר בגדיו
יהיו פרוכים וראשו יהיה פרוץ וכן כל שאר הטמאים
ג' כ' י' כ' להודיע את עמו . ולכן ספרה וית ובעל נדה וכל
המתמחין את האדם מניין ת"ל וטמא טמא ויקרא והקריאה היא
שיעשה כגוסי ענין שיכירו בני אדם בו שהוא טמא ויסורו וזאת .
בשרשי המנוה שיקח הדמיון כמסכת ברכותו יוכני אדם כי
בסת הקטור וזמק האדם מכל טוב למען ישוב עדרו הרעה וזכו
ושיעור

קע
לעשות כנגדי כמסכת הכתוב בפרשה שאמר
והבגד כי יהיה ברגע וכו' . ומנוהו כוללת כל דני
לרעת בגדים חין ועוולו וזך לא יטמאו וזה מהם זך כהן
או קריעה או שריפה ורחיבה וטהרה : בשרשי המנוה שיהיה
טובו הגדול ליישרנו כאשר יסד איש את בנו כי זה הענין אינו
טבעי אבל מופת הוא באומה הקדושה לחזן ולמוזן ויקחו מוסד
הסתנות הכלים הנומדים לתשוישם והם הבגדים של צמר
ופשתים כי בהם רוב תשוישם בני אדם וישבו ויתוך כך וזכרם
הרעה טרם ורחח הרעע גם כן גוסי : מדיני המנוה מה
שאמר ז"ל שאין נמשא כנגעים חלף כגדי צמר ופשתים בלבד :

ושיעור טומאת בגדים כשיעור בלדס - וגו' סימני טומאת ים כן
 ירקרק אדמוס פסיון - ופי' ירקרק ירוק כירוקין ככנף הסואס -
 וירחם אדום כשכדומים כמו זכורית - ודיני הפסיון - ודין
 ירוק שפדס אדום - הוא אדום שפדס ירוק - ודין כל כלי ראוי להתטוא
 שאמרנו ל' הוא מטוא כנגעים ח' פ' שאינו מטוא במדרס הוב -
 כגון קליעים של פטיה והפרכת וסכנים של סככה ויטטות
 סופרים והאבנט ורצועות מנעל ומנדל שיש בהן שיש בהן רוחם בגדים
 וכל כיוצא בהן ואין נדון לומר שאר הכלים כגון כרים וכסתות - ויתר
 פרטיה מובארים בטורות זהרוב מהם כמסקת נגעים : (ה' טומאת
 צרעת פי"ב) ונוהגת כנגדו וכדומה ונקבות ועובר עליה ולא התנהג
 כענין זה כדן הכתוב כפי מה בטעמה :

זאת תהיה

יש בה אחת עשרה מצות

קצו להיות הטרה מן הצרעת בין צרעת אדם או בגד או בית
 כגון ארו וחובב וזני תולעת וזני לפרים ומים חיים
 ושיעור בהם כל מה זכוכ כענין שאמר וארת תחידה תורתי
 המצורע - וגומר כל הפרשה - ושלשת מיניו של טרה הזכרה
 בתורה ופלט בכללים במים - וזה המין של מים יכלול טהרת כל
 טמא שאי אפשר לכל טמא לעלות מטומא' כראש במי' - ואמין
 שני מיניו והוא המין של הטרה המיוחד בטומאת מים -
 וזני השלישי עץ ארו וחובב וזני תולעת וזני צפרי ומים חיים -
 וזה המין מיוחד לצרעת יש קצת רמז בעניני טהרתו של מצורע
 כי כדברים אלו הודיענו חכמים על דה הפטש אחריו ז"ל שהענין
 הוא לקבוע כעשור של מצורע שאם היה טרם בא עליו החולי גבה
 לכיוו הארו שהוא על דרך נושא חילן גבוה יעפיל עצמו כאחוז
 וחזרו בטעם צפרים הוא עשה מעשה פטיט כלומר שהרבה
 דברים כלשון הרע לטיבן יקראם צפרים שהן מנפצים תמיד וכשני
 התולעת אינו יודע ונוכר שאמרנו ז"ל עליו דבר ואפשר גם כן
 שהוא לרמז שישפיל עצמו והיה הרמז וזנר השם של תולעת -
 וטעם המים שיהיו כל טמא אחזק על הפטש כי הענין הוא כדי
 שיהיה העולם כולו מים טרם היות הו' אדם זכוכו וכתוב ורוח חלבים
 מרחפת על פני המים - ויתן אל לבו בדיון כי כמו שתהיה בגופו
 יתדג גם כן פעולותיו לטוב וכשני חכמים וירקק בדרכי ח' ועל
 כן אמרו חכמים ז"ל שלא תכשר הטרה במים שכלי רק חיים או
 מוכנסים שן על ירקק לא ככלי מכ"ו כדי לתת אל לבו מתחשה
 כאלו העולם כולו מים והוא כתחשם בעלשון מן כמו שאמרנו ואם
 יהיו המים ככלי או אפילו עברו על כלי לא יתכן הענין הזה שאמרנו
 אל נחשבת הטובל כי יש גבול אל כל אשר הוא ככלי וינשה ידי
 אדם וע' כלא יחשב טובלו ככלי כל העולם לזים כאשר בתחלה
 נראה כתחשם לשעור ושמוע ישוע והחדל יתדל : מדיני המצוה
 מה שאמרנו ל' כי יד מטרה את המצורע מטוא נדק של חרס
 כשהוא חדש ומתן לתוכו רביעי' חים חיים כראויים לקדש אותם
 למי מטוא ושיעור זה מדברי סופרים - ומביא שני צפרים דרור
 טהרות לשם טהרת המצורע שאמר ולקח למטה וטוח את
 הכרחה שהטוח על המים שכלי חרס ויונשה עד שיהיה הדם
 ניכר במים ואומר וקובר הנפור השחטה בפניו ודבר זה קבלה ופי'
 השעור והטובל עץ ארו ומגומנו שיהא ארכו אמה ועכו כרביע כרע

קצד צילת המצורע את כל שפרו והיא הטרה השנייה כמו
 שאמרנו ז"ל כנגעים שאמר והיה ביום השביעי יגלה את
 כל שעריו וכו' : ואמרנו ז"ל שלשה מנלחין ותגלחין מצוה המור
 יהוצרו והלויים - ולויים צריכים תגלחת מצורע וזה היה במדבר :
 בישראל המצורע קצת מן הטעם שאמרנו למעלה בכתוב שיהיה האדם
 עליו כאלו היום ככר והוא מתחיל שעריו למצות ויחדש מיניו לטוב
 כי בהיות האדם ממוקם מכל שער או יתקף יפה וכל לכלוך ולכן ראוי
 לו בעלתו מטומאת צרעתו לנשות בעצמו מעשה הנקיות בכל כמו
 כד' יתקף מיניו ג' ככל כמו זיהפכס מצרעה לטובה ולהכשיר :
 מדיני המצוה מה שאמרנו ל' כי יד הוא הגילוח מצרע יער על כל
 שעריו הנראה ואפילו בית השחי ובית הערוה וכל שאר הגוף עד שייעשה
 כדלעת שאמר את כל שעריו - וכשהוא נוגלח כשתי התגלחות
 אינו נוגלח אלא בתער ואם גילח שלא בתער אז שנייה שתי
 שערות לא עשה כלום - ויתר פרטיה במ' נגעים (ה' טומאת
 צרעת פי"ב) ואמר הר"מ כמז"ל בואת המצוה חזו לשון המצות -
 ואבאר עתה מה הסבה האליו בתגלחת מצורע בפני עצמו והבאת
 קרבנותיו וזוהי בפני עצמה ולא עשיתו כן במז' אבל שחזו תגלחת
 זהבאת קרבנותיו וזוהי - וזהו שהמצורע שיהיה תלוי בתגלחת
 וספרק שני נגזר אחר עקב כן נזר למצורע אלא מה שהרמז תלוי

קצו

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת מצורע

פיו (כלומר המיר) אונס המצורע טהרתו תלויה בתגלתו
 ובגילת המצורע ותשלם תגלתו הפנייה עמו ולעומת כשרן כמו
 שהבאר בסוף נגעים ויאר חוסר כסורים עד שיכיר קרבנותיו
 כשאר חוסרי כסורים כמו שכתב"ר עם והוא תכלית תגלתו
 עזרתו ולטובת כשרן הביא קרבנותיו ואלו לא הביא ותכלית הכרת
 קרבנותיו תשלם כפירוש אחר ויחוסר כפרה כלומר זה הוכח ויולדת
 כפר קדם לזון ואלו חסר חרבה ויחוסר כפרה וסם נכתב"ר שהמיר
 אינו יחוסר כפרה אבל המלאכה היא בכללה כמו התגלות והבאת
 הקרבן יתירו לו שתיית היין ולא ישיך האחד וסם בלעו האחר
 ותגלת קשורה בקרבן והקרבן תלוי בתגלת וקרבנות תגיע
 התכלית כאחד והוא שיתירו לו הדברים שהיו נזכרים ויזנו כיוון
 טורו ויבחר שמי מניח אחר גלה על המזבח וינחם שכול תגלתו
 פסולה ויחזיר לא עלו לו . הנה כתב"ר שהתגלת היא ונפתח
 הוכח והוכח ויתגלה וכתוספת כתב"ר כמו כן שזיר שכלו יזון
 אחר לגלה ולשתות יין ולעומת לחמים עד שיגשש המלאכה היא
 כולה והיא תגלת טהרה כמו שהבאר בפרק שמי מניח והוא שגלה
 פתח אבל מועד וימשך שגרו תחת הדוד ויקריב הקרבנות כפי מה
 שכתבנו ואתה תולאם בסוף הולאת יקראו הבאת הקרבנות
 תגלת וביחוד חזק כפירוש המגשה הרומזוה ועליו לגלה נזיר ירצה
 לומר כוונתו קרבנו נזיר ויקרבם כעוד הכה הכתוב לך שהתגלת
 נופלת על הבאת הקרבנות והטעם בזה היותה חלק מהם כמו שבארנו
 ובקרבנות יוסר דין המצורע ויטהר המיר יין אונס תגלת טוהרה
 הוא ויקדוקו פיר' מצינו המולה ולא מזה שפני עינו כמו שבארנו
 בזה שקדם עד כאן : ונוהגת בזכרים ונקבות בכל מקום
 ובכל זמן שיש כהנים גדולים ראויים להורות כדעת ועובר
 עליה ולא גלה בטל עמו והוא טוהר :

קנה שנטול בני מקום ואו נטהר חזיונו ויוני הטומאות
 שנטוואו בו שאלו ורחץ את כל בשרו . וכאם
 הקבלה יום שכל אבריו עולה בהן וישיעו חכמים שהם מ' סאה
 וזה שיעור מקום יין התורה בין שיהיו חכמים שחוכן או שהמניח
 אותן וכן המניח או וין הגשמים הכל כשר שהתורה אמרה ויניח
 מים ויטל ויזקק . אבל חכמים פסלו כל מקום שמיניו שחוכן
 ולא עוד אלא אפי' עברו בכלי שלם בעת שנושנין אותן לתוך
 החמירה פסלוהו וזה השיעור של מ' סאה כעין בני מקום חפלו
 להטביל בו ונחט לדעת קת' חפריים אבל חכמים כוונתו יום
 היוצאים ויניחין חין להם שיעור כלל אלא כל זמן שיצטקס האדם
 כל גופו בהן ביחד או שיתכסו בו הכלים הטוהרים ביחד ראוי
 לטבילו . וכתב"ר מ"ו במ"ו ואין כוונתו האורנו שהטבילה
 חזת עשה שיהיה חזות יל כל טהר שיטהר אפי' כמו שתייכל מן
 שיתכסה בכסות שיגשה נזית וכן כל מי שיש לו גג שחייב לעשות לו
 מעקה . אבל מצינו הוא שהודיעתו התורה שני ירצה לטהר
 וטוהרה לא יתכן לו זה אלא בטבילה במים וזונו לקבל הענין
 ולעשותו כן כשרצה לטהר אבל אם ירצה להשאר בטוהרו ולא
 יכנס למחנה שכונה ויחריב הרשות בידו . תוספת ויטל מקום חין
 או ויזרת החסידים ואנשי מעשה לאותם וטוהרים בטוהרם כי
 טוהרה חמורה והטהרה ארוכה ונפשו של אדם שיתעלה
 ויזדכקט כטהרה ע"כ . ולשון פירא ורתן כשרו יכול להיות חלק
 הוא ת' ולאחר יבא אל המחנה . כלומר שאין האדם נזווה להטהר
 אבל כשרצה להשאר וזונו עליו לעשות זה המעשה לטהרו :
 משרשי עזוב או של טהרת המים וזה שכתבנו לזעזלה כראש
 הסדר להשיב את הימים כפשוטן של דברים כדרך המשטטט עד

שיגדלו ויבינו את אשר יבינו . ויזר לאחר בענין שיש שטבילה רחוק
 אל הטובל שינקט כפשוטו כל חסר כמו שכתב חכמים לנקות כל דבר
 המתכסה בהם : מדיני המים מה שחמרו ו"כ שיש עוקה רחוקים
 להטהר בהם ויכל טוהרה כגון גדה וזהו שכתב"ר כל הטוהרות של אדם
 וכלים חוץ ממוחל או כלה לפי שהכתוב פירש בו לפר מים לטהרתו
 פי' מים נקיים וכן מה שחמרו ו"כ שיש שטבילה קצתה ביום לא
 תשלם טהרתם עד שהירב טהרו שמו שכתוב ביום יזכר וטוהר עד
 שהרבו עהר . וסדרן לטבול גופו ויגלה כלומר שנוגע לטמ
 המים כולו כלומר שלא ית' שום דבר חוץ כין כל גופו והמים וסם
 טבולו כטבולו כדעידב עלתה להם טבולה מפני שהמים פתח בהם
 וגם הגדה כדון זה דיעבד ויזדקק לטבולה והוא שלא יביד הפגדים
 ויזדקק יותר ויחזי וכל חייבו טבילות טבילתן כיום חוץ
 מקנה ויולדת שטבילתן בלייל . ובעל קרי עובל והולך כל חיים
 כולו ואפילו מתחלת הלידה עד הגירב סמו . ודיני טבילתה שחמרו
 ו"כ דבר תורה חס' היה הדבר החוץ תוקם את רוב האדם או רוב
 הכלי לא יצלת להם טבילה החוץ תוקם את רוב האדם שדבר אבל חס'
 אינו מקפיד עלתה לו טבילה ואם הדבר החוץ אינו אלא על מיעוטו
 חס' מקפיד עלתה לו טבילה והוא דין תורה אבל מודברי תוספות
 שכל דבר החוץ ויפילו כל האדם חס' מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה
 גזירה וייעוטו וזוהו רובו שחמרו מן התורה כשמוקפיד . ואם היה
 דבר חוץ חופף רובו אפי' שאינו מקפיד לא עלתה לו טבילה גזירה
 רוב שאינו מקפיד וזוהו רוב החוקשד שאמור דבר תורה . כמזל
 לפי זה שאם היה דבר חוץ על מיעוטו ואינו מקפיד עלתה לו טבילה
 אפילו ויזדקק דהשאלה בדבר תמתי לטבילות . ודיני עקבות
 הכים . ודין מים שחוכן בכמה פסלין המקום . ויגדו ובאיו כלי
 יקראו חכמים שחוכן שאלו שחוכן ככלי נקיים כמזל רחוק חין אלא
 נק' חין מים שחוכן שאין עליו תורת כלי וצעתה ואפילו סתיו הנקב
 סתיוה ועליוה שערין ישראו בו נקיים . ודקום בכוסם חוקה גס
 כזה שזעתי וזוהי אלא תקרא שאובה ורחויה לטבול בה . ודין
 חקק הכלי עד שלא קבעו או קבעו ויחר כך חקקו וכיוון חקק ראוי
 לפסול . והחלוק שבין כלי חס' לשאר כלים שכלי חס' אינו פסול
 עד שיביא החקק כדי לקבל רביעית . וכלי פן . וזה שאמרו שאין
 המקוה נפסל לט כשינוי הריח ולת כשינוי הטעם אלא כשינוי מראה
 לבד . וכל דבר שאין עושין בו מקוה לכתחלה פסול את המקוה
 כשינוי מראה כגון היין והחלב והדם וזו כל פירות גס כן . אבל
 כפלו חס' לנקוה ולא שנו מראיו אינו פוסלין לדוק' במים שחוכן
 גזרו ואמרו דלשה לגנן ודיני חליצת רבים וסוף הדברים הכלל
 מראה המים כעבורם . ודיני חליצת רבים וסוף הדברים הכלל
 שז"ך חליצתו : מדין תורה היתה חריכה כל אשה לעיין כל גופה
 סווד לטבילתה שלא ית' דבר חוץ כגופה וזיה . ויזרח וביד דינו
 תקנו שיהא חופפת בכל מקום שיצר שבה במים חמין ומשרקת או
 משפשת שערותיה בידיה או כחוסר חס' ליה יפה כדי שאם
 היו שערותיה נקשרים תתיר אותם . וכנות ישראל החמירו על
 עליון לטפי' כל גופן בחייו . וכל המשנה מזהבן ימתח על
 העמוד . וחפיפה או חריכה סווד לטבילתה כלומר שלא תתעסק
 בדבר אחר כנתיים ויכל מקום חס' מדינה לאשה טבילה בליילת
 ויום טובה תתירו אשילו לכתחלה שיהא חופפת ביום וטבילת בליילת .
 וכן חפשי חס' שיכנסו המים בכל מקום שגופה חמירו ו"כ שחריכה
 האשה לעמוד סעזת טבילה כענין שיהא חרבה כלונת ומתקת
 את כנה שעומדת תחת דודה וזריכה להוטר גס כן כטבילות שטיות
 והלמדים

והמדידים הם הם יהודקים כלל לטעם מידיה בשעת טבילה . וכן
 הרצועות שבראשה להתירן . ותדית את פיה ושיניה שאע"פ שכל
 הנקומות שבבית הקברים אין לריבין שיכולו בהם מים זריכים הם
 להיותם ראויים לבית מים . ומעשה היה באזה שטבלה ומנאל
 לה עלם בין שיניה והזריכה חכמים טבילה אחת . טבלה ומנאל
 עליה שום דבר חוץ כגון בנק או זפת או דם יבש וכיוצא בהן מכל
 הדברים שמנו חכמים שהולין אתי' כעפת חרדל כל זמן שמקשדת
 עליה ודרכה להעבירו לא עלתה לה טבילה . ואפי' היה הדבר
 החוץ תחת הצפורן ואפילו כנגד הכשר מכיון שמקפד' חוץ
 ולפיכך נהגו כמות ישראל לטול צפורן בשעת טבילה . ויתר
 רובי פרייה של דיני מצינה ודיני מקואות וטבול יום מבוארים
 במושכת מקואות ובמושכת טבול יום : ונוהגת מנוה זו של טבילה
 בכל מקום וככל זמן בזכרים ונקבות שמנו עליהם כשיראו להטיר
 נוטומותם שיטבלו במים כעניין שאמרנו במים ראויין שלא יהא
 בן דבר חוץ ויתר העיינים שכתבנו אבל מכל מקום אין המנוה
 שיטהרו עצמן עכ"פ אם רצו להשאיר נוטומותן אלא בה ליכנס
 למקדש או לאכול קודש והוא במוין הבית כי אז במוין הוא אם עשה
 כן בטל עשה זה מלבד החיוב שעליו באוכלו קודש בטומאה והכנסו
 למוקדש כמו שכתבנו למעלה :

קעו שיקריב כל מוצרע קרבן כשירפא מחלו . והוא ג' בהמות
 אחד לעולה ואחד לחטאת ואחד חטם . ועוד לוג שמן .
 ואם הוא עני כבש אחד לחטם ועשרון סלת ולוג שמן . ושתי תורים
 או שני בני יונה האחד חטאת והאחד עולה . שנאמר וביום
 השמיני יקח שני בבשים תמימים וכבישה אחת וכתוב בפ'
 שאחר זו ואם דל הוא וכו' . וזה המוצרע נקרא מוחסר כפרה
 עד שיקריבה הקרבן וארבעה מוחסרי כפרה הן . זה שאמרנו
 וזכובה ויולדת . והעניין שיקראו מוחסרי כפרה הוא לומר שכל
 אחד מהם אי"פ שטבר נוטומות וטובל ומעריב שמשו ביום השביעי
 עדיין הוא חסר כפרה זו ואינו יכול לאכול בקדשים עד שיקריבה
 ביום השמיני . ואל יקשה עלך למה אנו יונין קרבן כל אחד
 מארבעה מה מנוה אחת ולא נכללו כולם במנוה אחת שיקריבו ארבעה
 מוחסרי כפרה ואח"כ יהיו זכופרים כמו שאנו אומרים בטרת קוי
 מקוה שיטבל כל טמא ואח"כ יטהר ואין אנו מחלקים בענייני הטומאה
 לחטוב טהרת כל אי' מנוה כי העניין הוא מפני שקרבנו ארבע'
 אלה אינם שוים וננוא שהדבר שתלים כפרתו של אחד מהם לא יסלי'
 כפרת האחר ולכן ימנו כל אחד מנוה מה שאין כן בני מקוה שהטהרה
 שוה בכלם . כן תירץ הדבר הר"מ במ"ל . בושרשי עניין
 הקרבן כתבנו למעלה על צד הפסס כי בודמיון להשפיל יצר הגוף
 החוטא ולהגדיל מעלת הנפש ולכן המוצרע חייבו בזכי הצרעת לא
 יהיה בלדס רק נודד המזכו אחר תאות הגוף או בדיבור או במעשה
 וראוי להתיסר : בודיני המנוה מה שאמרנו"ל שכל מחוייבי קרבן
 אין מקריבים אחרים קרבנו אלא מודעתן חוץ מוחסרי כפרה שאין
 צריכין דעת בעלים . ומפני כן אמר שיהא מביא קרבן על בניו
 ובנותיו הקטנים אם היו מוחסרי כפרה ומאכילן בזכחים . ויתר
 פרייה מבוארים בהרבה מקומות בגמרא ועיקר בזכחים בפ"ב
 וערכין פ"ג וכריתות פרק א' ובגור פ"ד ובסוף גענים וקנין
 (ה' ומוסרי כפרה פ"ד : ונוהגת במוין הבית בזכרים ונקבות
 ועובר עליה ולא הקריב קרבנו בזמנו בטל עשה :

קעו לטמא בית מנוגע כלומר שנעשה בבית שיהיה בה צרעת
 כמשפט הכתוב בפ' כמו שנאמר וצא אשר לו הבית וכו' .
 כמו שכתוב שם ושנחויק עי' שנכנס לבית בטמא כמו שכתוב בפרשה

קעו יהא הוב טמא ונוטמא את אחרים שנאמר איש כי יהיה
 זב מבשרו וגו' . וזאת תהי' הטומאה . וכאפי'
 מהשרו כלומר (יכול) זב מ"מ יהיה טמא ת"ל מהשרו ולא כל שברו אחר
 שחלק הכתוב בין כשר לשר זכיתי לרין לרין טמא זבב ושוא
 בזב . ונה זבה ומקום שהיא נוטמאה וכו' . ועניין זיבה הוא
 טומא מן החדס מפני האמה כעין ליחה ואין לו בנייתו תאוה
 ולא הנאה . ואמרנו"ל שהיא דומה למי בנק של שעורים וכמו כן דומה
 ללובן בינה המזורה . ושכתב זרע אינו כן כי הוא ידמה ללובן בינה
 שאינו מזורה . וזהו החילוק בהן להביר בין זה לזה וזה הכתוב
 שכל מי שיקרה בו עניין זה שיא ממינו זיבה שהיא טמא ונוטמא עד
 שיטהר . וכאפי' שאינו טמא משום ראיות פנים אחד לכד אלא
 בשתי ראיות כלומר שיוזב מנוה אותו עניין ב' פעמים בין סמוכין
 או חלוקין וכלכח שיהיו ביום אחד ושלא יזוב בפעם אחת ממש
 ואין לו שיעור אלא אפי' כל שהוא . וזהו אמרו ז"ל מזה הכתוב
 שמים וקרא טמא שלש וקרא טמא . הא כיגד שמים לטומאה ושלא
 לקרבן . כלומר שאע"פ שהוא טמא פשעים לא יתחייב להביא
 קרבן כטהרתו עד שלש ויכול נוקם אם ראה ראיה אחת ארוכה
 כג' ראיות שנמצא נזתחלתה עד סופה בשתי טבילות ושני ספוגין
 שהם"י הרחיקנו מאד מן המזרות ומונו להיות קדושים וישרים
 בענייני המאכל והמשתה ובכל שאר ענייני האדם . ואין ספק

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת מצורע

כי ענין הויכה יקרה באדם בלאתו עדרך היושר בהתמדה במאכליו ושיקיו ויגדל בגופו ויתוך כן אותו המותר הסרוח המאוס והטעוזה וכיון שאמרנו ל' דרכה דמילא יתירא לאיתו לידו ויבה - והודיעתו התורה שהאדם שיהיה בו כן תקרא טמא והטעוזה שם כולל כל דבר כנואם והאלה והכרחיקו וזה נקבה כנפשינו מדת היושר והשני בכל דעתו ובכל כחיו וזוהו הענין הוא שאינו טמא בראייה אחת לפי שלא ניתוקה בגופו אותה הליכה כל כך והזויעוט הוא היכנו הוראה להיותו מורגל הרבה ללאת עדרך היושר - וכיון שכן אין ראוי לטמאו כמזעט כי האדם בניו בענין שאי אפשר לו כשום דבר להכלל שלא ללאת מקו היושר כלום אבל בלאתו הרבה או יקרא אדם ודאי להיותו טמא - ואע"פ שאמרנו ל' בו דרכים בודקין את הוב - במאכל - וכונשתה - הקפידה - במשא - בחולי - במראה - בהרור - כלומר ואם חירע לו מפני זה אינו טמא לא תסתר טענתנו אותה כו"כ הענין הוא שיש לנו לבדוק אם כתייה הויכה עדרך וקרה של פעם אחת ואין לטמאו כה או כתייה חזקה בגופו מתוך הרגל רע שהורגל פעמים רבות וראוי לטמאו - וכל הרע"ן ו"ל ו"ל - וטעם טומאת הוב נופני היותו חולי ככד מן החלאים הנדבקים ע"כ ואלו כיה נודד המקרה כלומר נאחת מן הדרכים הידועים לאייה חולי נדבק ואין ראוי לטמאו ונאחת הנדבקה אין עושין אותה כיואם בראייה שנייה לפי שאין ויבה לא כשתי ראיית כונו שאמרנו שכן כל הפי' האותיות - מדיני הנוצה וזה שאמרנו ל' שהוב מוטמא הנמשך והמוטמא והמורכב בחנוטה דרכים ואלו הן - עומד - יושב - שוכב - נחלה - נשען - ופיר' מרכב הוא אותו הלוח שהוא בכלי העשו לרכיבה הנקראת ארון - שאין לומר שיהיה אותו שישכין עליו דאם כן היינו מוטמא וזה דבר ברור - ויתר פרטיה רבים ומבוארים כמסקתה הבגויה על זה והיא נוסכת זכיס (ה' מוטמא וישכב ומוטמא כ"ו)

קפא להיות הנידה טמאה ומוטמאה אחרים שנאמר וכל הנוגע בה יטמא עד הערב : שורש המזוה קנת פרטיה ככתוב במנהגו מבלאו נידה כסדר אחרי עות בע"ה : ונהגת בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ולא התנהג עמה בטומאה וכן היא שתנהג בעצמה מנהג טהורה בטל עשה זה מלבד העונש שיש בה כונו שנקתה לזוטה בע"ה :

קפב להיות הבה טמאה ומטמאה שנאמר ואשתי כיוזבוב וזה דמה ימי"ב רב"ט וגו' רצו הפרש המזוה כתבתיו ביולדת כי ענין הריחוק מהן וטומאתן נפשי המחלה שבהן שנוקת הרבה לכני אדם וכל שכן השוכה אותו כי לפי רוב קרבתו עומד בהזק יותר : מדיני המזוה מה שאמרנו ל' שאחד עשר יום הם שהם בין נדה לנדה כלומר שהאשה נעשית בהן זכה כך היא הלכה לזוטה מסיני - ומי הנדה כך הוא שכל אשה כפת שתרצה כחלת חיייתה תקרא נדה - וענין הנדיות כך דינו שאם תראה יום אחד דם אפי' שכמה ימים כל זמן שתפסק הדם כיום שביעי מוכעד יום טובלת לערב דהיינו הליכה שנתרסה יום שמיני לתחלת חיייתה ואחר טובלת טהורה לכמה - ואחר שכעת ימי הנדיות אם תראה דם בתוך אחד עשר יום אחד השכיה יקרא אותו הדם דם ויבה ודינו כן - שאם תראה מנוח יום אחד בין שתרצה כחלת הליכה או נכסף היום מוטמא יום אחד כגודו טובלת וטהורה לכמה לערב וטובלתה אפי' כיום משתכן החונה - וחלף היא ויבה קטנה - וכאם תראה דם שני ימים ותפסק בשלישי דינה כונו לשמור יום אחד - וכאן יפיק לה אפילו לשני ימים ותטהר ונאחת גם כן תקרא ויבה קטנה - ואם תראה דם בתוך י"ח יום אלו ג' ימים רצופים תקרא זכה גדולה ונריכה ליבש ז' ימים ואחר כך טובלת וטהורה לפעלה - ואחר אחד עשרה יום אלו אם תראה חוזרת לתחלת נידות ויש לה ז' ימים כדן נדה כונו שאמרנו למועלה וכן יהיה לעולם שאחד הנדיות יש לה י"ח יום שבהם נעשית זכה - ואחר שבערו אותן י"ח יום אינה נעשית זכה לעולם עד שיעברו עליה ז' ימי נידות - ומפני שכבר טעונו אחרים וחשבו שהחשבון הוא שמונה ימים של נידות וי"ח של נידות וי"ח של נידות וי"ח של נידות וכן לעולם הארכתי בענין לומר שאינו כן אלא לעולם אין דין ימי זכה לא י"ח יום אחד ז' של נידות ולא אחר כך לעולם עד שתחזור לתחלת נידות ר"ל שאם תעמוד ולא תראה אחר י"ח יום אפי' שנה אין לה

כי ענין הויכה יקרה באדם בלאתו עדרך היושר בהתמדה במאכליו ושיקיו ויגדל בגופו ויתוך כן אותו המותר הסרוח המאוס והטעוזה וכיון שאמרנו ל' דרכה דמילא יתירא לאיתו לידו ויבה - והודיעתו התורה שהאדם שיהיה בו כן תקרא טמא והטעוזה שם כולל כל דבר כנואם והאלה והכרחיקו וזה נקבה כנפשינו מדת היושר והשני בכל דעתו ובכל כחיו וזוהו הענין הוא שאינו טמא בראייה אחת לפי שלא ניתוקה בגופו אותה הליכה כל כך והזויעוט הוא היכנו הוראה להיותו מורגל הרבה ללאת עדרך היושר - וכיון שכן אין ראוי לטמאו כמזעט כי האדם בניו בענין שאי אפשר לו כשום דבר להכלל שלא ללאת מקו היושר כלום אבל בלאתו הרבה או יקרא אדם ודאי להיותו טמא - ואע"פ שאמרנו ל' בו דרכים בודקין את הוב - במאכל - וכונשתה - הקפידה - במשא - בחולי - במראה - בהרור - כלומר ואם חירע לו מפני זה אינו טמא לא תסתר טענתנו אותה כו"כ הענין הוא שיש לנו לבדוק אם כתייה הויכה עדרך וקרה של פעם אחת ואין לטמאו כה או כתייה חזקה בגופו מתוך הרגל רע שהורגל פעמים רבות וראוי לטמאו - וכל הרע"ן ו"ל ו"ל - וטעם טומאת הוב נופני היותו חולי ככד מן החלאים הנדבקים ע"כ ואלו כיה נודד המקרה כלומר נאחת מן הדרכים הידועים לאייה חולי נדבק ואין ראוי לטמאו ונאחת הנדבקה אין עושין אותה כיואם בראייה שנייה לפי שאין ויבה לא כשתי ראיית כונו שאמרנו שכן כל הפי' האותיות - מדיני הנוצה וזה שאמרנו ל' שהוב מוטמא הנמשך והמוטמא והמורכב בחנוטה דרכים ואלו הן - עומד - יושב - שוכב - נחלה - נשען - ופיר' מרכב הוא אותו הלוח שהוא בכלי העשו לרכיבה הנקראת ארון - שאין לומר שיהיה אותו שישכין עליו דאם כן היינו מוטמא וזה דבר ברור - ויתר פרטיה רבים ומבוארים כמסקתה הבגויה על זה והיא נוסכת זכיס (ה' מוטמא וישכב ומוטמא כ"ו)

קפט להקריב הוב קרבן אחר שיתרפה מונובו שנאמר ובי ישראל הוב מונובו וגו' וביום השמיני יקח שני תורים וכו' הקרבן ההוא הוא שתי תורים או שני בני יונה או שני בני עולה ואחד לחטאת והוא בקרא ממוסר כפרה עד שיקריבהו : בושרשי המזוה זה שכתוב למועלה כי ענין הקרבן לרמוז להשפלת היגד הגוף הנותנה ולעלות נפש השכל ולכן כשנתרפה הוב ראוי לו להכיר רוע תאוותו ולהישר גופו בכל כחו וענין הקרבן יתחיל לקחת מוסר : מדיני המזוה כגון מה שאמרנו ל' שקרבן ממוסר כפרה אינו אריך דעת בעלים כונו שכתוב למועלה ויתר פרטיה מבוארים בתקנות שכתבו למועלה בקרבן מצורע : ונהגת בזמן הבית ועובר עליה ולא הקריב בטל עשה והוא ממוסרי כפרה - וחבל על רישיה אי מיית וישא עונו בטעמו :

קפז להיות שכבת זרע טמא ומוטמא שנאמר ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע : בושרשי המזוה לפי שענין זה לא יקרה רק ויזד נוסכת האות הנוטיות הודיעתו תורתנו השלימה כי הגוף נקרא טמא בהן כי עיקר היותו בעולם אינו רק להסין בנושכלות ולעבוד כוראו לפיכך כשיקרה בו אונס דבר שגורא בו הטייתו אל התאוה חקרית ראוי לעמוד יום אחד כטומאתו כדי שתתקנה נוסכתו

ונוהגת בזמן הכיית כהנים ואפילו עכשיו שלא בזמן הכיית
אמרו ל' שמונה ימים אלו שלא להכנס למקדש ודרשו הדבר מדרשת
והשמינית מקדשים . ולא אמרו מקדשם אשם שמונה :

דמשמע קדשתן עליהן ואפילו כשהם שומעין . וכן שכן יש לי
למנוח איסור זה בכלל איסורין הנוהגין היום :

קפה

שיעשה כהן גדול כל מעשה ויש הכתובים על הקדשות
והזדוניים ושיילוח השעיר ושאר העבודה כמו שכתוב בפרשה
שלאמר בוארת יבא אהרן וגומר כל הפרשה . משרשי המילה
שהיא מחסדי האל על כריותיו לקבוע להם יום אחד בשנה לכפרה
על החטאים עם התשובה שיטובו שאלו יתקבלו עונות הכריות שנה
שנה תנולא אפאתם למקדש שנתים או שלש או יותר ויתחייב העולם
כלייה . על כן ראה בחכמתו ב"ה לקיום העולם לקבוע יום אחד
לשנה לכפרת חטאים לשנים ומתחלת כריות העולם יעדו וקידשו
לכן ואחריו שיעדו האל ב"ה אותו היום לכפרה בתקדש היום וקבל כח
הזכות מאתו יתב' עד שהוא מסייע בכפרה . והוא שאמרו ל'
בהרבה מקומות ויום הכתובים מכפר כלומר שיש כח ליום כגמלו
לכפרה בעבודות קלות . דינו המורה מה שאמרו ל' שכיום זה
היו מקריבים תמיד בשחר ותמיד בין הערבים כסדר כל יום
ומקריבין גוסף היום פרוחיל ושבעה כהנים הכל עולות ושעיר
לחטאת ונעשה בחזן וגאלל בערב . ועוד מקריבין יתר על זה פרו
בן בקר לחטאת והוא כשרף ואיל לעולה ושניהם משל כהן גדול ואיל
הבא משל יבואר החומר בפרשה זו הוא האיל האמור בחומש הפקודים
בכלל המוסף והוא הקרא איל העם . ועוד מביאין משל יבואר שני
שעירי עזים אחד היו מקריבין חטאת והוא הכשרף . והשני שעיר
החטאת . כגמלו כל הכהנות הקריבין ביום היום מלבד שעיר
החטאת שהוא איש קרב חנושה עשר . שני תמידין ופר ושני אילים
ושבעה כהנים כולן עולות ושני שעירי חטאת . אחד נעשה חזן
וגאלל ליהרם . והשני נעשה כהנים וכשרף ועוד פר בן בקר לחטאת .

עבודת כל חנושה עשר בהמות אלו הקריבין ביום זה אינה אלא כהן
גדול בלבד אחד הכהן המושח בשמן המשחה או המרובה בהגדים
וחם ביתה שבת אף מוסף אף מקריב אותו אלא כהן גדול . וכן
שאר העבודות שלו הקטרת של כל יום והטבת הנרות הכל כהן
גדול כגשוי שאלו וכפר בעדו וכעד ביתו . ביותו אשתו . ויתר
כלל העבודות וחליפת בגדים מכוני לבן לבגדי זה ומכוני זה
לבגדי לבן וחנוש טבילות שהיה עובד ביום זה וי' פעמים שוקדש ידיו
ורגליו ועיניו הפרשה שומרישין אותו קודם ליום היום ז' ימים
וכסודו היו נוהגין בו . והזדוניים שהיה חונן וכל שאר דיני יום
זה הכל כמפסת הכהנים על זה והוא כמפסת ביום א' (אל' עבודת
י"ה כ"פ"א) . ונוהגת כל מנוחה זה בזמן הכיית זעכסיו בעומותיו
שאין לנו מקדש ולא כהן גדול ולא בגדי שרד ולא קרבנות כהנו כל
ישראל לעבוד ביום זה כתפלות וכתחוננים וכמו שכתוב ונשלמה
פרים שפתינו :

קפג

שתקריב זכבה קרבן כשתרפא מנוכה והוא שתי תורים או
שני בני יונה שאמר ואם טהרה מנוברה וגו' וביום
השמיני תקח לה שתי תורים : שורש מילה זו וקצת פרטיה
כעין זה שכתבו למעלה בקרבן הזב . וכתב הר"מ במו"ל כי
מפני כן נחשב לשתי מנות שני קרבנות אלו של זכבה וזע"פ
שם קרבן אחד ממש נוסף על עשינו כן בשאר קרבנות הרבה שאין
אנו חוששין למנות מנוחה בפני עצמה כל קרבן וקרבן כשביל חילוק
המקומות אותן כל זמן שהקרבן אחד לפי שטוהרן כל אלו אינה
שזה כלל שהאיש מטוהר בלובן והאשה בחודם . וזהו שאין לא
זה ולא זה . וכיון שהם חלוקים כל כך ראוי למנותו כשתי מנות
ואין דומה ענין זה לכל לענין מנוחה ומנוחה שזה נחשב למנוחה
אחת שהרעות דבר שיה כולן והביא ראיה קצת לדבריו מה שאמרו
בכריתות ה' מחוסרי כפרה . ואלו הן . הזב . והזבה . והזולת :
והמנוחה . הרי שחשבו זכבה כהנים לפי שחלוקין בחליין .
ומנוחה ומנוחה כאחד לפי שהחלייה שיה בשניהם : ונוהגת בזמן
הכיית והעובדת ולא תקריב קרבנה כשתרפא מנוכה בטלה עשה זה
מלבד . והוא מחוסרת כפרה :

אחרי מות

יש בה כ"ח מצוות . ב' מצוות עשה . וכ"ו מצוות לא תעשה :

קפד

שלא יכנסו הכהנים בכל עת אל המקדש אלא בעת העבודה
שאמר ואר יבא בכר' עת וזכיר בכאן כהן גדול
מוכנס בבית קדשי הקדשים ואפילו ביום הכתובים אלא בזמן העבודה
זיהיה ביאור המנוחה לומר שכל כהן לא יכנס במקום שהוא ראוי אלא
בזמן שהוא ראוי להכנס כדלעילינן בשעת עבודה . ולשון ספרא
ואל יבוא בכל עת זה היום הכתובים . אל הקודש לרבות שאר
ימות השנה . מבית הפרכת להזכיר על כל הבית . יכול כל הבית
במיתתו ל' אל פני הכפרת אשר על הארון ור' אימור . הא
כיז אל פני הפרכת במיתתו ועל כל שאר כל הבית באזהרה . ובגמרא
זנחות אמרו ל' על היכל בארבעים . משרשי המנוחה שיקבעו
הנוהגים ככפשות גדולת המקום ומעלתו ותיה תמיד יראתו
על פניהם . מדיני המנוחה ויה שאמרו ל' חכהן גדול אינו נכנס
לקדש הקדשים אלא ביום הכתובים שנכנס ד' פעמים ולא יותר שאם
נכנס חמישים חייב מיתה בדי שמים . וכאן הדיוט נכנס היכל
לעבודה בכל יום . וכל הנכנס היכל שלא לצורך עבודה אין כהן גדול
וכן כהן הדיוט כדי שיכנס אפילו להשתחות לוקה . ואינו חייב מיתה
שאמר אל פני הכפרת ולא ימות . על קדש הקדשים במיתתו ועל שאר
קביות בלאו . וזהו דעת הר"מ במו"ל בלאו הזה . וכבר כתבתי
למעלה דעת הרמב"ן ז"ל שאמר שהכניסה בבית שלא לעבודה שפירע
ראוי קירוע בגדים מנוחה היא מדרבניה . ואם כן לדעתו כל
שנכנס להשתחות אפשי שאינו כולקת כלל ואיסור זה דאל יבא יהיה
במיתה רוקנית לזוהר לפי שזה ולול לכבוד הכיית להכנס בו חסם .
ויתר פרטיה ונזכרים כמנחות ובספרא (ה' ביאת מקדש ע"ב)

קפו

שלא לזכות קדמים חזן לעזרה ויה יקרא בחזן שאמר אשר
ישחט שור או כשב או עז וגו' . ואר' פירוש אהל
מועד ר' אביאור וגו' . דם ישפך וגברת . ואין האזנה לנו
מזה הכתוב כי כתובה לא יפרש כי אם העונש וקי"ל לא עשה ח"כ
הזכיר . ואמרו ל' שאזנה בזה כלומר בהקס כדליתא בגמרא
זכתיים שאמרו ל' שם השומע והמועלה בחזן חייב על השומע וחייב
על המעלה . פי' עליוה שרופה באש והקסו שם בשלוח העלמה
כתב עונש וכתב אזנה עונש ולא פתח אהל מועד לא הביאו זכרת .
אזנה השער לך קן תעלה עולותיך . וכד' חזן דאחר ר' אבין אמר
ר"ק

ספר ההינוך מן ספר ויקרא פרשת אחרי מות

שנאמר ועפרות והכלו . ומי שראה חכירו ששחט ולא כסה חייב
הוא לכסות . שנאמר במזבח וואמר אל בני ישראל . ודרשו ל
מזוהו על כל בני ישראל . ויתר פרטי בחולין פרק כסוי הדם
(י"ד סי' כ"ח) . ונהוג בכל מקום וככל זמן בוכרים ונקבות ועובר
עליה ולא כסה דם חיה ועוף בטל עשה :

קפה חלה נתעבדן באת מכל העריות והן קרובות ואשת איש
ונדה ואפילו בלא כיה כגון חיבוק ונישוק וכל הדומה לאלו

הדעות שמצויקים בהן בעלי הזמם ההולכים אחרי ההכל ויהכלו .
שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה .
ואפילו באלו חומר לא תעשו שום קרובה שהוא הגורמת והמניחה
האדם לגלות ערוה וכן דרשו ל לא תקרבו לגלות . אין לי אלא
שלא יגלה מניין שלא יקרב ל ולא אשה בגדה טובא ארצה ליה
תקרב . אין לי אלא כיה בכל תגלה מניין כל העריות ל לא
תקרבו לגלות ומס נאמר ונכרתו הנפשות העושות שמא תאמר
יהו חייבים כרת על הקרובה לכד ת"ל העושות ולא הקרובות . וככל
הלאו בחיבור זה באמרו לא תעשו מכל ההוועבות שיכלול כל
עניינים אלה שהם תועבות הש"י כלומר שהעושה אותם ירחיקו
הטובה ומסיר מעליו השנאת הש"י והוא פ' תיעוב הש"י בכל מקום
לפי מה שמעתי ויגסן כן מה שכתוב בסוף הענין כי כל ההוועבות
האלה עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ואקוץ בם . הענין
לומר שהמדה זוגית מאד וכל דבר רע ומאוס ביותר יכנה הכתוב
כחילו הש"י שואל אותו והכל על הענין שאמרנו . וכעין מה שאמרנו
ו"ל בטל מקום כדי לשכר את האון מה שהיה יכול לשמוע . ולשון
ספרה כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען וכו' . שמה
תאמר לא יבנו בנינו כמותם ל"ל ובחוקותיהם לא תלכו לא
אמרתי אלא בחקים החוקקים להם ולא בכנייניהם ושם נאמר מה היו
עושין האים נשא איש ואשה נשאת אשה ואשה נשאת לשני אנשים :
בושרשי הרחקת הזמם כתבתי בפרשה וישנוע יתרו בלאו דלא
תבאף מה שידעתי וזאת המצוה גם כן מחמתו השורש הוא שגמנועו
מהתקרב עם הערוה ימלאו כמה תקלות כמה הפסדן כמות שכתבתי .
ואומם אותו הטעם באשת איש . אבל בקרובות עדיין נרמזים אלו
למעט אחר ובאזהרת יצוה נכתוב בו מה שצדק בע"ה : מדויני מנה
מה שאמרנו חכמים ו"ל בזה לגדר והוא שלא יקרנו אדם בידו וירמוז
בעינו לאחת מן העריות ושלא לשחוק עמוהם כלל ואפילו להריח
שמים שעליהם חסרו . ושלא להביט בנשים כלל ואפילו בכני כל
לכונת הנאה ואפילו באכזב קטנה שלהן חסרו להסתכל חוץ מאשתו
של אדם שמתר לו להביט בימייה ואפילו בעודה נדה ומפני שהיה
מותרת לו לאחור זמן וחוקה בישראל שיצרו מוסר בידו כגון דבר זה
שתלוי בזמן . ודוקא במקום זוגיות שבה התירו להסתכל בעודה
נדה אבל לא במקום כדי שלא יכבדו יצר הרע . ואמרו ו"ל גם כן
שאשור להסתכל אפילו בשערה של אשה האסורה לו ואפילו לשמוע
קולה לכונה שהנה בה אסור ואפילו להסתכל בדגדג נכע של אשה
כלומר בגדים נאים שדרך לעשותן וכגדים נכועים אסור להסתכל
בהן וכל זמן שמכיר האשה הלבושת אותן לפי שמתוך ראיית המלבוש
יבא להרהר בה . והרחיקו גם כן שלא לשאול בשלום אשת איש כלל
ואפילו ע"י בעלה . ורבו פרטי הריחוקין שהזכירו עליהן בענין זה .
אבל כלל הדבר הוא שלא יעשה האדם שום דבר בעולם הנוביאו לידי
הרהור בנשים לא כמנועה ולא כדבור ולא שום רמז לקרב דעת האשה
הקלה על דעתו אלא באשתו לבד . וכענין זה היה מוכיח הנביא
אנשי דורו באמרו להם איש אל אשת רעהו ינהלו . כלומר לפי
דרכם שגרה כחילו אינם מתכונים לכך ירמוז לכני רעיהם רמזות של

כיאוף

ר"ח כל מקום שנאמר השמר מן ואל אינו אלא מונות לא תעשה אלא
שחיטה בשלמא עונש כתב ואל פתח חוהל מועד וכי אלא חוהרה מוח
לן ואחר יגידה אחר רבא שם כי הכתוב אומר שם תעלה ושם תעשה
עקוש עליה לעשייה וזה עלייה ענש והוהיראף יגידה ענש והוהיר . פי'
עשייה תכלול הכל כין וכיתה כין שריפה . משרשי המנוה לפי שה"י
קבע מקום לישראל להביא שם קרבנות ולהכין שם לבבם אליו ומתוך
קביעות המקום וגדולתו ויראתו ל לב"א כפסם מתפעלת שם לטוב
והלכות ותרבים וכנענים לקבל שם מלכות שם שמים שלימה
על כן מנענו הש"י מעשות נוגשה הקרבנות . רק במקום הוא כרי
שתהא הכפרה שלימה לנו וכלל הדברים כי כל אשר נוגו הוא לטוב
לנו כמו שכתבנו טובה לכל וגו' כי האל חפץ בטובת בריותיו בטובו
הגדול ואמר כי מי שיקריב חוץ לאותו המקום הנבחר דמישאל לו
והענין הוא כי הש"י לא התיר לבני אדם כשר בעלי חיים רק לכפרה
או לזרבי בני אדם כגון מזון או רפואה או כל דבר שישובו שם נורך
בני אדם אבל להזיית מכלי שום תועלת כלל יש בדבר השחתה
ונקרא שופך דם ואע"פ שאינו כשפיכות דם האדם לתועלת האדם
ופחיתות הבהמה וכל מקום שפיכות דם יקרא מאחר שלא התירו
הכתוב לשפכו ללא תועלת ועל כן אומר שם שהוא כשפיכות דם
מאחר שהוא שופך דמה במקום שלא נלטה לשחטה ואין באותה
שחיטה תועלת כלל אלא יש בדבר נזק שעבר על מונות בוראו ולכן
ענשו הכתוב בכרת . דויני המנוה מזה שאמרנו ו"ל שאל שחט בחוץ
אע"פ שהעלה בפני חייב לפי שהשחיטה והעלייה בכל אחד ללו
כפני עמנו ולאו דעלייה בסדר ראה אכני . ואין אדם חייב אחד
בשחיטת קדשים הראויים ליקרב ע"ג המזבח אבל השוחט בחוץ אחד
מאשריו מוכח הרי זה פטור שנאמר לפני משכן ה' כל שאינו ראוי
לבוא אל משכן ה' אין חייבין עליו . ויתר פרטים נזכרתי בספר
י"ג נזכרתי (הלכות מנחה הקרבנות פרק י"ט) . ונהגתי אסור
זביחה בחוץ בכל מקום ובכל זמן שאפילו השוחט בהמה בשם קדשים
חיים . והכי אמרינן בגמרא במסכת זבחים במועלה בחוץ בזמן
הזה ר' יוחנן אומר חייבין הלכה . ועובר עליה ושחטו קדשים
בחוץ במזדד חייב כרת ואע"פ שלא העלה אותן מיעת ששחטן חיים .
וכן אמרו ו"ל חייב על השחיטה וחייב על העלייה ואם עבר ושחט
בסוג חייב להביא חטאת קבועה בזמן הבית :

קפו לכסות הדם אחר זביחת חיה או עוף שנאמר בי יצוד ציד

חיה או עוף וגו' . ושפך דמה דמו וכסהו בעפר .
משרשי במנוה לפי שהנפש תלויה בדם כונו שאמר בחיבור דם
ולא ראוי לנו לכסות הנפש ולהסתירו וענין ראוי טרם נאכל הבשר
כי גם כן נקבה קצת אכזריות בכפזינו לאכול הבשר והנפש נשפך
לפנינו ובהמנוה לא נטונו כן לפי שדם הכהונה ניתן לקרבן לכפרה
על כפזינו ואי אפשר לכסותו ואחר שכן לא רצתה התורה לחלק
לנו כין מוקדשין לחולין . ואם גם בנין עופות יש מזה קרבן לגבי
מזבח מועט הוא ולדבר מועט לא תחוש התורה ומפני כן חייבתנו
בכסוי דם העופות כולן . מדויני המנוה מה שאמרנו ו"ל כסוי
הדם נהוג בכל עוף וככל חיה בזמן ונשאינו מוותר ולא באמר אדם
יזד אלא בחיה וכו' . ונהוג בחולין אבל לא במקדשין ונהוג
בכוי ומפני שהוא ספק אם מין חיה או בהמה ואין מוכרין בכיסוי
מספק . ודם הניתן ומעל הסכין חייב לכסות בשאין דם אלא הוא .
אבל יש דם כלל בלא הוא אין נריך דכתיב וספק את דמו פירושו אפילו
מקצת דמו . ונריך המכסה ליתן עפר למטה ולמועלה וכל עפר
בגולם דק בכדי שאין היוצר נריך לכותו ראוי לכסות וכן מה שנקרא
עפר אע"פ שאינו עפר ממש מקמין בו כגון והכ שחוק שנקרא עפר

ככל תגלה כלומר שאין בקריבה לאו אלא בגילוי יותר ראיותיו רבות
בספרו במלות ש"ו :

קפט שלא יגלה אדם ערות אביו . כלומר שלא ישכח אותו
משכבו אשה שנאמר ערות אביו לא תגלה . וזאת
האזהרה נוספת בשוכב את אביו על האזהרה הכללת משכב זכור בכל
אדם שנאמרה במקום אחר כמו שנאמר ואת זכר לא תשכב כו' שכבי
אשה . וכן אמרו"ל בסנהדרין ערות אביו לא תגלה ממש .
ושאלו שם האינונות וזכר לא תשכב משכבי נפקא והאין המשים כדי
לחייב שמים וכד' יהודה דאמר רבי יהודה עב"ס הכא על אביו חייב
שמים ושם ביארו ואמרו מןסתברא מיינריה דרב יהודה בירא ובסוגג
ובקרבן . והאי דקאמר עב"ס לישנא מעליא נקט כלומר שלא רצה
להזכיר הענין בישראל כיון שאפשר להעמידו בעב"ס שאף הם מנוונים
בעריות אבל הוא הדין בישראל שחייב שמים באביו כלומר שאם
סגג אותו בסוגג חייב להביא'שתי חטאות . ענין האזהרה זו נגלה
הוא אין להאריך בשרשה כי הכיעור הגדול כזה ראו להרחיקו מנוני
אדם ולענוש עליו העובר עונש גדול ומייבנו בסקילה :
בדיני המלצה מה שאמרו"ל שהחייב הוא בהכנסת עטרה מיד
ולא קודם לכן והוא הדין לכל העריות שהחייב בהן בהכנסת עטרה
מיד חוץ מהבא על הפסחה שהחייב בגומר ביאתו יותר פריטיה בסוף
הסדר נודיע ונקונו עם פרטי שאר כל העריות בע"ה (א"ה שם)
שהכניס ראש העטרה במיוחד ויש עדים בהעראה כסל . בסוגג
נביא שני חטאות'בזמן הבית . אחד משום לאו דאביו . ואחד
משום לאו זכור :

קצ שלא יגלה הבן ערות האם שנאמר אבך היא לא תגלה
ערותה כעטם איסור הקרובות . וכתב הר"ם ביו"ל
שהענין הוא לפי שהתורה הרחיק המגבל מוכני אדם לכד מה שאריך
לפריה ורביה או למלוא ולכן אסרה לנו הקרובות לפי שהכשלוך יונא
בהם יותר מפני שהם מנויות אללו תמיד . והרמב"ם ז"ל אמר כי
הטעם הזה חלוש ונאמר שחייב הכתוב כרת על אלו מפני המלאש
אללו תמיד ומתיר נאמר אחר שיטא אדם אחד מזה נשים אם ירצה
או חלף . ואמר הוא ז"ל וזה לשונו . אבל כפי הסברא כיושבנין
סוד נוסדות הירצה דבוק בנפש והוא מכלל סוד העיבור שכבר
רעונו לו ע"פ . ואני ראיתי לר"ם ביו"ל שכתב עוד טעם אחר
בענין על דה הפשט לדעת . אמר כי תרחיק התורה שלא יעזי מפני
האדם לפוא על האשה שראוי לנהוג בה כבוד וידחוק לפרש רוכן
על האד הזה כלומר נטיג' ודת הכושת הכל כמו שכתבנו ויראך
הענין אם באנו לקתוס הכל . בדיני המלצה מה שאמרו ז"ל
שאסור האם אפילו היתה אנוסת אביו שהרי מכל מקום אמו היא
וכן מה שאמרו שהכא על אמו שהיא אשת אביו כלומר שלא היתה
אנוסתו חייב שמים משום אמו ומשום אשת אביו ואין חלוק בזה
בין שבה עליה בחיי אביו בין לאחר מותו . ולעולם אשת אביו
נקראת ומייב בה שמים כמו שאמרו . וכן מה שאמרו ז"ל לגדר
איסור זה של אם אמו כלומר זקנתו . וכן אם אמו זקנתו עד מעלה
מעלה אפי' חלף דור אם יהיה באפשר לראותו כולן אסורות מדברי
סופרים . וכן אמרו לגדר האם אם אביו שהיא זקנתו נאמר אב .
וכן אם זקנתו עד מעלה מעלה לעולם וכן אמרו לגדר זה של אם אמו
אפי' אביו כלכד . ואם אפי' אמו כלכד . ויש פירשו שגם אלו
אסורות לנועלה לעולם ואם תשאל למה יתפשט האיסור עד לנועלה
בראשונות כדעת הראשון יותר מוכתי אלו האחרונות . הטעם
לפי שהראשונות תקרבנה אל איסור האם שהוא עיקר האיסור שקרי

כיאוף ומצביהים קולם בענין שיסוגגו אותן הנשים ויתעורר יאמר אל
אשת הנואף . ואין באפשר להגיד פרטי בעניני' שידע האדם
לעשות לקרב אליו דעת האשה שהיא קלה . ולכן הזכירו ז"ל קלת
ובשאר יזהר כל א' לשמור עצמו לפי שהשימאל את גופו כי השימאל יראה
ללבו . ומ"מ לפי הדומה מכל מה שהזכירו ז"ל אין אדם רשאי לזנו
מיוסרם הטוב ואפי' שהוא מוצא עצמו חסוך התאזהר קלת לא יאמר
כיון שאני מוצא עצמי כן זה איכפת לי אם אסתכל בנשים כי יודע אני
בעצמי שלא יתעורר יארי כן שהרבה חמור כן ונכשלו . ועל זה
רמזו רז"ל באמרום כי יאמר בתחלה חלש מאד והולך ונתחוק על
האדם הרבה . יאמר בני הזהר הרבה על זה מאד ואל יבטיחך ירך
ואם חלף ערבוס יתן לך . וזה שאמרו מוצא קלת מנשים כגומא
מרחים סותרים דברי אלה כלומר שאפי' במה שאסרו ז"ל בנשים לא
היו קלת מהן חושנין אין זה סתירה כלל לדברי דמקום מוצא הוא
דוקא שהיו ווקילין קלת כמו שזכרנו דר' יוחנן הוה יתוב אשערי
טוביה כדי שיתכלו בו כענין ויולדו כענין נאים כמותו והוא לא
היה נוספת כל בהן חליבה . ורבי יהודה נקיט כלתא אכתפיה למלוא
שהיה עושה כן כדי לשמחה וקלת בענינים מוצא באלו . ועוד שהם
ז"ל היו כמלאכים שלא היה עסקם אפי' שיה קלה כי אם בתורה וכמות
והיתה ופורסמת כמותם לכל העולם כשמש ולא היו יורגשים הרגש
רע כשם דבר נורוב דהקותם בתורה וכמות . אבל אמרו עכשיו
אין לנו לפרוך אפי' גדר קטן בעניניהם אלו כלל אלא לשמור פל
ההרחקות שהודיענו ז"ל בפרט ובמה שלא הזכירו הכ"ס על כל
אחד ואחד לעשות כפי שימצא את גופו מוכן כמו שאמרו שם הוא
מוצא את עצמו שאריך גדר אף על המותר יגדור עצמו כמו שזכרנו
אחד מן החכמים שאמר הזהרו בזמני בני ואפי' שאתר לאדם
להתיחד עם בתו כמו שנכתוב בע"ה לפי שענין זה קשה מאד ויאיר
הרע חוק בו על כן צריך כל אדם להרחקות בעמירה . ואם יחשוב
האיש בנפשו באשה נאה כי גוינס פתוח בין ריסי עיניה וכאם
תמיד תוקד כל הקרב הקרב אים ויתיר כל נחשבותיו ל הדברים הלה
לא תהיה לו לבקוה . ואמרו ז"ל שאם אין כח בידו להמית הירך
ולתרחיק מנחשבתו מוננה שיקרא קריאת שנוע או יעסוק בתורה
והודיענו שעב' פיונות כדן כמו שאמרו ז"ל שאם אבן הוא כימות
ואם ברזל הוא ונתפוצץ . שנאמר הלא כה דברי באש נא"ו וגומר .
וגדר אמרו ז"ל במלוא זו שאסור להתיחד עם כל העריות דבר תורה
בין זקנה בין ילדה שהיאוד לגלות ערוה הוא יגרום חוק מן האם עם
בנה והאם עם בתו והביעל עם אשתו נדה שנותרין מן נוחתן
שפירסה אשתו נדה קודם שיביעול ומותר להתיחד עם הזכור ועם
הנכה שלא נחשדו ישראל על כך . כשאירע מעשה אנוני ותמר
גור דוד ובית דין דפנויים . שאפי' והלל גורו על ייחוד גויים .
והתירו ז"ל להסתכל בפני פנויים למי שנסתכל בה שיטא איתה לאשה
אם תהיה נאה בעיניו . והם אמרו שראוי לעשות כן שלא ישא אדם
אשה עד שיראה כדי שלא יבא לגרסה אחר כן אם תתגנה בעיניו יותר
פרטי המלוא מבוחרים בהרבה נקומות בגומ' בפיוור (א"ה ס' כ"א) :
וגרהגת בכל נוקוס ובכל ויון בזכרים ונקבות שגם להן אסור להרהר
אחר האנשים וולתי בעליותן שעליותם ראוי להן להנשיך כל חפצן
וחשקן וכן יגשו ננות ישראל הכסירות ועובר עליה וקרב אל הערוה
קירוב כשר כדי שיהיה מוננה במיוחד ובתהרהר לוקה . ואם עבר על
שאר הדברים שאמרו ז"ל להרחיקה כגון השוחק ענהן וקלות ראש
והתרו בו ולא נמוע מוכן אותו נוכת מרדות . והרמב"ם ז"ל כתב
שלא נמוע לאו זה דקריבה כגנין הלאוין שכל הרחקת הקריבה דרכן
היא והרחיה מה שאמרו ז"ל אמר רבי יוסי בר אבין הוא בכל תקרב היא

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אחרי מות

יש בהן זקנה אסורה דהיינו אם האם ואם האם ועל כן ראוי לגזור
בהן יעד למעלה אבל בשתי אלה האחרונות אין בהן זקנה אסורה וכיון
שהן ענין מתקרב לאמות שהיה עיקר האיסור ראו ז"ל כי די לנו
שגזרו בשתי אמות לו לבדו ודבריו פי חכמים חן - וחלו שאסורות
מדרכן נקראות שניות כלומר שהן שניות לעריות שאסרה התורה :
וגזרו איסור זה בכל מקום וככל זמן ועובר על זה ושכח עם אמו
במוד חיים כרת וכעדים נסקל - בשוגג חייב להביא מטאת קבועה
בזמן הבית - ואם שכח עם אחת מן השניות לוקה מכת מרדות -
וחלת מן העריות שגזרו עליה כל בני העולם בכלל - אבל חלוקים
בין ישראל לשאר האומות בענין כי ישראל גדרו גדר השניות
אבל שאר האומות אין איסור עליהן אלא האם לבד :

קצא שלא לגלות ערות אשת אב ואימה שחיה אמו שנאמר
ערות אשה אביך לא תגלה : מושרשי המנוה זה
שכתבו בענין הקרובות ועוד יש לנו לומר כי הטעם בזה לפי שהיה
בדבר קלון אצל אביו - וכבר כתבו במלות כבוד אב התועלת הנפלא
לנו בכבוד האבות : מדיני המנוה מה שאמרו ז"ל שאשת אביו
אסורה מן התורה בין מן האירוסין פי עין הקדושין בין מן הנשואין בין
בחי אביו ואפי' גרשה ובין אחר מותו - וכן מה שאמרו לגדר איסור
זה אשת אביו אביו כלומר אשת זקנו אפי' שחיה זקנתו - וכן אמרו
גם אשת אביו זקנו וכן עד מעלה מעלה אפי' עד יעקב - ואמרו גם
כן לגדר איסור זה אשת אביו אביו כלכל - והטעם לפי שציקר איסור
זה הוא מזה האבות דהיינו אשת אב ע"כ המעורר ז"ל יותר כלד
האבות ואחרו שהיה אסור למעלה עד לעולם - וכבר האם לא גזרו
אלא באשת אביו אביו לבד והוא כעין החילוק שכתבו למעלה באיסור
האם - וכבר פירש הס' במקומות שכתבו למטה בסוף הסדר
(ח"ה סס) - וזאת מן העריות שגזרו עליה כל בני העולם בכלל -
אבל חילוק יש בין ישראל לשאר האומות שבשאר האומות
אין נקראת אשת אביו אלא על ידי בעילה וכישראל אפילו
בקיודשין וכן בענין השניות שאין איסור שניות באומות כמו
שכתבו : וגזרו איסור זה כ"ע וככל זמן ועובר עליה ושכח את
אשת אביו כמוד חיים כרת - וכעדים והתראה נסקל - בשוגג
חייב להביא מטאת קבועה בזמן הבית - ואם שכח עם אחת מן
השניות לוקה מכת מרדות :

קצב שלא לגלות ערות אמות בין שהיא אמות מוח לבד בין שהיא
אמות מאם לבד - ובין שהיא עאמות אביו ובין שהיא אמות
מאם מן האמת בכל דרדין אלו נקרא אמות וחייבין עליה שנאמר ערות
אחותך בת אביך או בת אמן מולדת בית או מולדת חוץ - אם
כן מה שאמרו בתורה ערות בת אשת אביך לא תגלה - ולמה היה
דרדין זה המקרא והלא משום אמותיו חייב עליה באמת זה המקרא לא
באשר אלא כדי שישם בת אשת האם כזאת היה אמותו ערוה בפני
עצמו וכמו שכתבו למטה במקומו וכמא שכתב על אמותיו שהיא בת
נשות אביו שחייב שנים משום ערות אמותו ומשום ערות בת אשת
אביו ואם בת עליה בשוגג חייב להביא שני מטאות : מושרשי
איסור הקרובות כתבו בערות אם מה שידענו בהם (ח"ה סס)
מדיני המנוה מה שאמרו ז"ל דדוקא בת אשת אביו שהיא אמותו
בזמן שהיא אביו היה לה בת מאיש אחר וזו אינה אסורה כלל אלא
מותר לו לאדם לישא אותה לכתלה ולא גורמין אטו אמותו שאין
באין מקום לגזירה כלל : וזוהנה בכל מקום וככל זמן ועובר
עליה ושכח את אמותו כמוד חיים כרת לבד כלומר שאפילו בעדים
והתראה אין כדבר אלא חייב כרת בשוגג וכיח מטאת קבועה
וחלת מן העריות שגזרו עליהם כל בני העולם אבל חלוק יש בהן בין
ישראל לשאר האומות שאין איסור עליהם אלא אמותם נאסר לבד :

וכישראל בין מאתמין מאם - וכלל זה כיך בכל מה שגזרו
האומות שכל זמן שהם תחת ידינו עלינו לעשות יתרו שהם בעוה"ס
על מלותם וכבר כתבתי למעלה בסדר וישוע יתרו שהיה שלהם
לעולם היה מיתה בין ויודין בין שוגגין ואין לרין התראה אלא
שני עדים כריבין והודאת פיהן וזמן הדומה שח"פ שלא היו כשרים
להעיד על ישראל ראויים היו להעיד זה על זה וכן הורה זקן :

קצג שלא לגלות ערות בת הכן שנאמר ערות בת בך וכו' לא
תגלה - ולפי הדומה הוא כי האיסור הוא בין שהכן כשר
או אפילו מומר בנו הוא מכל מקום - ובין שבת הכן ג"כ כשר'
או אפילו מומר - שורש איסור הקרובות כתבתי בהאיסור
ערות אם : מדיני המנוה מה שאמרו ז"ל לגדר איסור זה בת
בת בנו בכלל ויש אומרים שאין הפסק לאיסור אלו לעולם כי כל
יונאי יריבו של אדם אסרו עליו עד סוף כל הדורות ויתר פירשה
בסוף הסדר תראה היכן הם (ח"ה סס) : וגזרו איסור זה בכל
מקום וככל זמן ועובר עליה ושכח את בת בנו כמוד ויש עדים
חייב שריפה כמו שאמרו ז"ל בסנהדרין ואם אין עדים חייב כרת -
בשוגג וכיח מטאת קבועה בזמן הבית ואם שכח את בת בנו וכן כל
שאר השניות לוקה מכת מרדות :

קצד שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר את בת בתך לא תגלה
ערוותן כי ערוות הגב - כל דנייה כדון בת הכן ושניות
להגם כן בת בתו - וכן בת בת בנו ויש שאומרים שאין להם
הפסק לעולם :

קצה שלא לגלות ערות הבת ולא בתארה בשלשן התורה
שיאמר הכתוב ערות בתך לא תגלה ויפני כן לא בא
עליה כתוב מושרש לפי שאין צורך בו דכיון שאסרה התורה בת
הכן ובת הבת שהן רחוקות מנוה אלו"ל שהיא אסורה דק"ו הוא
ועוד למדוה ז"ל בגזירה שזה דאי מקל וחומר גרידא הוא ילפינן
לה לא היה אדם כדון עליה דקיימא לן אין עונשין מן הדון :
מושרשי המנוה כתבו למעלה מה שיכולנו דרך כלל ככל העריות :
מדיני מנוה זו כלומר איך למדוה ז"ל ונאמרה כתוב
בגמרא יבמות הוא שאמרו שם כנו עקר איסורא מדרשא אתיא דאמר
רבא אמר ליה רב יצחק בר אבדימי אתיא זימיה זימיה כלומר שכתוב
אמר בבית הכן ובבת הבת ערוות הגב - ואמר באיסור אשה ובתה
וכתובה וכתבתה לשון הגב כמו שכתב בסוף הפרשה שארה
הגב מה להלן מפורש שאסרה בתה שהרי בפירוש נכתבה שם איך כאן
שאמר הכתוב את בת בנו - הוא הדין לבתו אפי' שלא פירשה הכתוב
דגמרי לה בגזירה שזה זו - ועוד למדוה ז"ל מכת גזירה שזה זו ואינו
מיתה כדון הבא על בתו אע"פ שכתבו וכתבתה - ואפי' שאין משפט
המיתה כתוב במקרא של ערות אשה וכתבתה למדוה ז"ל ממז
אחר שכלמד בו ממקום אחר ונאמרה מקום אחר כלמד בו ממקום
שכתוב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמיה היא באש ישרפו אותה
וזאת הן - ואמרו ז"ל מה הכנס באשה ואמה דכתוב בהן זימיה כשריפה -
איך הכא באשה וכתבתה וכתבתה וכתבתה כשה כשריפה מכת גזירה שזה זו
דומה זמיה יש לנו ללמוד גם כן כי המשפט הכא על בתו וכתבתה
כשריפה לפי שכבר למדנו מונו איסור על בתו בגזירה שזה זו דהנה
הנה - וכיון שלמדנו מנונו דבר אחד נלמד מנונו עוד כל שאר הדינין
שבו ובאשר שמעט הכא על בתו גם כן כשריפה ועל כן זה בזה באמר
בגמרא דון מינה ומינה - כלומר בשלמד כתוב אחד מחברו לא
לדבר אחד שבו לבד ילמדוהו אלא לכל משפטיו נלמדוהו מונו ואפי' ש
שאותן משפטים שבו אינם כמשפעותו של כתוב בעצמו אלא שכלתם
בו עתכונים אקרים על פני כלל מה שיש בו בין ויוסייה דקרא בין
שנלמד

שלא יאמר כי מוקדם אחר כלמוד ממנו - ואמרנו לכתובא כריות
ג"ש אל תהי קלה בעיניך שהרי כתובא' ונוספי תורה היא ולא לנודה
הכתובא אלא כנוירה שיהי - איתא הנה הכה איתא ומה ומה כלומר
שהשתי גזירות שוות אלו למדנו איסורה ומששטה וכמו שפירשונו -
וכתב הר"מ מהו"ל הטעם אמרנו"ל לא למדה הכתוב ולא אמרו ולא
למדנוה לפי שאלה העניינים כולם הם קבלה מהשליח ע"ה שפסק הפי'
אל הוקיטו ויהי אמרם על זה גוף תורה והביאו לרבו"ל לכתוב דבר
זה העיקר הקבועו שאין כחשכון תרי"ג מלות אלא ניה שמפורש
בכתוב או מה שיאמרנו"ל עליו שפירוש שהוא מן התורה אבל לא כל מה
שלמודה"ג מדות וכבר סתר הרמב"ן"ל עניין זה בהיות שדרות :
דיני המנוה בסוף הסדר נכתוב מקומן עם כל העירובי הכלל (ח"ה סס) :
וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו ושכב עם בתו
מאונסתו כמודד ויש עדים נכון כשריפה - בלא עדים חייב כרת בשוגג
שייב טהאת קבועה - ואם שכב את בתו מאונסתו חייב שתי טהאות
אחת משום שבתו ואחת משום ערות אשה ובתה - שאין חייב ערות
אשה ובתה אלא כשאוה הראשונה שהרי כפיר' כתב בן לא תקח בן
במקום הזהרה עליו בן במקום העונש - ולשון אקיסה משמע לן
לשון נשואין - ומפני כן אמרו ז"ל כי מדין התורה שאם חסד
אשה מותר היה לישא בתה - אלא שחכמים ז"ל גדרו גדר ואסרו
הדבר ואמרו עמי שחף אשה אסור לישא אחת מן השבע נשים
קרובותיה הידיעות כל זמן שהזונה קיימת מתי שהזונה באה לבקר
אותן והוא מתיחד עמה ולבוגרם מה יוכל לדי עברה שיכעול הערה
ולא עוד אפילו נטען על אשה הריוה לאישא אחת מקרובותיה עד
שתמות זאת שנטען עליה וע"ה ח"ה סס כנסה לוו שקרובה לאותה שזכתה
עמו אין מנריכין אותה להנאיח - ועוד אמרו ז"ל בעניין זה שכל מי
שנטען על ערוה או שיא' לו שם רע עמה שלא ידור עמה פמכו אחד
ולא יראה לאותה השכונה - אנס אחיו או כנו או אחיו אשה או פתה
אותה הרי זו מותרת לו לישא אותה שלא נאסרו אלא דרך אישות ולא
החמירו ז"ל"כ לעשות גדר לאחר משום אונות של קרובו :

קצח

שלא לבוא על אחות אב או על אחות אביו אחרת אחות אבך לא

תגלה וכו' - כל בעינייה כמו אחות אב :

קצט

שלא לבוא על אחי האב ומן הדומה שאין הפרש בין שיהיה
אחי אביו מן האב או מן האם בין מן הנשואין או מן הזנות
שנאמר ערות אחי אבך לא תגלה ואחי אביו נקרא מכל מקום
ואע"פ שהבא על כל זכור חייב משום זאת וזכר לא תשכבגו' זה הלאו
הוא נוסף למי שבא יעל אחי אביו - שעל השוגג יתחייב עליו שתי
טהאות לאודכת על הזכור ולאו דכא על אחי אביו וכמו שאמרנו גס כן
באביו - וכגמרא סנהדרין אמרו ז"ל הכא על אחי אביו חייב שנים
לדבריהם - וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב עם אחי אביו שניהם במקלים השוכב והנשכב אם שניהם מודין
ובעדים והתראה - ואם אין עדים שניהם ככרת - וכשוגג חייב
האחד שני טהאות כמו שאמרנו שצבא על אחי אביו ששייב כ' טהאות :

והאחד טהאת אחד :

ר

שלא לבוא על אשת אחי האב ואת נקראת בכתוב דודתו לפי
שהיא אשת דודו שנאמר אל אשתו לא תקרב דודתך היא -
ואברהם זו היא מכיון שנתארסה לדודו כלומר שנתקדש לו ואין נדך
לומר אחר שנשאה לו ובין כחיו דודו ואפילו גרשה ובין אחר מיתתו -
בשרשי המנוה כתוב למעלה : בדיני המנוה מה שאמרנו ז"ל -
שאחי אביו נקרא לענין איסור זה של אשתו כשהיא אחי אביו מנד אב
אבל אחי אביו מנד אב אינו באיסור זה של אשתו לא תקרב מדין תורה
אלא שחכמים גדרו גדר ואסרו אפילו אשת אחי אביו מנד אב כדי
להרחיקו מהבא שלא ליגע לאיסור תורה - וכן אסרו גס כן אשת
אחי אביו בין שהוא אחיה מנד אב לבד או מנד אב לבד ואע"פ שאשת
אחי אביו אינה אסורה כלל דברה תורה נטעני שאסרה התורה אשת אחי
אביו מנד אב שנקרא דודו וקיסוסה באיסור לגדר כל אחד מהאלו
הדומים לו : וגוהג איסורה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב אתה בשוגג מביא טהאת קבוע כמו שידוע לנו כל שדדומ
שניהם בחכך ואם שכב אותה אחרי מות דודו כמודד חייב כרת - ואם
יש עדים לוקה בשוגג מביא טהאת קבוע כמו שידוע לנו כל שדדומ
כרת כשגנתו טהאת ואם שכב אשת אחי אביו מנד אב או אשת אחי
אביו כן מנד אב או מנד אב כמודד מכיון איתו מכת ערודת בשוגג
פטור :

רא

שלא לבוא על אשת הבן שתהיה אשתו מן האירוסין וכל שקן מן
הנישואין בין כחיו ואפילו גרשה בין אחר מותו בכל ענין זה
נקראת אשת בנו ואסורה עליו שנאמר ערות בלתיך לא תגלה וכן
הדומה שהיו אפילו כן ממזר בנו הוא מכל מקום - אבל כן שפחה
וזכרית אין זה נקרא בנו משום דבר : שורש איסור העריות
כתבנו : בדיני המנוה מה שאמרנו ז"ל לגדר זה בלתי בנו וכן
בלתי בנו עד סוף העולם ואמרנו ג"כ בלתי בנו בלתי והטעם כעין
מה שאמרנו למעלה לפי שהאיסור בה בכתוב בכל זמן גורו בכל הכלות
הבאות מחמת הבן וגורו מחמת בתו כלכד ודי"לנו כן ואלו נקראות
שניות : וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו ושכב
את בלתי כמודד ויש עדים במקלה - ואם אין עדים ככרת - בשוגג
מביא טהאת קבועה : ואם שכב את בלתי בנו או כן כמו עד סוף
העולם :

שכלמוד בו ומקום אחר כלמוד ממנו - ואמרנו לכתובא כריות
ג"ש אל תהי קלה בעיניך שהרי כתובא' ונוספי תורה היא ולא לנודה
הכתובא אלא כנוירה שיהי - איתא הנה הכה איתא ומה ומה כלומר
שהשתי גזירות שוות אלו למדנו איסורה ומששטה וכמו שפירשונו -
וכתב הר"מ מהו"ל הטעם אמרנו"ל לא למדה הכתוב ולא אמרו ולא
למדנוה לפי שאלה העניינים כולם הם קבלה מהשליח ע"ה שפסק הפי'
אל הוקיטו ויהי אמרם על זה גוף תורה והביאו לרבו"ל לכתוב דבר
זה העיקר הקבועו שאין כחשכון תרי"ג מלות אלא ניה שמפורש
בכתוב או מה שיאמרנו"ל עליו שפירוש שהוא מן התורה אבל לא כל מה
שלמודה"ג מדות וכבר סתר הרמב"ן"ל עניין זה בהיות שדרות :
דיני המנוה בסוף הסדר נכתוב מקומן עם כל העירובי הכלל (ח"ה סס) :
וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו ושכב עם בתו
מאונסתו כמודד ויש עדים נכון כשריפה - בלא עדים חייב כרת בשוגג
שייב טהאת קבועה - ואם שכב את בתו מאונסתו חייב שתי טהאות
אחת משום שבתו ואחת משום ערות אשה ובתה - שאין חייב ערות
אשה ובתה אלא כשאוה הראשונה שהרי כפיר' כתב בן לא תקח בן
במקום הזהרה עליו בן במקום העונש - ולשון אקיסה משמע לן
לשון נשואין - ומפני כן אמרו ז"ל כי מדין התורה שאם חסד
אשה מותר היה לישא בתה - אלא שחכמים ז"ל גדרו גדר ואסרו
הדבר ואמרו עמי שחף אשה אסור לישא אחת מן השבע נשים
קרובותיה הידיעות כל זמן שהזונה קיימת מתי שהזונה באה לבקר
אותן והוא מתיחד עמה ולבוגרם מה יוכל לדי עברה שיכעול הערה
ולא עוד אפילו נטען על אשה הריוה לאישא אחת מקרובותיה עד
שתמות זאת שנטען עליה וע"ה ח"ה סס כנסה לוו שקרובה לאותה שזכתה
עמו אין מנריכין אותה להנאיח - ועוד אמרו ז"ל בעניין זה שכל מי
שנטען על ערוה או שיא' לו שם רע עמה שלא ידור עמה פמכו אחד
ולא יראה לאותה השכונה - אנס אחיו או כנו או אחיו אשה או פתה
אותה הרי זו מותרת לו לישא אותה שלא נאסרו אלא דרך אישות ולא
החמירו ז"ל"כ לעשות גדר לאחר משום אונות של קרובו :

קצו

בת אביו אביו שאלו בת אשת אביו אינה אחותו - ככר

אמרנו למעלה שמותר לישא אותה לשה לכתלה - אלא פיר' בת
אשת אביו היא אחותו שנאמר ערות בת אשת אבך לא תגלה -
וכבר כתבתי למעלה בערות אחות שהלאו הוא כח כדי שישם אחותו
מנשואה אביו ערוה בפני עצמה וכעין מה שאמרנו בחמו שאם היא אשת
אב חייב בה שנים משום אשת איש ומשום אשת אב והרפיה מה שאמרנו
ז"ל ביכמות - תנו רבנן הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב משום
אחות ומשום בת אשת אביו רבי יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב אלא
משום אחותו כלכד מואי עעמייהו דרבנן אמרי מוכדי כתיב
ערות אחותך בת אבך בו' - ערות אשת אבך כוללת
אבך למה לי שאג מיכה לחייבו משום אחותו ומשום בת אשת
אביו נמנא שהשוכב עם אחותו שהיא מאונסת אביו אין בה אלא
לאו אחד - והשוכב שהיא מאונסת אביו חייב מביא טהאת קבועה
חייב להביא שתי טהאות ומשפט' הש"י נדקו כי אחר שתרסיק התורה
קורבת האחות ראוי להחמיר בלתי שהיא אחות גמורה ר"ל מן
הנישואין כי היא נקראת אחות אמה - בעניין זה כתב הר"מ כנו"ל :
דיני המנוה בסוף הסדר תראה היכן כן (ח"ה סס) :
וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו ושכב עם אחותו
מאונסת אביו כמודד חייב כרת - בשוגג מביא כ' טהאות
כמו שאמרנו :

קצז

שלא לבוא על אחות האב שנאמר ערות אחות אבך לא תגלה

בשרשי המנוה כתבנו מה שידענו : בדיני המנוה מה
שלא לבוא על אחות האב שנאמר ערות אחות אבך לא תגלה
בשרשי המנוה כתבנו מה שידענו : בדיני המנוה מה שאמרנו ז"ל
לגדר זה בלתי בנו וכן בלתי בנו עד סוף העולם ואמרנו ג"כ בלתי
בנו בלתי והטעם כעין מה שאמרנו למעלה לפי שהאיסור בה בכתוב
בכל זמן גורו בכל הכלות הבאות מחמת הבן וגורו מחמת בתו
כלכד ודי"לנו כן ואלו נקראות שניות : וגוהג איסור זה בכל מקום
ובכל זמן ועובר עליו ושכב את בלתי בנו או כן כמו עד סוף העולם :

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אחרי מות

העולם או כלת בתו וכן איתו וכתב מרדכי :

רב שלא לבוא על אשת אחיו שנאמר ערות אשת אחיך לא הגלה . ואחד אחיו נאסר לבד אומתו וכו' מן הנשואין בין מן הזנות אשתו ערוה עליו שאחיו קרא וכל מקום . ומכיון שאירסה בקראת אשת אח ואסורה וכל שכן אחר שנשא וכו' בחיי אחיו בין אחר מותו היא אסורה עליו נשוא אשת אח חן מאשת אח שלא הניח בן שהתורה אזהרה עליו כפיירוש שיטתה האח ואשת היא מנות יבוס כמו שנפרש בע"ה : ונהוג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכח את אשת אחיו חייב כרת אם מויד ואם סגג חייב לכשיא חטאת קבוע . וזה יסוד אחר מות אחיו ונשאלו לוכיבים או אחר שגרשה שאלו בחייו כעוד תחתיו ידוע הוא שדן השוכח את אשת אחיו מיתתו בחק . ואין באיסור אשת אח מקום לאיסור מניית :

רג שלא לנלות ערות אשה וכתב שאמר ערות אשה ובהה לא הגלה ובא הפירוש שאין החיוב אלא כגון שנשא האחת תחלה ואחר כך שכח על השנייה הוא מתחייב אבל אם לא נשא אחת ונהג לא יתחייב עליהן לפי שכתוב בהן לשון קיחה דמשמע על ידי נישואין דהכי משמע לן לשון קיחה בכל מקום לשון נישואין :

ונהוג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכח את אשה ואת בתה שניהם נשרפין הוא ואותה שמכח אחרונה שאין לראשונה חטא שהרי בהיתר נשאה ואם בא על השנייה אחר מיתת אשתו הראשונה הרי אלו בכרת ואין בה מיתת ב"ד שאמר במקום אחר בסדר קדושים תהיו באש ישרפו איתו ואתה . ופי' רבי אליעזר בסנהדרין עושה ישרפו איתו ואחת מהן דהיינו האחרונה כמו שאמרנו ודוקא כשתייהן קיימות שכן בא הפי' . אבל כשאין שתייהן קיימות אין שם שריפה אלא שם בחיוב כרת במויד וכשנגזר מביא חטאת קבועה : ור' עקיבא נפרש שם איתו ושתייהן וכגון שנשא השנייה באיסור ונולדו זה כשנשא הבת ואמה ואם אמה ושם מתבאר במילי פליגי :

רד שלא לנלות ערות אשה וכתב בכה . וכבר אמרנו שאיסור זה הוא לעולם כנשואי הראשונה שאמר את בנה לא תקח וגו' : מדיני הענין מה שאסרו ז"ל לגדר זה בת כן בנה והיא מכלל השניות כמו שאמרנו שכל שאיסורה מוכרי סופרי' תקרא שנייה . וכן אמרו אם אבי אשתו בלכד : ונהוג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכח אשה וכתב בנה כנשואי הראשונה שניהם נשרפים בחיי הראשונה . ואם מיתה הראשונה שניהם בכרת במויד . כשנגזר מביאים חטאת קבועה ואם שכח את השנייה לוקה וכתב מרדכי :

רה שלא לנלות ערו' אשה וכתב בתה וכבר אמרנו שאיסור זה בנישואין מהראשון' שנאמר ואת בת בהה לא תקח וכו' . ולשון קיחה משמע לן לשון נשואין : מדיני הענין מה שאסרו ז"ל לגדר זה בת בתה בלכד . כלל הענין של איסור אשה ובהה וכתב בנה וכתב בתה כי התורה תאסור לאדם מלישא שש קרובות של אשתו מלבד האחות שלם לנולדה דהיינו אמה ושתי וקנותיה ושלא למטה דהיינו בתה וכתב בתה וכתב בנה . וחכמים הוסיפו עליהן גם כן לגדר שש אחרות ארבע לנולדה ושתי למטה כי כן איות הענין להיות בהכרח כי שתי הזקנות גודרות ארבע אחרות לגדר להן : אבל בת בנה וכתב בתה אי אפשר להו לגדור אלא שתי כוונתן והאם והבת אין להוסיף עליהן לגדר שהרי יש נשים אסורות מן התורה למטה ולמעלה עיין בדבר כי כן הוא בהכרח : ונהוגת בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכח אשה וכתב בתה שניהם נשרפים בחיי

הראשונה ואם מיתה הראשונה שניהם בכרת במויד . וכשנגזר מביאין חטאת קבועה ואם שכח את השניות מלקיף איתו וכתב מרדכי :

רו שלא לבוא על שתי אחיות כלומר שלא ישא אדם שתי אחיות ביחד ולא אפילו זו אחר זו בחיי הראשונה ואפילו גרשה לראשונה שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור . לשון צרור כדי שלא תעשה האחת צרר לחברתה בחיים . הא ולמד שאפילו גרשה לראשונה לא ישא אחותה זו או לשון בחיים כלומר כל זמן שהיא בחיים אבל אחר מות האחת אין ספק שיותר לישא האחרת והיינו מה שאמר הכתוב בחיים . וכן השוכח דרך זכות עם האחות אחר שנשא הראשונה או קידשה גם כן בכלל האיסור כי כנשואי הראשונה הקפידה תורה : משרשי ענין הערויות כתבנו למעלה מה שידענו ועוד לבי אמר לי בענין זה שאסור הכתוב לישא שתי אחיות כי ארון השלום יחמקו בשלום כל בריותיו וכל שכן אותן בריות שהטבע והשכל מחייבין להיות שלום שניהם ולא קטטה ותיחרות בין תמיד כל היום : דיני המלוכה שפירשו ז"ל שחיות אשתו כקראת בין אחותה מחמת בין אחותה מאביה בין מן הנשואין בין מן הזנות . ופירשו גם כן שהאיסור יכול מוכין שיקדשה וכדמשמע לן לשון קיחה בלשון לעולם כמו שאמרנו ומה שאסרו ז"ל לגדר איסור זה איתו וקוקתו . פירוש וקוקתו כגון מי שהיה לו אח ומת ולא הניח בנים שהוא חייב לישא אשתו מן התורה או לחלוץ לה כמו שבא הנוסע בכתוב בפירוש ואת האשה שהיא וקוקה לאח כלומר שהיא כרשות האל לישא אותה אם ירצה (כי מן השמים הקיבו לו) תקרא וקוקתו . ואסרו ז"ל מלישא אחותה מוכין שהיא וקוקה אלו ואף על פי שלא קידשה ולא עשה בה שום ענין וכן אמרו עליו גם כן לגדר זה אחות גרושתו כמו שפירשו וגם כן אמרו אחות חלוצתו שהחליצה כעין גט הוא ומכל מקום איסור אחות חלוצתו ואפילו אחות וקוקתו קיימת לן אליבא דהלכותא דמורדכי הוא כי מן התורה לא אסרה כי אם אחות נשואתו או ארוסתו אבל הקוקה לו אפי' שמן השמים הקיבו לה אין אחותה בכלל איסור תורה אלא שזה ז"ל אסרה לו . שלא ליגע באיסורא דאורייתא וממני שאיסור זה הוא מדרבתיים כמו שאמרנו הקלו בענין קצת לבעמיים עד שאמרו ז"ל כי אחד מן היסודין שקדש אחות יבמות ואמרנו המתן אל תגרסנה ואל תשאנה עד שייבם אחיך אורייתא ליבמה או הזקוקה לכולם חלץ לה אחיו או יבמה או שמתה היבמה הרי זה יבמות ארוסתו . אבל אם מתו האחים כולם מנולד את ארוסתו בגט ויבמתו בחליצה . ואם מתה ארוסתו בין שמתה קודם מיתת האחים בין שמתה לאחר מיתתם חורה היבמה להיתרה רוצה חולץ רוצה מייבם . וכמוצא ייבם נכתוב עוד נעט בעניינים אלה כמנהגנו בע"ה שאין כאן מקומו : ונהוגת אזהרה זו לכל מקום ובכל זמן . ועובר עליה ושכח עם האחות בין על ידי נישואין בין דרך זנות בחיי הראשונה במויד חייב כרת . ואם עדים והתראה לוקה . כשנגזר מביא חטאת קבועה . ואם שכח עם האחות או ארוסתו או אחות חלוצתו לוקה וכתב מרדכי דרבנן . ומכל מקום אין אשתו דהיינו האחות שנשא לראשונה אסורה עליו וממני נישואי שנייה או נופני שזכתה אלא אשתו ונותרת לו וזאת השנית תלך לה ואפילו נשאה על ידי חופה וקידושין אינה צריכה מנונגט שאין קידושין תופשין בערויות להצריך גט אבל מכל מקום מיתחייב העושה בהן נעשה הקדושין שהתורה אמרה לא תקח ומשמע לשון קדושין ואף על גב דאם עבר ולקח כלומר שקדש לא עשה ליה כלומר שאינה לוקחתו לשום דבר ואינה צריכה מנונגט ומכל מקום כתחייב בכך כמו שאמרנו . וזה הדין אינו באחיו בלכד אלא אף בכל שאר הערויות הוא שחם כשאל בחוקת היתר ונמלאו ערויות שאין צריכות גט מן הטעם שאמרנו שאין קדושין תופשין בערויות

בעריות וכן אם נשא או עבר ונשא עם אחת מן השש נשים שאמרנו
לנועלה שהן עריות עליו מן התורה נחמת אשתו חין אוסרוה אשתו
עליו אלא ילכו להן בלא גט ותשאר אשתו מותרת לו כמו שאמרנו
זולתי בחלות ארוסתו שהחמירו חכמים ואסרו אף הראשונה מפני
השנייה שאמרנו ז"ל שאם אירס אדם אשה כלומר שקדשה ואחר כך
נשא אחותה שמתיהן אסורות עליו ונרבות ממנו גט . ומפני מה
אמרנו ואלא אמרו שישא הראשונה והשנייה תלך לה בלא גט כמו
שכתוב למעלה לפי שהחכמים שאלו ואמרנו הכריות אחד שלא
היה לו כראשונה אלא קדושין בלבד כי בחלות קדושין היה שום נתיא
ועל כן נשא אשה ובדן נשא ולפיכך הצריכו לו גט מפני זה החשש
שיאמר ביהלכה לאסור גם כן ארוסתו הראשונה כדי שלא יאמר
הכריות נשא אחות גרוסתו :

רז שלא לבוא על אשה בעת שהיא גידה הנאמר ואלא אשה בנדרת
טובא תהא לא תקרב . ומן נידותה נמשך שבעה ימים בדכתיב
שבעת ימים תהיה בנדרתה ובין שבתה פנים אחרים כהן או שופעת כל
השבעה ימים תהיה בנדרתה וכן שלא תוכל אף אחר השבעה היא גידה
לעולם כי בימים וטבילה תלה הכתוב שנאמר בטמאים ורחצו במים
ואמרנו ז"ל בנין אב לכל טומאה שאם פטוהא עד שיטבול וכן ג"כ דרשו
ז"ל תהיה בנדרתה תהא בנדיתה עד שבתא במים . וענין הנידוה הוא
כיום נכשים ענין שיוכרם דם מן דרך ערמתן בכל חדש וחדש שני ימים
או שלשה או יותר עד ז' והוא הכתוב דבין שיוכרם מונטה יום אחד
לכד או אפילו לכל ה' והוא הדיון שום בהם שאם זכה כל שבעה וספק
מוכעוד יום בשביעי טובלת לערב שהוא ליל שמחרתה יום שמיני
וטורה . וכן לא אם זכה דם אלא יום אחד מכל השבעה ואפילו דם
טיפה כחדל נזופה ז' ימים ולערב שהוא ליל שמיני טובלת וטורה
בלילה בושרשי הכידיה כתבתי בפרשת זאת תהיה על ענין זכה
נוה שידעתי וכלל הענין כי ה"י ירחיק מעוננו אשר בחר כל טומאה
וכל לכלוך וכל נזוג גם כן אחרתי מס מה היה הענין לפי הדומה
שהחליא ה"י לנשים בחוליה . מדיני הפלוג וזה שאמרנו ז"ל
שהאשה מטמאה בגידה ואפילו ביום לידתה וזה שאין הדיון כזכה
שאין האשה מטמאה בזכה עד עשרה ימים ודבר זה נפי השנועה וכל
הנשים בכלל איסור זה ואפילו שפחות כלומר שפחות כעניות וכוון
שהן בכלל עצות הרי הן כישראליות לענין זה . אבל הנשים של
אומות העולם מן התורה חין בכלל איסור נידות וזיבת לא נדרבנן
גזרו עליהן בין בזכרים בין בנקבות שהיו זכרים לכל דבריהם וזה
שאמרנו בגמרא שפלא על כותיות חייב עליה משום זכה ולוקה עליה . וזה
שפחה גויה זכה . וזה החיוב אינו אלא נדרבנן באיש ישראל אבל
באיש כהן חייב עליה מדאורייתא משום זכה ולוקה עליה . וזה
שאמרנו ז"ל גם כן שמוטה מראות דמים הן שמתמאה התורם ושאר
נראות הדמים שהורים . והענין הוא לפי שהחכמים ידעו שבחמתן
שכל דם שאינו מאותן חמשה נראות אינו בא מתקום טמא כי תקום
ידוע באשה שהם הכא מונטה בלבד טמא הוא הפקרה נקור וכלשון
חכמים קרוי חדר וזמניהם היו בקיאים בכל חמשה והיו הנשים מראות
דמן לחכמים ונטהרין אותן או נטמאין לפי מה שהן ובאותן הימים
היו כל הנשים נוהגות כדיון תורה לנידות ולזיבות שהיכה היתה יושבת
ז' ימים נקיים . והנה טובלת בליל שמיני ואפילו שופעת כל שבעה
וכיון ששפק הדם בשביעי מבעוד יום . ומשרבו הפרות נתעטעט
לדם של חכמים יודעי התורה ולא רצו לשמוך לדעתן לדון נראות
הדמים כלל . ולפיכך עכשו בזמן הזה כל שיש בו מראה אדמומיות
כלל או מראה שחרות בין שהוא עמוק הרבה או כזה כלומר שאינו
עמוק טמא . אבל הירוק והלבן אי"פ שהוא עבה כמורם הריזה

טהור נאמנת האשה לומר כערה זה רחמתי ואבדתי וואם אמרה
ירוק או לבן היו מטהרין לה . וכשאל רבי ודעה שנתעטטה החממה
בעולם ואין החכמים בקיאים בנראות הדמים וכו' הנשים היו נוהגין
בדיון תורה שהיו מונות ימי נדה לנדה וימי זיבה לזיבה חשש לדבר
טמא לפעמים תראה האשה דם שהוא מן התורה טהור ומפני שלא
תוכלו חכם שיכיר בו תמוה לו מן הספק ונתעטע עליו . ואם אלה
מנהיגה בדיון תורה הרי שתהיה מונטה חלופו היום שבתחילה לראות
שבעה ימים וכליל שמיני אי"פ ששפעה כל שבעה אם פסקה ביום
שביעי טובלת לערב כמו שאמרנו למעלה ונמלא לפעמים שחיים
עליה לדין איסור כרת כי יש לחוש טמא כל דם שראתה כל שמיני
הוא טהור ושל יום השביעי היה טמא והיא התחילה למוטע שבעה ימי
נידות טמא ראשון שראתה והיתה לה להתחיל ולמוטעם מיום שביעי
כי הוא התחלת נידותה שהיא דם טמא ועל ידי טעוה זה באה לטעוה
הדבר שמיני מניחה לזכה וזוהה לנידה שיהא סבורה להיות בימי
נידות ומהא בימי זיבות . לפיכך עמד רבי ותיקן שכל אשה שראתה
יוסא חד תשש ששה ימים נקיים . וכן אם ראתה שני ימים תשש גם
כן ששה נקיים . שכל זמן שאינו רואה יותר משני ימים כשהיא יושבת
עליהן ששה ימים נקיים תן כהן מקום ספק מעתה שאם חותן הימים
שנייה כינוי נדה הם לשפך שבעה טהורה היא . ואם שנייה כינוי
זיבה הם לא היתה צריכה אלא יום אחד ואפילו הראשון כינוי זיבה
והשני כינוי נדה אין בכך כלום שהרי היא יושבת אחר ענין ששה נקיים
עולים לימי זיבה . ואם ראתה שלשה ימים תיקן הוא שהיא יושבת
ז' נקיים ומפני שיש לחוש שכל השלשה כינוי זיבה היא והרי היא זכה
גדולה שצריכה ליש ז' נקיים מדיון תורה זאת היתה תקנתו של רבי .
ועם תקנה זו הוסיפו עוד כמות ישראל והחמירו על עצמן שאפילו
ראות דם טפה כחדל כלומר אפי' בראייה אחת יהיו יושבות שבעה
נקיים שלא ירצה לחלק בין רואה יום אחד או שנים לרואה שלשה ימים .
ואין ענין החומרה שהחמירו הם נעשם דם מונעם כחדל ימים . כי
מדיון תורה אין חילוק לענין ימי נידות בין דם מונעם לדם מרובה כי
לעולם צריכה ליש ז' ימים דלופים כמו שאמרנו . אבל החומרה
הוא שיש עצמן כזכות אפילו בראייה אחת וחומרה אף שקיבלו על
עצמן היא מנוכרת בהרבה מקומות פגמא ונראה נותר כך
שהחכמים ראו חומרתן טובה וצריכה והוצו לדבריהם נמלא שכל הנשים
היום אפילו בראייה אחת דיון כזכות גדולות ונראות לספור שבעה
ימים נקיים . וכן כל אשה שמלאה כנס כמקום שראוי לחוש לו
אי"פ שהחכמים נדרבנן כיוון התורה אין אשה מתמאה עד
שתרגים בעצמה דם טומאתה שאמר דם יזכה וזכה בעשרה כלומר
שתרגיש אותו אי"פ ככר החמירו חכמים על הכתמים והצריכו
ספירת שבעה עליהן והפסק טהרה ולפיכך אם מלאה כנס כשיגור
האיסור לתקום שראוי לחוש לו צריכה ליש עליו גם כן שבעה נקיים .
ומהייתי האשה מונטה שבעה ימים נקיים ממחרת יום שפסק הדם
לגמרו . כיצד ראתה ב' ימים או ג' בודקת עצמה תדיר אם פסק
הדם ביום שני או ביום שלישי אפי' בשחרית אינה מונטה שבעה מאותו
יום שפסק הדם כי אלא למחר ובודקת עצמה פעם אחרת וניתחלת
לספור ז' מאותו היום כד"א שראתה ב' או ג' ימים או עוד אבל אם לא
ראתה אלא יום אחד אי"פ שאותו היום בדקה עצמה ושפסקה
בעתה אינה מונטה מיום המחרת שוקת היום הראשון כולו טמא
והחוק נמשך פתוח כל אותו היום וחוששין שיהא דמיה חזרו לה לחחר
בדיקתה ומפני כל הילכה ואין יום שני זה לראייתם מן המניין ואפילו
בדקה עצמה מבערב חוששין שיהא עם סילוק ידיה ראתה אלא אם כן
היו ידיה טהור עיניה כל בין השמשית כלומר שבדקה עצמה והניחה

גם נבואין
ידות :
אדם שתי
זכה ואפילו
לצדור .
בא ולמד
תור כל זמן
האחרת
חיות אחר
הראשונה
נועלה וזה
יחיות כי
שטעטע
תמיד כל
בין אחותה
ופורשוגם
שהאשה
ויקוקתו .
הוא חייב
הפירוש
יש אחרת
ואמרנו ז"ל
קידשה ולא
דושתו כמו
הוא ומכל
לן אפילו
ת נשואתו
בין אחותה
באיסור
קלו בענין
זות ימותו
או יתרון
מזה הרי
ת ארוסתו
דס עויתת
זכה חולן
ימים אלה
לכל מקום
יון בין דרך
זה לוקה .
ואו אחות
תו דהינו
מני שנתה
לדי חופה
לה הצריכן
שהתורה
קח כלומר
הצריכה
זכו בחתו
גר ונמלאו
יון תושפין

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אחרי מות

במים מוק או כגד לכן מצעוד יום ועמד שם בין השמשות עד הלילה
 ולא נזאה עליו דם כלל כענין זה אסור שנחמר שתחיל לזנות מיום
 המחרת והנזאה כתיב אין מחמירין בהן כל כך ענין חותה יום
 המסק טורה ולבד היום שנזאה בו הכתם כיון שאמרנו בראש יום
 אחד לבד אלא ודאי מיוון שבדקה עננה אחר שנזאה הכתם ונזאה
 טורה מוכה שכמה נקיים חזן מחמירין שם שנזאה הכתם כמותר
 שמתחיל מנייכה למחרתו של יום שנזאה בו הכתם כדון אשה שראתה
 דם שני ימים או שלשה כמו שאמרנו למעלה . כלל ימים זריכה
 האשה בדקה כל יום ויום . ובדיקתה אם בדקה יום ראשון כלכד
 שהיא מחרת יום שהמסקיה וסוף לא בדקה אפילו עברו עליה כמה
 ימים אחר השכמה בודקת בשעת טבילה ודיה שכבר המסקיה בטורה
 קודם לכן . לא בדקה לא ביום ראשון ולא ביום שביעי אפילו בדקה
 בליל שמיני ואע"פ שהמסקיה בטורה קודם לכן אין עולין לה כלל
 חזן ז' ימים שעברה מיוון שלא בדקה בהן לא כתחלה ובה כסוף
 זריכה לזנות מעת שבדקה ז' ימים נקיים ואפשר שיעקר דברו לא
 מיוון שהטורה נזתה וספרה לה ואחר תטהר ומיוון שלא בדקה לא
 בתחלה ולא כסוף אין כאן ספירה . ובדיקה זו זריכה האשה לעשותה
 בלנון גפן נקי הנקרא בלנון קוט"ן או צמר לכן נקי ורך או כגד
 משתן לכן שחמת יושנו הוא רך וכולן יהיו לבנים כדי שיהי נקי ופה
 בהן כל מראה אדמומות . ואלו הכגדים שבדקת בהן נקרא בגמרא
 עדים . וכשבדקת זריכה להכניס העד בכל חורים וסדקים שבחוטו
 חוקים . ואם נזאה עליו אחר כך שום מראה אדום טמאה . כל
 בדיקה שאינה עשויה כך אינה בדיקה אפילו הכניסה העד בחוטו
 חוקים ולא בדקה בחורין וסדקין אינה בדיקה יפה שאין זה קרוי אלא
 קנינו וכל שכן שאין שכיבו מלוקה עולה לבדיקה . ז' ימים נקיים אלו
 זריכים שיהיו רגועים שלא תפסק טומאה ביניהם אפילו יבשה לה
 כל הימים ולא ראתה וביום השביעי חפ"י ומעברם ראתה הרי זה
 קותרת כל מנייכה וזריכה לספור אחר כך ז' ימים נקיים רגועים .
 ודין שיעורו הכתם ובאזה ענין תולה בכתם או אינה תולה . ומי
 שיש לה מכה בחוטו חוקים אס תולה בה דמיה עד שתחיה האונה .
 וענין קטנה שנכעלה והדם שותת ממנה מה דינה . ודם בתולדים
 שדנו אותו חממים כדם נידה . ודין הוספות רבים . או דין
 פרישה מן האשה סמוך לוסתה אשה העונה כלומר אותו היום או
 אותה הלילה שהיא רגילה לראות אסורה בתשמיש מדכתיב והוראת
 את בני ישראל מטומאתם . ובא הפירוש שיפשו מנשותיהן סמוך
 לוסתן אבל אחר שבערה עונת הוסת מותרין לשמש וענין ההרחקה
 מן האשה שזו"ל בעת הנידוי כדי שלא יכשל חכם בעברה והוא
 שלא יאכל חרם עם אשתו נידה בקערה אחת ולא ישיט דבר מידו
 לידה ולא ידבר עמה דברים של הרגל עברה וכיוצא בדברים אלו
 וענין טבילתן שהזריכו אותן חממים לטבול בלילה ואע"פ שטבילת
 הבה אפילו ביום מדון תורה והן כולן היום כנסות אינן אסורות
 חממים שטבילת כולן בלילה משום סרך בתה וכמו שפירש הענין
 בגמרא ובמקום דוחק כגון שדלתות מדינה נגעלות בלילה וכיוצא
 בזה התירו לטבול אפילו ביום ומכל מקום אסורה לשמש עד הלילה
 שעה תראה ותפתור כל מנייכה ונזאה שכת על הטמאה לפי שהרתה
 תלה הכתוב ביום וטבילה . ונזהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן
 ועבר עליה ושכח את הנידה כמזיד מיוון שהערה בה חייב כרת .
 כגונג מביא חטאת קבועה . וכן הנידה אינו נקרא מנזור אלא וכל
 פגום . וכלאו דלא יבא מנזור נכאר זה כש"ה בסדר כי תלא :

התן להעביר למוך וקצת ורעך . וכפלה האזהרה דכתיב
 לא ימצא בך מעביר בנוגו' . וכך היו עושים אדם וכתם אל
 לכוזרים לשם שקונם בעין מה שכתוב בקרבנות כשרים וכתם אל
 הכהן וחפשי הכוזרים עושים בו תמטה או הגשה לפני המולך ואחר
 כך היו מחזירין אותו לאלו ומעבירין אשגולה לפני המולך והאשה
 היה נוקח כגון מעבירו בלחם האש . וכך חזר בירושלמי אינו חייב
 עד שימסור לכוזרים ויטלנו ועבירונו . ודעת הר"ם שז"ל והר"ע
 כמ"ז שלט היו שורפות אלא העבודה היה להעבירו לבד ומכיון
 מעבירו כמות שהיה דרכם להעביר חייב . ודעת הר"ם כן ז"ל שהיה
 מעבירו בלחם עד שנשמתו יוצאת וראיתו עין כפירושו על התורה .
 רבן משרשי רחוק ע"ה דרך כלל כתבתי למעלה בו מה שידעתי
 בסדר ושמעתי יתרו . והענין הזה של ע"ה אל מולך לפי שהיתה
 עבודה רעה ביותר והיו אדוקין בה הרבה בחיותו וזמן נתיחה בה
 חזרה מלבד כל אזהרות ע"ה הרבה בתורה וזה נאמר וזמן נתיחה בה
 בני"ז . אבל לפי הנראה לדעת הר"ם כן ז"ל לל נאמר לזה כי הוא
 סובר שענין מחודש יש בעבודה זו של המולך ומכל שאר ע"ה
 שכל ע"ה לא יתחייב העבד כאלו כדרכה של ד' העבודות הידועות .
 אבל ענין זה של מולך (אינו) ככל ע"ה ולפיכך נתיחה האזהרה
 בו . ולפי שענין מעביר פוטר החמירה התורה בו כל כך למי
 העושה כן בכל ע"ה ש' אפי' ש' אפי' דרכה כדן זהו הנראה לי מכלל
 דבריו . וזה הענין שאין החיוב בה אלא במקצת הורע ולא ככולן
 אשר שהיה מפני שהכוזרים השקרנים היו מוכסמין לאכזי הכן כי על
 ידי תקרובת כן זה יצליח שאר זרעו ככל אשר יפנה ותהיה הכרבה
 והטובה מזויה בביתו ולרום תרמית' לא רצו מתחלה לקבוע החק רק
 בני שיש לו זרע ולבד אותו שהוא נותן להם סן ימאנו ומשמוע אלהים
 סן לשורפו לגמרו סן להעבירו בתוך הלה כדעת קצת המפרשים ולמען
 יבטחו גם כן על הכרבה והטובה כנשאים ויתפתו אליהם מתוך כך
 העתאים ולכן לא חייבה התורה בענין רק כשהוא כעין עבודתו ולא
 בעד אחר . בודני המנוסים מה שאמרנו ז"ל משר ולא העביר . העביר
 ולא משר פטור . ואפי' חייב עד שיעביר מקצת זרעו ויבא מקצתו
 כמו שאמרנו ושחייב כן על זרעו כשר כן על זרעו פסול . ושחייב
 על כל זנאי ירכו בניו או בני בניו עד לגולם . אבל אם העביר
 אחיו או אחותו או אחותו או העביר עצמו פטור ויתר פרישה כפ"ו
 מסנהדרין (ה' ע"ה פ"ו) . ונזהגת בכל נוקוס ובכל זמן בזכרים
 ונקבות ועובר על לאו זה כמזיד ויש עדים והתראה נסקל כמות שדנין
 דיני נפשות . ואם אין עדים והתראה חייב כרת ובסוג חייב
 להביא חטאת קבועה . וכבר כתבתי למעלה בסדר וישמעו יתרו
 שאסור ע"ה הוא על כל בני העולם כילו בכלל :

ר שלט לכות על הזכרים שנחמר ואת זכר לא השיב משכבו
 אשה תועבה היא . וכתב הר"ם כמ"ז וכפלה זה הלואו כוה
 הענין בענינו במקום אחר דכתיב ולא יהיה קדש מבני ישראל .
 נראה כי לא הבנים הרב ז"ל ככתב עם מה שתרגם חזקלום ולא יסב
 גבר מבני ישראל איתא אזהרה . ומי שפחה כעניית אלא דעתו דלא
 יהיה קדש לא יבוא רק לתוספת לאוין דמסכב וכור כמו שיש כמה
 אזהרות בתורה ככולות במלת שונות . וראיתי לרמ"ם כן ז"ל שלא
 יסכים גם הוא בלאו הזה עם התרגום אבל יאמר כי לאו דלא יהיה קדש
 יבא להזהיר שלא נביא להיות כמינו עם הקדש קדש והוא החיס המזוין
 להיות נשכב מן הזכרים כידוע מהם בארנות הישמע אלים עד היום
 ומפני כן אמר ונביא ישראל לומר שאין אנו נזכרים מזה באומות שאם
 היה אחד מן האומות קדש ואפילו היה בימינו מן התורה לא הוזהרו
 עליו לפי שלא הוזהרו באחרים וזלתינו אלא כענין ע"ה בלבד ולא
 יקשה

ר
ר

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

כוא

עכ"ל או של ישראל אינן אחריו עד שישתמשו בהן לפ"א . והעושה
ע"א שהוא לוקח שכרו מותר אפילו עשה לעב"ס שהיא אסורה
משגמרה אפי' קודם שתעבד נ"מ אינה אסורה עד שתגמור ואין
בה שום פרוטה . ויותר רובי פרטים בנסכת ע"א ("ד"ס" קמ"א)
וגוהגת איסורה ככ"מ וכל זמן שזכרים ונקבות ועובר ועשה ע"א
לזולתו בין עשה לעב"ס או לישראל לוקח מלקות אחד ואם עשה
לעצמו לוקח שתי מלקות כמו שאמרנו . ושניהם משום העשייה לבד
לכוננת עבודה ואפי' שלא עבדה :

רסו שלא לאכול נותר והוא מה שנשאר מכשר הקדשים מקרבן
שקרב במזותו אחר זמנו הראוי לאוכלו של בני ישראל לא
יאכל כי קדש הם וכל הפי' על זה כל שנקדש פסול ליתן לא תעשה
על אכילתו וזה ירמוז הכתוב באומרו כי קדש הם . זה הנסתר שהוא
הוא כולל כל מה שנפסל מן הקדשים ואין לנו ללמוד בכך שנחשב
הפיגול והנותר ללאו אחד כי שני שמות הם וכמו שכתבתי למעלה
באיסור הפיגול בסדר זה במזות קמ"ה ומצינו שבאו בהם שני כתובים
לגבי העונש דכתיב הפיגול בסדר זה ואם האכל יאכל וכו' וכתב
בתורה והנפש האוכלת עונש תשא . ונשיאות עון זה הוא כרת כמו
שנלמד בגזירה שזה מותר . וכתב הכא גבי נותר והנותר ביום
השלישי פיגול הוא לא יזרה ואכליו עונשו יאכל כרת קדש ה' חלל
ונכרתה וגו' . ועל כן אפי' שאזרת שניהם מוקרא אחד לא נמנע
מפני כן לחשב שני לאוין . וכן אמרו במעלה הפיגול והנותר אין
מזטרפין זה עם זה מפני שהן שני שמות וכו' . כמו שזכרנו שם שיש
דברים שאין מזטרפין בהן ויש שמזטרפין בהן : משרשי המצוה
כתבתי באיסור פיגול מה שידעתי : מדיני המצוה מה שאמרנו
ז"ל אכל מן העור או מן המרק או מן האלל או מן המורחה או מן
הגידים ומן הטלפים ומן הנמרים מן החוטם ומיני העוף מן הנזפה
אינו חייב כרת . וכן בדם אין חייב בה משום נותר . וכן בלכות
הקטרת והעצים וכמו שכתבנו בפיגול . אכל מן השליל או מן
השליח חייב כרת . וכן נזהרנו כי יקדש עב"ס כלומר נדרים
ונדרות שנקבלין מהם אין בהם משום נותר ופיגול . ויותר פרטי
איסור הנותר וגם הפיגול יתבאר בהרבה מקומות ומסדר קדשים
(הלכות פסולי המוקדשין פ"א) : ונהוג איסור זה בזמן הכית
בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל כות נותר כמזיד חייב כרת בשוגג
חייב להביא תחלת קטובה . וכן הדין אם אכל כות נותר ופיגול
שיחד דלענין אכילה מזטרפים הם :

רסו להניח הפאה מן התבואה . שג' ובקוצר יבטל וגו' לעני
ולגר תעזוב אותם . אחר שזכר לא תכלה פאת שדך ופירוש
גר זה הוא גר דרך וכן כל גר האמור בנותנות עניים שהרי כתב
במעשה עני לגר ליתום ולא למתה וזה ודאי גר דרך הוא מן הסתם
שעדין בעדו והוא דרך לכל ונותנות עניים . ואפי' אמרו ז"ל
שאין מוכנין אותן מועני גוים מפני דרכי שלום . וענין הפאה הוא
שיניח האדם בשת שיקצר תבואתו מועט מן התבואה מעט בקצה
השדה ואין לשאר זה שיעור מן התורה אכל חמיוס כתנו שיעור לדבר
והוא חלק אחד מששים : משרשי המצוה ביה"ט רנה להיות
עמו אשר כפר מיעוטרים בכל מדה טובה ויקרה ושיהיה להם נפש
ברכה ורוח נדיבה וכבר כתבתי כי מתוך הפעולות תתפעל הנפש
ותהיה טובה ותחול ברכת הש"ה בה ואין ספק כי בהותר האדם חלק
אחד מפרותיו כשדהו ויפקירם שיהנו בו הגריכים תראה בנפשו
שזכר רצון ורוח נכון ומבורך וכי הש"ה השביעו טובו וגם נפשו בטוב
תלין והמאסף הכל א הכית ולא ישאר אחריו ברכה שיהנו בו האכזבים
אשר ראו השדה בקמותיה ויתאוו תאוה אליה למלא נפשם בה כי

רין שלא לקצר כל הזרוע אכל יעזוב ממונו שארית לעניים בקצה
השדה שנאמר לא תכלה פאת שדך בקצרך וזה הלואי ניתק
לעשה שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם וכו' כלומר שאם עבר וקצר
בכל השדה שיתן לעניים מן הקציר שיעור פיאה והוא חלק אחד
מששים מדרבנן שיתייבטו כן אכל מן התורה אין לה שיעור . כדתנן
אלו דברים שאין להם שיעור הפיאה והבכורים וכו' :

ריו משרשי המצוה ודיניה כל עניינה כתבת למעלה במזות רט"ו שבסדר
זה מה שידעתי בה :
ריו לעזוב הלקט לעניים והוא מה שנתן מתוך המגל כשעת
קצירה או מתוך היד כשעת תלישה שנאמר בלקט לעני ולגר
תעזב

הבג' עושה
יחס ויונה
יב בכבוד
והזרוע
ואפילו על
תבואה
כל מקום
בטל עשה
על כבוד
והראיה
אל הפנה
אחת עושה
ההרהר אחר
פלו יעשה
חיד כבודות
בה שיהיה
על ההטה
ה לראותם
כן כדי שלא
וכבר דק
ו חבירו
ר אל תפנו
למעשתכם
אחר שנאמר
לומר שאם
ולתעסק
ימה וראית
אכל הכונה
עבדן וכמו
גוים האלה
ברדת לפי
וכל עניינה
ה מקומות
שבת ע"א
ר דבר מן
אחר דכתיב
ש לישראל
ת לו לאדם
מקום וכל
א עושה כה
לתו ואפילו
לא תעשו
עושה ע"א
זום לא לנס
זה בין ע"א
אפה בלבד
יבטלו לו
זום שבת
ע"א בין של

העובד אוחם - משרשי המזוה כתבתי במזות המאה זה שידעתי :
כדיני המזוה כגון מה שאמרו ז"ל שכולת אחת או שתיים לקט שלש
אינה לקט - כלומר שאם נפלו ג' שבלים או יותר ביחד
מן הקוצר בלא חזקת הכל קוד בידו ונפל אין זה לקט - וספק
לקט לקט שנאמר עני ורש הדיקון - נדק משלך ותן לו - ודין
תבואת המזלות בחורי הנמלי' ודין שכולת של לקט שנתערכה
בגדים - ויתר פרטיה מבוחרים במוסכתת פאה ולענין באיזה מקום
נוהגות ומחייב בה ועונש העובר עליה הכל כמו בפאה :

רי"ט שלא לקחת שבלים הנפלים בשעת הקציר אבל נעזוב אותה
לעניים שנאמר ולקט קצירך לא תלקט - וזה ג' כיתות
לעשה כיון שביארנו בפאה וכל ענין מזוה או גם כן תמצא לקמן
במזות רכ"א :

רכ להניח פאה בכרם ופאה זו של כרם הולאה הכתוב כלשון
עוללות כלומר שנלשנו ששחיר כל העוללות בכרם לפיכך
וזהו דכתיב לעני ולגר המזוב אותם - אחר שזכר וברוך לא
תעולל זהו דעת הר"מ כו"ל בעוללות הכרם שהם במקום פאה
שהוא חילנות - והרמב"ן ז"ל לא פירש כן וכלאו דכרמך לא תעולל
שהיא סדר זה אכתוב עיקר מחלקותם בארוכה - ועוד אבאר שם
פאה בכל חילנות ומין וכל ענין המזוה כמנהגי בע"ה :

רכא שלא לכולת כל פירות הכרם כעת הקציר אבל יניח מהם פאה
לעניים שנאמר וברוך לא תעולל וזהו פאת הכרם כן כתב
הרמב"ם ז"ל - ועוד אמרו כי יונה שכתוב לא תפאר אחריו בותים
יורה ג"כ על פאת הותים נקראים פירות ופאת הכרם עוללות
ומשניהם כלומר לכל החילנות - והרמב"ן ז"ל השיג עליו בזה ואמר
כי כולו טעות - ואמר כי לאו דכרמך מיוחד דוקא בכרם והוא ששניהם
כל הענבים הקטנים שאין להם כתף ונטף - פי' כתף פסיון זה על גבי
זה - כסף תלויות כולן ויורדות לפי זה העוללות הם הענבים הקטנים
המזוהים בכרמים לפעמים הנקרא בלעז גיט"ש וזה דבר נועט
בודאי לפי הכראה בכרמים שלנו וכן אמרו ז"ל אי זהו עוללות כל
שאין לו לא כתף ולא נטף - ומלבד חזקתו של עוללות יש עליו חזקת
להניח פאה ובעת הכרם לא כל עליה כתוב מבוחר לא דוגמא אחריו
אחריו נותנים - וכדאמרי' במתרת חלוין כפירוש ארבע מתנות שכרם
הפרט והעוללות השכחה והפאה - וגמר שם פאה בכרם מודכתי בה לא
לא תעולל אחריו - ואמר דכילוי אחריו זו שכחה כלומר מה שיפאר
אחריו דהיינו שכחה - ופאה גמרינן אחריו נותנים - דכתיב בוית
כי תחטב זיתך לא תפאר אחריו ותנא דבי רבי ישמעאל שלא תטול
תפארתו ממתנו דהיינו פאה - וילמוד הרמב"ן ז"ל פאה בכל
החילנות נותן שחייב הכתוב בה פאה כפירוש - ומכרם שלמדנוהו
מלשון אחריו - ואמר הוא ז"ל כי הרמב"ם ז"ל כתב הענין בתיוקן
בחיבור הגדול ומכלל מחלקותם זה אין לנו תוספת וגיורע בחשבון
הלאוין שאין המחלוקת אלא שהרמב"ם ז"ל יפרש לא תעולל לפאה -
והרמב"ן ז"ל מפרש אותו לעוללות ממש וילמוד ונלשון אחריו פאה
בכרם כמו שכתב דגמרינן אחריו אחריו נותנים - וזה הלאו ג' כיתות
לעשה פאה עבר וכלה הכל שחייב לתת העוללות לעניים : (מתנות
עניים פ"ד) : משרשי המזוה ודיניה כתבתי למעלה בסדר זה במזות
פאה בקצת ושם כתוב באי זה מקום מהם היא וכל שאר מתנות עניים
ושפרטי מזות פאה מבוחרים במוסכת - פאה ועוד יש לנו לכתוב כאן
שאמרו ז"ל בעוללות שאם היה הכרם כולו עוללות הוא לעניים שנאמר
וכרמך לא תעולל ודרשו ז"ל אפילו כולה עוללות ואין העניים זוכים
ליקח העוללות עד שיתחיל בעל הכרם לבצר כרמו שנאמר כי תבצר
כרמך לא תעולל :

רכב לעזוב פרט הכרם לעניים והוא מה שיתפרד ויפלו מן הענבים
בשעת בצירה שנאמר לעני ולגר המזוב אותם אחר שזכר
פרט וכרמך לא תלקט וכלאו דלא תלקט אכתוב כל עניני
המזוה בע"ה :

רכג שלא נלקט פרט הכרם אבל נעזוב אותו לעניים שנאמר
ופרט ברכך לא תלקט והוא הגרעיני הנשארין : רנו
משרשי המזוה כענין שכתוב למעלה בפאה : כדיני המזוה מה
שאמרו ז"ל אי זהו פרט זה גרגיר אחד או שני גרגרין
הנפרטים מן האשכול בשעת הבצירה אבל שלשה גרגרין שנפלו בבת
אחת אינו פרט - היה בוצר ומשליך לארץ כשפנה האשכולות אפילו
חצי אשכול הנמצא שם פרט - וכן אשכול שלם שנפרט שם הרי הוא
פרט - והמניח הכלכלה תחת הגפן הרי זה גזול את העניים - ויתר
פרטיה במוסכת פאה (י"ד ס' ט"ב) וענין המזוה באי זה מקום
נוהגת כתוב למעלה במזות פאה ב' :

רכד שלא לנגוב שום ממון שנאמר לא תנגבו ואמרו ז"ל שזה
האזהרה לנגוב ממון וענין הנגיבה הוא כמו שפירשנו בסדר
משפטים : שורש נגוה וידוע כי הוא מן המזות שהשכל מחייבם :
כדיני המזוה מה שאמרו ז"ל שאסור מן התורה לנגוב אפילו
על מנת ללקט כלומר להכניס בעל הנגיבה ולהביאו לשעה
ולאחזיר לו הדבר אחר כך - וכן אמרו בספרא לפי שנאמר בנגיבה
שנים ישלם למדנו עונש אזהרה ענין ת"ל לא תנגבו - לא תגנב
אפילו על מנת ללקט - לא תנגבו על מנת לשלם ד' ו' - ודין
הנגוב שלב מיס חבירו או מיכיתו והחזיר דכר' הגוב למקומו
לדעת בעליו או שלא לדעתו מה דינו - ובאי זה לך ענין פטור
והחילוק שיש בענין זה בין דבר שיש בו רוח חיים וכמו שכתב בקמח
פרק ז' - ומה שאמרו שאסור לקנות מיד גנב מפני שמוחיק
ידו עוברי עבירה - וכן כל דבר שחוקשו שהוא גנוב אסור ליקח
אותו ולפיכך אמרו ז"ל שאין לוקחין מן הרועים אמר חלב וגדיים וכן
אין לוקחין מן הנשים ונון העבדי' הקטנים לא דברים ידועים - וכן אין
לוקחין משומרי שדות ערים או מירית לא במקומות ידועים - ודרך כלל
אמרו וכולם שאמרו הטמן אסור ליקח מהם - ומה שאמרו כי לנגב
משורסם לא עשו בו תקנות השוק ונחזיר הלוקח מזוה הכלי בלא
דמים והוא יעשה דין עם הגנב - אבל אם אינו משורסם יש בו
תקנת השוק ומחזיק בעל הנגיבה מועתיו ללוקח ונטול כליו ואחר
כך הוא יעשה דין עם הגנב - וכתב הרמב"ם ז"ל וזהו לשוני -
כל הגונב משהו פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שנאמר לא תגנבו -
ואין לוקחין על לאו זה לפי שניתן להשטין - ואחד הגונב ממון ישראל או
הגונב ממון עובד ע"א ואחד הגונב את הגדול או את הקטן ע"כ : ויתר
פרטיה בקמח פרק ז' ובמקומות אחרים (ח"מ ס' ט"ט) : ונוהג חיסור
זה בכל מקום אבכל זמן בזכרים ונקבות ועובר על לאו זה גנב
חייב לשלם כמו שפורש בכתוב אם גנב דינר או סכות או חמור
אונסל שלם שנים בדמיון ונמצא מפסיד כשיעור שכקס לחסר
חבירו ותשלומי כפל מהגין בכל דבר חוק מוסר ושה שיש בהן צדדין
שמשלמין עליהן ד' זהו כגון שטבח ומוכר וכמו שכתוב מבוחר -
וכמשלם כפל חוד' אזה' בשור ושה דוקא שהעידו עליו ושלם על
פיהם ככ"ד - אבל מודה ונעמנו פטור עם תשלום הקרן לבד
קנסות שסמודה בהן פטור - וכבר כתבתי למעלה שאין דנין דיני
קנסות אלא בארץ :

רכה שלא נכחש בזה שהופקד בדימו וכלל זה שיש לוולתיו עלימו
שנאמר לא תבחשו - וכאן הפירוש שבממון הכתוב
מדבר

רבו - ולשון ספרא לפי שנאמר וכתבם ונשבעו על שם קדושתו
 עונם אזכרה וכו' ת"ל לא תפחשו - גם זאת מן המצוות שהשכל
 מיעיד בהן : מדיני המצוה מה שאמר ז"ל שהכפר בפקדון פסול
 לעדות אע"פ שלא נשבע - ואומר בגמרא דוקא דאמר סדרי
 דהיה שעתה הוה פקדון כביתיה - פרטיה מוכאריס במקומות
 ממשכת שבועות (ת"מ ס' כ"ד) : ונוהג איסור זה בכל מקום
 וככל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה וכחש בעמיתו בדבר שבמזון
 עבר על לאו זה והוא כעובר על מצות נולך אבל אין בו מלקות :

רבו - שלא נשבעו על ההכחשה שנאמר ולא תשקרו כלומר שאם
 כפר איש בפקדון עבר על לא תפחשו - ואם נשבע לו על
 הכפירה אחר כך עבר על לא תשקרו שכן בלנו פי' זה הכתוב הוא
 להזכיר על הנשבע בפקדון ומזון וכמו שבא בספרא לא תשקרו -
 מה ת"ל שאמר ונשבע על שם קדושתו עונם אזכרה וכו' ת"ל לא
 תשקרו - וכתבא במסכת שבועות שכל מי שנשבע שבועת שקר על
 כפירתו ומזון עובר בשני לאוין משום לא תשבעו בשמי לשקר ונשבע לא
 תשקרו איש בעמיתו - מירששי איסור השבועה לשקר כתבתי בפרשת
 ישימע יתרו במצות לא תשא ודיני מצוה זו בפרק מניחי משבועות :
 ונהגת בכל מקום וכל זמן ועובר עליה ושקר ונשבעו על הכפיר' כמוד
 לוקה ואע"פ שאין בו מעש' מחומר השבועה חייבתו התורה מלקות :
רבו - שלא נשבעו לשקר שנאמר ולא תשבעו בשמי לשקר ופי'
 ז"ל זה הכתוב זכיר על שבועות בשמי ושבועת בשמי הוא
 מה שנאמר בתורה או נפש כי תשבעו לטמא בשפתים להרע או להטיב
 והיא נחלקת לד' חלקים שנים להבא ושנים לשעבר כגון שנשבעו על
 דבר שעבר כנשבע או לא נעשה - ועל דבר שעתיד להיות שיעשה
 אותו או לא יעשה - ואין שבועת בשמי נהגת אלא בדבר' שאפשר
 לו לאדם לעשותם בין להבא או לשעבר - כיצד לשעבר אכלתי או לא
 אכלתי - וכן דקתי או לא דקתי אכן לים - וכיצד להבא אוכל או
 לא אוכל - או אורוק או לא אורוק - אבל בדברים שיש בהם עונש מן
 התורה אין שבועות בשמי נהגת בהן שאין שבועה חלה אלא על דבר
 ברשות שאם רצה עושה ואם רצה לא יעשהו שנאמר להרע או להטיב -
 אבל בכל דבר מוצא חייב עליו לעשותו לפיכך אין שבועת בשמי חלה עליו
 בין להבא בין לשעבר כגון שנשבע לקיים מצוה ולא קיימה וכן אם נשבע
 שקיים מצוה וכו' לא קיימה דמנו שאין חייב חל בדבר מצוה להבא
 כן אינו חל לשעבר וכן מתבאר הענין במקומו שבשבעות וכן הטעם
 הוא שאמרנו שאין חייב השבועה חל אלא במה שהוא ברשותו לעשותו
 פטרנו ל"ג כן משבוע' בשמי כל הנשבע להרע לאחרים נפסי' שהוא
 מצוה שלא להרע לחבירו - וכתב הר"מ בנז"ל כי יראה לו שהוא
 לוקה וכל מקום משום שבועת שום - והנשבע להרע לעצמו אע"פ
 שאינה רשאי חייב משום בשמי אם לא הרע - נשבע להטיב לאחרים
 בדבר שהוא בידו לעשות ולא עשה חייב משום שבועת בשמי - ויתר
 דוכי פרטי השבועות וענין התיקון יתבאר הכל יפה במסכת הבבלי
 על זה והוא מסכת שבועות - וכבר כתבתי יותר מזה בענין מצוה
 זו ובארתי בפרשה במצות לא תשא קדר וישמע יתרו : ונוהג
 איסור זה בכל מקום וככל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה אם היה
 מוד לוקה - ודוקא בעדים והתראה כמזידוע בכל המצוות -
 ואם שגג חייב להביא קרבן עולה ויורד - וכן אמרו שם בשבועות
 זה הוא שבועת בשמי שחייבים על זדונה וזכות - ועל שגגת קרבן
 עולה ויורד וזהו שאמרנו היא אין שם חידו' אלא מצד שהקרבן
 הוא עול' ויורד :

רכה - שלא נחייב כמנה שיהיה בדיני מולתיו דרך אונס או דרך
 וכו' שפרסום שנאמר ולא תגזול ונא הפירוש על
 שלשון גזילה נופל על המוטף דבר מיד חבירו או הוציא מרשותו בעל
 כרחו דרך אונס וכפירסום בענין שנאמר ויגזול את החיית מיד
 המצוי : שורש המצוה ידוע שהוא דבר שהשכל מרחיקו הרבה
 וראוי להרחיק כיוודע בגזול החלש ממנו כי בא עליו תקף ממנו
 ויהיה גס הוא גזול והוא סבה לחרבן הישוע : מדיני המצוה אמרו
 ז"ל שאיסור דאורייתא לגזול אפילו כל שהוא אבל לאו דלא תגזול
 אינו חל אלא בשוה פרוטה כי התורה לא תחייב אלא בדבר שהוא
 יומון ופחות' משוה פרוטה אינו נקרא נמנא אבל מכל מקום איסור
 הוא

דחייב ורמאות כמו אחי און שדחין בני אדם לאמר להם
 לך ושוב כדי למכש שישא' להם מה שביד' מולתם וזאת היא מדה רעה
 ביותר והרקינתו תורתיו השלמה מנוכה והזכירה בכך בזה המקום
 דכתיב לא העשוק את רעהך כי מחזיק ומזון מולתו בזה הענין
 שאמרנו נקרא עושק : וככלל עושק הוא גם כן שכל מחזיק מחזיקו
 מעוין ועושק אותו כגון שגר שסיר וכיוצא בו דלאו כפי' מה שיכח
 משם מיד העושק ליד העשוק - אבל כל שיש אצלו תביעת ממון
 מעוין והוא דוחה אותו ומחמת אלמות שיש בו או כל דרעאות נקרא
 עושק - ואע"פ שהעושק והגזילה והגנבה ענין אחד הוא עם
 היות שהעושה תלו זה מזה כי כוננת שלשן שלא יקח האדם ממון
 משום זד לפי שבשלה דרכים אלו יחמסו בני אדם זה את זה פרטם
 הכתו' כולם והזכיר בכל אחד בפני עצמו וכענין מה שאמרנו ז"ל
 במצוה פירק המוקבל רבא אמר זהו עושק והו' גזל ולמה חלקו הכתוב
 לעבור עליו ככ' לאוין - ופי' ענין זה ועיקר הטעם לפי דעתי הוא
 משני דברים האחד שכל מה שרצה האל ב"ה להרחיק ממנו לטובתו
 רחוק גדול הרבה לנו בו אזכרות רבות ועוד לנו תועלת נכונ'
 דרכיו האזכרו' והוא כמו שאמרנו ז"ל שרצה המוקם לזכות את
 ישראל ולפיכך הרבה להם מצוות והמנוה להם באמרו מצוות על
 האזכרות שרבה להם אזכרות הרבה במה שיהיה אפש' להודיע על
 באזכרה אחת כמו כאלו שהיה אפשר להזכירנו דרך כלל לא תקחו
 ממון מולתכם שלא דרך ונתרבו האזכרות לנו בדבר כדי שנקבל
 שגר הרבה על הפרישה מן העבודה ומזון כן בכל מקום שאמרנו ז"ל
 לעבור עליו בהרבה לאוין כן נפרש הדבר שאין לפרש חלילה
 שירצה הש"י לבוא בעלילה על כריותיו ולכן שירצה הנקם עליהם
 כי חפץ השם ב"ה הוכרח שמו לזכות בריותיו לא לחייב אבל יתן
 אותם זירון אחר זירון למען ילמדו ויקחו מוסר ויזכו בהתרחקם
 מן העבירה וזכות רב זה הטעם לידועי דעת דבשומלם :

שורש המצוה ידוע כי היא מן המצוות שהשכל מחייב אותם :
 דיני המצוה כבבא קמא ועיקר כפ"ט וכפ"י (ת"מ ס' ט"ט) :
 ונוהג איסור זה בכל מקום וככל זמן ועובר עליו ועשק את חבירו
 עבר על לאו זה והוא לאו היתק לעשה כלומר שישם החמס אשר
 בכפיו וירצה את חבירו על שהקטו והכעיסו - וכבר הדיעומ
 ז"ל שגדול כח בעלי תשובה - והרב הצרפתי כתב במשנת המצוות
 מוכיחן דאשכחן דאמר רבא דעושק וגזול תד הוא לא נמנה לאודעושק
 במזון הלאוין והוא ימנה במקום זה ולא יהיה בקרא וכו' - כלומר
 שלא נחזיק במחלוקת - ולדעתנו אנו אין מונת רבא שלא יזנו בשמי
 לאוין אלא לעבור בגזל בשני לאוין ובעושק ג"כ ומזון שענין
 חילוק נמנה אותם לשניהם כמו הגזילה ואגביה שאע"פ שענין שניהם
 הוא שלא נקח ממון מולתו אין ספק כי לשני לאוין הן נחשבו
 בתר"ג מצוות :

שלא נחייב כמנה שיהיה בדיני מולתיו דרך אונס או דרך

גכס
 שזכר
 ענייני
 נאמר
 רמז
 וזה מה
 גרין
 בכת
 אפילו
 יי הוא
 ויתר
 מקום
 ל' שזה
 כקדר
 יבס :
 אפילו
 לשעה
 גביה
 תגכ
 ודין
 מקומו
 מוטרו
 כקמא
 מחזיק
 ליקח
 ייס וכן
 וכן אין
 דרך כלל
 ילגכ
 יכל
 שבו
 אחר
 וכו'
 גככו
 ראל או
 ויתר
 איסור
 זה ונכח
 מחזור
 לחסר
 מן נדדון
 אר -
 שלם על
 מן לכד
 מן דיני
 מן עלימו
 הכתוב

ספר ההינוך מן ספר ויקרא פרשת קרושים

הוא דבר תורה כחזי שיעור שאין לוקין עליו והוא איסור דאורייתא... וכתב הרמב"ם ז"ל ואפילו גוי ועובד ע"א חסור לגזלו או לנשקו... וחס גזלו או נשקו יחזיר... וכן מדיני המצוה וזה שאמרו ז"ל שהגזול חייב להחזיר... הגזלה עמה שאמר הגזילה אשר גזל ופירשו ז"ל יחזיר כעין גזול... ומפני כן אמרו כי כדון הוא שאפילו גזל תרוס (פי' קורה) וכנחה... כבירה מקנעק כל הכירה ומחזיר תרוס לבעלו אלא מפני תקנת... הסכים תיקנו כותן את דמיה ויפטר... וכבר כתבתי למעלה ח"ך... יש כדי חכמים בזה... ודין הגזול חכירו ביישוב ודלא להחזיר לו... במדבר זה דתו... ודין הגזול חכירו והכליע לו בחשבון שיצא ידי... חובתו ככך... ואם החזיר בכיסויא והוא שיסכה מעות דקיימא לן... כדרכי יחזיק דאמר חסד עשוי למשמש בכיסו ויומנה מעותיו... ומינין... שלא מדעת פוטר כמה שאינו כעל חיים... ודין הגזול כמה כן שהאכיל... הגזילה לכניס קודם יאוש או אחר יאוש אם הניח קרקע חייבין הכניס... לשלם דמיה הגזילה אבל מן המטלטלין לא יהיו חייבין היתווסם לשלם... אלא חמשי תקנת הגזולים שתקנו כן שאפילו במלוה על פה ושתעבדו... מטלטלי דיתמי חמשי תיקון היגולם ודין הלוקח מן הגזול כדון הלוקח... מן הגנב שיש חילוק בין מוכרוס ושאינו מוכרוס ומה שאמרו שאסור... ליהנות מאדם שחוקתו שכל מה שיש לו מן הגזול אבל אם היה קנת מה... שכירו שלא מן הגזול ח"פ שהוא נועט מותר ליהנות ממנו עד שידע... בכירור שאותו דבר ממש שהוא כהנה בו גזול ויתר דמיה גזילה ודין יאוש... ושיעור שות ושאיר פרטיהן מוכאריס כפרקט' וי' מקמח (ומס)... וקנת מהן כתבתי בסדר ויקרא במצוה ק"ל : ונהגה איסור זה... בכל מקום ובכל זמן בוכרים ונקבות ועובר עליו וגזול משהו פרטה... ומעלה עבר על לאו אבל אין לוקין על לאו זה לפי שהוא ניתק לנגסה... דהשבה שאלוה והסיב את הגזילה וכו'... ואפילו בטל עשה שבה... כלומר שאותו הגזילה או השליכה לים הגדול ומקום שאינה נמצאת... לעולם אינו לוקה לפי שהוא לאו שניתן דתשלומין ואישלם מה שהיתה... שזה ואם כבר בה נשבע לשקר ווסף החומש ויקריב אשם כחזו... שהתבאר בקווא ובסקוף מכות :

רל שלא נאחר שבר שכיב שאלוה לא תלין פעולה שכיב אהך... עבר בוקר... וזה הכתוב אמרו ז"ל שמדבר בשכיר יום והאריכה... התורה זמן פרעונו כל הלילה שנאמר עד בקר... וכשכיר לילה למדנו... במקום אחר שזמן פרעונו כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו ולא תבא... עליו השמש ופירשו ז"ל שהכתוב זה מדבר בשכיר לילה ולשון המשנה... שכיר יום גובה כל הלילה... ושכיר לילה גובה כל היום וח"פ שבאו... במצוה זו שני כתובים אינה אלא מצוה אחת... והאחד באמר להשלים... דין המצוה ואין לנו למנות מה שיבוא בתורה לתשלום דין המצוה כפי... עממה וענין המצוה זו הוא שלא נאחר לשכיר פרעונו אבל כפרעהו תוך... זמן קצוב זה הוא יסוד המצוה ועם שני הלאוין אלו המוכרים בה ידענו... זמן הפירעון בשכירין בין שכיר יום בין שכיר לילה מתי הוא חכור זה... העיקר בכל המצוה כי עיקר גדול הוא בחשבון המלות והוא העיקר... שהסכימו עליו שני עמודי העולם הרמב"ם ז"ל והרמב"ן ז"ל :
משרשי המצוה לפי שה' חפץ בקיום האדם אשר ברא יודיע כי... באימור המונות יאחד הגוף ועל כן צונו לתת שכר שכיר כי אליו הוא... נושא את נפשו להתפרנס בו... ולפי הנראה על כן שם גבול זמנו... יום אחד ולא יותר פי דרך כני אדם להתענות יום אחד לפעמים וכפי'

הודיע הכתוב טעם הדבר באמרו ואליו הוא נושא את נפשו וח"פ... שדרשונו ז"ל כפיין אחר פשטיה דקרא כמו שכתוב בסדר וישמע :
כודוני המנוה מה שאמרו ז"ל שאחד שבר האדם והכמה והכלים יש... בהם משום ביומו תתן וגו' ומשום כל תלין... וכמו זה שפירשו... ז"ל משכיר שעות של יום גובה כל היום ושכיר שעות של לילה גובה כל... הלילה... שכיר חדש שכיר שבת שכיר שנה שכיר חנוכה יצא ביום גובה... שכרו כל היום... יצא כלילה גובה שכרו כל הלילה... ודין נתן... טלינו לאומן לתקנה בקבלנות גמרה והודיעו כל זמן שהטלית ביד... חומן אינו עובר... כנחה לו ולא פריעו ביום שנתנה לו עובר שהקבלנות... כשכירות כן פי' ז"ל... ודין שליח משכיר פועלים מי עובר משום... כל תלין הוא או כעל הבית שהכל הולך לפי הלשון שאמר לפועלים... ומה שאמרו שאין השוכר עובר אלא בזמן שנתבעו השכיר ולא בתלו... אבל לא לתבעו אינו עובר (תוספת)... או שנתבעו ולא היה לו מן... שימן אינו עובר ע"כ)... וכן אם האוחז לפועל אלא אחר שיפרע לו... השכר וקבל הפועל פטור השוכר ח"פ על פי שלא פרעו האחר אחרי כן... ומה שאמרו ז"ל שהמשהה שכר שכיר עד אחר זמנו ח"פ... שכר עבר... בעשה ולא תעשה הייב ליתן לו מיד שיתבעו וכל זמן שישאלו... פירעונו אפילו אחר הזמן עובר עוד על לאו של דבריהם ז"ל וסמנו... לזה המקום שכתוב אל תאמר לרעך לך ושוב... ודין השכיר שנתבע... ונוטל כל זמן שנתבע שכרו תוך זמנו ואפילו היה השכיר קטן גם הוא... כשבע ונוטל... וכתנו ז"ל טעם בזה לפי שבעל הבית טרוד בפועלו... ויתר פרטיה ומבוארים פרק ט' מ' ונ"ב (ח' נ"ס' שט) :

ונוהג בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ועבד שכר שכיר עד אחר... הזמן המונח בטל עשה ועובר על לאו זה (אבל אין לוקין... עליו חמשי)... שניתן להשכון שהרי חייב הוא לשלם שכרו בכל עת... ועוד אמרו ז"ל בכובש שכר שוכר על דרך האוהרה שעובר משום כל... תעשוק וכל תגזול וכל תלין... ומשום לא תבא עליו השמש ואמרו... בנר תושב ומורס במשנה פרק המקבל... וכתב הר"ם ב"מ ז"ל והוא... הדין לכן נח :
רל' שלא לקבל אחד מישראל בין איש בין אשה ואפי' שאינו... שומע הקללה שנאמר לא תקלל הרשע וכא הפירוש עליו... מי שאינו שומע קללך וכן תרגם אהרן ללשון שפרא אין לי לאה חרש... מנין לרבות כל אדם... ת"ל בעמך לא תאור ח"כלמה נאמר... חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים יצא המת שאינו בחיים אפי' שאין... בנו כח לדעת כאילו ענין תנחום הקללה במקוללו ואי זה כח בדבור... להביא עליו ידענו דרך כלל מכל בני העולם שחוששין לקללות הדיוט... ישראל בין שאר האומות ויאמרו שקללת בני אדם גם קללות הדיוט... תעשה רשע במקולל ותדבק בו הנארה והנצר... ואחר דעתנו דבר... זה חמשי הכריות נאמר כי משרשי המצוה שנתבעו הש' מהזיק כפינו... לזולתינו כמו שנתבעו מהזיק להם כמנעשה וכעין ענין זה אמרו ז"ל... ברית כרותה לשפתים כלומר שיש כח כדברי פי אדם ואפשר לנו לומר... לפי עניות דעתנו כי בהיות הנפש המדברת... שבאדם חלק עליו וכמו... שכתוב ויפח באפיו נשמת חיים ותרגם אהרן ללשון לרוח מווללל נתן... בהקצת רב לפעול אפי' בזה שהוא חזן מוננה ועל כן ידענו ומראה... תמיד כי לפי חשיבות נפש האדם ודבקותה בעליונים כנפש הנדוקים... והחסידיים ימהרו דבריהם לפעול בכל מה שידברו עליו... וזה דבר... ידוע ומפורסם בין יודעי דעת ומצינו נודע... ואפשר לומר עוד כי... הענין להשכית ריב בין בני אדם ולהיות כייניהם שלום כי עוף השמים... יולך את הקול... ואולי יבואו דברי המקבל באוני מוי שקלל... והר"ם... במו"ל אומר בטעם מצוה זו כדי שלא יגיע נכסו המוקלל אל הנקמה ולא... ירגילה לנעם... ועוד האריך בענין כספרו ונראה לי מדבריו שלא... יראה

וראה הוא בדין מן אל הנקולל בקללה אלא שרחיק התורה הענין
 מזה הנקולל שלא ירגיל בפשוט אל הנקוזה והכעס ואל פחיתות המדות
 וכל דברי רבותיו וקבל עם היות לבבנו לחזו כמה שכתבנו יותר :
 בדיני המנוה מה שאמרו ז"ל שאסור לקבל כעס ענין ומכל מקום
 אינו לוקח אלא הנקולל כעס מן השמות כגון ים שדי וחלוא וכיוצא בהן .
 או בכינוי מן הכינוי כגון חנון קטן וכיוצא בהן . ובכלל שון שקבל
 כעס או בכינוי חייב . שהשמות שקוראין בהם העליונים להקט"ה
 הרי הן בכלל הכינוי . ומה שאמרו שפילו הנקולל את עצמו לוקח
 שכחתי השמר לך ושומר כעסך מאד . ומה שאמרו שמיכלל את
 תקלל תרם בחיובין ופחד . ומה שאמרו שמיכלל את
 וכאם כיצד יגוף . אחד דין ואחד נשיא כמשעתי . ומה ש"ל
 אלהים לא תקבל לחייב עליו כעסי עצמו ועליו כעסי עצמו . ומכל
 אמרו שמיכלל את דבר אחד ומייב עליו משום ארבעה דברים . כן נשיא
 שקבל חייב עליו משום האב ומשום דין ומשום נשיא ומשום כעס
 לא תאמר (ת"מ"י"ו) : ונזהרת בכל מקום ובכל זמן ובכח
 ונקטות ויגבר עליה וקבל כעס או כעס אחד מישראל כמו דיוש ידים
 והנראה לוקח אלא אחד ויגוף לחיובין שכן ממש לוקח
 עליו . והשם אחרים קטנים ומתיר כמו שכתבנו כבר :
רלב שלא להכיל בני ישראל לנתת להם עצה רעה . אכל גייר
 אותם כי אשלו ענה כעס . שאמרו שהיה יורש ונעני קטנה .
 שאחרא ולפני עור לא תתן מכשול ולא יקדים פה לפה קומת בדבר
 ויהי נטול חמת ענה חב נתן לו ענה שאינה הוגנת לו . ומתיר ז"ל אל
 יאמר חסד לזכירו חסד שך וקח חסד ורוב עוקף ונטול הימנו .
 וזה אלא כולל כעס מן שיש עורר עובר עברה שהיא חסיה איתו
 שיתפת' הוגלתו ליעבור פעמים אחרים עוד ומה הנדחמרו
 ז"ל כמלה ולמה חרבות ששנים עובדים כלפי עור : שורש
 המנוה ידו גבי תיקון העולם ויגדלו הוא להדריך בני אדם ולנתת
 להם ככל מעשיהם ענה טובה : בדיני המנוה מה שאמרו ז"ל
 בדין חסות ע"ל דלפני מקדשן חבל לפני לפני לא מקדשין
 ומפני כן פירשו עם דבי חכמים כן במתא עמיה דתנתיין אי
 משום דחיל ומודה אי משום לפני עור דלא היה מקדשן עמיה
 דתנתיין אלא כשאלת ולתת עמיה דייב ליה ישראל לעליוס
 מידי דחיל לתקרות . וכבי חילי גוה חסר דחיל ביה משום
 ולפני עור . אכל חסר דתנתיין כולה כגון הלכות ולפני עור
 ובהשאלת משום דחיל ומודה הוא איסורא דמשום לפני עור לכת
 לעומת דאלה שעינת הדור והלכות ולפני עור כיוצא בהן
 דחיל לחזו לתקרות חילי חסרת לחיל וכן כהן תקרות היה ליה
 לפני לפני וכבי חילי גוה לא יקדשין כחן שאמרו וכן כל כיוצא בהן .
 וכן מה שאמרו ז"ל שאסור לזכור כל כלי המלחמה וכל דבר שיש בו חזק
 לרכוס לעליוס אלא אם כן מוכרו כי יבידו דתנתיין . וכן אסור
 למסרו לישראל המוכרו לעליוס וכן לישראל ג"כ כולו אור . כל
 משום ולפני עור . יותר פטירה בתקנות מהגדר חסות . (ה' רות
 פ"א) ונזהרת בכל מקום בכל זמן ובכחיים ונקטות ויגבר עליה והיא
 את חסירו לדת ענה חסיה הוגנת לו אם סייגו בדבר עכ"ה כגון
 המושטכוס ין לחזיר וכל כיוצא בהן עבר על לאו זה הוא כעבור על
 מות חזק ויין לוקח עליו לפני שכן כו ענה :

רלג שלא יגזר הדין על בדין . והענין יסיה בכל עת שיעבר'
 על מה צמת הלבו התורה כענין הדין אלא אם כי ענה
 גדלו בתלי הדין ועל זה אמרו לא תעשה עול במשפט :
 שורש המנוה ידו כי כמשפט נקי יתקיים יסוכני אדם בדיני
 פעולה מה שאמרו ז"ל שהענה את הדין בכלל מעול המשפט הוא :

וראוי לו שיהיה מה שהוא דין להחליף ולהענין עם גדול ויונה אם הוא
 אללו ואמרו כחזרת ענין זה כל המנוה יגדלו מן הדין מובע ממו חסיה
 וגול ושכונת שוח . וכל זה ללמדנו שהדבר נדון מתוך וייסוס
 הדעת הרבה כדי שלא יעזוב דין כי הרבה דרכים יש לדרכים .
 וחכם גדול נדון שיהי' נדון וכמו שאמרו ז"ל הרוב להתחכם יגוף
 כדיני ממונות שאין מקטו . בתורה גדול מהם שהם כמעין הכסב
 והזריזו גס כן שיהא חסיה עליה דין של פרוטה כדן של וזה
 מכה לדון אותו לחייתו . ומפני חומר הדין שכתו הרבה מי שקול
 להטיל פשרה בין בעלי הרכיב ויגלו לחזיר אמת ומשפט שלום שכתו
 בשעריכם והיו משפט של שלום . וכן כבוד הוא חומר ויהי דוד
 עושה משפט ודקה לכל עמו . אי זה המשפט שיש עמו נדק' הרי
 חומר זה כעס . ויתך רובי האחרון שהזריזו ז"ל בהשוות
 הדין ושאר פרטי המנוה הם כפזור בסדר נויקים והעיקר בוסכת
 סנהדרין (ח"מ"ס"י"ו) ונזהרת בכל מקום ובכל זמן ובכחיים
 כי לפס המשפט ועובר עליה ענה עול כמשפט כלומר שכן שלא כדן
 תורה לדעת עבר על לאו זה . אכל אין לוקח עליו חזק מחמתן
 שמינו למעלה ועוד שהרי כל הדין שלא כדן תורה דינו חומר ולפיכך אין
 לוקח עליו חזק מחמתן ש יגוף למעלה . וכדאמר בסנהדרין פרק
 אחד דיני ממונות שכל הדין נדון בדבר משנה לעולם חסר : והענין
 לומר שכל הטובה לדון בדין שהוא הכן כוונ' התורה בלי ספק דינו
 בטל לגמרי והרי הוא כחילו לא חומר . ועם יתבאר שיש נדון
 שחסר הדין כהפך החמת ודינו דין וחייב לשלם מביטול לחיוביות
 לו דינו ומכלל זה חייב מלקות ואיכילוב עבירה וענין שכתו
 וכתן ביד מן הכלל שבידינו שכל לאו זמית לתשלומין אין לוקח עליו .
 וחס לא שיתר הענין ויאל חומר ואלא כתנו כתנו לפרש ככתן בכל
 הנדון שדין חסר והנדין שאינו חסר ומה שחייב הכ"ד
 לשלם חולאו . ומכלל דמיתלח לבי הרהר דכל היכה דגובל
 קשה ואיכה כעיר גדול מהם ושעו חילוי בשיקול הדעת דינו חסר
 וזהו שלא כשזונתו ביד חילוי כשזונתו ביד אין דינו חסר חבל
 הן חייבין לשלם וכענין אחר אין דינו חסר . והיכה דגמרי כרשות
 דליכא לזמיר דהו פושעים כשכחו לדון פטורים מלשלם . והיכה
 דלחו כרשות חייבין בכל דהיכה לזמיר דהו פושעים מללכשלו
 לדון חייבין לשלם . וכל היכי דחמרי דינו חסר חסר חסר חסר חסר
 הדכה שדמו עליו פטורין לשלם אלא אם כן נשאו וכתבו בדין משום
 כיון שכן חזון וזקן ויתת חייבין לזלם פה לאו חסר פטורין . וזה
 דחור לעיל אכל שטויה כדבר משנה לעולם חסר פירשו לנו מורי
 "ח'ללו דוק משנה משום אלא חף כל שהוא מפורש במתא כדברי
 החזקתים הוא הלכה שטויה בה הדין גס זה טויה כדבר משנה
 יקרא . ועוד הפירושו על מודת לומר עוד שאפילו הטויה כדבר
 חסר שפסק חזקתן הגלוס או מן החכמים המפורסמים כיוצו
 בתקנה כוונ' בה כדבר משנה משיכן ליה אלא אם כן יאמר אותו החזק
 או החכם לחייה דין כמיה ולא יסוף בשבולו מלדון דינו כדעתו
 והוא שיהא ראוי לכך :

רלד שלא יכבד הדין אחד וכעלי הדין כשעת הדין ואפילו היה
 גדול וכבוד גשוח פנים שאמרו לא תהדר פני גדול .

ואמרו בספרא שלא תחזיר גבורתו בן גדולים הוא חזק חביב
 כלומר שלא חקד אותו יותר מביד דינו שאינו גדול כמותו לכך
 נאמר לא תהדר פני גדול : שורש המנוה ידו נוכח בתו בראש
 הסדר מלות ענה : בדיני המנוה מה שאמרו ז"ל שלא יכה אחד
 יסכול אחד עומד אלא זנוס עומדים כי כהיותם לפני הכ"ד ראוי
 להם לעמוד כאילו הם לפני שכינה רוח אלהים שכן בתוך ידית
 דיני

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

דיני ישראל כמו שאמר אלמים נכב עבדת אל - ומכל מקום אמרו
 ז"ל שחם רצו להשיב בעלי הדין הרעות בידם וכו' א"ל בשעת ימיה ויתן
 חל הנחרד דין ונהחיוכ הוא כעמידה כיון של ויעמוד העם על משה
 אלא שכתבו כל כתי דני ישראל אחר הגמרא להשיב עמנו
 המחלוקת ואפילו העדים שכחום בהם ויעמוד עני האנשים כהגו גם
 כן היום להשיב ויתר פרטיה במקומות ויסתדרין ושבועות :
 (ס) ונהוגה ככל מקום וכללון בוכרים כי להם הושפט
 ועובר עליה וכבר בעל דין אחד יותר נחמירו כמוד עבר על לאו
 זה ופוטאשה שכתבו בנדק תשפט עמיתך - ומה שהתירו ז"ל
 בזה כיתרון החכם על עם הא"ץ עם קצת שאל דיני המלוא כתוב
 למעלה בראש הסדר ונות יפה :

דלר לשמוט בדרך שחמיר בצדק השפוט עמיתך - וכל
 הפירוש שנטוו הדיינים להטות פעלי הריב כמוד שאל
 יכבד הדין אחד ויכבלי הדין יותר מן האחר - וכן אמרו בספר
 של יהא אחד מדבר כלל נכדו ואחד חומר לו קצר דברין - וכן
 יבדק שבעות העדות ת"ר בנדק תשפט עמיתך שאל יהא אחד עומד
 ואחד יושב ואחד נודבר כל לרכו ואחד אומר לו קצר דברין - וכן
 בכלל מלוא ז"ל שאל חיש הוא חכם כדיו התורה ויש כדרכיו הוא
 ומה שדין דין תורה בין בעלי הריב אם יש כח בידו ואפילו יחדי
 יכול לדון כדן תורה - וכמו שאמרו אחד דן את חברו כדן תורה
 שאמר בנדק תשפט עמיתך - וחכמים הזהירו שלא יהא חכם דן
 יחדי - ועוד יש בכלל מלוא זו שראוי לכל אדם לדון את חברו
 לבק וכות ולא יפרט ויעשו וכבריו אלא לטוב : שורש המלוא
 בגלה הוא כי בהשוות הדין יתייב העולם - ואם יכבד הדין על
 האחר יכבד בעל הריב וזה נגיד כל טענותיו לפניו ומתוך כך יאל
 המשפט עיוקל - וכמו שאמרו שמונה על החכם לדברי תורה והוא
 איש ישר לדון בין החולקים שיהו בכלל המלוא כיון גם בזה תיעלב
 כי החכם והישר ידון דין חמת ואם הוא היודע לא ירצה לשפט
 ישפטו שאר בני אדם שחנה חכמים וישו הדן על האחד נכבלי
 הדין - גם כמה שאמרו שכל אדם חייב לדון את חברו לבק וכות
 שיהו בכלל המלוא יהיה שבה להיות בין אנשים שלום ורעות ונחמא
 שיעקר כל כונת המלוא להועיל ביישוב בני אדם עם יושר הדין
 ולתת ביניהם שלום עם טילוק האז אד איט בליט : כורני המלוא
 עה שאמרו ז"ל שני בעלי דין שהיה האחד לבוס בגדים יקרים והשני
 בגדים כלויים אומרים למנוכד הלבישו כמותך לו לבס כמותו ואש"כ
 כדן ביניהם כדי שתהיו שרין ועשיו בווננו לח רחינוכ"ד טענה כן -
 ועוד אמרו ז"ל שמונה להשיבם כשזה ולא ח"ל מעל מחברו או האחד
 ישיבה והאחד כעמידה רק בתלמיד חכם וגם הארץ שאמרו בהם
 מואבים החכם ואומרים לעם הארץ סג - ואם לא ישכחין מקשידין
 על כך - ואמרו ז"ל שחם סאו למנך הדכה דינין יש טיבין דין
 יתום ואלמנה שמונה להקדימה שחמיר שפטיתום ריבו אלמנה -
 כלומר שבדינם נלטינו לזרו יותר מדין אחרים - וכן אמרו ז"ל
 שדין תלמוד חכם קודם לעם הארץ ודין אשה קודם לדין איש - לפי
 שהשת האשה מרובה וכל זה שאמרו בכלל בנדק תשפט הוא -
 ובענינים אלו עם יתר פרטי המלוא במקומות חפזים במתרא ומהם
 הרבה כסנהדרין ושבועות (ת"י וס"י י"ז) : ונהוגה מלוא זו
 בכל מקום ופכל ומן בוכרים שהם חייבים לדון ולא הנקבות -
 וחולם גם הנקבות חייבות כגוש שאמרו שהיא בכלל מלוא זו ואם
 לדון את החבר לבק וכות :

דלר שמונענו מן הרכיבות שאמר לא הלך רכיל והענין הוא
 שחם נמני אדם מדבר רע בחיבו של כלף אליו ולספר לו
 פלוני נעדר כך וכך אלא"כ תהיה כונתו לסקק המוקין ולהשטת

ריב - ואמרו ז"ל כפי רכיל רך לזה וקשה לזה - ד"א לא תהא כרוכץ
 מטינין דברים והולך : שרשי המלוא כי ה"א חקן כטובת
 הכריות אשר כרם ולכו בזה כדי להיות שלום בינו כי הרכיבות לייב
 ומה - פרטי המלוא ורום האזהרות שהזכירונו ז"ל על הרכיבות
 ז"ל לזון הרע שנתן יתבאר במקומות מהגמרא ובמדרשות כפירוש
 (ה' דעות פ"ו) - וכפי אמרו של"ל נומית שאמרו והמקלו יותר
 מולס ואמרו הרבה עליו עד שאמרו דרך עזל מוזן דלית זקפה
 ברזקתיה לא לימא ליה זקוף כיניתיא - ואמרו כי בכלל חקן לזון הרע
 המלכח חבירו כפי שונאו שאל מוכר רעהו בקול גדול וגו' :

ונהוגה בכל מקום ופכל ומן בוכרים ונקבות וצובכ עליה ורגל על
 לשון צובכ על לאו והוא לצובכ על נזות מלך ואין בו
 חלקות לפי שהוא לאו שאין בו מעשה וכמה שלוחים לחקום להלקות
 מלכד רצועה של עגל ושל פרוה ואף על פי שאין בלאו חזקת חקן לבי
 שאין בו מעשה פעמים יש בו חייב מיתא כמו שידות מדין מוסר וזה
 הדן התירו חכמים לנשות חסידות כ"ל לתיקון העולם עומט ימות
 איש אחד ולא יוקי ויחבר לריבים גוסס או אפילו ממונס - ואכתוב
 לכך כי עמט עשה שיש בגמרא כענין זה ואם תוכה לרעת תראה הכל
 במקומו - גרסיין בספר הגזל בתרא הוא גברא דאחוי בריס
 דחטי דבי ריש גלותא חייביס רב כחמן לשלומי וטעמא נוסוס דינא
 דגרימי ודוקא סכרחה ועעננו אבלימתון האונס פטור - וכדתלל
 ישראל שאנסוהו וזרחה עמון שכירו פטור - ופיטו מורינו דלל
 סוף דבר אנסוהו בגופו אלא אפילו אנסוהו כעמון שיקחו לו עמון אם
 לא יראה עמון חבירו והיראבו פטור דכל מראה על ידי חונס פטור
 ואינו חייב אלא כמ"ל בעלמנו וכן כתב הר"ם כמ"ל ואם נשא ונתן
 ביד חייב ואפילו על ידי חונס כפשות ואם תאמר אין לך דבר שיעמד
 בפני פיקוח נפש יש לומר ויי אמריה ליי ימות ולא יתן ויאלס קאחרין
 ליה - ולא יפיל עצמו כמ"ל בעלמנו וכן כתב הר"ם כמ"ל ואם נשא ונתן
 וכל שכן נשא ונתן ביד שחייב בתשלומין - ואם לא תראה מתוך
 האונס נשא ונתן ביד מטעם שהיה רואין את הדבר כאלו שרף ושוב
 אינו מתשייב עליו מניס נשא ונתן ונפוס שהראה כיון אינו חייב
 כיון שהראה מתוך מתוך האונס כדכתיבאל - והכי חמירין התם ההוא
 גברא דאחוי מחדא דרב עריירם פתח בני רב (פי' מתוך האונס)
 אמרי ליה דרי ואונס דרי ואמטא ואסיקא דכין דלוקמינכו עילוי
 מיקלא קליא ונשא אינו עת חייב עליו והיכא דהראה מעצמו בלא
 טענת חונס חייב מיתה דגרסיין התם ההוא גברא דהוס בעי דכתי
 ביה תבנא דחכריה איתא לקניה דרב אמר ליה לא תעביד הכי
 (כלומר התרה נז) על הוס חתית הוס יתיב דב כהנא קניה דרב
 קס רב כהנא שטתיה לקוני (כלומר הרגו) - והכי מוכח הו
 דאמר ליה דבלרב כהנא הו חתית תלכותא דפרסאי היא וקפדי
 אשפיכות דמים - ואמרו עמי כגנו נבי מתן דכע א"ן עמון מוסר אם
 נותר לחכמו ומדרינן לא יהא מוסר חמור מגוסו - אמר דגוסו מותר
 לחכמי וייה דוקא בשעת מעשה על ידי התראה וכמעשה דרב כהנא
 ואינו דרך שיקבל עליו התראה כהאר חייבי מיתות ומי הוחזק למוסר
 כראה שהוא כמותרה ועומד ומותר להרגו בכל שעה - ודעת הרמב"ם
 ז"ל שכתב כדן מוסר כך הוא כיע שאמר פריני מוסר פלוגי בגוסו או
 בעמונו ואפילו עמון קל פרי זה התיר עצמו לנזות ומתירין בו
 ואומרים לו אל תמסור - אם העיז פניו ואמר לא כי אלא חמור
 מזה להרגו וכל שקודם להרגו זכה - עשה המוסר אשר זמס ומוסר
 יראה לי שאמור להורגו ח"כ הוחזק למוסר הרי זה ירבו שאל ימוסר
 אחרים ע"כ לזון הרב שרין התראה לני שאינו מוחזק למוסר
 ושיקבל התראה - ולפי שהוא מוחזק למוסר נראה מתוך דבריו שאין
 לרץ

אין התורה ואין המוסר יכול לומר בשביל שפלוני מייר לי אני מוסר
 ביד עכו"ם ואין זה מוסר ממש - אבל המוסר לכבוד מותר לכבוד
 למוסר ביד עכו"ם וכן כתב הרמב"ם ז"ל ואסור לאחד ממוני מוסר
 משום שאח"כ יבין ויזיק ילבש בדאסיקא פרק הגזול
רלו
 והאזהרה והיה לנו יכולת להצילו בשום דבר שנאמר לא תעבד
 על דם רעך - ואמרו בסנהדרין מניין שחייב לרוחק את חברו
 שטובע בנהר או שיהגוררתו או לסטים באים עליו שהוא חייב להצילו
 בפניו של לא תעמוד על דם רעך ולא תעבייף אזולי בפפשיה דמימי חייב
 אלא מייטרא ואגיד כמי חגידי חייב ועוד כללו באזהרה זו שלא לכבש
 עדות כדי שלא יאבד חכירותיהם וכן הוא בספר חמיון שאם נדע לו
 עדות שאינו ראוי לשתוק עליה שאמר ולא תעמוד על דם רעך ומניין
 שאם ראהו טובע בנהר וכו' ומניין לרידף אחר חברו להרגו שאמרת
 חייב להצילו כשפשו שאמר לא תעמוד וגו' : שורש מנהג זו
 ידוע כי כמו שציל האחד את חברו כן חברו יציל אותו ויטיב
 העולם כן - והאל חפץ בייסובו כי לשבת יצרה וכבר נתבאר דמי
 מנהגו כמסכת סנהדרין : ונהגת בכל מקום וכל זמן בוברים
 ונקבות ועובר עליה נמנע מלהציל ויש יכולת כדו עבר על אלו
 נאין לוקין עליו לפי שהוא לאו שאין בו מעשה דקיימא לן אין לוקין
 עליו :

רלח
 שלא לשנא שאלת הלב אחד מיראלל שאמר לא תשנא
 את אחיך בלבבך ולשון ספר לא חמרת לא שאלת
 שהיא בלבבך וכוונתו בערכין בשאלת שכלל הכתוב מוסר
 פירא לא שאלת יודע שהוא שואו אינו עובר על זה הלאו אמנם
 הוא עובר על לא תקומו ולא תטרור ועובר כונו כו על עשה
 שאמר ואהבת לרעך כמוך - ומכל מקום שאלת הלב היא קשה
 מכל השאלה הגלויה ועליה תהיה התורה ביותב : שורש המנהג
 ודוע כי שאלת הלב נורמת רעות גדולות בין בני אדם להיות תמיד
 חרס איש באחי ואיש ברעהו היא סבה לכל המסירות הנעשו בין
 אנשי - והיא המדה הפחותה והנעמסת תכלית המחוס כענין כל
 בעל שכל - פרטי המנהג נרובי האזהרות שהבירנו ז"ל עליה
 שלא להרגיל בפניו כמדה רעה זו עבאריס בגמ' בפזר וכפזרשות -
 ונהגת בכל מקום בכל זמן בוברים ונקבות ועובר עליה וקבע
 שאלה כלבו לא זד מכל ישראל הכשרים עבר על לאו זה ואין לוקין
 עליו לפי שאין בו מעשה - אבל בשאלת הרשעים אין כו איסור
 אלא מנהג לזאתם אחר שכוונתם על חטאתם כמה פעמים
 ולא רצו לחזור בהם שנאמר הלא תשאוך יי' חטאת ומתקוממוך
 חתקוטט :

רלט
 להכות אחד מישראל שאינו מתנהג כשורה בין בדבריו
 שבין אדם לחברו או בין אדם למקום שאמר הוכיח
 תוכיח את עמויך ולא תשא עליו חטא ואמרו בספר חמיון חס
 סוכתה ד' זה' פעמים ולא חזר שאלת חייב לחזור ולהכות ת"ל
 הוכח תוכיח - ואמרו ז"ל בגמרא הוכחת תוכיח אפילו נק פעמים
 ואמרו שם בספר יביל מוכחו ופניו תשתנות ת"ל ולא תשא עליו
 קטא - וזה חלוקה שכתבתי שאלת שאלת חס לכוונתו וכלשון
 רכה ודכרי נחת כדי שלא יתבייש ואין ספק שאם לא חזר בו כן
 שוכלימין החוטא ברבים ומפרסמו חטאו ומתפרץ אותו עד שיחזור
 למוטב : מושרשי המנהג לפי שיש בהם שלום ועושה בין אנשים
 כי כשישאל איש לאיש ויוכיחו בחסדים יתגבל למנו ויתקבל
 שתגלו וישלם עמו ואם לא יוכיחו יסתינו כלבו ויזיק חלו לפי
 עשה או לזמן מן המעטים כמו שאמר קרישים ולא דבר חכמים

גדלנו

את חמיון - וכל דרכי התורה דרכי נועם ונתיבותיה שלום מדיני המצוא
 מה שאמרו ז"ל שחייב מנהגו ויד הכחה - כלומר שחייב המוכיח
 להכריז בתוכחותיו אל החוטא עד כדי שיפח קרוב החוטא להכות
 את המוכיח ומכל מקום אמרו ז"ל בסך שאם יראה המוכיח שאין
 בדבריו תוכחותיו שום תועלת נמנע מתוק גדול שיתחטא איש
 אדם ורשע ביותר ומתירח ממנו חסד יעמוד עליו ויהרגו שאם
 חייב מנהגו או בחי' טובה והוא חסדו ז"ל כשם שצוה לומר דבר הנשע
 כך מנהגו לשתוק במקום שאין הדבר נשע לפי שהיה בעיני קלון
 למוכח ולא תועלת לאשר הוכח - ונסים להטיב כל בעל כפס
 אל החוטא שיוכיחו ויכחש כש"י כי הוא יצטרע בהלכותו עם שוכניו
 וא ירך לכבוש ירא כי הש"י שומר את כל איביו וכל הרשעים ישייד -
 ואם יבז החוטא מחטאו יהיה לו בזה סכר גדול - ומי שבידו להשיבו
 ולמזג בו ולא יושה הוא כתפש על חטאו וזה דבר ברור מודברי
 רש"י גס מן הכתוב - ועוד אמרו ז"ל שחילו הקטן חייב
 להוכיח את הגדול אם יראה הגדול הולך בדרך לא טוב - ויתר
 פרטי מנהגו וכתבתי במקומו מפורשים בגמרא (ה' דעות פ"ג) -
 ונהגת מנהג בכל מקום וכל זמן בוברים נקבות ועובר עליה
 ולא אכתי כענין שאמרנו פט"ל עשה ועוד שהוא מכת הרשעים
 שנוסין כן :

רמ
 שלא לבייש אחד מישראל - וזה הענין יקראו ז"ל מלכין פני
 חברו ברבים והלאה על זה הוא מה שכתב הוכיח תוכיח וגו'
 ולא תשא עליו חטא - ואמרו בספר חמיון שאם שוכחתו אפי'
 ד' זה' פעמים חזר וכוונתו - של' זוכת תוכיח (יביל) אשה חייב אפילו
 ילכינו פניו - ת"ל ולא תשא עליו חטא : שורש המנהג זה
 לפי שהשנא צער גדול לבניות אין גדול ממנו ועל כן מנענו האל
 מלצער בריותיו כל כך כי אפשר להוכיחו במוך ולא יתבייש החוטא
 כל כך שדיני המנהגים שאמרו ז"ל שלא בכל הדברים הנהגו
 כך אלא בדברים שבין אדם לחברו - אבל בדברי שמים אס לא
 חזרנו התוכחה שבספר מותר להכלימו ברבים ולפרסם חטאו
 ולכוננו ולקללו עד שיחזור למוטב כדרך שעשו הכהנים לישראל
 שאמרו ז"ל על דרך האזהרה כענין זה נוח לו לאדם שיפיל עשו לכהן
 שאשאל ילכין פני חברו ברבים ענה לן מתמר שלא רצתה להלכין
 פני חברו לאמר בפירסום שמתנו היא הרה ולולי שאלה הערבון
 ואדעו הדבר בדמו פיתה נידונת כשרים ולא תלכין פניו ושאר
 פרטי המנהג שנקומות מהגמרא בפזר וכמדרשות : ונהגת
 בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה דהלכין פני חברו ברבים כמוד
 שלא מחמת עבירה על הענין שאמרנו עבר על מנהג מלך אבל אין
 לוקה עליו לפי שאין בו מעשה וכמה שלמים יש לו למקום להפריע
 מעוברי רצונו :

רמא
 שלא לנקום כלומר שנענינו מלקחת נקמה מישראל -
 הענין הוא כגון ישראל שרע או צער לחברו באחד מכל
 הדברים ומהג רוב בני העולם הוא שלא יסורו מלפני אחר מי שרע
 להם עד שיגמלוהו כמעשהו הרע או יכחיבוהו כמו שהכחיס ומה
 הענין מנענו הש"י באמרו לא תקום - ולשון ספר עד היכן כחה
 של נקמה חזר לו השלימו מנלך ולא השאילו - לחזר חזר לו
 השלימו קרויך חזר לו אינו משליך שלא השלמת לי זונגלך לכך כאשר
 לא תקום ועל כן זה היקף כל הדברים : מושרשי המנהג שרע
 האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו יטוב עד רע הוא סבה שתבא
 עליו מאל הש"י - ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי
 רצונו כ"ה על כן כשיצטרף לן יכחיבה אדם ידע כשפשו עונותיו

גדלנו

כרוכס
 כטובת
 ת לרוב
 דכילות
 כפיווד
 לו יותר
 כפיה
 הרע
 גל על
 אין כו
 הלכות
 לפי
 סר וזה
 ימות
 זכות
 הכל
 כרית
 דיכל
 תשא
 ו דל
 ון חס
 פטור
 אכן
 עומד
 חרין
 הכלל
 מתוך
 שוב
 חייב
 הוא
 (וכן)
 גלי'
 כלל
 נחיו
 הכי
 דרס
 הא
 קצרי
 חס
 חותר
 הכל
 ווסר
 כ"ס
 לו או
 ע
 וסור
 וסר
 וסר
 וסר
 וסר
 וסר

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

גרוהו ושה' גזר עליו ככך ולא ישיב ומה שכתבו לקום ממונו כי הוא
אינו סבת רעותו כי העון הוא המסבב וכמו שאמר דוד ע"ה הכיחו לו
דיקלל כי חזר לו יי תלה הענין בחטאו ולא בשושי כן גרש - ועוד
כאלו במלואו או תועלת רב להשביח ריב ומה שכתבו המטמות מלב בני
אלם ובהיות שלום בין אנשים יעשה הש"י שלום להם : דוגי המזב
קלרים כבר וזכרו רובם לפי הנראה : ונהגה הכלל מקום וכל
און בזכרים ונקבות - ועוד עליה וקבע כגון לאטח חכרו על
שהרע לו עד שיגמלוהו כרעתו עבר על לאו זה ורעתו רבה כי הוא
סבה לתקל" מרובה אבל אין לוקין עליו לפי שאין נוגעה שח"פ שעשה
צומעשה חיבו לוקה עליו מפני כן וכן שכתב לטעור על הכח תכלי
ועשה ותזכר דבר זה ככולן - כי דבר ברור הוא אין מורך לשנותו
במקום אחר :

רמב שלא לנטור כלומר שמונעו מלנטור כלבדו מה שהרע לנו
אחד מישראל ואף על פי שכתבים בפסוקינו שלא לשלם
לו גמול כפי שישו אפילו כושרת חטאו בלבד כמנענו - ועל זה
נאמר לא תטור - ולפון סיפרי עד היכן כחה של נטירה - וזה
לא השלמי ונגלך ולא השלמי - לחזק חזק לו השלמי קרדוון -
אמר לו היכן וחינו כמותך שלא השלמי ונגלך - לכן כחזק לא תטור -
כל ענין מזה או כמות הקדושה הקודמת :

רמג לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש כלומר שחננו על
ישראל ועל ממונו כמו שארם חננו על עצמו וממונו שכתב
ואהבת לרעך כמוך - ואמרנו ז"ל דעלך סני לחכך לא תעביד -
ואמרנו בספרי חזק ר' עקיבא זה כלל גדול בתורה כלומר שהרבה
מלות שכתורה תלוים ככך שהאדם שכירו כגשו לא יגנוב ומזנו ולא
יגלף אז אשתו ולא יוכהו כמזנו ולא כדברים ולא ישיג נכסו ולא יזיק
לו כשם נד וכן כמה מנות אחרות תלויות בזה ידוע הדבר לכלן
דעת : שירש המזה ידוע כי מנו שיעשה הוא כחירו וכן יעשה
חכירו וזוהו יהיה שלו בין הכריות - ודעי מזהו וכלולים הם
בתוך המזה שכלל הכל הוא שיתנה עם חכירו כמו שהזכרתי עם
עכ"ל למור ממונו ולהחזיק ממונו כל זמן שיש יספר עליו דברים
יספרם לטוב ויחוס על כבודו ולא יתכבד בקלונו - וכמו שחזרו
ז"ל הוצת כבוד קלון חכירו אין לו חלק לעולם הבא - והתנהג עם
חכירו דרך אהבה ושלום וריעות ונקט תועלתו ושמח בטובו עליו
ככתוב חזק ישראל אשר כך אהבתך : ונהגה מזהו וכל
מקום וכל וכן ועוד עליה ולא מזה כמזון חכירו לשמרו וכל שכן
אם היו אחריו כמזון או יצרו כשם דבר לדעת בטל עשה זה מלבד
החוס סב לפי הענין שהזקן כיון ששפרט כמקומו :

רמד שלא להרביע בהמה כלאים - כלומר שלא נרכיב הוכר
על שום עין בהמה או חיה שחינו מינו שחמך בהמתך לא
הרביע כלאים - וככתוב אמרו ז"ל שאין חסוב עד שיכניס כמחול
ששפרת ואו לוקה : כושרשי המזה כי הק"ה כרא עולמו
במקוה כתבנה וכרעית ועשה וזכיר כל הנורות לפי מה שהזכיר
עניינם ראו להוציא ממונת כמיוון השלם וב"ה הידע והזו שחמך
במעשה כראית ורא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד -
וראיתו כ"ה הוא ידע והתבוננתו בדברים כי הוא כ"ה לגדול
ויעלתו חיבו לריק לראית העין אל הדברים אחר מעשה כי הכל נגלה
וידוע ונראה לפניו קודם מעשה מיו אחר מעשה - אבל התורה
תדבר לפני אדם במלות וכוונות אלהים ותכנה כש"י דברים מדברים
הזוכרים בהם שח"ל לדבר עם כריה חלל כיון שידוע חלו כי מי יזיק
זה שחינו ככתו להבין ועל כיוצא בזה חזרו ז"ל כדי לשבר את האון מה
שהיא יכולה לשמוע - ובהיות הידע אלהים כי כל אשר עשה הוא

הם תבואה קטנית וזרועי גינה ויש מורענו הגינה קתם
 שנקראים מיני דק ואע"פ שאלו לנו לערב כל שני מיני זרעים ואף
 על פי שהם נמשם אחד כגון חטה ועם שעורה חלק אחד ביתר מוג'
 ועשרים אין לרוב אחרת כפחות מיכן יכור אותן ואם נתערבה
 באחד מזרעוני הגינה ותבואה וקטניות לענין זה כמין אחד הוא
 ושיעורן כעשרים ורבעה בתבואה ואמרו ז"ל שבאחד באדר
 משמייעין על השקלים ועל הכלאים וכל אחד יוצא לגנתו ולשדהו
 ומקנה אותו מהם וכל שכן שני מיני אף על פי שדומין כגורתן
 אסורין משום כלאי וכל שהוא מין אחד אע"פ שמשוין כגורתן
 ממות שינוי המקוונות או שינוי עבודת הארץ הרי הוא כמין אחד
 ודיני שיעורי הפרקה הנרכזה בין שני המינין רבים ושיעור הרחקה
 שני מיני ירק שלא ייקוזה מזה אמרו ז"ל שהוא טפח ומחצה לכל
 אחד שמואל ריוח בין שניהם ג' טפחים ומה שאמרו בשמנה
 בכלאי פ"ח והביאו אותה ה"ם כן בשבת פרק אמור ר' עקיבא שערונה
 שהיא משה על ששה טפחים וזרעים לתוכה ה' זרעים ולפי דברינו
 היה להם לומר תשעה שונה בארבע רוחותיה ואחד באונע אין זה
 קשה שכבר תירצו אותה בירושלמי כי בערוה שבערוה היא מתיאה
 והכלל העולה בדיני מדבריהם ז"ל בענין כלאי הזרע' הוא שכל
 המין שיש בין שני המינין הרחקה הראויה הוא טפח ומחצה כמו
 שאמרו אפילו נתערבו העלין אין חוששין להם וכן כל זמן שיראו
 מובדלי' זה מזה שטה עליו שבערוה אחת לצד אחד ועלין שבערוה
 שצדה לצד אחר אע"פ שכן יוקים זה מזה אין חוששין ליניקתו
 דבשניהם יחד הקטידה תורה שייקו זה מזה ותרצה יניקתן לעיני
 הרואים להדיא וכד"א שרין הרחקה או דבר המובדיל כשזרע
 בתוך שדהו אבל אם היתה שדהו ורועה חטים מותר לחברו
 לזרוע בדה שעורים שנאמר שדך לא תזרע כלאי' כלומר שדך דוקא
 לאמר הארץ לא תזרע כלאים ועוד למדנו ז"ל מדכתיב שדך
 לומר דדוקא בארץ הוא שונה אסור כלאי זרעים אבל לא בח"ל
 ואף על גב דלענין הרבנות אילן דנפקא לוג' כן משדך לא אמרו כן
 אלא שנהגו בכל מקום וכדאמר שמואל בפ"ק דקידושין דוקא
 הרבנות אילן להרבעת בהמה שנהגו בכל מקום כבר תירצו
 דבר ז"ל בס' בקדושי' ואם חפצך בני לדעת תראנו נמש' ויתר
 פרטיה במסכתן כלאים ונהגו אסור כלאי זרעים בזכרים
 ומקבות בארץ ישראל בלבד כמו שאמרו אבל ב"ל מותר לערב
 הזרעים לכתחלה ולזרעו ואכלו בארץ אין האסור אלא לישראל אבל
 מותר לומר לגוי לזרוע לו כלאים ווכל נוקם אסור לקיימן
 לכשיגדלו שדהו וכל זה שאמרו דוקא בכלאי זרעים אבל כלאי
 האילנות כלומר ההרכבה שהיא אסורה בהן נוהגת אפילו בח"ל
 ועובר על זה בין איש ובין אשה וזרע כלאי זרעים בארץ ישראל חייב
 מלקות והמרכיב אילן באילן שאינו מינו או ירק באילן או אילן בירק
 אפי' בח"ל וכל שכן בארץ חייב מלקות ג"כ :

רמז שלא נאכל נפירות האילן תוך זמן ערלתו והם שלש שנים
 ראשונים לנטיעתו ואחד הנוטע נטיעה או ייחור מן האילן
 שנאמר שלש שנים יהיה לבם ערלים לא יאכל משרשי
 מזה וזו כתבתי במזות נטע רבעי בזה הסדר בשם הרמ"ב ז"ל ;
 בדיני המזוה מה שאמרו ז"ל הנוטע לשייג ולקורת פטור מן
 הערלה דען ונאכל כתיב כלומר שלא ישע אותו לדעת שיאכל פירותי
 אלא שהיה האילן שייג סביב גבתו או לדעת שיעשה מנונו קורה
 לכיתו נטע לשייג או לקורה וחזר וחשב עליו למאכל חייב בערלה
 כיון שערבבו ומחבת חייב חייב ושומר הפרוי חייב בערלה וכמו
 שדרשו את פרוי את הטפל לפרוי כלומר שומר הפרוי וכתנאים
 היועיס לרבותינו ז"ל הוא שיאסור השומר עומד בפרי עד שעה

שיגיע הפרוי לכלל אסור ערלה ועוד שיא' הפרוי לרין אפילו כל כך דאפי'
 שקלת ליה לשומר מאית פירא ולפיכך אמרו ז"ל שהלף חייב בערלה
 מן האכילת בלבד אבל הקפרסין מותרין מזה הטעם שאמרו כי ידוע
 הוא דאפי' שקלת ליה לקפרים מקמי דמטי פירא ליאסור ערלה לא
 מאית פירא ודין הנוטע לרבים והנוטע למזוה והנוטע
 בענין שאינו נקוב שחייב בערלה : ודין ילדה שסבבה בזיקנה -
 ויתר פרטיה מכווארים במסכתת ערלה ונהגת בכל מקום ובכל
 זמן בזכרים ומקבות וכדב"ה מ"בנו"ל וזה לשונו ואיסור ערלה
 בחונה לארץ הלכה למשה נוסחי' אמנם לשון התורה הוא בארץ ע"כ -
 לפי שבתורה נאמר כפי' כיתבואו אל הארץ ונטעתם דמשמע דדוקא
 בארץ ובפי' אמרו ז"ל בענין הערלה כי כך נאמרה עליה ההלכה
 למשה נוסחי' וראה איסור ספיקא מותר כלומר שאין ענין איסורה
 כמו שאר איסורין שבתורה שכל זמן שיתחדש עליו טפח בדבר שהוא
 אסור מן התורה יש לנו לאסור אותו מספק דקיימא לן ספק איסור
 דאורייתא אסור דאורייתא וכמו כן ביארנו עם הפירוש הטובים
 שספק הלכה למשה נוסחי' לחומרא ובענין איסור ערלה קבלנו
 כי בפירוש נאמר למשה כשהיא ספיקא מותר וכיון שכן הוא שאין
 איסור ערלה חל כלל בספיקא (מ"י) שיש לו אילן של ערלה בגנתו
 ובא חבירו ואכל ממינו אינו נוקק לאוריעו כלל שהוא ערלה ובענין זה
 מוזכר בגמרא שאמרו ז"ל ספק לי אלא איבול כלומר שכל זמן שלא
 ידע האדם בודאי שהיא ערלה שרי ליה לניכל מטייה ועובר על מזה
 זוואכל כות נפירות האילן תוך שני ערלה או אפי' משומר הפרי
 אותו הידוע שנאמר עמו חייב מלקות :

ומין לחות
 שיהיה ולא
 מזה
 גלאים ומזו
 גלאים ומזו
 קח בהמה
 אילן מין
 לוקה
 ואם רבעו
 על הארבע
 להרכיב
 כד שסתיהו
 שדומין זה
 מין זה אפי'
 אחד יסונו
 שני מינין
 גלאים עם
 ר זה הכל
 שפך הרב
 ובענין זה
 לתורתו
 חשין האב
 ההנהגה
 וכן כל זמן
 זולין פרק
 הפרדים
 ג' אין אמן
 תר פרוי
 כ"כ וכל
 כיון כחול
 קול מכן
 ובעד
 גלאים
 משרשי
 מוכפה
 ל"ל שחמד
 ייעה הן
 על כולן
 מרו אפי'
 חבל
 שום כלאי
 עכאים
 שהריב
 אבל דרך
 לכתחלה
 אמרו ז"ל
 מלקות
 ייעתן
 ע יזרע
 ת ואלו

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

יעשה הבן מיתה באכילה זו אי"פ שאזורה נזוה הלאו לפי שהכנס
 גילה בפירוט שבכבודו כמקום אחר . והוא ביאר בהקדמת
 ספרו שכל מה שיחייב הכתוב בו כרת או מיתה כ"ד הוא מלות לא
 תעשה חץ מפסח ומיתת שיש בהן כרת והן מלות עשה . ומן הכלל
 הוא יראה לו לרש שאזורת בן סוחר וצורה ואי"פ שהיא למורה ואלו
 שבכללות דינה כשאר הזרות מוכין להלכות אלו ולפי שהיא מיתה
 והרמב"ן ז"ל לא יחזיק בזה הדרך ולא יטה אלו ולעולם יחזיק להיות
 האזורה זמורה על הלוקה חזרה המזומת ולא מלאו שבכללות להיות
 ואפילו יפרש הכתוב מיתתו מאה פעמים עדן יחזר הרב לא עשה אלא
 חס כן הודיר ולא מלאו שבכללות וי"ל כן חזר הוא ז"ל כי כבר העידו
 בגמרא מאיזה מקרא חזרו להלכות בן סוחר ומורה . ואחר
 בשבט הדרין מלקות בן סוחר ומורה הלא כתיבא כד' אהו למדת
 מלקות כמותי שם רע דכתיב ביה ויסרו אותו . וכתיב בן סוחר
 ומורה ויסרו אותו וכן מן ויהי חס בן הכות הרשע . ועוד כזה
 קושיא לר"מ במו"ל כמו שאמרנו בעיקר הגני שאין מלקין מכה גזירה
 סוה . ועוד הקשה על הרמב"ן כי הבן סוחר יתחייב מיתה על
 דיבור האכילה ולא חלק כלל להמיתו בין אכילה ראשונה לשניה ובפירוט
 אמרו בגמרא כשהדרין שאכילה ראשונה שכן סוחר ומורה אין עושין
 מיתה כמו שאמרנו מתירין בו בפני שנים ומלקין בו בפני אחד
 חזר ונתקלקל גידון כעשרים ושלושה . ועוד כתב הוא ז"ל וזה לשונו
 והראוי להעלות מזה שאכילה ראשונה נמנעת ועשה מלקות .
 והשנייה ענשה מיתה והן ב' מניעות כחשבון המזומת וככלו בלא תחלו
 על הדם . ע"כ . והנה חזיר לך מן הכתובים שפירשו לנו ז"ל
 שבכללים מלאו זה . אמרו ז"ל שיש באזורה לאוכל וזהו קודם
 שתאכל נפשה . וכן לאוכל כשר קדשים קודם וריקת הדם . וכמו שאמרנו
 לא תחלו הכשר ועדיין דם בחזק . וכן למדו מזה שאין מותרין על
 הרובי ב"ד . וכן שנהדרין שהרבות הנפש שאין טועמין כלום כל
 אותו היום . ושלא יעשו אדם כלום עד שיתפלל . וכן אזורה לכן
 סוחר ומורה כמו שאמרנו : משרשי המזומת לפי שרוב חטאות
 בני אדם יעשו בסיבת רצו האכילה והשתיה כמו שכתבנו וישן יזרח
 ויבטו . וכן מוכת עבית כזית ויש אלוה עשהונו' . וכן אמרו ז"ל
 מירגם לך שתבטוי בו כרשינין שהאלקין . ודרך כלל אמרו מלי
 כריסא זני כישא . כלומר מלי הכרס יבואו בני אדם לעשות
 חטאים רעים . והענין הוא לפי שהמזומת הם עיטת החונור .
 והתכונות המושכל וביראת אלהים וכמויותו היקרות הוא עיטת
 הנפש . והנפש והחונ' הפכים גמורים הם כמו שכתבתי כראש הספר
 ועל כן בהתנב' עיטת החונור תחלף קצת עיטת הנפש . וזוה השרש
 היו מן החכמים ז"ל שלא היו נהנים כמוזומת רק למה מצריך להחיות
 כנפש לבד וכמו שכתוב דקין חולל לשוכני כפשו . ועל כן תמונעו
 תורתם השלימה לטובתם והרבות באכילה ושתיה יותר ודאי ק'
 יתגבר החונור על הנפש הרבה עד שיחליף ויאבד אותה לגמרי .
 ולכן להרחיק הענין עד תכלית הזהירו על זה בעצם חזק והוא עונש
 המיתה זהו הגרסה לי בענין . והזהיר האדם על זה בתחלת תוקף
 חוס בחרותו ובראשי' שהוא כחיו סוחר' כסו והס' חסדי
 ראשונים משהתחיל להכיש שתי עשרות עד שיקף כלי הגידומותיו
 המזיקים מוסר לכל יעזר כי מקויות ענין המזון ענין תמידו באדם
 אי אפשר לו לזלזל תלוא תייבתו התורה עליו בכל יעד דק שאר מוסר
 מזה אחד להועילו לכל המזנים : מדיני המזומת מה שאמרנו ז"ל שאין
 כן סוחר ומורה חייב עד שיגטס תשל אביו ויקנה בשר ויין כולל ויאכל
 אותם חזק ורשות אביו בחכמה שכולן ריקנים ופחיתים ויאכל הכשר
 מי ואינו מי בדרך שהגנבים אונסים וישתה היין מזוג ואינו מזוג כדרך
 שהגרגרים

שפודה הפירות כספק ומעלה הכסף לירושלים . ואם פודה לעמנו
 מוסף חומש שכן הוא הדין כיוצא שני עדכתיב כיה ואם גאל גאל
 איש ממצרים . אבל הפודה חמשה שני לאחדים חין מוסף חומש וחין
 פודין אותו עד שיגיע לזנת המעשר שאחר כולו מוסף כספ תבואה
 ודרשו ז"ל עד שיגיע אותו המחור כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו
 כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו
 וחרים פירשו ואפילו כמותו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו
 חמשה ולמיקר חינו קנה במתנה א"כ כתבו כוונתו כוונתו כוונתו כוונתו
 חל עליו החיוב כמו שאמרנו ודינו כשאר הדברים כגון אכילה שתייה
 וסו"כ ביוצא . וכונתו חמשה שני כפרשת רחם חמשי נאריך עוד
 בזה בע"ה והפודה כרס יבטי רחם טודוה עכבים . רזה מודוה יין וכן
 הותים . אבל שאר הפירות פודה חותין ויעת שישלמו משריית .
 ובפודין הוא שאמרנו פירות אלו יוסו מחוללין על כסף זה והיה
 מחוללין כן ומעלה הכסף ואוכלו לירושלם . ואמר שחולל כגמרת
 שהקדש שהמנה שחללו על שום פרוטה מחולל . אבל לא כפחות
 משה פרוטה שאין לו דין כסף לשום דבר והוא הדין לפירות רכבי
 וכרס רכבי חין לו שכתה ופאה ולא פרט ועוללות . ואין מפרשין
 מזה תרומה ומעשרות אלא כוונתו עולה לירושלם או כפרה ויעלו
 ויאכלו לירושלם . ודין זה שאמרנו ז"ל מחימתי מונין רחם
 השנה . וכן מה שאמרנו שכל שאם חייב בערלה חייב כרסבי
 ובמזנה ערלה נאריך בזה בע"ה וכתיב זה חי חין חייב בה וחי זה
 דבר שחילן ומזנה כלומר לרכבי . ויתר כל פירוט מנאחרים
 בפרק אחרון עינעשר שני (ה' מעשר שני ונטע רכבי פ"ט) :
 ונהגת מזה וכוונת הכית בחזן בוכרים ונקמות אבל לא בחמנה
 לארץ . וכן כתב הרמב"ם ז"ל כס שאין מעשר שני בסוריא כך חין
 כער רכבי בסוריא ע"כ . וכ"כ בח"ל . ויש מפרשים שיהיו
 הים שחיוב מזהו זה הוא אפילו עכשיו כדרך . ואפילו בח"ל טוג
 כרס רכבי מודרכין ולפיו חין כל אדם עכשיו לפדות פירות כרס
 רכבי שלו על שום פרוטה חיו יותר . גם אמרו שחברין על הפדיה
 ואח"כ משליך המדיון לים המלח כלומר למקום האבד כדי שלא יהנה
 בו כריה לפי שהוא קדוש היום מדרבנן ואח"כ אוכל פירות כרסו אבל
 נטע רכבי חינו טוג כלל בח"ל אפילו מדרבנן ועובר על עניהו וזוה
 העלה הפירות לירושלים חל המדיון בזמן הכית או שאל מדתן כדרך
 כדעת קצת המפרשים אפילו עכשיו בעל עשה זה ולא חסן ככרסה
 ומקיימה יהיה כדרך :

רמח שלא להרבות באכילה ושתיה בימי הנעדרות כתנאים
 המוכרים בן סוחר ומורה ככתוב עם מה שפירשו בו חכמינו
 ז"ל כמסקת שנהדרין והאזורה לנו על זה מדכתיב לא תאכלו על
 הדם שכן אמרו בפירוט מסנהדרין ואזורה לכן סוחר ומורה מוכין ת"ל
 לא תאכלו על הדם כלומר לא תאכלו אכילה שהיא מביאה לשפוק דם
 והוא אכילה זולל ונכוח שחייב על אותה האכילה דעה מיתה . וכתב
 הר"מ במו"ל ואי"פ שזה הלאו הוא לאו שבכללות כמו שיאמרנו בעיקר
 התשיעי אינו רחוק כי כשיהיה העונש מפורש כלומר עונש בן סוחר
 ומורה דהיינו נשפטו שהוא בסקילה מפורש בכתוב חינו חושש על
 באזורה אם היא מן לאו שבכללות ונתן טעם לדבריו כמו שכתב
 בספרו מזה לא תעשה כפרשת אחריות ובעיקר התשיעי .
 והרמב"ן ז"ל תפז עליו הרבה כחין . ואולם שניהם מודים כי זה
 הלאו דלא תאכלו על הדם וכל כיוצא בו שכולל דברים רבים כמו
 שכתוב בלן ואין עניינם וטעם איסורן סוה . אלא שכתוב אסרין
 כולם בלאו אחר וס' אחד כי לאו שבכללות הוא נקרא ואלכה היה
 לאו שבכללות חין לוקח עליו . אבל הר"מ במו"ל יאמר כי מנין כן

שהגורגניט שמים והוא שאכל ונשקל חמשים דינר וכשר זה
 בלוגמא אחת . וישתה חצי לוג מיין זה כבת אחת . ומה שאמרו
 סאס חכיהו הנובערת מוכשר חסוד חו ביום שאסור באכילה ואפי'
 בתענית דרבנן שאינו חייב שחמור חיבנו שומע בקולנו . מי שאינו
 עובר באותה חכיהו אלא על קולם יא זה שצוב' בה אף על דברי
 תורה . ומה שאמרו סאס אכל כל מואכל ולא אכל כשר בהמה שיה
 כל מזהק ולאשתה יין פטור והטעם מן הפרש שכתבנו למעל' לפי
 שאין הטבע נמשך אחר שום דבר כל כך כמו באלו . וענין כינד
 דין וכינד מכיוון עליו . ומה שאמרו שאין נעשה דין סורר
 ונורה אלא כשהאדם נהנה רעים בכך שנאמר ותפסונו אביו
 ואמו . ואם היה אחד מהם נדס או חלס או סומא או מרש אינו נעשה
 בן סורר ונורה שנאמר ותפסונו ולא נדמין . והואו חותו ולא
 חרין . ואמרו ולא אלמין . כגנו זה ולא שומין אינו שומין
 בקולנו ולא חרשים ומפני כל העניינים אלה הנריכים בו הו' מין
 החכמים שאמרו כי מיעולם לא נעשה דין סורר ונורה : ויש מהם
 מי שהעיד שראה אותו וגם ישבעל קברו . ומה שאמרו כי בתולה
 נולקין אותו שנאמר ויקרו אותו . ומירשו ז"ל יסור זה מלקות
 יותר פרטיה כפרק' ונסהדרין : ונוהגת בארץ ישראל כלכר
 שאין דנים דיני נפשות אלא שם וכבית דין של כ"ג לכל הפחות
 ואין דין זה נהג אלא בזכרים אבל לא בנקבות שאין דרכן להמשך
 באכילה ושתיה כמו האנשי' והו' שנאמר בן סורר ולא בת . ולא
 טומטום ואדרוניס ואפילו טומטום שנקרע וממל' זכר אינו נעשה
 בן סורר . שנאמר כי יהיה לאיש בן סורר ונורה עד שיהיה בן
 משעית הויה . ועובר על זה נעשה בן סורר ונורה על פי כל
 הדברי' שכתבנו בסוף . והרי הוא ככל הרוני' ב"ד שמונ' לירשי' .
 שאע"פ שאינו גרס לו שקילה הרי הוא יורש כל נכסיו :

רבוט של נשך אחר נחשים שנאמר לא תנחשו . וככלל במקום
 אחר שנאמר לא ימוצא בך וגו' . וכמוהו . ומהו . ואמרו
 בספרי ומנחש כגון האומר נפלה פתי מפני . ככל מקל מירי . עבר
 נחש מימיני ושועל משמאלי וימנע מפני בן לעשות שום מעשה
 ובספרא אמרו לא תנחשו כגון אלו הונחשים בחולדה ובצופות
 ובכוכבים ופיוכל כהן . ע"כ . וכן כגון מה שאמרו המוני העמים
 הסבלים כיון שפתי מדברי שהיית' הולך או נבי הפסיקו עורכ' צועק
 עובר על ראשו . או כיון שראיתי דבר פלוני בתחלת היום לא ארניס
 היום או שום מקרה דע יבואהו כל המעשים האלו וכיוכל כהן הכי בכלל
 לאו זה : שורש המנוה לפי שעניינים אלה הם דברי שג'עון
 וסבלות גמורה ולעם קדוש אחתי אשר בחר האל לא יאות להם שישנו
 בדברי שקר ועוד שהם סבה להדיח האדם מאיוונת הש"י ומתורתו
 הקדושה ולכח' מתוכם לכפרה גמורה שיחשבו כל טובתו ורעתו וכל
 אשר יקרהו שהוא דבר מקרי לא בהשגחה מאת כוראיו ומנאל' יולא בכך
 מכל עקרי הדת . על כן כי חפץ הש"י בטובתו וזונו להסיר מלכנו
 מחשבה זו ולקבוע בלכנו כי כל הרעות והטוב נופי עליון תאלאן
 לפי נועשה האדם אם טוב ואם רע והנחשים לא נועלין ולא מורידין
 זכינו שכתוב כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל . פרטי המנוה כפרק
 ז' משבת ובתוספתא דהב' : ונוהגת בכל מקום וככל זמן
 בזכרים ונקבות . ועובר עליה נעשה שום מעשה על פי הכחש בעשום
 והתראה לוקה . ודוקא כבית דין של כ"ג בכל מקום כמו שכתבנו
 כמה שקדם וכמה שכתוב לוקה הכונה היא בארץ הקדושה שהיא
 מקום המשפט של כ"ג שאין דנין דיני נפשות בחוזה לארץ אלא במקום
 לכד לפי שפיתתו הכלה תחיה לאחרים טובים ומנוה :

רנ של תעוק שנאמר ולא תעוננו . ופי' הענין כמו שאמרו

שהוא לשון עונה . כלומר שלל הקבוע עונות לומר שיה פלונית
 טובה לנשות בה נעשה פלוני וכליה כל הנעשה אותו באותה
 שעה . והנעשה אותה הנעשה פלונית לא יכליה כמו שאמרו המכילים
 בעלי הכישוף וככלל הלאו בזה הענין בסדר שופטים דכתיב שם לא
 ימואל בך וגו' . ומעונן . וככלל לאו זה דמעונן אמרו ז"ל שהוא
 מעשה חסות עינים שיעשו בני אדם וכמו שאמרו ז"ל מעונן זה האומן
 את העינים וענין זה הוא מין גדול מהתחכולה יחזכר אליה קלות
 היו ונבחרת מהירותה עד שיראה לכני אדם שיעשה המתהבל עניינים
 של פלא כלומר שהם מן מין הטבע כמו שיעשו תמיד המשתדלים בזה
 שיקחו הכל וישמו אותו בכנף בגדס לעיני האנשים ואחר כך יביאנהו
 נחש . וכן ישליכו טבעית באויר ואחר כך יביאנהו מפי אחד מהעומדים
 לפנייהם וכיוכל בעניינים אלה רבים . וכל אחד מהנעשים הרעים
 אלו הוא אסור והנעשו נקרא אותו העינים והוא בכלל לאו דמעונן
 ולוקן עליו . ואף על פי שנאמר מעונן אכל ומקטף בכתוב אחד אינו
 מין כישוף נמש' שאילו היה האיסור בו ממש לאו דמעונן ניתן לאזהרת
 מיתת ב"ד שנאמר מקטפה לא תחיה . וקיימות לן דכל לאו שניתן
 לאזהרת ב"ד אין לוקין עליו : כושרשי' המנוה מה שכתוב הלאו
 דמנחש שמוך ועוד בספר גדולמאד נמאל בזה לפי שישבוהו אלל המנון
 והנשים והנערים העניינים המנועים ובתכלית הנובעה אפסריים
 ויערב לדעותם לקבל הנמנע והיותו אסור ומכלתי היות הענין נס'
 מואת הכורא ואולי יאל להם מזה סבה דעה לכפור בעיקר והכרת
 נכס' והכ' זה . ופרטי המנוה שם בספרא ובמקומו' כגורא ובמדרשות
 (ס'ושם) : ונוהגת איסור זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים
 ונקבות ועובר עליה ומגיד לכני אדם עונות שיעשו מעשייהם בהם כדי
 שיגלימו וגם הוא עושה מניסיון לפי העונות חייב מלקות והוא השואל
 היודע אין עליו חייוב מלקות כשאלה לכד עד שיכון פעולתו ואל העת
 הידועה יעשה מלאכתו בה ואלו ילקה בעבורו ומיוון שיעשה מעשה :

רנא של להקיף פאתי הראש שח' לא תקיפו פאת ראשכם .
 ופירשו ז"ל שהענין הוא שאסור לישראל לגלח ולהשוות
 שערות ראשו לאחוריו ואינו ולהפדתו כמו שפיו עושים עכו"ם .
 וזה שאמרו ז"ל במסכת מכות איהו פאת ראשוהו המוש' גדיעו
 לאחוריו ואינו ולפדתו : כושרשי' המנוה כדי להרחיק מומנו
 ולהשכיח מוכן עיניו ומכלל מו' שוכו כל ענין ע"א וכל הנעשה בשבילה
 זכאה האזהרה מפורשת בכשר שיעשו לה בני אדם בגופותם ומפני
 שהי' למזכרת עון תמיד אשר שהוא דבר קבוע כגון . ונפתי מזה
 מועיקרו טעם המנוה היוצריכים ז"ל שיבארו כי הקפת כל הראש
 גם כן בכלל הלאו . שלא תאמר שתכלית זה שנאסר כדי שלא נדמה
 להם והם לא יגלחו כל הראש כולו למדונו . שגם זה בכלל האיסור' הוא
 כמו שכת' ביבמות שאמרו שם הקפת כל הראש שמה הקפה . ואפשר כי
 התורה אסרה הכל משום דמוה לדמוה : מדיני המנוה מה שאמרו ז"ל
 בזכות שאחד המגלח ואחד המתגלח כל זמן שקייב שביהם חייבים .
 אבל לא קייב אין חייב לא המגלח . והמגלח את הקטן חייב . ובשער
 פאת הראש לא כתבו חכמי' שיגור . וכתב הרמב"ם ז"ל שזמנו מוקנימו
 שאין מניחין פחות מארבעים שערות זה לשונו . ומותר לגלח הגאה
 במספרים שלא אסרה תורה אלא השתה של תערות פרטיה
 במ"ס' ק' מכו' (י"ד סו' ק"ס' ק"א) : ונוהגת בכל מקום ובכל
 זמן בזכרים אבל לא בנקבות כן גלחוהו נתגלחו פטורות . וכבר
 שדרנו ז"ל לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקן כל שישנו
 בכל תשחית וגו' . ונכלל מקום אסור להם לגלח הכר ואפילו קטן
 והעברים אף על פי שהם בגדר הנשים בהרבה מלות בו חייבין הם בה
 הוי"ל יש להם זקן . ועומטום ואגדרוניטום כרי הם ספק ומתנין
 עליהן

לפי שהכתוב
 אר' בהקדמות
 הוא מנות לא
 ומן הכלל
 למורה ואלו
 שם מיתה .
 חייב להיות
 פלונית .
 כשר עשה אלא
 כשר העידו
 ואמרו
 כהו למדנו
 בכך סורר
 ועוד בזה
 מחכ' גמורה
 מיתה על
 ה' ובפירוט
 שאין עושין
 שלשה .
 ל זה לשונו
 ולקוות .
 לא תאכלו
 שו לנו ז"ל
 זה קודם
 וזו שאמרו
 עברין על
 כלום כל
 ררה לכן
 חטאות
 מן ישרון
 מרו ז"ל
 מרו מלי
 לעשות
 גמור .
 ח' עיפת
 שספר
 הפרש
 להחיות
 מיועגו
 ודאי פן
 גמור .
 ח' עונת
 תוקף
 חדשים
 מחיות
 כאדם
 מוסר
 ארץ
 אכל
 הכשר
 כדק

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

עליהן חומרי זכר ונקבה בא וכל מקום ויחידים בכל אכל אם עברו
 אינם לוקין מוסק . ובגדרת ענין זה אכתוב הכלל שלמדנו שם
 בזנות הנשים חף על פי מדרכי למותנו בכל זמנה וזמנה כי מתוך
 הכלל והפרט וזכרה הקורא וזהו כל מנות לא תעשה שבתורה אחד
 אש' ואחד נשים סייבין חון וכל תקיף וכל תשחי' וכל תטמא למותים .
 וכל מנות עשה שהיון גרמא נשים פטורות חון מקידוש וזמנה ואכילת
 פסח והקבלו שומחה . והם אמרו גם כן שאין למדון מן הכללות
 ואפילו במקום שאמר הכן חון מן הכולל כדי לקצר כלליו לא יחוס
 לדברים מעטים היוצאין מן הכלל להעלותן על ספר . ועובר על
 זה וגלח פאה אחת מן הראש חייב מלקות אחד . והם גלח שני נדעיו
 ואפילו כבת אחת והתראה אחת חייב ב' מלקות . וכתב המעתיק
 בשם הרמב"ם ז"ל והראוי שלא נזמנה אלו לשתני מנות חף על פי שלוקה
 שתיים לפי שגניבה כתובים תחת לאו אחד שאילו אמר לא תקיפו פאה
 ראשכם ומימין ופאה ראש משמאל . ומזמנו אותם ומימין עליהם
 שתיים או הישרות לומר שזמנה אותם כ' מנות . חונם כהיותו
 מנוה אחת ומנה אחד כאות שהיא מנוה אחת . ואע"פ שבא בפירוש
 שמניעה זו היא כוללת חלקים ומשקלים וזהו חייב כ' מנות עכ"ל :
רנב שלא לגלח פאה חוקן שנאמר ולא תשחית את פאה זקנך
 וחמשה פאות יש חוקן וככל אחת יש בה חייב מלקות אפילו
 נטלן כולן כאחת ובהתראה אחת . ואלו הן לחי העליון והתחתון
 מיימין והעליון והתחתון משמאל הרי ד' . ושכלת חוקן והוא מקום
 חיבור הלחיים למטה בקרא כלעז מוכ"טון הרי חמש . ולשון המשנה
 ועל חוקן חמשה שתיים מכלן ושתיים מכלן ואחת מלמעטן . וכ' המעתיק
 בשם הר"ם כמז"ל וכאם המניעה כזה בחלה המלוא ולא תשחית את
 פאת זקנך . ולא אמר לא תשחית את זקנך . ואע"פ שהכל יקרא
 וכן יראה לומר כזה שלא תגלת אפילו פאה אחת מכל חוקן ולוקין
 על כל אחת מלקות אחד ואפילו גלחם כבת אחת כולן חייבין עליהן
 חמש מלקות : בשרשי המנוה מה שכתבנו במנוה הקודמת
 להתיק כל ענין ע"א וזה גם כן היה מנהג כוונת עכו"ם להשחית
 פאת זקנם . ועוד כתוב וזה לשון המעתיק ואשר יחייב שלא יזנו
 חמש פאות שבזקן חמש מנות הוא כעבור שחלה המניעה במנה
 נפרדת והוא ענין נפרד כמו שבארנו במנוה שלמניה ע"כ . ריגו
 המנוה כגון מה שאמרו ז"ל שאין החיוב אלא בגילוח של תער שאמר
 לא תשחית גילוח שיש בו השחית דוקא והוא תער כן פירשו ז"ל . וכתב
 הוא אכל אסור לעשות כן ואפשר שיהיה כן במגלה במספרים כענין
 תער וכמו שכתב הענין כן במ' כור שאמרו שם והסמך מותר לגלחו
 בתער שאין שם חמש פאה כלל . ויש מן הגדולי' שהחמירו שלא להעביר
 תער על כל בשר ויתר פרטיה מבוארים בסוף מכות (ושם) : ונדהגת
 בכל מקום ובכל זמן . אכל הנקבות מותרות הן בהשחית וכן אם
 יש להן שעור בהן . גם אם השחיתה האשה וכן האיש בטורה .
 והעבדים חייבים בהשחית וכן כמו שכתבנו למעלה וכן טומטום
 ואכדונויטום מוסק :

רנג שלא לכתוב בכשרנו כתבת קעקע שנאמר וכתבת קעקע
 לא תהנו בבשרכם . והענין הוא כמו שעושין היום
 ישמעא'ים שכותבין בכשרם לכתוב מחוקק ותקוע שאינו נוסק לעולם .
 ואין החיוב אלא בכתב חקוק ורשום בדיו או בכחל או בשאר כליענין
 הרשומים וכן אמרו במכות . קעקע ולא כתב כלומר שרשם בכשרו
 בכתב אכל לא עשה שריטה אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו או
 בכחל ובכל דבר שהוא רושם : בשרשי המנוה מה שכתבנו

בהקפת הראש וההשחית וכן היא להרחיק המניעה ע"א מנושמי
 ומכין עיניו . וגם זה מן השורש הוא כענינו שהיה מנהג העכו"ם
 שרושמיין עיניו ע"א שלהן כלומר שהיה עבד נמכר לה ונורשם
 לעבודתה : מדיני המנוה מה שאמרו ז"ל שכל מקום שבגוף בין
 מנוגה בין מוכסה בגדים ככלל איסור זה ויתר פרטיה בסוף מכות
 מכות (ושם) : ונדהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות
 ועובר על זה וכתב אפילו אות אחד בכל מקום שבגופו בענין זה
 שאמרו שיהיה חקוק ורשום באחד מומיני האנשים הרשומים לוקה
 ואם רשמו בו אחרים אינו לוקה אלא כסייע . מן הכלל הידוע לאו
 שאין בו מעשה אין לוקין עליו :

רנד לירוא מן המקדש כלומר שנעמידו כנפשו יטו מקום הפחד
 ויראה כדי שיתרכו לכבינו כבואינו שם להתפלל או להקריב
 קרבנות ש"ל ומקדשי תירא י ופירשו ז"ל בספרא ובכרכות כמו כן .
 חי והו מורא לא יכנס לחד הכית במקלו וכענינו ובאכדונו ובחבטק שעל
 רגליו ובמעות הדורשים לו כבדינו ולא יעשו קפנדריא כלומר שיכנס
 מפתח א' וילא מפתח שבנגדו כדי לקצר הדרך לבד ורקיקה מק' ואל"ל
 שאסור המקום כרקיקה וביראו ז"ל בסנהדרין שאין ראוי כלל לשבת
 בעזרה כי אם למלכי בית דוד משום כבוד המלכות ש"ל ויבא המלך דוד
 וישב לפניו . ואמרו בספרא לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד
 על המקדש : כושרשי מנוה זה מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד
 על המקדש שדר ויקחו לי תרומה ובמקומות אחרים : מדיני המנוה מה
 שאמרו ז"ל שאין אדם נכנס בכל החד הכית אלא לדבר מנוה וכל מי
 שהשלים עבודה בבית ונסתלק מיהלך אחרית מעט מעט וכן אשמי
 מושרד ואשמי מעמד ולויים מדוכנס כן הם יוצאים מן המקדש . ומה
 שאמרו ז"ל אסור לאדם שיפנה או יישן לעולם בין מורח למערב מפני
 שהיכל בעמרכו וכן אסור לאדם לבנות בית תענית היכל ואכסדרה
 תכנית חולם . ואמר תכנית העזרה . וכל זה לבוד את המקום .
 ויתר פרטי כבוד הכית ומוראו כבודות ותמיד (ה' בית הבחירה פ"ו) :
 ונדהגת מנוה זו בזכרים ונקבות בכל מקום שאע"פ שהמקדש היום
 חרס בעונות חייב כל אדם כמוראו ולא יכנס אלא במקום שהוא מותר
 להכנס בו כבניינו ולא ישב אפילו בעזרה ולא יקל ראשו כנגד שער
 המקדש ש"ל את שבתותי שממרו ונקדשו תיראו . ואמרו' כסיפר' וזה
 שמירת שבת לעולם חף מורא מקדש לעולם . ועובר עליה ונהג קלו'
 ראש בעניינים אלו שאמרו בטל עשה זה :

רנה שלא לעשות מעשה חוב ולא נפנה אחריו כלומר שלא נשאל בו
 שנאמר אל תפנו אל האובות . והענין הוא שנקטריין
 קטרת ידועה ועושין מעשים ידועים ובאותם העניינים ידועה לאדם
 שימנע דבר מתחת השמי יענינו לו כמה שיחל או מין אחד נומיני .
 ולשון סיפרא חוב זה פיתום המודבר נשחיו : בשרשי המנוה
 מה שכתבנו בחיבור מנחה . ועינין שכל אלו ההכלים גורמין לו
 לאדם להניח דת האנות העיקריות ואחונות הש"י ויפנה אחריהם בכל
 ויחשוב כי כל אשר יקרהו והיה עליו דרך עקרא ושיהיה בידו להטיב
 לעצמו ולסלק מעליו כל נזק באותן שאלות ואותן תחבולות השיטה
 וכל זה איננו שיה לו כי כל שנגזר מאלת אדון העול' ולפי מעשה הכושר
 או החטא אשר יעשה האדם יתחדשו עליו מעשיו אם טוב ואם רע .
 וכמו שכתוב כי פועל אדם ישלם לו . וע"כ ראוי לו לאדם להשכין
 מוחשבותיו ולכוין כל דרכיו וזו היא מחשבת כל אדם מבני ישראל
 הטובים . ועוד שיש בענין זה של חוב וידעונו נד ע"א פרטי
 המנוה כפרק' ומסנהדרין (ה' ע"ז פ"ו) : ונדהגת בכל מקום
 ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ועשה מעשה האובות כמורא ועדים
 נקטל . ואם אין עדים והתראה בכרת . כסוגו וכיחא חטאת קבועה .
 והנשאל

והטעם סגן סגן סגן . ואם כיון מעשי ועשה כמאמר לוקה :
 רנו טעם כעשה מעשה הידעוני שחומר אל השגור אל האבות ואל
 הידעוניים . פירש הר"ם כח"ל זה לשון שהענין הוא
 שיקח עצם עוף ששמו ידוע וישימו כעוף ויקטר לו בחיית קטרת
 וישיב הסכנות ויעשה פעולות עד שיתחבר לו ענין המופל מחולי
 כמו החולי הקרא סוכ"ת וידבר בעתידות . וכן אמרו "ל ידעוני
 מניח עמם ידוע בתוך פיו והוא נדבר ונאלי ואל תקטוב שזה הוא
 ללו שבכללות האדם כשרשם כשוכר העונם חזר חוב או ידעוני
 וחייב על כל אחד ומשימם מקילה וברת למייד וכו' אמרו וישימו
 אשה כי יביאם כסם חוב או ידעוני מות ימותו ונזמר לזון סקרה לפי
 שהוא חומר ואם הוא אשה ונזמר עובש חזנו אזהרה מן ת"ל חל
 האבות ואל הידעוניים . כל ענין ידעוני יגדלו רעו חוב שכתבו .
 ועם כבודו פירש יתבאר דביו ק"ן (ס) :
 רנו ולכך החכמים ולקום משימם שחומר מפני שיבה תקום .
 ותרגם האונקלוס מן קדם דכר באוריתא תקום . והדרת
 פניו וקן . פירשו "ל אין וקן אלא מן שקנה חכמה . וזה שהיה
 הכתוב החכם בלשון וקן שטעם הפני שחומר החכם ראה בחכמתו
 מה שראה הוקן פרוב עניו : משרשי מזה לפי שעיקר היות
 אדם נכר בעולם הוא מפני החכמה כדי שיכיר בוראו על כן רחוי לכני
 אדם לכבוד מן ששיג אותה ומתוך כך יתעוררו האחרים עליה .
 ומה שהרש"ם ח"ס יחסי בין יסודם במעלה בקידושין שפילוקן אשמי
 כלומר שאינו חכם הוא בכלל העולות שראוי לכבודו מפני שברוב עני
 ראה וסכי קנת במעשי ה"ו ונפלאתיו ומתוך כך רחוי לכבודו ויחיו
 דה"ר יוחנן מס בקידושין הלכה פאסי בן יהודה וזה שאמרו בתנאי
 שלא יביא בעל עבדות שא"ל כונע עמו ונכבוד : בודני המורה
 עו שאמרו "ל שא"ל שפי שאינו חכם תיב בכבוד החכם אלא חסי'
 החכם חייב בכבוד החכם כמו שאמרו "ל תלמודי חכמים שבכבוד
 עומדי זה עומדי זה ועם שאמרו גם כן בכבוד הרב על התלמודי
 תוספת גדול על הכבו' חמים לכל חכם אחר והפליגו בזה עד
 שאמרו מורא רבך כעור' פמים . וכבר אמר אמרו אכזר ורבו רבו
 קודם כבוד ובאכזר ובמשא' וכסביה . אבל אם היה חסין חכם
 א"ע פשאיו שקול כרבו חסין קודם . ופס' תולין אמר כל החולק
 על רבו כחולק על השכינה שאמר ההגות על ה' ופס' הדריקו כענין
 הרבה . ומה שאמרו "ל במורא רבו שלא ישב במקומו ולא יכריע דבריו
 ולא יסתו' דלדיו ולא יורה בפניו לעולם ואפי' תוך שני' עשר חיל עמו
 אסור להורות . ואם ראה נעוטר על דברי תורה כפי יונעמו והחילוק
 שכן רבו מוכבד כלות' שרם חכמתו למד מאנו לרבו שאין רוב חכמתו
 למד ממנו . ונאמרי חייב לעמוד מפני רבו ומפני פס' אחר ופאי
 זה מקום וכא זה ענין פטור מן הקימה ויתר רובי פרטי עניינים
 אלו בקידושין פ' ראשון ובמקומות אחרים ("ד סי' רמ"ד) : וכן
 קדושי המורה בעניינים שפוטרין מן חכמים עמד כבודו ומוראם
 כגון בניעים וחפירות העדינה וכיוצא בהן . וכן החכמים שמשלים
 המלמים על חשי' הארץ בין נוס שהיא קטוב על כל חיש ואיש או שאינו
 קטוב כלל מכל זה הם פטורים שחומר גם כי יתנו כגוים עתה חקכנס
 יחלו מעט ממשאל מלך ושרים : ונהגת ככל מקום וכל מן
 בזכרים ונקבות ועובר עליה בטל עשה ועופשו גדול למען כי
 יסוד תוק כדת :

קטנה ביותר היא אחד מל"ג בלבד ולמדו מיוכן כי התורה הקפידה על
 המדות בכל שהן כלומר שא"פ שבשאר גזלות לא תקפיד התורה אלא
 בפרטים בענין המדות הקפיד בכל שהיא ופירוט הכתוב כן . לא תעשו
 עול במשפט . ויכו המשפט ששני כלן הוא המדה והמשקל
 והמטרה . ולמדו "ל מזה שהזכיר הכתוב בכלן משפט שהמורה
 נקרא דיון ואם שקר במדה הרי הוא כמקלל את הדין וקריו עול
 ומשוקן מרס ותועבה . וגורם לחומה דברים האמורים כדיון
 מעונה את הארץ ומחלל הש"י ומסקל את השכינה . ומפיל את ישראל
 במרס . ונגלה אותם מארצם . ועוד הפליגו בחומר מזה או אמרו
 כי גדול עונסה מעונש עריות מזה הפליגו בחומר מזה או אמרו
 לחברו . שורש המורה ידוע כמו שכתוב למעלה במורה
 רנ"ג . בודני המורה מה שאמרו "ל שהמורה או השוקל בעול
 א"פ שהוא נוכח בלי ספק אינו משלם אלא מן המורה שכל אלה משלם מה
 שסגר מן המדה חומן המשקל . וכן מה שאמרו "ל במשורת מורה
 זו שכל עונסה מן המדה מן המדה לא יענשה ומשקל שמה יפנס מעונה יותר
 ויהיה המשקל חסר ולא יימנה במקום שיהיו חסרים לצד שמה משקל
 ומה שאמרו עונש המדה מודותיו סוף ונתי סוף וכו' . אבל לא יפנס
 קבויים של תת חלק ברובם הסאה שהיא קפ ומחנה . וכן במדות הלך
 עשין הין וחני הקוב' כדחית' כדחית' כדחית' כדחית' . ומה שאמרו
 שהמורה את הקרקע בחבל לא ימוד לאחד בימות החמה ולא אחד
 בימות הגשמים מפני שהחבל מתקצר בימות החמה . ומה שאמרו
 שרין כל אדם לדקק הרבה במשיחת הקרקע לפי שיש חיובין הרבה
 במשיחת הקרקע בין הכר והגיא ויש לענין בו "ל כדן העיובים
 והרעושים והאלכסונים . ועוד הרבה עניינים המתבארים בספרי
 חכמת המשפן וגיטריאות שחלקו בין אית לכפר לוית גדות וויית
 מדה ואלה שלוש גוריות הן כסדר ובין משולש שיהי הללעות והמשולש
 חשר שתי הללעות כלכד שוות והוא נקרא מתחלק הללעות ובין
 מרובע ריבוע שיהי למרובע ארין ומרובע ועשין כזה . . ומרובע
 דומה למעין כזה . . וכמה לדדן כיוצא באלו יבליק ק"ף גדול
 לרוב הגורות עששו בזה בעלי חכמת התשבור' והשיעור הנק' להנדה
 בענין אלה ונאל אלה לריבין אינו לשאר הרבה בעיני הקרקעות
 עם זה כי הכללים שכללו חכמים "ל בענייני החשבון כגון מה שאמרו
 כל חני' ברביעית חמתה ותר' חומשי האלכסונה . וכן כל שיש
 בהקפד טפתיים כו רחב טפח . וכן כמה מרובע יתר על העיגול
 רביעי וכיוצא בכללים אלו שלת אמרו "ל על הכיוון שגמר כ"ל בקרוב
 ולכן אל תשוקן בזה בחלוקת הדברים בין בני אדם ואל תפנה איד
 וכתבו דבר כלפי נוכחן . וזה חשי' אמת אשר אלהים נאם בעדת כי
 הם לא נכרכו אל התשבות כי הם כחשבון תחוויו שפס או בוריעת
 הכלחיים ונטיעתן ועינא בחלו הדברים וכזה מה שלא כיוונו בו וביא
 אותנו לדי חומרת ואינו מוזק לשום אדם כמונו ואפי' שפ' העיני ברום
 מקומות אלו שאין החשבון מדוקק שם שאמרו בכל מקום ומקום כפי
 הרחוי בו הינו דלח נק ונחומת לא דק ופיוצא בזה שהדיעונו חבל
 מקום שלא נתלה בהם מעינט השגחה וידיעה בדבר מכל הדברים .
 ויתר פרטי המורה בכתיבה ובמקומות אחרים (ת"י סי' ר"ט) .
 ונהגת ככל מקום וכל מן בזכרים ונקבות ועובר עליה ומקר
 במדה במשקל ובמטרה עבר על לאו אבל אין לוקין עליו לפי שהוא
 ביתו לתלמודו . וכתב הרעב "ל ששם שקר בעדות חסילי לגוי
 עובר בלא תעשה ומייב להחזיר . וכן אסור להענות בגוי בחשבון
 שנאמר וחסה את קומו א"פ שפוא ככוס תת ידך . והרי הוא
 חומר תועבת ה' כל עושה עול מכל מקום :

כב 22 לדק

העב"ם
 ויורש
 סגנון בין
 שוק חכמת
 ונקבות
 ענין זה
 ענין לוקה
 ידוע לאו
 קום הפחד
 וההקדש
 כמו כן
 חכמת של
 ור סיכנס
 ו"ו ואל"ל
 כל לשכת
 ומלך דוד
 מן שפד
 ועשו לי
 גזלות מה
 וכל מי
 וכן חשי
 ומה
 כ מפי
 וכמדה
 קום .
 פ"ו) :
 ש היום
 ש ונתר
 ד שער
 פ"ו זה
 קלן

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

דנ ללמד המאזנים והמקלים והמדות וליישר היותם ולהשומר
 מחדלם שחומר באזני צדק אבני צדק איתם צדק וירדן
 צדק והיה לכם ולשון ספריו עמוני ללמד דת המאזנים יפה
 יפה כלומר שהיה המאזנים מיושקות ויש בענין המאזנים כיוונים
 גדולים לפי שאפשר לעשות בהן כוונה מיני שקרים ידוע הדבר
 חבני נדק נדק את המשקלות יפה יפה נס במשקלות ג"כ
 אפשר לעשות בהן הרבה מיני שקר וכעין מה שפירושו ל"ל חני עתיד
 ליכרע עמי שמונן משקלותיו במלח חופת נדק נדק את החיטות
 יפה ויין נדק נדק את הכיטון יפה והאפיסה היא מדת היבש
 ויין מדת הלח והזהרתנו התורה בכל אחד ואחד ונדברים חלו
 בפרט לחומר הענין והע"פ שהכלל בכלל לא תנו אף את עמיתו
 ולשון שפירא על תגאי כך הוכחתי אתכם וחרף נדחים שתקבלו עליכם
 ימות נדות ואמרו ג"כ ל"ל חני שהכחתי במזרים לטפה של בכור
 לטפה שאינה של בכור חני עתיד ליכרע עמי שמונן משקלותיו במלח
 כדי להגות הכריות שאין נזכרין בהן שורש עולות היוצר
 וזרחת הגזל והתרמית וכן כתיב ידוע לכל כן דעת בודני
 המנוה מה שאמרו ל"ל שאין עושין משקלות מדיל ועופרת וכל שאר
 עניי מתכות ופני שמעלין חלודה ומתחרין הכל עושין אותם של
 חכום ושל זכוכית וכיוצא בהן והדברים שאמרו במדית הקרקע וזה
 שלא נזכרו כגורת החקק שקומין כלו רמורה ואמרו כ"כ שלא ירתיח
 בנדת הלח בעת שמודד ואפילו היתה נדח קטנה ביותר שהרי מיני
 שהתורה הקפידה על המדות בכל שהיא שאמרו לא תעשו על במשפט
 בנדת המשקל והמשורה והמשורה היא נדח קטנה ביותר שהיא חלק
 אחד משלשה ושלשים כלו וזמני עורים שנתנו ז"ל באורך קנה
 המאזנים ובחורף קנה החומים והחלקים שאמרו כן עונים העשירים
 לשקול מין אחד למאזנים של מין אחר וזה שאמרו שתיים וכו' להעמיד
 שוורים בכל מקום ויתקום להיות ויתורין ללמד המאזנים והמשקלות
 ויש להם רשות לקטום בחמונו גס בגופו כל שזכר עמו משקל חסר
 ויתר פריטים כפי חמישי זכרתה (פ"מ ט"ו ר"ל"ה) ונהגות
 בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה בטל גשה זה מלבד
 שעבר על לזו דלוחא זנוילה וגיטתה אם יש בה טהרה פרוטה וזה
 שיקשה בענין יתרי כי המזקר במדות לא יתן לכלל הלוקחים וחיינו
 ידוע לנו גזל שיחזיר אליו גזלו וזה שאמרו ל"ל כי קשה מאד עונשן
 של מדות :

רס שלא לקלל אביו ואם שאלמד איש אשר יקלל את אביו ואת
 אמו וגו' והאמת שניקח האזהרה בקללת אביו ואם חיסם מן
 המקרא הוא כי כנא לא יזכיר אלא העונש במקלל וכן מה שכתוב
 בסדר משפטים ובקלל אביו ואמו מות יומת שגם כן לא דבר
 אלא בעונש וזה שאמרו במכילתא ויקלל חביו וחמונו עונש
 שמוענו אזהרה ענין פ"ל אלהים לא תקלל ואם נשא הוא
 הרי הוא בכלל זנשיא בעמך לא תאר ואם בור הוא הוא בכלל
 לא תקלל חרש הרי חסדן כנין חס משלשן וכו' עד הלל האזה
 שבהן שהם נעמד וזאת המורה על קללתן אף חסך שבעתן חתה
 עוהר על קללתו וכן אמר גם כן בספרה חיש אשר יקלל
 ועונש שמוענו וכו' כיון הלשון אשר במכילתא כטוב וזמני
 שאין לאזהרה זו לאו מיוחד אלא שהוא יוצא בכלל שלשה לחוץ שבת
 זכת בתיו על וקרא זה שדבר בעונש וכוונת כתב ה"ו כמ"ל
 ביקלל אביו ואמו וזהו שיהא מדבר בעונש שורש המנוה
 כתבתי במשפטים כמנזות שלא לקלל הדיינים כבודני הנומה מה
 שאמרו שחייב קללת האב והאם הוא כן בחייבם או אפילו חתה וזאת
 מה שאין כן בהלכה שאין החייב בה כי אם בחיים הכל חתה עתה

פטור על הכאתם וזה שאמרו שאין חיוב מיתה לכן עד שיקלל
 בשם מן השמות המיוחדים אבל המקללן בכינוי פטור משקילה
 ולוקח כדרך שלוקח על קללת אדם חסר וזה שאמרו שהמקלל חבי
 חביו חביו חביו דינו במקלל אדם נשאר הקהל והוא שכתבתי
 שטובה חן הכן משביעו בשבועת החלה אלא משביעו שביע שחן צה
 לכה ואמרו גם כן חסרו לבנות כלל שלא על הקללה הקפידה
 תורה אלא חף על הכוין והיבואו כרי הוא בארור שכתבתי חרור
 מקלה חביו ויש לב"ד להכות העושה זה ולעמוט כפי הראוי
 ויתר פריטיה בספרו נמשכה דין (י"ד ט"ו ר"ו א) ונהגות בכל
 מקום בכל ובכל זמן בזכרים ונקבות וכן בטומטום ואנדורניוס
 ושחוקי חייב על חמו ואינו חייב על חביו חף לפי שבנדקה חמו
 ואמרו גם כן פלוני הוא ולפי הדומה שהמחזר חייב בקללת חביו
 וחמו שהרי כוח דמו לית אותם ונדון תורה ודין כן כשר יש לו גם כן
 לענין חבילות ולכל דבר אבל הכן מן השפחה ומן הנכרית אינו
 חייב על קללתו וכן גר שזרמו שלא בקדושה ח"ע"פ שגולד
 בקדושה כגון נגטיירה חמו כשתייה עובדת חמו חייב על קללת חמו
 חביו וכשם שאינו חייב על קללת חביו כן אינו חייב על קללת חמו
 ח"ע"פ שהיתה יהודית כש לדמו וכמו שדרשו ז"ל ומקלל חביו ואמו חת
 שהוא חייב על חביו חייב על חמו וגומר ואין להקשות על דרשא
 זו וישנוקי שחייב על חמו לבד לפי שאין האב ידוע וזכיר והגר
 חסר לקלל חביו הגוי מדרכין כדי שלא יחמרו בא ונקדשה חמורה
 לקלה אבל העבד אין לו ייחוס והרי חביו כמו שאינו חביו לכל
 דבר חף לאחר שגשת חסר ועובר על זה קללל בשם מן השמות
 כמקלוהוא שיש שם עדים והתראה כמו שידוע בכל המדות ואם
 קללל באחד מן הכינוין לוקח :

רסא להיות ב"ד שורפין כלם כלומר שגטו הכ"ל לעשות משפט
 בעריפה במקצת עבירות וזאת נהן היא הכה על אשה ועל
 אמה שחמט ואיש אשר יקח את אשה וזאת אמה זמה היא
 באש ישרפו אותה ואתה וזו וזכר כתבתי למעלה סדר אחרי
 מות מנזות שלא לבוא על אשה זכורה באיזה ענין יתייב אחר יקח
 אשה זכורה ושחן בכלל הקיובח חלה אחת והיא חמורה ומה שכתוב
 ואתה ישרוף אותה וזהו שכן בא הכי כנסת סנהדרין ואמרו
 שם שכן במקום פלוני קורין לחתה הן וכו' כמו שכתבתי שם :
 כשרשוי חיסור הערות כתבתי למעלה באתרי מות זה שידעתי
 ושחפתי בענין כבודני המנוכה שחמורו לנזות בספרין
 שהיו משקעין אותו בכול עד ארכיבותיו ונותנין סודר קשה בתוך סודר
 דך וכורך על צווי וזמני עדיו זה חוסך חלו עד שהוא פותח את פיו
 ומתיכן חת הכדיל והעופרת וכיוצא בהן וזורך לרין פיו והוא יורדת
 צורפת חבני ענין ויתר פריטיה במסכתו נמשכה דין : (סס)
 צנהגת המורה וזכרתי כי להם המושפט וכו' בלבד כי הוא מקום
 המושפט י"ת דין שבערו עליה זל דנו החייב כדניו בטלו עשה ועגש
 גדול כי במושפט יתייב העולם וכבר כתבתי למעלה בסדר
 מושפטים כי הרמז ל"ל לחייבה בחשבון המות בספר שלו איננו
 מיתות כ"ד נוסח הכתתי קנת הטעם שכתב הוא בענין :

רסב שלא ללכת בחקות הגוים וזו האזהרה שכתבתי ולא הלכו
 בחקות הגוי אשר אני משלח בפניכם והוא הדין
 לכל שאר הגוים והוא כי הענין חבני שם שם פריס וזאתי השם
 ועובדים ח"ה וענין המטה הוא שלא נתנה בהם במלבושי
 זעננינו וכוונת שאמר בספרו ובחוקותיהם לא הלכו כגוינות שלהם
 בדברים החקוקים להם כגון טיט חית וקרקסאות והאסטריות
 וכל אלו הם ענין פסוק שמשן כקינויים כשיתקבצו לעשות
 שגמנות

הוא נ"כ - זכור הוא היסט כגון שיש בראש קורה טומאה וכו' שהגיע האדם הקורה בשום נד הואיל ומכאן הכידה וע"פ שהטומאה בראש האחד של קורה ואדם הכידה בראש האחר הרי זה מביש וטומאה ויכל כיוצא בו הוא טומאת היסט האמורה בכ"ט - וטומאת בית הסתרים אי"פ שאינה טומאה עמוס כניעה שאין בית הסתרים בכלל טומאת טומאה היא משום דין נוסף שהנשא בבית הסתרים נוסף בק"ח וטמא ואין מתטמא במשא בלא נגיעה אלא האדם בכלד ולא הכלים - וטומאת אהל אינה ואלתי כטומאת מת בכלד ולא כשא"ה טומאתו - והנשיע אי"פ שמתטמא בבית אינה טומאה באהל - ונמת משחא באהל בין אדם בין כלים או אוכלין ומשחין - ואחד האדם שנכנס בו לאהל המת או אצילו מקמתו כגון שהכניס עט רחש או ידו או אצבעותיו או חוטמו הרי זה נטמא בלו - וזה הכלל אי"פ שלא נתקשרו איבריו ממשחין וכזית בשר נק המת זכר אחד שלם שנחתך וכן האדם אי"פ שאין בית בשר כל אלו ממשחין כמנהג זמנא ובאהל - ואחר בקרא כל אחד מר"ח איברים שבאדם שבכל אחד מהם יש בשר גידים ועצמות ואין הסינים מן המנין - עצמות המת אי"פ שאין עליהם בשר - הית' הית' כגון נורף האדם ממשחין אפילו באהל - וחלו הם העצמות שאמר"ל שמשחין אפילו באהל - הפדרה והגולגולת שאמר"ל וקח בשן שלמות אהל חקרה שדרה אפילו מוליא חמת וגולגולת כשע"ן אין ממשחין באהל - ועת' שוקו של אדם וירך אחד זה זרוב בנינו - חקר כל שהוא אינו טומא באהל - זרוב מנינו הוא קב"ה עצמות מן רמ"ח איברים שיש באדם זאמר עצמות שאין זרוב בנין זרוב חנין אס"ה כגון רובע קב עצמות ממשחין אי"פ באהל - ואם לאו אין ממשחין באהל וטומאת המת היא אי"פ - ויתר פירטיה מכושרים בסדר טהרות וזכור נוספת אהלת (ד"ק"י) ש"ב (ב) - ונראה שזו טהרה הוכרים בכל מקום וכלל וכן אהל לא נקבות שכן בא"ה אמור אל הכהנים בני אהרן לכנס לא יטמא פ"ע בני אהרן דוקא ולא במת אהרן - וכן העובר על זה ונשתה לשת"ת חון מחמשה שתי מזה בניו לוקח :

דסד שטמא הכהנים לקרובים המכירים בתורה שטמא לה יטמא - וזה הנותן עשה שכן בא הפירוש עליו וכן הוא נזכר בספרא לה יטמא מזה - לא רנה לטמא ממשחין אותו בעל כרחו - ולולי שנקבלנו מחכמינו הפ' כן הייתי מבזר לומר שהיה דמות אס רנה ויטמא אס לא רנה אינו מוטמא לפי שהכתוב מנענו מהטמא לשאר הקרובים והייתי אמור שאלו המכירים בפרשה הראשו להטמא אס ירנה על כן בא לנו הפירוש עליו שאין זה דמות אלא מזה והוכירו חכמים ז"ל מנעשה שכל ביוסף הכהן שיתא אשתו בערב הפסח ולא רנה לטמא ודפסכו חכמים וטמא אהו בעל כרחו וכתב הר"מ רבנו"ל ואת בעצמה היא מנות איבול כלומר שכל איש איש יחל חייב להתחיל על קרוביו כלומר ששה חתי מזה המכירים והתקרא שביא הרב על מנות איבול מה שאמר באהרן וכלתי אשת הים אמר ומוחזק בהובה הזאת ביארו בכך שהיא מוזהר על הטומאה שטמא עכ"פ כשאר ישראל ששכל של יחלשו ופטי האבלות - וכבר נתבאר שאבלות יום ראשון ודאורייתא והוא יום מיתה וקבורה - ובביאור אחרו כמנהג קטן אהל אינו נהג אבלות ברבלי אי"פ עשה דרכים ודמי עשה דייאד - הנה התבאר שחוב האבלות דאורייתא וזהו נותן עשה אהל ביום ראשון כלבד ונשאר לקרוביו והק"ו ע"כ - משרשי המנהג זה שכתבתי פעמים הרבה בענות הקדמות כי האדם נכעל כפי פעולתו שיעשה פי עקיעו

שנענות ונות זעזועת האלימים - ואמרשם בחקות הגוי ר' אמר של תגדל נות הראש כהם ולא תספר קומי כלומר שלא יגלה מן הנדרין ויניח שער בלמנע וזה הנקרא בלורית וכפלה הלאו במקום אחר במלות אחרות מ' השומר לך מן תנקש אחרים שחא ולשון ספרי השמר כלל תעשה מן כלל תעשה תנקש אחרים שחא תדוה להם ותעשה כמנעיהם - ויהיו לך למנוקש אלה תאמר הואיל והם יואלים בהרגתן - איני יואל בהרגתן - והם יואלים בכלוקי איני אלא בכלוקי - והוא ויין מוויני בלי ויין הפרשים - ולשון ספרי בכבוש ועל כל הכובשים חלום ככרי - משרשי המנהג כדי להתרחק מהם ולננות כל הנהגותיהם ואפילו במלבוש - מדיני המנהג כתבנו קנתם והביאו ז"ל חלו - קנת עם יתר פירטיה בפרק ז' מנחת ויתוספתא דשבת (ד"ס' קעו) ונראה שכל מקום וכל ויין המכירים ונקבות זכור על זה עשה דבר מאלו מוכרם להמנות אליהם חיים ולקנות והמתרחק מכל הנהגותיהם ומכל ממוקיה ישים כל לבנו ומחשבותיהם הא"ה כמלתו סיקרות כשם טעם תלך ורעו ידע חרף :

אמור אל הכהנים

יש בה כ"ד מצות עשה - וט"ל מצות לא תעשה -

דסג שלא יטמא כהן הדיוט בעת זולתי בקדושים המכונים בכתוב שטמא לא יטמא בעמיו כלומר כל אחד מן הכהנים לא יטמא לכנס מת - זא"ע פי' שפ"ה טובה לא תמות וכה הנזק בשם הכנס כי היא העיקר - משרשי המנהג לפי שהכהנים נבחרו לעבודת השם כמו שאמר הכתוב קדושים יהיו לאליהם על כן הרחיקם מן המות - וכבר כתבתי למעלה שעיני הטומאה דבר נמשא ונאלח וגוף אדם המת פירשו חכמים שהוא אבי אבות הטומאה כלומר שיש לו טומאה חזקה עד מחר למעלה יחל שייחה זה ענין הוא כי בהפרד ועליו נודת האהל היום והטומאה ויטמא הוא לבדו כשגם הוא בשר פחות ונרוב ונמשך חל הרגות וגם נרעו רנה החטא הכנס היקרה בעודה שוכנת אלו"ע כראוי שטמא כל סביבו בהתפשט ועליו כל הדו שזה נפשו ולא נשאר בורק האומר הרע וראוי לחיות למצויה הפ' להתרחק מהנו ולתי בקרובים שהיה להם כ"א אס כשרם הוא וכל דרכי התורה דרכי נועם ונתיבותיה שלום ולא רנה ללעגם כל כך כ"יחס לכנס על הקדוה האת אלה וכלו להתקרב תך באהל אשר הוא כתובו ול' זא"ע חת רוחם ולהשכיב נפשם בכ"י עליו דחית רמז"ל הטעם הזה שכתבתי בטומאת המת שחמרו"ל כי כדקיס גמורים אינם מוטמאים זלפי הדומה כי הכונה לפי שגופם טהור וכ"ל אה"ה נפשו אהל קיימה לזכותה ונ"ל תעלה נפשו כמקרה ועל גופם יטמא אור רוע לנפשו : מדיני המנהג זה שאמר"ל שמת וטמא כמנהג זמנא ובאהל - וטומאת נוסף למדה ז"ל טומאת נבילה - וטומאה האמורה בכל מקום בין בעת בין בשאר הממשחין ענינה הוא שנגע האדם בטומאה ענינה בין בידו בין בהגלו או בשאר נזכו אפילו בלשון נגיעה היא - והרמב"ם ז"ל כתב שאפילו נגיעה בלשון או בשינים נגיעה היא כגוף הם נחשבים - וטומאת אהל האמורה בכ"ט הוא שיש אדם הטומאה חף על פי שלא נגע בה אפילו היה בינו לכינס כזה כלים הואיל ונשמה נטמא ואחד הנשמה אה"ה בידו או סכל דבר שנגשו קרוי בכלל נוסף וטמא - ומק"ט בכלל נוסף

שיקלל
מסקילה
קלל את
זאת חייב
שחין בת
קריה
אחר
לחיו
תכל
רובי
קריה
לחיו
וגם כן
יית אינו
שולד
ל קללת
לחיו
אמור
ל דשא
והר
חמורה
כיו לכל
השמות
ואם
ממש
ה ועל
זה הוא
האחר
ד יקח
שכות
אמור
עם :
ידיע
שטרין
ך סוד
ות פי
יודת
(ס)
מקום
ונפש
בסדר
ארכי
תלכו
ה דין
הם
נשיני
שלהם
ריאות
עשות

ספר החינוך מן ספר ויקרא פי"ח מאיר

המיוזם בעל חינוך לא יתפעל לדבר ככח עד שיביא הענינים מן
החל אל המועל על כן כבוד אליו עונש וקרא נזות כאלה מקרוביו
אשר הטבוע תחייב האהבה להם תחייבו התורה לעשות נעשים
בעצמו אשר יעוררוהו לקבוע מסכתו על המעורר שביע אליו וזו ידע
ויחזקו בכפשו כי עומתיו גרמו לו להגיע אליו הפער הוא כי ש"ס
לא יענה ובלבו יגיה בני אדם כי אם עונש החטאים וזאת היא חמולתו
הסליחה אכזבו בעלי דת יהודית היקרה וכתת האדם אל לבו ענין זה
בנוגע האכלות ישית דעתו לעשות תשובה ויכסר מעשיו לפי כמו
והנה נאמרו עם זה במוזות האוכל תועלת רב לבני אדם והמתחממים
במותרים המזהלים כל דברי העולם ומינעו הש"י הנוראים ישיתו חזן
בלבם הרע ותלויות בני אדם למקרה הזון ויחשבו במחשבותיהם
הרעים כי מקרה אדם והבטחה מקרה אחד להם כמות זה כן מות זה
ועל כן כתבו בספרים שישרפו האומלל מי שידאג כלל ולעקור ולשרש
אל לבו חמולתו זאת הרעה חייבתו התורה במוטו זו ולכד התועלת
במה שוקרו : מדיני המנהיגה שאמרו ז"ל שיש ראשון הוא
דלוריותו והשעה דרבנן ואע"פ שאמרו בתורה ויעש לאכזו חבל
שבעת ימים . כתב תורה וכתב חסד הלכה . וע"פ אמרו ז"ל כי
משה רבינו ע"ה תקן להם לישראל ימי האכלותו ימי המנוחה .
ואמרו ז"ל שאין חיוב האכלות חל עד שיסתיים הגולל כלומר עד אחר
שכסו גופו של מת בקבר אין האכל חסור בדבר וכל דברי האכלות
ומנו טעם זה רחן הולך דוד וכן כשית' הילך קודם שיקבר . ומה
שאמרו שכל שלא שיה שלשים יום כאלה אין ויתאכלים עליו לפי שהוא
ספק . וכגמרא אמרו ז"ל שאם ידענו בבירור ששלמו לקחישו
שדנו שאר ימים לענין אכלות וכן לכל אחר הדברים דינו כאלהם
שלא . וכן אמרו ז"ל שהמורסם עלמם חבל לרבי צבור וכן המינים
ודומיהם ובמותרים כל אלו אין מתאכלים עליהם כלל שמיתתן שמתה
היא לעולם ואין זה עונש לקרובים חבל זכות הוא להם וכל זה מן השרש
שכתבתי ועליהם נאמר הלא משאך ה' אשכח . וכן המנויות עצמו
לדעת אין מתאכלין עליו ובמקומו ויתברר כי נדע שלדעת הכה
את ענינו . וכן תדונו המנויה הדברים שמתדו ז"ל שהחל חסור כהן
ביום ראשון תורה וכשאר הימים דרבנן . ודן שכמה ושלמים דין
י"ב חסד האכלות אכזאם . ודן קריעה מי הם הקרובים שקורעין ודן
זה זון וכיצד על הקרובים וכיצד על אכזאם ועל מי מקרובין וקמתלמדו
וזוגדלו ועל אי זה מקומות מתרכנן של א"י ודונו הקרעים ששללן
אותו מיד או לאחר זמן דין האשם ששללת מיד כדי שלא תתבזה .
ודן הרגלים שומסקין ואיך עולין . ומה שאמרו שכל הקובר מתו
אפילו שעה אחת קודם הרגל בטלה מיומו גזירת שבעה . ואם
עברו שבעה קודם הרגל וכנסו אפילו שעה אחת תוך שלשים בטלו
מיומו גזירת שלשים . ור"ה ימים הכמורים דינם כרגלים של סכה .
שביעות . וסכות . ומה שאמרו שאע"פ שאין אכילות בחולו של
נוגע קורע אדם על מתו שחייב להחבל . ודן שמועה רחוקה
לאחר שלשים ואם שאין טהגין אכלות אלא יום אחד ושאינו קורע
שהלכה כר' זני דאמר הכי כגמרא פרק משקין חבל על אכזו ועל
אזון קורע אפילו כשמועה רחוקה לדעת הרמב"ן ז"ל והראש"ד
ז"ל . וענין ההספק על מי מסכדין וכיצד . וסבת ו"ט וחולו של מועד
וחנוכה וספרים וזקן . בהספק ועל מי נקטלין תלמוד תורה במוות .
וענין לזון דין והכריות והנחיות שישין בבית האכל וענין ליקוט
עצמות של קרובים . וענין ליקוט עצמות אכזו ואזון . ומה שאמרו
שהקרובים המתאכלים עליהם מתאכלים עתהם בפניהם מדברי
סושי . ומה שאמרו שמתאכל אדם על חשמו וביח על בעל ועל אחים
מן האם מדברי ספרים . וכן או חמוזן השפחה או מן הנכרית אין

מתאכלין עליהם אפי' כתגמולו לא מדברי תורה ולא מדברי ספרים .
וסכנן מוטמו לאשתו אע"פ שאכילות אדם על אשתו מדברי ספרים
ששוחותה כמות זנוה ומאחר שנסתם הגולל אין עומתו כהן עוד .
ועה שאמרו שחייב אכלות בג' קרובים דרבנן והם אלו או אחות
אח או אחות נשואה או ארוסה בין נשוא בין נשוא ובין ארוסה ובנותיהם
ולפיכך אין כהן מוטמא באלו . ואלו הענינים עם יתר פרטים
מבוארים במסכת ברכות ויבמות ובספרה פרשת חמור אל הכהנים
(ו"ד סי' שצ"ג שצ"ג שצ"ד) : ונוהגת מזהו זו בחיוב הטווחה
במת הקרוב בכהן בכל מקום ובכל זמן בזכיר כהונה אבל הכהנים חזק
בחיוב זה שכן בא ספרונו פני שמוע נלהטמא אלת הקרובים
הוא שנטוה וזה הטווח לקרובים אבל הכהנים כהנות אחר שלא נמנוע
נלהטמא במת כמו שכתבאר במקומו כמו כן לא נעמו להטמא
לקרובים עכ"פ אבל עתאכלות קן וכל מקום . ולהן הכרית
לעטוף אפי' ידו ודעה וזכרו . וזולת חיוב האכלות הנגדרת עם
מזהו זו כמו שאמרו נהגת בכל מקום ובכל זמן ובכל אדם בין כהן
ובין ישראל ובכורים ובקבות ובין העובר על זה ולא דלא להטמא
לשם האכל על הקרובים הנזכרים בכתוב . ובין כהן או ישראל שלא רצו
ביום ראשון שטלו עשה זה . וכבר כתבתי למעלה שבית דין כופין
על בטול עשה ויש מן המפרשים שכתבו שאין חזות אכזו נחשבת
לעטוף דלוריותו אולי דעתם לומר שאע"פ שאמרו בקדשי דלוריותו
בכל ענין אכלות נראה דרבנן הוא :

רסח שלא ישמש כהן טבול יום עד שיעריב שמשו ואע"פ שטבל
וטבר לרין הערב שמש לפי שהוא כמני לטווחה עד שיעריב
שמשו שכן פירשו ז"ל במי"ב יובא וטבוא עד הערב וטהר הכתוב
קרא לטבול יום טווח אפי' שטבל עד שיעריב שמשו חבל מ"מ אינו
טווח כמו שהיה קודם טבילה כי מתחלה היה ראשון לטווחה ואחר
הטבילה היה שני לטווחה ועל זה נאמר ולא יחללו שם אלהים שכן
בא עליו הפי' המקובל וכן הוא כ"פ טסנהדרין שאמר שם קדושים
יהיו לאלהים ולא יחללו שם אלהים אפי' אינו ענין לטמא שכבר
כתבאר נהנו ענין לטבול יום שישמש וילך לה התם נחילול חילול :
בשרשי המנוה לפי שכהן הוא השליח בין ישראל לאכזים שבמסו
ומתן מעשיו וקרבתו ויתר' האדש לפני בראו וכפר עונו ע"כ
חובה עליו להיות נקי הגוף בתכלית בעת העבודה ואולי רוח
הטווחה לא יעבור מעליו לגמרי עד הערב שמש וכרן אדון החכמה
כי הוא יודע ולא אכזמו על אי זה עת יקשר למי שנשמת לעסוק
בעבודתו כ"ס והודיענו כי הוא עת כוא השמש לקבת הטווחה :
מדני המנוה מזה שאמרו ז"ל שאחד טבול יום מוטווחה חמור כגון
שטבל מטווחת מת או יבמות וזרעות או מטווחה קלה כגון טווחת
שרץ או כיוצא בה טעון הערב השמש זה הענין הוא בין כאלה בין בכלי
ובין בטווחה דלורית' או אפילו בטווחה דרבנן לרין הערב שמש .
ופי' טבול יום כלומר מי שטבל ולא העריב שמשו זהו פי' בכ"מ .
ואם נגע באוכלי תרומה וימשקין על תרומה ופוסל אותה ועושה אותה
ג' לטווחה לפי שהוא כמני לטווחה כמו שאמרו נגע בהן אחר כך
באכלים אחרים אינם פוסלים אותם שאין שלישי נגעה ד' בתרומה
ואם נגע טבול יום באוכלי קודש או במשקין עשאו ד' כלומר שפסקן
אכל מן חמורים הם לטמא אחר' שאע"פ שלשי עושה ד' בקודש
טווחת טבול יום אינה חמורה כללך שתטווח לד' . אבל אם נגע
טבול יום באוכלי חילין או במשקין חרי כן טווחים שאין שני עושה
ג' בחולין . כן קבלנו הדברים ונחמנו ז"ל והנה התבאר מזה
שאין ג' שבתרומה ולא רביעי שקדוש מטווחין משה אחר וכולל
אחר

ובכל זמן וכאן העובר עליה וכאן אשה זונה מאילו שבארנו דרך אישות ובעלה לוקה :

רסז שלא ישא כהן בין גדול בין הדיוט חללה שאומר אישה זונה וחללה לא יקחו . וחללה תקרא שולדה מפסולי כהונה

כגון בת אלמנה וכאן גדול או בת גרושה נכסין הדיוט . או שנתחללה על ידי ביאת אחד מן הפסולין לכהונה . כמשרשי המצוה מה

שכתבתי באיסור זונה הקודם לזה . כדריני המצוה מה שאמרתי שאין חייבה המלקות לכהן הנשוא חללה עד שיבעול . אבל נשאה ולא

בעל אינו לוקה שאין חייבה המלקות אלא בבעילה והוא והיא לוקין . ומה שאמרתי ללא הזכירו כשירות לינשא לפסולין אינו מענין זה כלל .

ולמטה בדף זה נפרש הדבר דודאי וזאת שהיתה נכעלת למי שאינן

אסורה עליו בלאו בכל החיוב היא גם כן וכענין שאמרתי ל"ל שאין הפרש בין אשה לאיש לכל עונשין שבתורה מן משפחה חרופה כמו שכתבתי

למעלה בסדר ויקרא במצוות קרבן אשם ודאי . וכן מדיני המצוה מה שאמרתי ל"ל שהכהן עצמו שעובר העבירה שהיא כאן על החללה אין

גופו מחולל כפי אע"פ שזרעו מחולל וכיון שכתבתי באונס או בשגגה בין כדרכה בין שלא כדרכה ושהערה בה כתחלה והוא שיהיה הכהן

מוט' שנים ויום אחד ומעלה והיא מכה ג' שנים ויום אחד ומעלה . ומה שאמרתי שאינה נעשית חללה אלא בבעילה אבל בקדושין לכד לא

כתחלה . אבל בשואף אע"פ שלא נבעלה נעשית חללה מפני שכל נשואה בחוקת בעולה ואע"פ שנתאלת בתולה . ומה שאמרתי שהכהן

שכא על הנדה אע"פ שהיא בכרת לא חללה שאין ענין החיוב אלא באיסור המיוחד לכהנים כמו אלמנה וגרושה וחללה זונה או הנבעלת

לאחד מן הפסולין לכהונה כמו חללים . ומה שאמרתי ל"ל שיש חללים מדרבי וספרים כגון כהן שבעל חלוצה שהיא אסורה לכהן מדרבנן

שהיא חללה מדרבנן וזרעה חלל חללים מדרבנן אבל כהן ששא על אחת מן השניות אין זרעו ממנה חללים אפילו דרבנן לפי שהוא איסור

השם בכל ואינו מיוחד לכהנים ומהו שכתבתי למעלה . כהן ששא על ספק אלמנה הרי זו ספק חללה והולד ספק חלל . כמאילו החללים

ששם . חלל מן התורה . חלל מדבריהם . חלל מן חלל . וכל ספק חלל או חלל מדבריהם כותבין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל

אינו אוכל בתרומה ואינו מטמא למתים . וזכרין לינשא אשה שראויה לכהן ואם אכל תרומה או כטמא או נשא גרושה וחללה זונה מוכן אותו

ונכת מדרות . אבל חלל של תורה הודאי הרי הוא כור ונשוא גרושה ונוטחא למתים . שאומר אמור אל הכהנים בני אהרן : אע"פ שהם

בני אהרן עד שיהיו ככהנים . ועוד קבלו זה בני זה הכתוב בני אהרן ולא בניו אהרן . וכאן שלא הזכירו כשירות להנשא לפסולין

ועל כן הכתבת מותרת להינשא לחלל ולגור ולמשומר ולפיקד אמור ל"ל שהגד מותר לינשא כהנת ומוזרת כהנת ג' כ' מפני טעם זה שאמרתי

שלא הזכירו להנשא לפסולין מוזרת משום דקהל גרים לא איקרי קהל ובאיסור מוזר כתוב לא יבא מוזר בקהל ה' . ומה שאמרתי

חלל נשוא כשירה כל זרעו חללים ופסולים לכהונה . אבל ישראל שנשא חללה כל זרעו ממנה כשרים לכהונה שהולד בענין זה הולך

אחר הוכר שאמר ויתלדו על משפחות משפחה שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה מאותה משפחה אסורה לכהן לכתחילה ואם נשאת

לא תנא לפי שיש כאן שתי ספיקות וכספק ספיקא אפילו דאורייתא לא חייבין אבל נתערב במשפחה ודאי חלל כל אשה מזה אסורה לכהן

עד שיבדוק ויתר פרטיה בקדושין וכיבמות . ומה שכתבתי שכל זמן ועובר עליה וכאן חללה ודאי ובעלה חייב מלקות . נשא ספק

חללה או חללה מדבריהם מוכן אותו מכת מדרות וזה יהיה בזמן שהישראלים דנים דיני נפשות אבל בזמן הזה אין מלקין וכמו שכתבתי

אחר ואי"ל שאין מטמאין כלים שאדם וכלים אין מקבלין טומאה אלא מאדם הטומאה . וכל המטמאים בין קלים בין חמורים מטמאין

היוצאין מזה כמו רוקן ומימי רגליהם דינן כמטמאים שנגעו בהן . ויתר פרטיה במשבת שכול יום (ה' ביאת מקדש) . ומהגת מצוה

זו בכהנים הזכרים בזמן הכהונה הזכירו על העבודה ולהזהר מהטומאה ולא הכהנות . ומי שעבר על זה שמוט טפול יום חייב

מיתה כדיו שמים ולא בא על חייבו זה כתוב ומבאר בתורה אלא שלמנו חז"ל הענין שם בסנהדרין כג"ש מחלול חלול :

רסו שלא ישא כהן בין כהן גדול בין כהן הדיוט אשה זונה לאשה שפ' אשה זונה וחללה לא יקחו . ולמנו קימה משמע דרך

אישות ועל כן אינו לוקה עליה אלא כשנשאה ובעלה שכן בא הפי' שאין החיוב עד שיבעלה כמו שכתבתי ב"ה : כמשרשי המצוה

לבעי שהכהנים נכחירו לעבוד עבודת ה' יתמיד ולכן ראויים ומחויבים להיותם קדושים וכקיים יותר מכל שאר העם בכל עניניהם אף כי

בענין היונוג שהוא דבר עקרי האדם וקצת נחשבות האדם על כן זונה או גרושה לכהן כתיבם שלא לינשא אשה שמונה רע פן תסורו ותטנו

טרוב לקחה ודרבי הטובה וכוונתו הרצויה גם היא בנשוא ופגם אל כל הקרבן אליה שכל העם מרננין אחריה בטומאתה אשר בשוליה .

כדריני המצוה מה שאמרתי ל"ל שהזונה האמורה כאן היא כל שלא היתה בת ישראל דכולן בכלל זונות היו ועוד שכיון שאין קדושין מופשין

בהן זונה היא . וכן תקרא זונה כל בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה לינשא לו איסור השם לכל האסופי אלמנה שנבעלה לכהן

גדול או גרושה לכהן הדיוט שאין איסור זה שם בכל אדם ואינה נעשית זונה בכך . וכן נמי תקרא זונה כל שנבעלה לכהן חלל ואע"פ

שהיא עותרת להנשא לו שאין היתה זונה תלוי בבעילה של איסור אלא בפגוזה ומפי השמועה למדנו שאינה פגומה אלא מן אדם האסור

לו שתנשא לו או מכהן חלל ולמדנו מעתה שהנרבעת לכהונה אע"פ שהיא בטקילה לא נעשית זונה דדוקא בעילת אדם הוא שעושה היתה

זונה . וכן אם נבעלה בעודה כדה למי שתנשא לו אינה נעשית זונה בכך ואע"פ שהיא בכרת . וכן הבא על הפגומה אפילו היתה

קדשה כלומר שהפקירה עצמה לכל אינה נעשית זונה כל זמן שלא נבעלה למי שאסורה להנשא לו כלומר שהיא ערוה עליו ואפי' מחייבי

לאוין או אפי' מחייבי עשה בכלל איסור זה ולפיכך אמרו שגוי או עבד או כותן או מומר או גר או עמומי ומואבי או מצרי ואדומי וראשון ושני

או כפזי דכא וכרות שפכה ששא אחד מהם על יהודית עשאה זונה ונפטלה לכהונה ואם היא כהנת נפסלת מן הכהונה . וכל הנבעלת למי

שעושה אותה זונה בין באונס בין פדיון בין בשגגה בין מזידה בין כדרכה בין שלא כדרכה נשאה ערה בה נפטלה משום זונה וכלכל ששהיה

בת ג' שנים ויום אחד ומעלה ויהיה הבעול כן תשע שנים ויום אחד ומעלה . וכן מענין המצוה מה שאמרתי באשת כהן שאמרה לבעלה

כאכתי ואפילו עד אחד מעיד לו עליה שכן הוא כדבריה שזינתה שאינה אסורה עליו בכך דאמרינן שזוא עיניה נכתבה באחר ונ' מ' אסור'

לכל כהן אחר מות אישה דשוותה נפשה חתיכה דאיסורא . ואם היתה כאמנת לו עוד העד האמון לו הרי זו יוציאה עכ"פ לאחת מידי

ספק . והזרעו מוריניו י' דדוקא שבאחת ליזר כן בין היא או העד מתוך שלום שבינו לבינה אבל אסורה כן בין היא בין עד מתוך קטטה

שיש בינו לבינה יש לדון בדבר שאינו זקוק להוציא עכ"פ שחוקה היא דסקרי נשקרא ואין ראוי להאמינה בדבורה בעד אחד אלא בשני עדים

כשרים . אבל א"מ אם דעתו קוונת בדבריה או בדברי העד הרבה ראוי לו לחוש ולבוא עליה . ויתר רובי פרטי המצוה ביבמות

ובקידושין (ה' איסור ביאה פ"ח) . ומהגת בכהנים בכל מקום

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

לקמן בע"ה במדר ביתא בזכות עשה דמלקות :

רסח שלא יטא כהן גדול בין הדיוט גרושה שנאמר ואשר גרושה מאישה לא יקחו . משרשי המצוה מה שכתבתי בחיסור וזכה הקודם לזה . מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שגרושה היא נקראת אפילו מן האירוסין ואין לרין לומר מן הנשואין . אבל המנוחית אפילו גרושה בגט והחורה ונוי'תה בו הריוז מותרת לכהן והחלושה כלומר אשה שזאלת עותחת ידיו כחלושה אסורה לכהן מדרבנן לפי שנתנו לה דין גרושה וכהן שכנס ספק גרושה או זונה וחלל' מו'י'א' בגט . אבל כנס ספק חלושה אין מו'י'תה שלא גזרו חכמי' אלא על חלושה ודאית . וכל שאינה ראויה לחלוף חס כחלושה לא נעשה לה ככהונה . יאל עליה קול שהיא חלושה אין חוששין לחיותה קול שחמיה הוא שנתנו החלושה להיותה כגרושה והם הקלו בה כענינים אלו שאמרו . ויתר פרטיה בקידושין ויבמות (ועס) . ונוהגת בכהנים ככ"מ וכן ועובר עליה ומשא גרושה וכעל חייב מלקות . אבל כל זמן שלא בעל חיבו מתחייב מלקות . ואפילו כ"ג שחייב שני לחיוב ומשום לא יקח ומזום לא יחלל וכמו שכתוב למטה בע"ה ולוקה על שניהם חיבו לוקה לעולם על אחד מהן אלא אחר שבעל . אבל לא בעל חיבו לוקה משום לא יקח . דלא יקח אגיד הוא כלאו דלא יחלל ופעמים שיתחייב כהן גדול ד' מלקות כביאה אחת וכגון שהיא אלמנה ונעשית חללה ונעשית זונה . ועל כיוצא בזה אמרו חכמים ז"ל איסור מוסף שהרי בתחלה החלמנה היתה מותרת לכהן הדיוט . וכשתגרשה כיתוסף בה איסור שנאסרה להדיוט ועדיין היא מותרת לאכול בתרומה וכשתחללה כיתוסף בה איסור שנאסרה על אכול בתרומה ועדיין היא מותרת לישראל . וכשנעשית זונה כיתוסף בה איסור לגבי ישראל שהרי נעטו איסור לישראל בזונה שהמנה כרזון תחת בעלה אסורה לבעל ולכונעל אבל חס נשתנה מדרזה וכגון שנעשית מותרתה וזכה חיובין על ביאתה אלא מלקות אחת לפי שאין שם איסור חל על איסור אלא אם כן היו האיסורין באים כאחד או שהיה האחד מוסף דברים אחרים כמו שאמרו או איסור כולל :

רסט לקדש זרע אהרן כלומר לקדש ולהכניסם לקרבן וזה עיקר העשה וכן להקדישם לכל דבר שקדושה ואם נזאנו בזה לא נעשה אליהם חס כולן לכבוד השם יתברך אחר שהוא לקחם ואתרם לעבודתו שנאמר וקדשהו לכל דבר שקדושה לפתוח רחשן ולסדך ראשן וליטול מטהיפה ראשן . ולשון ספרא וקדשתו על כרחו כלומר שוו המצוה אכתו נטווינו בה ואין זה כבודת הכהן ועוד אחר קדושים והיו לאלהיהם על כרחם יהיו קודש לרבות בפלי מומין שלא כלומר אחר שזה חיבו ראויה להקריב לתם אליהם למה זה נקדימו וזכרנו על כן אמרו והיו קודש כלומר הורג הוא חיובם כולו תמים אין בזום . משרשי המצוה לפי שדיוכי מוכרז הארון לכבוד משרתיו ומכל עת כבדנו הכהנים כבוד וקטבת במחשבתנו כבודו ב"ה וגודלו וזמכות המחשבה הזכס והמנולה והרצון הטוב תחול ברכתו ב"ה וטובו הגדול והוא כאשר הודיענו כמה פעמים . מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שסדר קריאת התורה כנזכר זהו שכתבן קורא ראשון לעולם . ואחריו לוי ואחריו ישראל . ואם אין שם כהן כתפרדה המבילה . ואם אין שם לוי קורא הכהן כ' פעמים : וכהן אחר כהן לא יקרא משום פגם שניהם . וכבוד זה נעשה להם כשראוים לכהן אלא הם היו בעלי עבירות נמנעין מוכבוד . וכבר אמרו ז"ל שמותר תלויד חסם קודם לכהן עם הארץ . ועכסיו בזמן הזה לא דאינו מיי שהקדים עמנו לשום כהן מפני חכונתו ועקב עמיה ירתת' . ויתר פרטיה נכתבו בתקומות מלוקים ויון

גמרת זכות וחולין וכבודות ושבת וזולתם (ה' כליהווקדש פ"ח) . ונוהגת ככ"מ וככל זמן כוכרים ונקבות שמונה על כולן לכבוד זרע אהרן . ועובר על זה ולא ככדס במקום שראוי וכסן הראוי לכבוד בטל עשה זה :

רע שלא יכנס כהן גדול בחוהל המת ואפילו לשהה זתי מוצה שג' ועל כל נפשות כות לא יבא כלומר לא יבא בתוך הבית עמהם דלשון ביאה לא יבוא ביאה משמע . משרשי המצוה מה שכתבתי למעלה בזכות רס' וכבוד זה שעיני הטומאה ראוי להתרחק מן הכהנים שהם קדושים עשוי ומלכת הש"י תמיד והכהן הגדול הנכדל להיותו קדש קדשים עם היותו בעל גוף נפשו תסכון תמיד בתוך המשרתים העליונים על כן לא תחוש התורה עליו להתירו לו טומאה לעולם ואפילו בקרובים כמו לפניהם הדיוטים שכתבתי למעלה רחם רחמנא עליהם הגדול כי מרוב דבקות נפשו למעלה ה על קרוביהם מה שאינו כן בכהן הגדול כי מרוב דבקות נפשו למעלה ה יתפש לגמרי ומטעם בני איש ושיח מלבו כל עסק העולם הזה הנפסד . ועל חברת הקרוב לא תכהל נפשו כי כבר הוא נפסד מומנו בעודנו בחיים . וכדיני טומאת המת וחיהל המת דברתי מעט כמתני בסדר זה אין ראוי להחזירו טן וכבוד על הקורא (ה' אבל ע"ג) . ונוהג איסור זה בזמן הבית שיש שם כהן גדול וכ"ש שהיה ואפילו אם היה נוקדש שלא מ' למוחר מ' ככנס בחוהל המת ואם עבר וככנס שם כמורד ואפילו חיבו או אמו עתים בבית לוקה :

רעא שלא יטעם כהן גדול אפילו בנות וקרוביו וכל שכן בכל שאר המומים שבעולם בזמן מומי הטומאה בין כנגיעה בין בחשא שנאמר לאביו וראבו ורא' יטמא כלומר ואפילו לחלו שהם קרוביו . וא"ע שבראש הספק אחר עליו מהטומא על כל הנפשות וזה טומאת ביאה לחל פנות כיוו שפירשנו שהרי כתוב שם לא יבא דמשמע ביאה דחל . וכן יאמר עליו כל שאר עיני הטומאה בכלל ואל תחשוב בזה שאמר לחבו ולאמוג' הוא ע"י לראש הווקדש שאמר ועל כל נפשות מת וגו' שאין הדבר כן אבל הם שני לחיוב לא יבא ולא יטמא . ולשון ספרא חייב כלא יבא וחייב כלא יטמא . וכמו כן אמרו ז"ל שחייב כהן הדיוט כלא יבא ולא יטמא חק על פי שלא נכתבו בו מדין גזירה שיה דעניהם נאסרו מהטומא ככנס וכמו שכתבנו וזמנים אין למנות בזמן הלואין לא יבא ולא יטמא ככהן הדיוט לב' לחיוב כמו שפירשנו אותם ככהן גדול לפי שבכ"ג ככתבו כפי' ובהדיוט כלומר האחר כג"ש . וכבר הורה זקן הוא הרמ"ם ז"ל שאין לנו מומת בזמן תר"ג מצות אלא המוסרות ככתוב אבל לא הנלמדות כבודות שהיו נדרשת בהן . משרשי המצוה מה שכתבנו בזכות הקודמת לוו והוא הדין והוא הטעם בזכות שתיהן כל יבא וכל יטמא ענין אחד הוא . וכדיני טומאת המת כבר כתבתי למעלה בסדר זה כמלות רס' ד קלת מיהן (ועס) .

ונוהג איסור בזמן הבית כי אף יהיה שם כהן גדול וככ"מ שהכהן חס ג' כזנה איסור זה ואם עבר ונטמא ואפילו לקרוביו בזמן מומי הטומאה חייב מלקות :

רעב שיאכין גדול נערה בתולה שנאמר וחוא אשה בבתוליה יקח וזרחה שיה נחשם וכלל מצות עשה משה שאמרו ז"ל עושה סיהר' עקיבא ממור אפילו מתייבי עשה וביאר זה כשהיה כהן גדול בל' של אשה שאינה בתולה שהיא אסורה עליו בעשה שהעיקר הוא אפילו ללוו הכהן מכלל עשה עשה . ועוד אמרו ז"ל מזהיר על החלמנה ומזהיר על הכתולה . משרשי המצוה לפי שהעיקר העוב שבאדם הוא שהיה לו מנחשת טהרה ונקיות כי אמרו הנפשות ימנען מעשה הגופת על כן ראוי לו למשרת הגדול להדבק בטהרה

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

הגוף . ולא הן גרבו והוא האמור בתורה . ב' יבלת שיש בו עלם
וזהו יבלת האמור בתורה . ג' מי שיש בו חזיות המצוה כל שהוא .
וזהו יבלת האמורה בתורה . ד' כל עלם שבגלוי שנחנך בו חרץ והוא
בכלל חרץ האמור בתורה . ואין הלכות בכלל עצמות שבגלוי .
ועוד ג' אחרים הא' חוקן שהגיע להיות רותח ורועד כשהוא צמוד .
ב' החולה שהוא רועד מפני חליו וכשגון כמו . אכל הטורפה כשר
באדם ומסול בבהמה . ג' המזוהם הרי חמשים . ויתר פרטים בניסב
בכורות פרק ז' : ונהגת בזמן הכית לכהנים . וכהן העובר
על זה ועבד והוא בעל מום אם הוא מן המזומין הפוסלין באדם ובבהמה
בין שוגג בין מיד עבודתו פסולה ואם היה מיד חייב מלקות . וכן
אמרוין בספרא אין בעל מום במיתה אלא באוהרה . ואם הוא
מן התשעים מזומין המיוחדים באדם אף על פי שהוא לוקה לא חלל
עבודתו . ואם הוא מן המזומין שפסולתן אינו לא מפני מראית העין
אינו לוקה ועבודתו כשרה :

רעו שלא יעבוד כהן בעל מום עובר שנאמר כל איש אשר בו
מום בזרע אהרן וגו' לא יגש . כל רבוייה הוא .
ומרבה אפילו מום עובר כי בתחלה יזהיר על מום קבוע והיית סבור
שיהא מותר לעבוד במום עובר שהוא קל וממנו לפיכך הזהיר גם על
העובר והוא הגרבוהילפת . בשרשי המזוהם כענין שכתבו
במנחת הקודמת לה . בדיני המזוהם מה שאמרו שאלו מום קבוע
או מום עובר פסול העבודה ולוקה הכהן עליו אם עבד כמזיד . ומה
שאמרו ל' ש' ד' הגדול היו יושבין בלשכת הגזית . ועיקר מועדיהן
בהתמדה שהיו בודקין הכהנים ביוחסין ובמזומין וכל כהן שנמצא פסול
ביוחסין לוכש שמורים ומתעטף שמורי' ויאל מן העזרה וכל מי
שנמצא כשר ביוחסין ומצא בו מום יושב בלשכת הגזית ומתלע עלים
למערכה וחולק בקדשים עם אכשי בית אב שלו שאמר לחם אלהיו
מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל . ויתר דיני כל המזומין בכורות
פר' ז' : ונהגת בזמן הכית בכהנים עברו ועבד במום עובר
במזיד לוקה . והרמב"ן ז"ל לא יחשוב זה הללו של מום עובר לאלו
בפני עצמו וכתב דכלל לאו דמום קבוע הוא והוא כמו חלק מחלק
המזוהם וכשר הסמינו הוא והר"ם פ"ו ז"ל ודבר ברור הוא שאין לחשוב
חלקי המזוהם בפני עצמם :

דיען שלא יכנס בעל מום בהיכל ומכללו כלומר אלה המזוכח ובין
החולם ולמזוכח וכל שאר המוקמות שהיכל שאמור אך אל
הפרכת לא יבא ואל המזוכח לא יגש וכתב הרמב"ם ששני לאוין
הפרכת והמזוכח לא יספיק אחד מהם בלתי אחריו ושניהם באין
להשלים הדיו בענין אחד והוא להרחיק המקום המסור עליהם להכנס
בו . בשרשי המזוהם להגדיל כבוד הבית והדרה ע"כ אין ראוי
לכאן שם בעל מום כי הוא מקום השלמות אין כדון לעמוד שם מי שיש
בו מום חסרון . וכבר כתבתי למעלה הרבה פעמים התועלת
הנמצא לנו בהגדילנו מעלת הכית הקדוש והתארתה . דיני המזוהם
כלומר מה הן המזומין שהשלים יונגע בהן מליכנס זכרות למעלה
במזוהם ברמז באוהרת בעל מום קבוע ושם הודיעתי וקויון בגמרא
וכל הענין במנהגי וכתב הרמ"ן ז"ל שאין לנו לחשוב זה הללו במזין
הלאוין שאיסור הכנס בעל מום בהיכל וגם פרוע ראש וקרוע בגדים
ושתיו יין אינן אלא מועלה מדכריהם ז"ל ולא בא הכתוב הזה לא לחסור
מהם קריבה לעבודה וזה בכלל לאו דבעל מום שלא יעבוד הוא .
וכתב עוד שאף הם לא חסרו אלא המקום הנקרא בין החולם ולמזוכח
שהוא כ"כ אמה אצל כנגד המזוכח עצמו שהוא כ"כ אמה לא חסרו וכיון
שכתבתי למעלה בסדר ויהי כיום השמיני באוהרת פרוע ראש כשם
הרמב"ן ז"ל (ה' ביאת מוקדש פ"ו) :

שלא

הכית שהיה לנו כהן גדול . עבר ובעל המזוהם אפילו בלא קידושין
לוקה ממום לא יתלל שהרי חלל לא המזוהם שהיתה ראוייה לכהן בדיוט
ועכשיו אסורה לו . וכבר אמרו שהוא חייב שלא יתלל לא לה ולא
זרעו . וחלול זרעו שייך לומר כשבא על חללה גרושה וזה שכן
מחוללות וכשהוא בא עליהן אינו מחללן שהרי מחוללות ועומדות
הן אצל זרעו מחללו שזרעו במקום חלול וחלול האשה שייך לומר
בבא על האלמנה שהיא כשירה עדיין לכהן הדיוט וכתיבה זו של כהן
גדול נעשית וזה והרי חללה וכשירות ואין ספק כי גם הזרע מחולל
בה מומיל אכל החילוק שיש בין החילול שכה לחילול הזרע שהיא
מחוללת בהערה והזרע בגומר ביאתו כדאיתא בגמרא :

רעה שלא יעבוד כהן בעל מום בעבודת כ"ה שנאמר איש איש
מזרע אהרן אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב להם
אלהיו כלומר לא יקרב לעבודה כי כל ענייני מאלל קרוי לחם
בהרבה מוקמות ומום זה ענינו מום קבוע שפירש כן בספרא כל אשר
יהיה בו מום לא יקרב . אין לי אלא מום קבוע . מום עובר מנין
ת"ל באותה פרשה כל איש אשר יהיה בו מום לא יקרב . ומום קבוע
הוא כהן גרבו או ילפת והיא החזיות : בשרשי המזוהם לפי
שרוב פעולות בני אדם ראויות אל לב רואיהן לפי חשיבות עושיהן כי
היות האדם חשוב במראהו טוב כמעטו ימלא חן ושכל טוב בכל אשר
יעשה בעיני כל רואיו . ואם יהיה בהפך מזה פחות בראותו ומשונה
באבריו ואם ישר בדרכיו לא יאותו פגולותיו כל כך אל לב רואיו על כן
באמת ראוי להיות השליח שהכמה תלויה עליו איש חן יפה תאר ויפה
מראה נאה בכל דרכיו לזעזען יתפשו מחשבות בני איש אחריו ומלבד
זה אפשר שיש לשלמות זורתו רנון לעינים שמתוך מחשבת האדם
בהם תטהר נפשו ותתעלה ולכן אין ראוי כשום נד שיהיה בו שינוי
זורה וכל זורתיו מן תתפור נפש המחשב נוגד השינוי ותגדו מן
החפץ : דיני המזוהם מה שאמרו ז"ל שג' מיני מזומין הם יש מומים
שפוסלים הכהן מלעבוד ואם הם בבהמה פוסלין אותה מלקרב .
ויש מומים אחרים שפוסלים האדם בלבד מלעבוד ולא הבהמה
מלקרב . ויש מומים שאין פוסלין לא אדם ולא בהמה אלא מומים
מראית העין . וכל כהן שיש בו אחד משלשת מיני מומים אלו אינו
עובד . אין פוסלין באדם אלא מומים שבגלוי אכל מומין שבהלל
הגוף כגון שניטל כלייתו או טחול שלו או ניקבו מעיניו אע"פ שיעשה
בהם טריפה עבודתו כשרה . שנאמר שבר רגל או שבר יד . מה אלו
בגלוי אף כל שהוא בגלוי . ומיני חכמי' שהמזומין שהן פסולין בין האדם
ובבהמה הם חמשים . מלבד שיש מומין מיוחדים בבהמה הם כ"ג
ומצא בבהמה ע"ג : ויש גם כן מומין מיוחדים באדם והם תשיעי'
כמוצא הפוסלין באדם מזה ונרבעים . והוא כלל התשעים המיוחדין
באדם . שמהם ישראש . ושנים באוהר . ארבעה בחזנים .
וחמשה בגבנים . ארבעה בריסי העינים . ואחד עשר בעינים .
ששה בחוטם . שלשה בשפתים . שלשה בבטן . ומלטה עגבו
של אדם . ששה בידים . ארבעה באיברי הזרע . חמשה עגבו
בשוקים וברגלים . ד' בכל הגוף . ה' בעור הכשר . ועוד
ארבע מומין גדולים מיוחדין באדם ואינם בגלוי . ואלו הן חרש
שועה . נכפה ואפילו לימים . ומי שרוח רעה מבעתו אפילו
בעתים ידועים . ומלבד אלו יש עוד שנים שפוסלין מפני מראית
העין . ואלו הן מי שנשרו ריסי עיניו אע"פ שנשאר השיער בעיקרן .
מי שנטלו שיניו . והוא כלל החמשים שפוסלין באדם ובבהמה .
ה' בחזן . ושלשה בריס של עין . וג' אלו בכלל חרץ האמור
בתורה שמונה בעין . שלשה בחוטם . ששה בפה . שנים עשר
באיברי הזרע : ו' בידים וברגלים . ארבעה ראוין להיות בכל

עבד עבדו של כהן אינו אוכל תרומה שהיא חסרה התורה שכיר עולם
 ושכיר שנים כמו שכתוב תושב כהן ושכיר לא יחבל קדש . אבל עבד
 כנעני אוכל קנין כספו הוא . וגם אם העבד קנה עבדים גם הם
 אוכלים על ידו משום דכתיב כי יקנה נפש קנין שיש בנשמתו שהנפש
 יעשה קנין . אבל אם העבד השני קנה שלישי אינו אוכל דכתיב יקנה
 הנפש קנין חמור רחמנא ולא קנין הקנין . וכל כהנת שנבעלה לשכניו
 כהונה חסורה לאכול בתרומה לעולם . וגם אחרונה גוס גם כן בין
 שנבעל דרך זכרונה או דרך נקבותו . ואף משוק והוא נוי שנמשכה
 ערלתו עד שגרהה כאילו לא מל אסור לאכול מדרכן עד
 שימול פעם שנייה . ודרך פרטיה רבים יתבחרו בנשכת
 תרומות (ושם) : ונזהר איסור חילת התרומה לרבים בכל
 ישראל כושרים ונקבות בכל מקום שיש . עם תרומה דאורייתא
 דהיינו בזמן שארץ ישראל כישובה כי או חיוב התרומה דאורייתא כיוון
 שנכתוב בסדר שופטים בנזות הפרשת תרומה גדולה כפי"ה ובזמן
 הזה נזהר איסורא מדרכן כפירות ארץ ישראל וכיון שנכתוב עם ועבד
 על זה וחבל תרומה והוא זר כגון ישראל שהוא זר או שילבו כהן או
 כהנת שנתחללו מן הכהונה החחד מעיני החילול הידועים שהרובו
 חמיו"ל חייב מיתה כידו שמים כמו שכתב בסנהדרין פרק ט' מוכתים
 ומתו בו כי יחללוהו ואחריו וכל זר לא יחבל קדש :

רפא שלא יחבל תושב כהן ושכירו תרומה שנאמר תושב כהן
 ושכיר לא יאכל . שורש המזהר וכל עניינה ככלל
 כמזהר הקודמת כי טעם איסורן מעני שנחשבו כיון זר אחר שאין
 קנין כספו כי התושב הוא שכיר עולם ושכיר הוא שכיר שנים :

רפב שלא יחבל ערל תרומה כלומר כהן שלא ימול בין שהוא נזיר
 או שגג או חטום וכגון שמתו אחיו . חמית מילה שיראת
 המות מנעתו מלימול ככל ענין שיהיה מכיון שהוא ערל אסור לאכול
 בתרומה וה"ה שאסור בשאר קדשים וזו ביניה וז"ל כתבארה ככתוב
 אלא ללמדה כג"ש . וכתב המעתיק בשם הרמב"ם ז"ל ותיארו
 המקובלים עם זה שזה האיסור הוא מדאורייתא לא מדרכן . ולשון
 יבמות מנין לערל שחינו אוכל בתרומה נאמר תושב ושכיר כמספר
 ונאמר תושב ושכיר בתרומה נה תושב ושכיר האמור בספר ערל
 אסור בו . חף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בה .
 וזהו שדין לשאר קדשים . והוכחו כן לאון ספרא דאמור ר"ע
 אומר איש איש לרבות את הערל . וגם כתבאר כלומר כגמרת יבמות
 שדבר תורה משום אוכל בתרומה ומדכריהם גזרו עליו מפני שגרהה
 כערל . ומשוק הוא שנמשכה הערלה בענין שגרהה כמו שאינו
 מהול אחר שנימול הנה כבר התבאר לך שערל אסור בתרומה מן
 התורה . והמשוק אסור מדרכן והכן זהו שכתבאר משוק ליידי
 שימול מדרכן ע"כ . ולפי הדומה כל חריכות דכריו כאן הוא מפני
 שכתוב בעיקר השני בסדר המזות אין כל מה שילמד בה"מ ג' מדות
 שהתורה נדרשת בהן חכמינו ראוי למנותו בענין המזות וזה
 הו"ש אחת מ"ג מדות היא וזהה הוא בענינו ימנה איסור הערל
 בתרומה בה"מ וזה"ש שהוא נלמד כן ולכן יתנבל באומר כי התקבל
 בחרו שזה האיסור מדאורייתא לא מדרכן ונראה כי כוונתו לומר
 שכל זה שכתבתי"ל בפירוש הענין מדאורייתא לא מדרכן במנה חותו
 למזהר וזה"ש שהוא נלמד באחד מן המדות אחר שהכתובים יעידו על
 הדבר שהוא דאורייתא . ואם לאו שיהיו להאמר מחד בנחלת הרב
 וז"ל ה"ייתחומר כי ערוחק גדול נכנס לזאת הפשרה וכבר תפש
 עליו בזה הרמ"ב כן"ל בספר המזות שלו בעיקר השני והרבה עליו
 ראיות מדאורייתא ומן המדורות כמה רבו הדברים עד שלא
 יכולים ז' דשים גדולים . וסוף דבר אמר הרב כי יספר נזות
 הרמ"ב

רעא שלא יעבוד כהן בעודו טמא שנאמר ויגורו בני ישראל
 ולא יחללו את שם קדשי . ואמרו ז"ל בפרק ט'
 מסנהדרין מנין לטומא שמשם שהיא כמיתה כלומר מיתה כידו שנים
 דכתיב דבר אל אהרן ולא בניו ויגורו מקדשי בני ישראל ולא יחללו
 וכתיב במקום אחר ומתו בו כי יחללוהו : בשרשי המזהר נה
 שכתבו במקומות רבים כי לכבוד הבית ומעלת העבודה כתרמק
 מזהר כל דבר שאינו במעלתו ומשיותו ומעלת האדם בטורה ידוע
 לכל מוכין : דיני המזהר כגון מה הן הטומאות המטומאות מדאורייתא
 והמטומאות מדרכן וכחיה ענין יטהר הטמא מטומאתו ואיזה
 טומאה שיהיה הוא וקרובן לטהרה ואי זו אינה נריכה אלא טהילה
 והעבר משם ומכלל הענין שאי אפשר לעלות לעולם משום טומאה
 כי אם בטבילה . ואי זו טומאה נריכה שבעת ימים לטהרה . ואי זו
 יספיק לה יום אחד . ויתר רובי פרטי ענינים אלה אשר רבו למעלה
 יתבאר כולם בסדר טהרות (שם) : ונזהרת כהנים בזמן הבית
 וכהן העובר עליה ועבד בטומאה חייב מיתה כידו שמים :

רעב שלא יחבל כהן טמא תרומה שנאמר איש איש כורע
 אהרן וכו' . בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר .
 ואמרו כן באסכת נזות אזהרה לתרומה מניין כלומר שלא יחללה
 טמא ז"ל איש איש . איזהו דבר שהוא שוב שאלו של אהרן כלומר
 שאכלהו הרע כולו וכרסו ונקבות היו אומר זו תרומה וכפלה
 האזהרה בזה הענין כמו שכתוב ושמו את משמתי וכמו שאמרנו
 בסנהדרין פ"ט גבי מחייבי מיתה כידו שמים שילמדו שם טמא האוכל
 תרומה מושמתי את משמתי ולא ישאלו עליו חטא : בשרשי המזהר
 להגדיל וליקר בכלל האדם כל אשר הקדש וכבר זכרתי פעמים רבות
 התועלת המזהר לנו בדבר וממעלות הקודש לאוכלה בטורה ידוע :
 מדיני המזהר מה שאמרנו ז"ל שכתבאר שאלו תרומה טהורה הוא
 בנייה ולוקה עליה אבל תרומה טמאה ח"ע שהוא בלאו אינה לוקה
 לפי שאינה קדש . ומה שאמרנו שהטמאים אוכלים בתרומה בהערכ
 השנים ויראו ברקיע"ג כוכבים בימיות . וזה העת הוא כמו שליש
 השנה אחר שקיעת החמה . ומה שאמרנו כמי שהיה אוכל תרומה
 והרגיש שגודעו איסורו לזכות שכתב ר"ע . ומה שאמרנו ברכובי
 גדולים . ומה שאמרנו בתרומות ח"ל שהיא מותרת לכהן שחן טומאה
 וזאה עליו מנוסו כגון קטן שלא ראה קרי וקטנה שלא פירסה כירה .
 ומה שאמרנו שכל ענין אהרן בחוקת טומאה ועל כן ח"ק נזותין בתרומה
 אלא לכהנים הידועים לשמירה בטורה . ודיני הטומאות זכרתי
 למעלה גם כן קתם בכלל וכפ"ט : ונזהרת כהנים בזמן הבית
 ונקבות אהרן וכמו שהיא כישובה כי או שם חיוב התרומה דאורייתא
 כדעת הרמב"ם ז"ל ועובר על זה ואכל תרומה כמזיד והוא טמא חייב
 מיתה כידו שמים וכמו שכתב בסנהדרין פ"ט שנתנו עם מחייבי מיתה
 ומכללם מנו כהן טמא שאכל תרומה ובזמן הזה אסור דרכן כפירות
 ארץ ישראל (י"דס' של"ה) :

רפ שלא יחבל שום זר תרומה שנאמר וכל זר לא יאכל קדש
 ובה פ"י המקובל שזה הקדש הוא התרומה בכלל וכל מה
 שנקרא תרומה אכל לא בה להאמר ככאן על קדשים אחרים ומהו
 שנקרא תרומה גם כן אלו הכתובים וכמו שדרש"ל מן הקבלה
 ותרומות ידן אלו הכתובים . בשרשי המזהר המזהר בעולם הקדמות
 וממעלת הקדש שאכלהו וזרתי הש"מ ונשיהם ובניהם ועבדיהם אשר
 קנו ויתנוהו לכהונתם ולכל חיתם ולא לאחרים : מדוני המזהר
 מה שאמרנו ז"ל שערב כהן שבת אוכל בתרומה דקנין כספו הוא מ"ט .
 וכן אשת כהן שגרהה הרי היא אוכלת וכל אשת כהן אוכלת אפילו היא
 בת"ג שנים ויוס"א . וגם הארוסה לוביתה ראיה לאכול אלא
 שכתובים גזרו שלא תאכל עד שתנשא כמו שכתב ר"ש פ"ק דכתובי

ספר החינוך מן ספר דיקרא פרשת אמור

הרמב"ם ז"ל עניניו ומחלקים וכו' ומחלקים על כבוד העיקר הזה הוא עיקר הדין : בשרשי המנוה לפי שהעירל כמו זר נחשב אחד של נכנס עם ישראל בכבוד מילה שהיא ענין גדול וזה חקת זרען התרומה והטמאים מן הקדש שרש אחד להם וכתוב למעלה בסו"ך : ונתתם בכבדים כפי"ם שישם תרומה דאורייתא כמו שאמרנו בנזירות ופי' שיעבר על זה ואכל תרומה בין טהורם בין טמאה והוא ערל חייב חלקות :

רפג שלא תאכל חללה מן הקדש כלומר מן התרומה ומהו זשוק טריונות כמות ארזן הכשרות לחלקן : שחמור ובה איש כהן כי תהיה לאיש זר הוא בתרומה הקדשים לא תאכל : ואמרין בגמרא יבמות כי תהיה לאיש זר כגון שכתבנו למעלה לא שם סמלה מן הכהונה : ונאשר כתוב בתרומות הקדשים אמרו ז"ל בנזירות מן הקדשים לא תאכל כלומר כמות זשוק : זשם כחמד לכתוב קרא הקדשים לא תאכל : ונא בתרומות הקדשים טענת דונה תרתי : חדא שהיא כשכעלת לפסול כשפלה מלאכול בתרומה ומהו זשוק : ועוד אחרת שהיא כמותה כמותה לזו זמות בעלם שחורות לאכול בתרומה וזו חזרת כהן ששאת לזר שלא זה הלואו חזרת החללה מלאכול הקדש וזו חזרת כהן ששאת לזר שלא תאכל חזרה זשוק אפי' שנות בעלה או גרשה מה שלא נדון כן בתרומה שככת ששאת לזר וזאת בעלה חזרת היא לאכול בתרומה ומשמעות הכתוב כן כי תהיה לאיש זר בתרומות הקדשים לא תאכל : כלומר בשתבעל לאיש זר כלומר שהוא פסול לזהו וזוהו לא תאכל בתרומות הקדשים דהיינו תרומה וזשוק בדברישית : ועוד יש ג"כ בנמשעות הכתוב כי תהיה לאיש זר לזר שחמור כהן וכן כתב רש"י ז"ל לאיש זר לזר או ישראל כלומר שהוא זר וכן הכהונה בתרומות הקדש אינה אוכלת בשבת היתה לו אכל חמור וזוהו שגירשה ספיקו חוללת בתרומות הקדשים שהדי יאית זמתת ידו הורא אכל לא תאכל כמות זשוק דמכיון ששאת לזר נכסלה בחזרה זשוק לעולם : ואולם תדע כי איסור אכילת כהנת בתרומה בעודה תחת בעלה ישראל לא למדנוהו עושה הכתוב כלל שלא הא עליו הפירש לדרוש כו"ך הלא מה שכתבנו אכל זה האיסור למדנוהו חכמים ז"ל בעלי הקבלה ומקום אחר מדכתיב וכל זה לא יאכל קדש שחא עליו הפירוש שכל זמן שאשה תחת בעלה דהיינו בעלה : ישראל שהוא זר מן הכהונה לא תאכל קדש : כי אשת הור נמשכת בזר הרי היא כמו אחת ונלעגות יודע זה וקבלה בדין האמת המקובל : ונוהגת מזהו בכל מקום שיש תרומה דאורייתא כמו שאמרנו בנזירות הקודמות : עברה שכתת ואכלה תרומה או חזרה זשוק : והיא חללה כלומר שכתבנו למי שפוטלה מן הכהונה וכן אם עברה ואכלה תרומה או חזרה זשוק בעודה תחת בעלה ישראל בכל לדדין חלו חייבת חלקות :

רפד שלא לאכול טבל בין ישראל בין כהן והוא הדבר שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות שחמור ולא יהללו את קדשי בני ישראל את אשר ירמזו לה' : ובה הפי' המקובל על זה שהאכל טבל הכתוב יודבר : וענין הכתוב לומר שלא יחללו הקדשים בעודם מעורבים עם החולין זהו לשון אית אשר ירמזו שהוא לשון עתיד כלומר שעדיין לא הורמו וכן הוא בגמרת שבהדרין מניין לאכול טבל שהוא בנזירות שחמור ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירמזו לה' : בעתידים להרים הכתוב ויודבר וילך חלול תרומה שכתוב עליה ואת קדשי בני ישראל לא תחללו והוא בנזירות כמו שכתוב למעלה מדכתיב וימתו בו כי יחללוהו ושמך ליה וכל זה לא יאכל קדש : ועוד אמרו ז"ל ונזירות זכות בעינין זה יכול לאידין חייבים שלא הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר אכל נטלה עמנו תרומה גדולה ולא נטלה עמנו תרומות מעשר

או מעשר ראשון או מעשר שני ואילו מעשר עני' מנין שהיה דבר חסד ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא חומר ואכלו בשעריך ושכנו : מה ל"ל מן מעשר חף כח מעשר עני' ואמר דמנוח לא תוכל לאכול : ואמנם זה החיוב הוא למלקות : אבל ענין שיהיה חלל על הטבל שלא נטלה ממנו תרומה גדולה : וכן בניו לאכול מעשר קודם שניטלה ממנו תרומות מעשר וזהו שחמור בנזירות הלוים כשנסם ללוות מעשר מן המעשר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמנו שנו היה מניעה שלא לאכול מעשר ראשון וטבל כן שירשו ז"ל ולפיכך חייבים עליו מיתה כמו שכתבנו במסכת דמאי : כיצד מכלל דברינו שהאכל הטבל קודם שניטלה ממנו תרומות מעשר הוא כמיתה : זשם אכל ממנו אחר שנטל ממנו תרומה גדולה ונטל ממנו ג"כ תרומות מעשר וזשוק שהקדים ליטול תרומות מעשר קודם זשני או מעשר עני' אינו כחייב מיתה אבל הוא כחייב חלקות וכן כל זמן שהוא טבול חמור לאחד מן המעשרות בחלקות ואסודותיה מלא תוכל לאכול בשעריך וכו' : וכמו שכתבנו לקמן בסדר דהא אכלו ושוקר ענין זה כי כן תמוא אם תזכה ללמוד דברי חכמים בעלי הקבלה ז"ל : בשרשי המנוה מה שכתבתי למעלה סמוך בלאו דהן טמא בתרומה : כדוני המנוה מה שאמרנו ז"ל באיסור הטבל שחמור תעורכו טבל שהוא מה שאינו כן שחמור חסורין שבתורה חזון חזון כשן וחזון כשפסוקו שכתבתי במקומו : וזתנו טעם בטבל חסמי שאמרנו כענין חזון ככל שהוא כענין חזון חסורין : וכתבנו שיש תרומות מעשר של חולין שכולן חסורין : וכתבנו שיש תרומות מעשר של חסורין שכולן חסורין וז"ל דבר חייב בתרומה ומעשרות וכן מדברי סופרים ויתרונא פטי הטבל עם וכן מקומות מן מסכת דמאי (פ"ד ק"ט) : ונוהג איסור זה של טבל בכל ישראל בזמנים ונקבות ואיילו בכבדים ולויים אפי' ששם האוכלים התרומות ואיילו כדגן שלהם וכן נזכר האיסור בכל מקום כלומר שאסור לאכול טבל של פירות ארץ ישראל בכל מקום אבל חייב תרומות ומעשרות מן הפירות ידוע הוא שלא חייבנו תרומה בהם אלא בחזק ישראל : וזאת ישראל עם שחמור בתרומה כי תבואו ודרשו ז"ל כיתת כולכם ולא יאית מקצתכם כן פסק הר"ם כמ"ל זלשיך חין איסור מדאורייתא אלא בפירות ארץ ישראל וכתב ויתרונא פטי דוקא כענין שכתבנו במנות מעשר בסדר ויקח קרח וכבר כתבתי קצת חלקין במקומות מסכים ארץ ישראל לענין שביעית בסדר משפטים במנות השמיטה ותחמי ארץ ישראל ידועים הם : ועוד אכתוב בארובה כל ענין תרומות ומעשרות וחלוק המקומות ומה שהיא מדאורייתא או מדברבן בסדר שופטים במנות הפרשת תרומה גדולה וקמת מעם : ועוד אדויעך עם מחלוקת החכמים בענין תרומה אם היא דאורייתא או דרבנן היום איילו בחזק : ומי שהוא במקום שהיה חסופק עליו אם הוא עולין ישראל הם לא בוין שחמור כי שוכה רחוי להחמיר בדבר עכ"פ לפי שהיו ספיקא דאורייתא וקיינו לן ספיקא דאורייתא לחומר : זמן הדומה שהחכמים ז"ל היו מתמירין איילו בפירות שחייב המעשר שלהן דרבנן במקומות החסופקים להם אם הם מארץ ישראל ואפי' אחר חרוב הכית אפי' שאישר זה אינו נזכר אלא בפני הכית מדאורייתא : ועבר על זה ואכל כית מן הטבל קודם שהפרישו ממנו תרומות מעשר חייב מיתה בדי שמים וכמו שאמרנו למעלה : זשם אכל כית טבל שניטלה ממנו תרומה גדולה ונתרומות מעשר אכל עדין לא הפרישו ממנו מעשרות

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

שהוא חייב • כיצד היה שאל אחד וכתב הגיד וכו' אחר וכתב הכניס
או נתקן חייב גם האחרון • וכן אם כל אחד ויעקב הגיד וכו' אחר
ונתקן טעם לוקין וכו' • מהאחרון אינו מפרסם שכבר נסדרה הוא •
ומה שאמרנו ז"ל שהמסרם את הנקבה בין בחדם בין בשאר מינין
עטור • ומה שאמרנו שהמסקה כוס של עיקרין לחדם או לשאר בריות
כדי לסרסן אסור אבל אין לוקין על זה • וכן המשיב חבירו כמים או
בשלב עד שיטבל מומנו כח חבירו הארע אינו לוקה עד שירסם ביד
אבל ראוי להכותו מכת זרדות • ואם מותרת לשנות כוס של
עיקרין שמרסין אותה שלא תלד שהנשים אינן זונות על פניה ורביה
כמו שכתבתי במצוה ראשונה שבספר ויתר פרטי המצות מוכרחים
במקומו ומסכת שבת ויבמות (א"ה ס"ו ה') • ונהגת ככ"מ
ובכל זמן בזכרים ונקבות שאסור גם להם לסרסן הזכרים אבל לא לעימן
במום של עיקרין כמו שאמרנו ועבר זליה וסרס אחד מכל מיני בעלי
חיים בין אדם בין בהמה ועוף וכן טהורים בין טמאים לוקה •

רצב שלא נשחט בהמה ובנה ביום אחד בין בקדשים בין בחולין
שנאמר אותו ואת בנו לא רשעהטו ביום אחד •
כשרשי המצוה שיתן החדם אל לבו כי השגחת הקדוש ברוך הוא
על כל מיני בעלי חיים ככלל ועם השגחתו עליהם יתקיימו
לעולם כי השגחתו בדברים זהו קיומם ועל כן לא יבטל
מן המינין לגמרי כל מיני עולם וחף על פי שהשגחתו על מיני האדם
בפרט כמו שכתבתי למעלה בסדר הזה כי תוריהו כמציאות קס"ח לא כן
מיני שאר בעלי חיים חלה דרך כלל כמין ימים השגחתו כ"ה ועל כן
במקומו נלכנת האילן ועשיו ביחד לרצו זה • ועוד נכלל לומר בענין
על גד הפשט כמו כן שהוא לקבוע בפסטימו מדת החמולה ולהרחיק
מומנו מדת האכזריות שהיא מדה רעה ולכן אע"פ שהתיר לנו האל
מיני בעלי חיים למחייטומו לכל נהרגו אותו ואת בנו ביחד
לקבוע בפסטימו מדת החמולה • מיני המצוה מה שאמרנו ז"ל אין
חילוק בין אותו ואת בנו או כגון חלה ואחר כך האם • ומה שאמרנו
שארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו לדרך להודיעו אותה
מכרתי לשחט לפי שכל זמנים אלו כל הקונים את המסתל לאוהטן
לשעה קונים • ולא כן ערב יום האחרון של חג • וערב יום הראשון
של פסח • וערב עצרת • וערב ראש השנה • וכדברי ר' יוסף אף
בערב יום הכפורים ככלל • והא דתנן לרין להודיעו דוקא המוכר
לרין להודיעו אבל אין הלוקח לרין לשחט ולשחט דמסתפקא הוא
עליו שאלו אין לה אס • ואם יש לה שאלו לא מוכר לשחט • ומה
שאמרנו דשנים שלקחו פרה ובנה זה שלקחו ראשון יאמרו דאשון ואם
קדם השני ושחט שלא כדון אסור הראשון לשחט • ודון השחט פניה
ושני בניה או שני בנים ואחר כך היא וכן היא וכתבה וכתב בתה • ומותר
לשחט האם עם בת בתה שלא אסר הכתוב חלה אותה ואת בנו • ומה
שאמרנו ז"ל שאסור אותו ואת בנו אינו נוהג חלה בנקבות שאמרנו
בפירוט כמו מי שכתב ברוך אחריו דהיינו הנקבה וכו' • הכי אסיקנה
בחולין עם הפירושים הטובים שאם נתברר לנו הדבר שהוא אסור ודאי
שחין שוחטים אותו עם בנו כיום אחד נשום דמסקין התם הלכה
כרבי יהודה ורבי יהודה לפי הנשום מדבריו ונספקא ליה אי חוששין
לזרע האב אם לא • ומדאמר לענין כלאים בפרדות אין מרבייטין
עליהם לא סוס ולא חמור חלה מינה מזד אס ודאי לר' יהודה דמסקין
ומסקין ליה וכי קאמר אין חוששין לזרע האב כוונתו לומר שלא נחוש
לזרע האב להקל בדבר אבל להמיר ודאי נחוש לזרע האב • ומ"מ
שהיה חומרא פשטאמר שלא נחוש או כאמר שחין חוששין לו לביון
דמסקין ומסקין ליה אזלין לחומרא בכל מקום ולפיו היה אלא
יודעין ודאי הזכר נחוש לו בענין אותו ואת בנו ויתר פרטיה בחולין
פרק שמיני (א"ד ס"א י"ז) • ונהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים
ונקבות ועובר על זה וטח אותו ואת בנו כיום אחד או כנו ואתו
חייב מלקות •

רצב שלא להקריב בעלי חיים מיד הגויים שנאמר וביד בן נכר
לא תקריבו את לחם אלהיכם כוכל אלה • שלא נאמר
אחר שהוא גוי נקריב בעדו בעל מוס והנזרעה האזרעה כזה עליהם
לפי שכבר התירו להקבל מידם קרבנות תמימים כמו שנאמר איש
איש מבית ישראל וכן הגר הגר בישראל אשר יקריב קרבנו
לכל נדריהם ולכל נדבותם וכו' הפי' על איש לרכות הגויים
שטורים נדרים ונדבות ומקבלין אותן מהם • משרשי המצוה
כבוד הכית וכמו שכתבתי בלאו שלא ימתן גוים בקדשים שבסדר זה •
למיני המצוה מה שאמרנו בכל גוים מן המומיין הפוסלין בקרבנותינו
כגון הע"ז מומיין הידועים פוסלין גם כן במה שנקבל מהם ולא
כאמר שלא יהיה מום בקרבנותם חלה מה שהם מחשבים אותו מום
כמו מחוסר אבר • וקצת יתר פרטיה ממומרים בתקומות מהגמרא •
ונהגת בכהנים ובזמן שישאל שריון על אדמתו כי הוא זמן
הקרבה • וכן שעבר על זה והקריב בעל מוס אע"פ שהוא (מן)
בן נכר לוקה •

רצב שהיה כל קרבן שנקריב מן הבהמה מן שונות ימים ומעלה
לא פחות מזה וזאת היא מצוה מחוסר זמן בגופו • והמקרא
המזהירו בזה הוא שכתוב שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת
ימים תחת אמרו וביום השמיני והלאה ירצה ודברי התורה
בוטריקון הם • ומודה הכתוב שקודם לכן לא ירצה הקרבן וזה וכו' ולא
בו יקראו ז"ל לאו הכא מכלל עשה ולפיכך אין לוקין עליו וכמו שביארו
ז"ל בחולין פרק אותו ואת בנו שאמרנו מס לענין מלקות הנה למחוסר
זמן שהכתוב נתקן לעשה • בושרשי המצוה מה שהקדמנו בענין
הקרבן על הפשט כי בכת הפעולה יתעורר החדם להכשיר ויעשה ולכן
נצטוו להיות פעולת הדברים שבהן הכשר המצוה שלימה ככל כוחו
ומשלמות הקרבן שהיה חזק שזונות ימים והלאה כי קודם לכן אינו
ראוי לכל דבר ולא יתמודד איש אותו לאכלה למחורה ולתשורה •
במיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שתורים שלא הגיע זמנם שהם אסורין
לקרבן כגון בהמה שלא הגיע זמנה וכן בני יונה גדולים הרבה אסורים
והטעם בהם שהגדלות נחשב כגוים ודרך כלל אחריו חכמינו ז"ל
במשנה בתורים ובני יונה שתחלת ההגב שבו ושבוה פסול לפי שהוא
גדלות בנינים וקטנות בתורים • ודרשו ז"ל בזה המקרא כי יולד פרט
ליוצא דופן שפסול לקרבן • תחת אותו פרט ליתום כלומר שנולד אחר
שנחטה אמו • וזמן הדומה שכל זה אפשר לומר שחין השלמות בהן
כמו בטלודים בדרבו של עולם • וכבר כתבתי כי החיוב להיות הקרבן
בתכלית השלמות וכל נד • ויתר פרטיה מתבארים בספרא וסוף
מסכת זכאים (שם פ"ב) • ונהגת בזמן הכית בזמן כהונה כי

שהוא חייב • כיצד היה שאל אחד וכתב הגיד וכו' אחר וכתב הכניס
או נתקן חייב גם האחרון • וכן אם כל אחד ויעקב הגיד וכו' אחר
ונתקן טעם לוקין וכו' • מהאחרון אינו מפרסם שכבר נסדרה הוא •
ומה שאמרנו ז"ל שהמסרם את הנקבה בין בחדם בין בשאר מינין
עטור • ומה שאמרנו שהמסקה כוס של עיקרין לחדם או לשאר בריות
כדי לסרסן אסור אבל אין לוקין על זה • וכן המשיב חבירו כמים או
בשלב עד שיטבל מומנו כח חבירו הארע אינו לוקה עד שירסם ביד
אבל ראוי להכותו מכת זרדות • ואם מותרת לשנות כוס של
עיקרין שמרסין אותה שלא תלד שהנשים אינן זונות על פניה ורביה
כמו שכתבתי במצוה ראשונה שבספר ויתר פרטי המצות מוכרחים
במקומו ומסכת שבת ויבמות (א"ה ס"ו ה') • ונהגת ככ"מ
ובכל זמן בזכרים ונקבות שאסור גם להם לסרסן הזכרים אבל לא לעימן
במום של עיקרין כמו שאמרנו ועבר זליה וסרס אחד מכל מיני בעלי
חיים בין אדם בין בהמה ועוף וכן טהורים בין טמאים לוקה •

רצב שלא להקריב בעלי חיים מיד הגויים שנאמר וביד בן נכר
לא תקריבו את לחם אלהיכם כוכל אלה • שלא נאמר
אחר שהוא גוי נקריב בעדו בעל מוס והנזרעה האזרעה כזה עליהם
לפי שכבר התירו להקבל מידם קרבנות תמימים כמו שנאמר איש
איש מבית ישראל וכן הגר הגר בישראל אשר יקריב קרבנו
לכל נדריהם ולכל נדבותם וכו' הפי' על איש לרכות הגויים
שטורים נדרים ונדבות ומקבלין אותן מהם • משרשי המצוה
כבוד הכית וכמו שכתבתי בלאו שלא ימתן גוים בקדשים שבסדר זה •
למיני המצוה מה שאמרנו בכל גוים מן המומיין הפוסלין בקרבנותינו
כגון הע"ז מומיין הידועים פוסלין גם כן במה שנקבל מהם ולא
כאמר שלא יהיה מום בקרבנותם חלה מה שהם מחשבים אותו מום
כמו מחוסר אבר • וקצת יתר פרטיה ממומרים בתקומות מהגמרא •
ונהגת בכהנים ובזמן שישאל שריון על אדמתו כי הוא זמן
הקרבה • וכן שעבר על זה והקריב בעל מוס אע"פ שהוא (מן)
בן נכר לוקה •

רצב שהיה כל קרבן שנקריב מן הבהמה מן שונות ימים ומעלה
לא פחות מזה וזאת היא מצוה מחוסר זמן בגופו • והמקרא
המזהירו בזה הוא שכתוב שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת
ימים תחת אמרו וביום השמיני והלאה ירצה ודברי התורה
בוטריקון הם • ומודה הכתוב שקודם לכן לא ירצה הקרבן וזה וכו' ולא
בו יקראו ז"ל לאו הכא מכלל עשה ולפיכך אין לוקין עליו וכמו שביארו
ז"ל בחולין פרק אותו ואת בנו שאמרנו מס לענין מלקות הנה למחוסר
זמן שהכתוב נתקן לעשה • בושרשי המצוה מה שהקדמנו בענין
הקרבן על הפשט כי בכת הפעולה יתעורר החדם להכשיר ויעשה ולכן
נצטוו להיות פעולת הדברים שבהן הכשר המצוה שלימה ככל כוחו
ומשלמות הקרבן שהיה חזק שזונות ימים והלאה כי קודם לכן אינו
ראוי לכל דבר ולא יתמודד איש אותו לאכלה למחורה ולתשורה •
במיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שתורים שלא הגיע זמנם שהם אסורין
לקרבן כגון בהמה שלא הגיע זמנה וכן בני יונה גדולים הרבה אסורים
והטעם בהם שהגדלות נחשב כגוים ודרך כלל אחריו חכמינו ז"ל
במשנה בתורים ובני יונה שתחלת ההגב שבו ושבוה פסול לפי שהוא
גדלות בנינים וקטנות בתורים • ודרשו ז"ל בזה המקרא כי יולד פרט
ליוצא דופן שפסול לקרבן • תחת אותו פרט ליתום כלומר שנולד אחר
שנחטה אמו • וזמן הדומה שכל זה אפשר לומר שחין השלמות בהן
כמו בטלודים בדרבו של עולם • וכבר כתבתי כי החיוב להיות הקרבן
בתכלית השלמות וכל נד • ויתר פרטיה מתבארים בספרא וסוף
מסכת זכאים (שם פ"ב) • ונהגת בזמן הכית בזמן כהונה כי

רצה שנמנעו מחלול הש' והוא הפך קידוש השם שנמנעו בו
כמו שכתבנו למעלה בסדר זה כמו שנאמר ולא תחלל
את שם קדשו • וכתב המעטוק שם הר"מ כמו ל' והטעם היה וחולק
ב'

לג' חלקים . השנים על הכלל והאחד על הפרט . והחלק האחד הכללי פלמי שיבוקש ממנו לעבור על מצוה מהמצוות בעת צרה והיה האונס מתכוין להעביר בין מצות קלות בין חמורות . ומי שיבוקש ממנו לעבור על ע"ה גילוי ערויות או שפיות דמים ואפילו שלא בעת צרה הוא חייב שימסור נפשו ויהרג ואל יעבור . והם עבר ולא נהרג ככר חלל את השם כרבים ועבר על אמרו ולא תחללו את שם קדשי וחטאו עגום ונאלץ אמנם לזנוקוה בעבור שהוא אנוס לפי שאין לכ"ד יכולת שיקיימו גבול מלקות או הרג אלא כמניד כרצון בעדים והתראה . ולשון ספרא כמותן מורעו למולך ונתתי את פני באישי ההוא אמרו"ל ההוא ולא אנוס ולא מוטעה . וכבר התבאר לך שיעבור ע"ה בלחם אינו חייב כרת וכל שכן מיתתו ע"ה . והאונס עבר על חלול השם . והחלק השני הכללי שיעשה האדם עבירה אין תאוה בה ולא עריבות אבל בעצלותו וכוון להכעיסו זה כמון וחלל שם שמים וילקה ולפקד חמור ולא השבעו בשבוי לשקר וחלל את שם אלהיך שזה יראה הכעסה כזה הדבר ואין עריבות גשמי כזה . והחלק אשר על הפרט שיעשה איש מפורסם כגמילות החסדים ומעשים טובים מעשה אחד שיראה לרבים שהוא עבירה ונגזן המעשה ההוא אינו ראוי לכמו האיש החסיד הוא שיעשה אע"פ שהוא מעשה היתר חלל השם והוא אמרו"ל ליכי דמי חלול השם כגון אנה דשקילנא בישרא מבי טבחה ולא ייבנא דמי לחלתר . ר' פלוני אמר כגון חלל דמסגינא ד' חמות כלא תורה וכלא תפילין . וכבר נכפל לאו זה ואמרה ולא תחלל את שם אלהיך ח"ה ע"כ . שורש מצוה זו וקצת דיניה וכל עניניה כתבתי במקנהו במצות קידוש השם שבסמוך :

רצו שצטונו לקדש השם שאמור ונקדשתי בתוך בני ישראל כלומר שנתמסור נפשם למות על קיום מצות הדת וכבר ביארנו ו"ל מפי הקבלה ומן הכתוב באיזה ענין ובאיזו מצות נצטוו בזה ואע"פ שכתוב בתורה וחיבתם דמשמע ולא שימות בהם ככר קבלו הם שלא נאמר תקראוה בכל ענין וככל עבירה ומפי הקבלה חנו מייבנים בכל דברי התורה ובפי' אמרו"ל כיג' מצות הם שחייב האדם שיהרג עליהם ואל יעבור בהם לעולם והם ע"ה וכל אשורהא כלומר כל ענין שלה האסור לנו מכם הלואין המיוסדים בה וכחו שנתפס למטה בע"ה . וכן גילוי ערויות וכל אשורהא . ואפיכות דמים שחם יאמרו לו לאדם עבוד ע"ה או להרגו ואל יעבדה ואע"פ שלבו תמים באמונתו ביראת השם איצ"פ כנצטוה שיהרג ואל יעשה המעשה הרע ההוא ולא יתן מקום ל המעביר לחשוב שהוא כפר בע"ה . ולשון ספרי על חנף כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים שתקדשו את שמי כרבים וכמו כן בשמים שזכרנו יהרג ואל יעבור כיון שאמרונו : שורש מצוה זו יודוע כי האדם לא נברא רק לעבוד בוראו ומי שאינו מוסר גופו על עבודת אלוהיו אינו עבד טוב ואינו בני אדם יאמרו כפשותם על אלוהיהם קל וחומר על מצות חנף מלכי המלכים הקב"ה . מדיניה מה שאמרו"ל שכלוהג' עבירות שזכרנו חייב האדם לתוסר נפשו בכל ענין בין בעת צרה או שלא בעת צרה וכן בפרהסיא או אפילו בציניא . ובין שיתכוין בע"ה להעבירו או אפילו להנאף עצמו . אבל בשאר העבירות אמרו דאלא בעת צרה והצניעא יעבור ואל יהרג ואפילו יתכוין הע"ה להעבירו אבל בפרהסיא כלומר בפני עשרה מישאלל אם להנאפו יתכוין המעביר יעבור ואל יהרג ואם להעבירו יהרג ואל יעבור . ובעת צרה אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור . ומזה קלה היא בענין מה שאמרו"ל אפילו לגמיי ערקתא דמסגלא כלומר שלא יעשה הישראל צורת ונעבדו כמו הע"ה העובדים ע"ה שלא יזמה להיות עובד ע"ה אהבה

וזהו שאמרו אשורהא דע"ה הענין הוא לומר כל מה שאסור לנו מכל לזו המצוה לע"ה וכענין מה שאמרו"ל כלל מתרפאין במקום סכנה מן מיצני אשרה ואמרו עליה בירושלמי לא סוף דבר שאסור לזרופת הכא לי עלין של אשרה פלוני דמחו כמאן דמודה בה אלא אשלו אמר לו הכא לי עלין של אילן פלוני סתם והלך ולא מצא אלא אשרה ימות ואל יעבור . ואף על גב דהשתחא כי מיתמי בעצי אשרה לאו עבודת אילימ ממש"היא דהא לא פלח לה אלא וכל מקום דמתהני מניה ואיכא כמלתא דלא ידבק בידך מאומה מן החרס דהוא לאו המיוחד בע"ה אכל איסורין טובא דאיכא בע"ה דלפיכך בהו מלאו דלפני עור לא תתן מכשול ליתנהו בכלל אשורהא דע"ה ליהרג עליהן דכוין דלאו דלפני עור אינו מיוחד בע"ה ממש דכבולו מצות נמי איתיה . אלא אחר שכתבתי זה מלאתי במקצת מחדושי מורי שכתבו כי בירושלמי דע"ה משמע דכל שאמור לו הרופא עלין סתם יעבור ואל ימות . וענין שפיות דמים למדו היצני"ל מדרך הסברא ואמרו על דרך משל מאי חזית דמאן דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי כלומר הנרצח יהיה ראוי לעשות יותר מצות יותר מחיותו שהרגו ועל כן אינו בדין שיהרג שום אדם על חטאו ואפילו יהרג הוא על זה . עוד אמרו"ל שפילו היוכמה אלפיס ישראלים ואמרו להם אנשים תבולו אחד מכם ואם לאו כהרגו כולכם ויהרגו כולם ואל ימסרו כפס אחד מישאלל ודוקא כאמור להם אחד סתם אבל ייחדוהו להם בפירוש שאמרו להם תבולו פלוני ואם לאו כהרגו כולכם שפאין לתנו כענין הידוע בשבען כרי . וכן הדין בנשים שאמרו להן עכ"ה וס' תנו לנו אחת מכם וכו' כדאיתא במסכת יבנות פרק שמיני . וענין ערויות שנהרגין עליהם למדו"ל איתולפי שהוקשה בערה מאורסה לרופח מה רוצה יהרג ואל יעבור כמו שאמרו כן בערה מאורסה יהרג ואל יעבור אותה כי התורה לא תמשול משלים חנם רק ללמד ענין . ועוד יש להם כזה סמך מן הקבלה שהוא חומות ברוב כלל דבריהם . וכתבו הראשונים דלא אמרוין יהרג ואל יעבור לעולם אלא לעבור עבירה אבל להכיל מצוה יעבור ואל יהרג ואל יעשה המנוה . וכענין מה שאמרו"ל באסתר קרקע עולם היתה כלומר הוא כעין שכולא תעשה שהרי האשה על כרחה כבשלת ואפי' קיימה האשה בתשמיש לאחר שהלבישה היצר לא תתחייב בכך שאין חונק גדול ממנו ומה שניינו מעשים לחסידים הראשונים שנהרגין אפילו על ביטול מצוה וכענין מה שאמרו"ל ויהי לך יונק לסיקל על שמלתי את בני . מה לך יונק ליצלה על שנטלתי את הלולב . מדת חסידות שגוהם וראו שהדור היה צריך לכן והיו חכמים גדולים ראויים להורות על זה שאלמלא כן שהיו גדולים וחכמים לא היו יראים לחסור נפשם למות שלא לכל אדם יש רשות ליהרג במה שלא ח"ה וכו' ו"ל ליהרג עליו ולא עוד אלא שמתחייב בנפשו הוא . ועוד ראיתי בענין מצוה זו בספרי מורי"ה שכלל אשה שקידושין תופסין בה כגון חלמנה לכ"ג גרושה וחלונה לכ"ה דיוט . ומזאת וכתבתי לישראל בת ישראל לממזר שאין ערויות ליהרג עליהן . ויתר פרטים מובאים בס' מ' מסנהדרין ובספחים ויוז"ל ובמקומות אחרים ("ד ס' ק"ג) . וגוהגת מצוה זו בכ"מ ובכ"ז בזכרים ונקבות ועבר עליהם ולא קידש הסם במקום שחייב לקדשו בטלעשה זה מלמד שצבר על לאו דלא תחללו את שם קדשי וכמו שכתבתי למעלה בסמוך . וענין חלול השם גדול וחמור עד מאוד עד שאמרו"ל שאין כח בתשעה ויה"כ ויסורן לכפר אלא כמיתה כדאיתא בפרק אחרון מיומא :

רצו לשבות בימי אשון של פסח שאמרונו ביום הראשון
כה 25 מקרא

אכל
זמן
גרה
ובין
שרה
דעת
כלל
חלוק
חד
הא
קיימו
בטל
אחד
לחן
על כן
בענין
דמיק
האל
כיד
שאי
אמרו
חנה
וחטן
אשון
אף
מזכר
הוא
ומה
ואם
מה
קמה
אחר
מה
אמרו
יקנה
ודאי
הלכה
וספין
ביעין
פסיק
כחם
ומ"מ
דכיון
שאלו
חלוק
כמים
איתו
וכו
קילו
חלוק

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

עצרתו קדש וכל מה שנאמר בתורה מקרא קודש כ"ו ל קדשה וענין
 קדושתו הוא שלא נעשה בו מלאכה אלא מה שהיה חיוני כחכ"ה כמו
 שביאר הכתוב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה הלבב
 והראיה ששבתות יום טוב נחשבת עשה חמרים ו"ל ה"י שבתון עשה
 הוא ולמדנו מזה שכל מקום ש" בתורה שבתון גבי י"ט הוא עשה
 וכבר בא הבהר בגמרא ג"ס כן יום טוב עשה ולא תעשה . בשרשי
 המורה כדי שנתעורר בענין המועד כגם שנעשה לנו בו כהלל ונפתח
 בתעבורתו מה שזכר ב"ה עליו ונעשה לנו ניסים בומן ההוא ואם יהיה
 האדם טרוד במלאכתו לא יהיה לו פנאי לחשוב בשום דבר . ועוד
 כ"ה כשרה כדויה בלאו דאיסור מלאכה ביום טוב שסדר זה
 כ"ה . ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרי' ונקבות ועובר על זה ועשה
 ומלאכה שלא לזרף אוכל נפש כשל עשה זה חלד שער על לא תעשה
 כמו שנכתוב במקומו . ודין המורה מתבאר ב"ו טוב (ב' י"ט פ"א) :
רצח שלא נעשה מלאכה ביום ראשון של חג הפסח שהוא יום ט"ו
 בענין שנאמר ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל
 מלאכת עבודה לא תעשו . וכבר הזכיר על זה הכתוב בסדר בא
 אל תרעה ביום חג הפסח שנאמר שם כל מלאכה לא יעשה בהם וזה
 הוקרא היום הר"מ כמו ב"ל אבל אני כתבתי זה האמר כדי שיהיו
 המועדות סדורים בסדר אחד והכל עולה וענין אחד . ואמר הכתוב
 כאן מלאכת עבודה ולא אמר כל מלאכה לפי שזכרי' אוכל נפש הותרו
 לעשות ביום טוב כמו שהא כתוב במקום אחר אשר יאכל לכל נפש
 הוא לבדו יעשה לכם . וזה פירוש מלאכת עבודה כלומר שאינו
 לזרף אוכל נפש בענין שנאמר ובכל עבודה בשדה . וכן ק"ו היה
 עובד אדמה . וז"ל לשה נעבד . עובד אדמתו . אבל המלאכה
 שהיא לאוכל נפש כמו הבישול וכיוצא בו מלאכת הגוף היא לא מלאכת
 עבודה כן פי' הרמב"ן ו"ל וכתב עוד שזה הפי' מתבאר בתורה כי
 בחג המצות שאמר תחלה כל מלאכה לא יעשה בהם בסדר בא אל
 פ"ה הוצרך לפרש את"כ אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם .
 וכשאר כל ימים טובים יקרא וזאת כל מלאכת עבודה לא תעשו לאסור
 כל מלאכה אוכל נפש ולהודיע שאוכל נפש מותר בהן ולא
 יחזיק הכתוב לעולם באחד מהל שאר ימים טובים כל מלאכה ולא יתפרש
 בהם היתר אוכל נפש כי מלאכת עבודה ילמוד על זה אבל בפרשת כל
 הכבוד בחג המצות אשר ביום השביעי עזרת לה' אלהיך לא תעשה
 מלאכה . והענין נפתי שכבר התיר בו בחג זה בפירוש אוכל נפש
 בסדר בא אל פ"ה ואחר כך בסדר זה הזכיר מלאכת עבודה דמשמע
 ב"ג כ"ה היתר אוכל נפש ולפיכך כחומר והזכירו פעם אחרת בסדר
 הזה לא הוצרך לומר בו עוד כחומר והזכיר מלאכה שם וסוף על
 הדין ומ"ח לא אמר כל מלאכה כמו שבטת וי"ה אבל אמר מלאכה
 כלומר המלאכה אשר הותרת עליה . בשרשי המורה כדי
 שיוכרו ישראל הניסים הגדולים שעשה הש"י להם ולאבותיהם וידברו
 בו ויודיעו לכניהם ולבני בנייהם כי מתוך השביתה מעסקי העולם
 יהיו פנויים לעסוק בזה שאינו היו מותרים במלאכה ואפילו במלאכה
 קלה היא כל א' וא' פונה לעסקו וכבוד הרגל יעשה מפני עוללים ג"ס
 שן הגדולים . ועוד יש תועלות רבות באביתה שמתקבלים כל העם
 בהתיינות ובכתי מדרשות לשמוע דברי ספר וראשי העם ידריכום
 וילמדום דעת . וכעין מה שאמרו ו"ל משה תיקן להם לישראל שיהיו
 דורשים בהלכות פסח כפסח והלכות עזרת בעצרת . מדינו
 המורה מה שאמרו ו"ל שאע"פ שהיתר הכתוב המלאכות לזרף אוכל
 נפש דוקא הדברים שאי אפשר לעשותן מערב י"ט הוא שהיתר הכתוב
 כגון לישא שמיטה אפייה ובישול שכל אלו המלאכות נעשות קצת
 בהיתר וכמו מה הענין התירו לזרף קמח ביום טוב משום דמיטין
 טעמיהו בשבייה אחר שכן ידובין אבל המלאכות שאי אפשר לעשותן

עצרתו טוב ואינם מקבלות כ"ה שום הפסד כגון קצירה דישה
 כיריה עמונה וקצירה וכיוצא בהן איסור לעשותן ביום טוב ואינו בכלל
 זרכי אוכל נפש כלל ולקוח עליהן כמו בחרישה בשדה שהיא מלאכת
 עבודה באמת . ועוד ביאר המפרשים החכמים ענין זה ואמרו כן
 דלא נקרא לזרף אוכל נפש אלא מה שנעשה ליומו כלומר לזמן מועט
 כמו בישול אפייה וכיוצא בזה כמו שאמרנו . וכן מה שדעתו של
 חכם סומכת בו להכינו כשעתו לחפוק ידה שאין דעתו של אדם עליות
 דשמה לא מודעו לו ידה היום . ועוד אמרו דכי שריף אוכל נפש במה
 שנעשה לשעתו כמו שאמרנו דוקא כשארם משתמש בגופה של מלאכה
 אבל אם משתמש בסילוקה של מלאכה חסור זה שאמרו ו"ל לכבות
 הבקעת ח"פ שדעתו לכבותה כדי שלא תתעשן הקדירה . ולענין
 פליט כשר על הגמלים דהיינו בשרא חנומרי המוכר בגמרא ח"פ
 שהאש מוכה כלחות כשר אין זה נקרא משתמש בסילוקה של מלאכה
 כי לזרף הגליה לעשותה כן . ומשתמש בגופה של מלאכה הוא ושרי .
 וכן מה שאמרו ו"ל שאין בכלל היתר לזרכי אוכל נפש דוקא מה שהוא
 אכילה ושתייה לבד אלא אף כל דבר הנזרף לו לחדש לבו ביום כן שהוא
 דבר מזה כגון קטן למנוח ולולב לפתת בו : וכן ספר תורה לקרות
 בו דכל יומא ויומא זמן תורה הוא . וכן שאינו דבר מזה אלא לזרכי
 הגוף לבו ביום כגון רחיצת רגלים כחמין שהחמין ביום טוב או לעשות
 מדורה להשתמש בה כל דברים אלו מותרין ובכלל היתר לאוכל נפש
 ניכרו . כן פירשו הדבר חכמים ו"ל . ומיהו דוקא דברים השייכים
 בכל גוף אדם הוא שנתיר ונאמר שהוא בכלל היתר זה של אוכל נפש
 כגון רחיצת רגלים דכתיב עלמא רחמי הבי לפעמים אבל מה שאינו
 שוח לבד אדם כגון מונמר דלאו כולי עלווח נוגמרי כדאמרינן בתלמוד
 ודאי איסור הוא וכל כיוצא בזה . ודוקא בענינים אלו בענין שיא
 פענין שזה בכל אדם . אבל לענין אוכלין אפילו מחל שאין דרך
 לעשותו אלא המלכים והשרים הגדולים מותר לעשות אותו כל אדם
 דמכל מקום עיקר אכילה דבר השוא בכל נפש היא . וכן מה שאמרנו
 באיסור הכנה לחין יום טוב מכן לשבת ולא שבת ליום טוב ולא
 משתכחא איסור הכנה מדאורייתא לדעתו כי משעבית שפיר בדברי
 הגורא כי אם בכניהם לבד ועיקר איסורא הוא כשנולדה ביום טוב
 שלאחר שבת או שבטת שלאחר יום טוב הכי מתוקמת הכנה דרבה
 כבינה ובהכי איסורא איסורא דאורייתא ולא בענין אחר דהא דאמרינן
 לה כשנולדה בשבת ליום טוב שלאחריו או כשנולדה ביום טוב מדרבנן
 הוא איסורא והכל משום גזירה דנולדה ביום טוב שלאחר שבת
 כדאמרינן ויזרין הענין אם בלתי לכתוב כביחור רחם ובמקומו
 כריש בינה הארתי בו כאשר למדנו רבותי"א : ודין מכשירי
 אוכל נפש שאסור לעשותן משום דכתיב הוא לבדו ולא מכשיריו . ודין
 זימון עכ"ס ביום טוב שאסור דכתיב לכם ולא לעב"ס . וכן חין חופין
 שום דבר לכלבים דכתיב לכם ולא לכלבים . וזה שאמרו ו"ל בשני
 ימים של גלויות דכתיב שנולדה ביה מותרת ביה ומה שנתלש מן
 הקרקע ביה דמותר ביה דשתי קדושות הן מה שאין כן בשני ימים
 טובים של ראש השנה . ויתר פרטיה רבים יתבארנו כולם בארוכה
 במסכת הבטויה על זה והיא מסכת יום טוב (ח"ת סי' ת"ה) .
 ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרי' ונקבות ועבר על זה ועשה
 מלאכה ממלאכות האסורות ביום טוב כמו יציא חייב חלקות :
רצח להקריב קרבן מוסף בכל שבעה ימי הפסח ש"ו והקרבנות
 אשה לה' שבעת ימים והוא קרבן ראש חדש שני פרים
 ואיל אחד ושבעה כבשים הכל עולות וכמו שכתב בפירוש על כולן
 בסדר פנחס אשה עולה ומשפט העולה כבר אמרתינו למעלה בענין
 הקרבנות כי האדם נפעל כפי מעשהו כי מהיותו כעל חומר אין מעשיתו
 נדבכת

כדרכת כ"ח א"ש על יד המעשה וזוהי השורש וזוהי כ"ה לעשות פעולה
 שיוחדת לשם היום למען תפעל מתוך כך לתת את לבבנו לגודל
 היום וקדושתו והנסי' והטובות שגמלנו האל כ"ה בחיותו הזמן . ריני
 שמונה קה שאמרנו ל"ל בפרק' ממנחות התמידין אינן מעבדין את
 המוסקין ולא המוסקין מעבדין זה את זה . וכן מה שאמרנו ל"ל הפרי'
 והאילים והכבשים אינן מעבדין זה את זה . הפר והאיל והכבשים אינן
 מעבדין את הלחם כלומר מנחת הפולת שזוהי הלחם . ולא הלחם מעבד
 את הכבשים דבריר' עקידה . אמר ר' שמעון בן ננס לא כי אלא
 הכבשים מעבדין את הלחם והלחם אינו מעבד את הכבשים שכן מצינו
 שכתב יישראל במדבר מ' ענה קרבנו ככשים בלא לחם . אמר ר'
 שמעון הלכה כדברי בן ננס אבל אין הטעם כדבריו שכל האמור בחומש
 המקודשים כלומר בפסח במדבר סיני קרבנו במדבר והאמור בתורת
 כהנים כלומר בספר ויקרא לא קרבנו במדבר משכחו לארץ קרבנו אליו
 ואלו . ומצינו מה אפי' אמר קרבנו ככשים בלא לחם שהכבשים
 מתירין את עצמם ולחם בלא ככשים אין לו מי שיתירה וכן מה שאמר
 פס פדקט' מעבדין את פרים ככבי אילים . אבל אין מעבדין ככבי
 ככשים ככבי פרים ואילים ועוד אמרושם גס כן שבע מדות של לחם
 היו במקדש היו וחציהן וכו' . ר' אליעזר בר' דוקא אמר שבתות היו
 שהיו עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש . ויתר פרטיה
 עובדוהי' עם ובמקומו' מקדשים (ה' תמידין ומוסקין פ"ד) ונוהגת
 בזמן הבית בזכרי הכזה ואם עברו הכהנים על זה ולא הקריבו את
 הקרבן מוסף בנועדו בטלועשה זה וחטאים ושאווכני ישראל נקיים
 כי עליהם יהיה מוטל מיום הקרבנות כדבר וחס אולי הרגישו ישראל
 בדבר גס עליהם והיה הפסע כי כל ענין הבית הקדוש וכל שכן תמידין
 ומוסקין על הגבור ועל טוהן הוא מוטל :

ש לשכות ביום השביעי של חג הפסח שאמר וביום השביעי
 מקרא קדש . וכבר כתבתי למעלה סמוך במונה ר"ח שכל
 מקום שנאמר בתורה מקרא קדש ענינו לומר קדשו שלא לעשות
 בו מלאכה והיא מצות עשה וגם סס כתב רמז משרשי על ג' הפסע
 וקצת דגיה כמנהגו נכתב בע"ה כלאו דליסור מלאכה שנסדו זה
 וכל ענין שבת השביעי כשבתית יום ראשון ושניהם כרגל אחד
 הם חשובים לענין שלא לומר זמן ששביעי וכן לכל דבר מה שאין
 כן בשמיני עזרת שהוא חג כמיני עצמו וכמו שכתוב במקומו
 בע"ה :

שא שלא נעשה מלאכה ביום השביעי של פסח שהוא יום אחד
 ועשרים בניסן שנאמר ביום השביעי מקרא קדש כל
 מלאכת עבודה לא תעשו . שורש מצוה זו וכל ענינה כתוב
 במנהג הקודמת דהיינו יום ראשון של פסח ואולם ראוי שאכתב לך כני
 כאן ענין שני ימי' טובים בכל מועד ומועד . ותורתנו לא חייבתנו
 כי א"ש ב"ט אחד כמו שבא בכתוב מאשר כפסח ביום ראשון מקרא
 קדש וביום השביעי מקרא קדש וכן בעזרת וראש השנה וסכות .
 והאמת כי הענין הוא עכשיו ונכנה לכך לא מיוחב אחר . רצוני לומר
 שאין לחמו עושים אותו היום מפני הפסח כי כל ישראל קיחין עכשיו
 פקביו המדשים ויודעים יום מועד וזכונו ע"פ המטבן המקובל
 ביום כמו שכתבתי למעלה בסדר בא אל פרעה במנהג ד' . ונקבע
 המנהג מפני שמתחלה כשהיו אנשים סמוכים בארץ היו קובעין החדש
 על פי הראייה במצות התורה כמו שכתבתי שם ועל כן כל מקומות
 ישראל הרחוקים מן המקום הנבחר שהקבוע שם לא היו יכולין שלוחי'
 להגיע שם להודיעים יום הקבוע היה להם ספק בלי זה יום קבוע החדש
 א"ש ביום ל' או בשלשים ואחד היו עושים המועד שני ימים מפני ספק
 זה . ואולם לא היה ספק להם לגולם כדבר מיום אחד לפי שלעולם
 היו קובעין ר"ח ביום שלשים או בשלשים ואחד בין בעדים בין

שלא בעדים כי ידוע הדבר וכבר שאין קידוש הלככה מתאחר יותר
 ועל כן בין יבואו עדים או לא יבואו היו קובעין ר"ח ביום שלשים ואחד .
 ומפני הפסח הזה שיש לרחוקים מירושלם קבעו להם בתחלה לעשות
 כדת שהיו עושין בזמן ההוא . חף על פי שכל ישראל היו בארץ
 בקבוע החדש כמו שאמרנו אבל הקרובים וכל שכן הדירים בארץ ממש
 אין ראוי שיעשו כי אם יום אחד כמנהג אנשי המקום מעולם וכן נהגו
 לפי מה שמועצו . וזמן הטעם הזה שאמרנו שהדבר הוא תק' חמשי'
 לא ספק אמרו מן החפרש' שלא נאמר עכשיו בשני ימים טובי' של גלויות
 גבי כ"ה נולדה בזה אסורה בזה כמו שפ'ל בנמ' דכוחן שהיה הדבר ספק
 בין אומרין כן אבל עכשיו מצינו שמתקנת חכמים הוא ולא מתורת ספק
 כלל לא נאמר כן אלא דיוס' בקדושה אחת וזה שאמרנו דמחמת הספק
 הראשון תקנוס חכמים ז"ל ולא נאמר בהם יותר מצרא שונה . ועוד
 דמי איתמר בנמר'א נולדה בזה מתורת בזה כבר היה בטל הקבוע על
 פי הראייה לפי הדומה . וכן נאגרו היום וכל מה שאמרנו דוקא בשני
 ימים טובים של מועדי השנה חוץ מראש השנה דלילו בראש השנה
 בכ"מ בקדושה אחת היא ומולדה בזה אסורה בזה מפני וגם כבית
 הוועד היו עושים אותו לפעמים שני ימים יום טוב שלא מתורת ספק
 וכגון שכלא העדי' מן המנחה ולמעלה שמוהגים אותו היום קדש ולומר
 קדש . ומ"מ ג' בראש השנה מתקנת חכמים היא היום לעשות שני
 ימים בכל מקום אחר שאנו קיחין בקיבוע' דירחא :

שב שאקריב ביום שני של פסח יתר על הנוסף של שאר ימי הפסח
 ככס כן שנתנו לעולם ופוער אחד של שעורים הנקרא עומר
 התנוטה שנאמר כי תבואו לא הארץ וגו' . והבאתם את עומר
 ראשית קצירכם וגו' . והניף את העומר לפני ה' לרצונכם
 בזמורת השבת ותרגום חנקלום מכתר יומא טבא כלומר ביום
 שני של פסח שהרי פסח אמר בפרשה של מעלה מזה ונאמר שם
 ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש אחד בן שנתו וגו' .
 וקרב זה של עומר נקרא מנחת בכורים ואליה הוא הרמו באמרנו
 יתכרך ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש וגו' .
 ולאן מכלת' אבל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה שהם חובה זוה
 אחד מהם . ואמרשם אתה אומר טובה או אינו אלא רשות וכו' .
 וענין המנחה כן שהיו עביאין ג' סאין שעורים ומזיחין מן הכל
 עשרון אחד שהוא מנחה בשלש עשרה פסח והשאר נפדה ונאלכלכל
 אדם וחיים כחלה נפטור מן המעשרות ולוקחין זה העשרון של סלת
 השעורים וכוללן אותו בלוג' שני ונותנין עליו קומץ לבונה כשאר
 המנחות ומניפו הכהן במזרח מולך ומביא מעלה ומזריד ומגישו
 כנגד מזבח של קרן מערבית דרומית כשאר המנחות וקומץ ומקטיר
 והשאר נאלכל לכהנים כשירי כל המנחות : משרשי המצוה כדי
 שכתבונן מתוך מעשה החסד הגדול שעושה הקב"ה עם בריותיו לחדש
 להם שנה שנה תבואה למחיה לכן ראוי לנו שנקריב לו ב"ה מנחה למען
 כומר חסדו וטובו הגדול טרם נהנה מנחה ומתוך שניהם ראויים
 לברכה בהכשר מעשינו לשנו תתכרך תבואתנו ויושלם חפץ הש"י
 בנו שחפץ מרוב טובו בברכת בריותיו ונלטינו בזה ביום שני של פסח
 ולא בא' כדי שלא נגרם שמתה בשמחה כי הראשון נכון לזכור הכס
 הגדול שהזיחאנו ב"ה מעבדות לחירות ויזיגון לשמחה : מדיני
 המצוה מה שאמרנו ז"ל שנותנו של עומר להביאו מן הקרוב לירושלם
 שכבר תחלה לא כבר הקרוב מביאין אותו ומקום אחר מא"י ומצוה
 להקצר בליה כליל ששה עשר בניסן בין בחול בין בשבת ומזונו להביאו
 מן הלח פ' שהוא נראה ותיכר יותר לעין ביכורו . וכל העיירות
 הסמוכות לשם מתכנסות כדי שיהא נקצר בעסק גדול וכל זה מן
 השרש שכתבנו כדי שיתנו הכל לבס לדבר הש"י מתוך המעש' והשעמח'
 והשלש

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

למינו שבו . ויש מן המפרשים שהיה דעתם כי לומר בכתוב
 לזנות השבועות דוקא כשהן שלמות חלל להזכיר בכל יום ולומר שהם
 כך וכך ימים וכך כך שבועות אין צריך . ויש מהם שאמרו כי הדרך
 הכתוב להזכיר תכין השבועות עם הימים תמיד בכל יום וירא שמים
 יבחר דרכם להזכיר וכל ספקולא יחוש לתפארת העולות וכן נגזר
 היום ככל המקומות שזכרנו . וכתב הרמב"ם ז"ל ואל יטעה אדם
 חזקם ז"ל מזה למימינו יומי ומזה למימינו שבועות שחשב שהם
 ב' מלות שאין הכוונה בהן לומר שתהיה מילה בפ"ע חלל הוא חלק
 מחלקי המזות ואעפ"י כי ב' מלות אלו אמר מניין בינוי מזה ומנין
 השבועות מזה וזה מה שלא נעלם זמניו שידקדק הדבר ויבארהו שאתה
 כשתאמר יתחייב שיטעה כך וכך לא יתחייב מהאומר הוה שהענין
 הוא מזה כפי עצמה והראיה הטובה שאלו היותו מונים
 השבועות כיוון הכל לילה באמרו שהם כך וכך שבועות וכך וכך
 ימים . וחלילה ליה שבועות מזה כפי עצמה לא סדרו מזה חלל
 כלילי השבועות כלכך והיו להם ברכות חק"ו על ספירת ימי העומר
 ועל ספירת שבועי ואין הדבר כן אלא המזוה היא ספירת העומר וימי
 ושבועותיו כמו שכתבנו ע"כ . מי שרשי המזוה על דבר הפשוט
 לפי שכל עיקרן של ישראל אינו חלל התורה ומפני התורה נבדלו מן
 וארץ ישראל ובמ"ש חס לא בריתי יומם וליילה וגו' והוא העיקר והסבה
 שנגזרו ויאלו ממזרים כדי שיקבלו התורה כסוד וקיימיה וכמו שאמר
 הש"י למשה וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהו"א את העם ממזרים
 תעבדון את האלקים על הר הר הזה כלומר שתקבלו התורה שהיא
 העיקר הגדול שבהם וזה הם נגאלין והיא תכלית הטובה שלהם וענין
 גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות ולכן יעשה הש"י למשה את
 כל אדם מעבדות לקבלת התורה כי הטעם עשו את ה' לעולם אל
 העיקר ומפני כן כי הוא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל
 הגדולה שעלו אליה לנצחיות למנות מומחית י"ט של פסח עד יום
 נתינת התורה להראות כפי שנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף
 ללכתו כעבד ישאף אל יומנה תמיד ומי יבא העת הנכסף חליו שיא
 לחירות כי המנין מראה בחדש בן כל ימינו וכל המנו להגיע אל היו"ק
 ההוא והוא שאנו מונין לבעומר כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין ואין
 אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן כי כל זה מראה לנו הרצון החזק
 להגיע אל הזמן ועל כן לא נראה להגיע לקרבן שתי הלחם של עזרת .
 ואל יקשה עליך לומר חס כן אחר שעברו רוב הימים של ז' שבועות
 אלו למה לא מזכיר מעט הימים הנשארים לפי שאין לשנות מוטע
 השבועות באנוצנו . ואם שאלו ח"כ למה אנו מתחילין אותו מנחת
 השבת ולא מיום ראשון השבוע כי היום הראשון נתיחד כולו להזכרת
 הגם הגדול והוא יציאת מצרים שהיא אות ומזמנה בחדש העולם
 ובהשגחת הש"י על בני אדם ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו
 שום דבר אחר ועל כן נתקן השבועות מיום שני ואין לומר היום כך וכך
 ימי ליום ב' של פסח שלא יהיה חסור ראיו לומר ליום ב' של פסח וע"כ
 הותקן למנות המנין מזה שנעשה בו והוא קרבן העומר שהיה קרבן
 נכבד שבו זכר שאנו מאמינים כי השם ב"ה בהשגחתו על בני אדם
 רוצה להחיותם ומחדש להם בכל שנה ושנה זרע תבואות לחיות בו .
 כדוננו המזוה מה שאמרו ז"ל שמזוה לזנותן מעבר כדי שיהיו
 תמימות כמש"ה תמימות תהינה ואמרו ז"ל אימתי הן תמימות בזמן
 שמתחיל מעבר ומ"נ פירשו המפרשים שחם שכח ולא מנה עברם
 מנה למחר כל היום . וי"א שמי ששכח לא מנה יום א' שאין יכול למנות
 עוד בחויה שש"ל לפי שכל מנה א' הוא ומנין ששכח מזה יום אחד הרי
 כל השבועות כשל ממונו . ולא הודו מודינו שבדורינו לסברא זו חלל
 י"ט שראו יום אחד מנה האחרים עם כל ישראל . ומנוה מן המזכר
 לתנו

והשם שאין אלו היו קולרין אותן בנ' אכסים ונ' קופות ונ' מנלות
 וכיון מחשיכה אומר הקולר לעומדים עם כל השמש אומר הן . מנל
 זו אומר הן . וכן נ"פ קופה זו אומר הן . וכן נ"פ אקלור אומר לו
 קלור נ"פ . וכל כך למה מפני שהיו שילאו מכלל ישראל ככית שני
 והיו אומרים שזה שאמר בתורה ממחרת השבת שהוא שבת בראשית
 יותר פרטים ויתבארים מושלם במנחות (ה' תמידין ומוסטין פ"ו) :
 צנוהבת בזמן שנית בוכרים ואפילו ישראלים חייבין להשתדל במזוה
 או שהרי שלוחי כ"ד יולאין ועוסין הדירות כשהם מעי"ט וכמו שמפרש
 שם במנחות חלל מ"מ עיקר החיוב היא ההקדשה הנמנה והנאשה
 והקמינה וההקטרה וכל זה ככהנים : ומ"מ כיון שיש בה חלק לכל
 ישראל ויסוד המזוה הוא מפני חדוש התבואה שהוא הדבר הנרדף לכל
 יש לנו לכונסה בחשבון המזות המוטלות לכל ישראל :
שג שלא לאכול לחם מתבואה חדשה קודם כלות יום ששה עשר
 בניסן שאמר ולהם וקלי וברמל לא תאכלו בעצם היום
 הזה . מי שרשי המזוה לפי שציקר מחייתן של הכריות היא
 בתבואות ועל כן ראוי להקריב מזה קרבן לה' אשר נתנה טרם יבנו
 מהן ברייתו כעין מה שאמרו ז"ל כדוננו לזה כל ההנהגה מן העולם
 הזה בלא ברכה ועל . וכל זה להכשיר עצמו שיהיה ראויים לקבל
 מטוב וכמו שכתבתי בספר זה פ"ע ימים רבות וכיום ששה עשר בניסן
 היינו מקריבים בזמן הבית העומר מתבואה חדשה מן השעורים
 כי היא התבואה המבכרת יותר מן החטים והיא מתרת כל התבואה .
 כדוננו המזוה מה שאמרו ז"ל שחמש תבואות לכד הן שהן ככלל היסור
 החדש והן חטה ושעורה וכסמת שכולת שועל ושיסון ובזמן הבית
 משקרב העומר ביום י"ז ניסן היה מותר החדש בירושלים ומקומות
 הרחוקים מותרין אחר חמשת לפי שאין ב"ד מתעללין בו עד אחר
 חמשת ועל כן היה מותר להם בכל מקום לסמוך על חוקה זו . והיום
 בעונותינו שאין מקדש אשור מן התורה כל היום . ובמקומות שגושן
 שני ימים טובים אסור כל יום שבעה עשר עד לערב מדרבנן ויתר
 פרטים במנחות ובמקומות משבועות ונועשרות וחלה . (ד"ר סי') .
 ונהגו היסור זה בכל מקום ובכל זמן בין לפני הבית בין שלא לפני
 הבית בוכרים וכסמית . ומי שעבר על זה ואכל כוית חפת חדש קודם
 יום הקרבת העומר חייב מלקות :
שד חלל לאכול קלי מתבואה חדשה קודם הזמן המזכר כלומר
 שאף על פי שלא עשה פת מן התבואה ולא טחנה ולא רקדה
 אלא שקלה מן החטים או מן השעורים באור ואלו מהן חייב גם עליהן
 ועל זה באמר וקלי וגו' . כל ענינה במזות הקודמות וחייב האוכל
 גם כן מלקות על כוית מן הקלי :
שה שלא לאכול כרמל חדש קודם הזמן המזכר שאמר וברמל
 לא תאכלו . והכרמל נקרא תבואה קלוייה שבשלים ראי"ש
 בלעז ומחייבים על הכרמל גם כוית ואמרו ז"ל חלל מן החדש לחם וקלי
 וכרמל חייב על כל אחת ואחת . ואמרו גם כן קלי לא היה צריך
 לאומרו חלל הזכירו הכתוב לחלק שנתחייב על קלי כפי עצמו ועל
 כרמל ולחם כפי עצמו ואמרו בנ"מ על הצד הדחיה אולי יתחייב על
 קלי כפי עצמו אחר שהוא מיותר . ויהיה חייב על לחם וכרמל מלקות
 אחת . והיתה התשובה לחאי הלכתא כתביה רמננא לקלי באמצע
 לומר לחם קלי וכרמל קלי . ויהיה חייב על כל אחד ואחד .
 כל ענינה בשתי מזות הקודמות חכרותיה :
שו לשפור מ"ט יום מיום הבאת העומר שהוא יום ט"ו בניסן שג'
 וספרתם לכם ממוחרת הישבת מיום הביאתם את עומר
 התנופה . והמנין הזה חובה עלינו למנות בו הימים מיום ליום וכן
 בשבועות שהכתוב אומר תספרו חמשים יום ואמרו נ"כ שבעה שבועות
 עספר נך . וכפי' אמר אכ"י בגמ' במנחות מזה לא יעבי יומי ומנוה

למנות מעמוד ומזבח אק"ב וכו' . ומי ששנה בלא ברכה יא ואינו רשאי לחזור ולמנות בברכה ויתר פרטים במקפת ונחות (א"ח סי' תמ"ט) . ונודגת מלכותו ונספירת העומר ונדאורייתא בכ"מ בזכרים בזמן הכית שיש עמוד סס קרב ועתה בעונותינו שאין לנו בית המקדש ולא מזבח מוכין לנו הימים והשכונות ועובר על זה ולא ספר ימים אלו בטל עשה :

שז להקריב ביום חג השבועות לחם חתן מן חטה מדשה וזהו נקרא בכתוב ונחה מדשה והם שתי ככרות כגון שכתוב ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים . והיה כך שהיו מביאין שלש סאין חטים מדשות ושני אותן ובעטין כהן כדרך כל האנחות וטוחנין אותם ומניפין מהן שני עשרונים בשתיים עשרה נפה ולוקחין אותן ועוטין מהן שתי חלות ומביא שאור ומביא לתוך העשרון ואורך כל חלה ' טפחים ומחלה ד' וגובה ד' אצבעות ומרובעות היו ואופין אותן מבצד י"ט ולמחר אחר הנפתן היו נאלות לכהנים כל אותיות וחתי הלילה וזאת הנחה היא ראשונה לכל הנחות הכלות מן החטים ומקריבים עם הלחם שבעה ככאים תמימים ופר כן בקר אחד ואליה שנים רשעים ושעיר לחטאת ושני ככאים לשלמים . ואלו הם הקרבנות האמורות בספר ויקרא וכפי' נתבאר כן בפרק ד' מונחות שזה הקרבן יבוא עם הלחם חלקו עמוסף היום ואחר הנפת הלחם היה נאכל לכהנים עם כבשי השלמים . מירששי המזזה כתבתי במלות העומר שבסדר זה מה שחסיק גס לשתי הלחם על דה הפשט . ועוד אמרו לי לבי בענין כי מפני זה היתה המזזה בחטים להיות המנחה בככרות של לחם ובנחת שעורים בקמת לפי שהחטים למחלה הם ועל כן ראו להכניס בענין שהלחם כהנה ומזון והם וכל זה מן המדש אשר נטענו בתחלה בענין הקרבן על דה הפשט כי תוקן המעשה תתעורר מחשבת האדם אל הדברים ועל כן כפי חכמת הקרבן ובכנותו הטובה לב אדם מתעורר לזו יותר : מדיני המזזה מה שאמרו ז"ל שאם לא מנחו חטים יבואו מן העליה וממים שירדו בעיניהם לא יביא לפתחיה מפני שיש בהן ספק

אם חגי קורא כהן ממושבותיכם או לאו . ואם הביא כשר . לשתן של שתי הלחם וצריפתו כהון ואשייתן בפנים ככל המנחות . ואין אשייתן דוחה י"ט שאמר יעשה לכם ולא לגבוה . הנחת לחם עם שני כבשי השלמים היתה נעשית בעודן חיים וכאן גדול נוטל אחת מן הככרות והשנייה מתחלקת לכל המשתרות . ויתר פרטים ונתבארים במונחות פרק ד' ה"ח"א (ה'תמידין ומוספין) :

וגוהגת מנה וזכרם וכו' כגון שכתוב במלות העומר :

שח לשכות מכל מלאכה וזלתי מה שמיוחד לנורך אוכל נפש ביום עשה בסנין שזה הנקרא חג שבועות שאמר וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש : וכבר כתבתי במלות שביתת יום א' של פסח שבסדר הזה שבכל מקום שאמר בתורה מקרא קדש ענינו לומר קדשהו שלא לעשות בו מלאכה וגם שם פתח רמז משרשי המזוזת שמספיק על דה הפשט בכל הימים טובים וכתיב וזהב . וקצת דיניה ככתוב בלאו דאיסור מלאכה ד"ט שבסדר זה בע"ה (א"ח סי' תס"ו) :

שט שלא לעשות מלאכה ביום עצרת שזהו יום ששי בסנין שאמר וספרתם לכם במזרח השבת וגו' . תספרו המשימים יום וגו' . ופי' מונחת השבת כלומר מנחת יום ראשון של פסח שבו דיברת חלה (דאי' בשבת בראשית אס' כן לא יודיעונו אי' וזהו) ומנחה שחמישים יום בלוי' ששם בסנין כיצד ט"ו ימים ומניסן שהוא מלא לעולם וכ"ט מאייר שהוא חסף לעולם וששה מוסין הרי חמישים . יום החמישים זה שהיה יום שניתנה בו תורה הוא חג העצרת ונקרא גם כן חג השבועות וכתוב בסוף הפרשה על זה היום הנקבד כל מלאכת

עבודה לא תעשו . כבר כתבנו כי מלאכת עבודה נקראת כל מלאכה שאינה לנורך אוכל נפש . שורש מלות המועד הוא רמז במלות ספירת העומר שבסדר זה ועיין עליו כי טוב הוא : ודיניה כתבתי קצתם כמנהגי מנחות שביתת מלאכה ביום ראשון של פסח בסדר זה ואין לנורך להאריך בשאר ימי מועדי השנה כי ששת ימי המועדים יהיו ימים ראשון של פסח ושביעי ויום ראשון של חג השבועות וראשון של חג סוכות ושמיני עצרת וראש השנה דין אחד לבולם לכל התרין ולכל איסורין וכיבוד כל דינים בארובה במוסכתא הכתובה על זה בסדר מועד והיא מוסכת בינה (א"ח סי' תס"ו) :

שז לשכות מכל מלאכה חוץ ממה שמיוחד לנורך אוכל נפש ביום ראשון של מדש תשרי שאמר בהדש השביעי הוא חדש תשרי לפי שניסן ראש יהיה לכנס שבתון . ומדש השביעי הוא חדש תשרי לפי שניסן ראש הפסח למדשים וראשון יקרא בכתוב . וכתבתי במלות שביתת יום א' של פסח מה שאמרו ז"ל אי' שבתון עשה הוא . וכל שאר ענין המזוזת כיום שכתוב שם :

שיא שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של מדש תשרי שאמר בהדש השביעי באחד לחדש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו . ומדש השביעי יקרא תשרי כי הוא שביעי לגיסן שהוא ראש השנה למדשים וזה היום של אחד בתשרי אמרו ז"ל שנקרא ראש השנה למנות וממנו שנים ושמונים ויובלות . וכן מוכיח וממנו לנטיעה ולירקות ובגורא דמוסכת ראש השנה ביארו ז"ל אמרם שהוא ראש השנה לענינים אלה למאי הולכתא . ועוד אמרו שם שביום זה נודעין כל בני העול' על מעשיה' ואמרו שם על דרך המליצה לבאר שהשנתנו על מועשה כל אחד ואחד ועל כל המין דרך כלל שעוברין כל בני אדם לפני כבשי מרון כלומר אחד אחד ולא בערבוב . ומירששי

מנחות המועד הזה שהיה מחסדי האל ב"ה על בראויו לפקוד אותם ולראות ויעשיהם בכל שנה ושנה יום אחד כדי שלא יתרכבו הטובות כ"כ ימים וקוים לכפרה והוא רב חסד מטה כלני חסד וכיון שהם מועטים מינבר עליהם . ואם אולי יש בהם עונות שצריכין מירוח כפרה וכן מועד מועד ומניין מה שאמרו ז"ל לחובו כפרה ממונו מועד . ואם לא יפקדם עד וזמן רב יתרכבו כל כך עד שיתמיים העולם כמעט פלייה תליה . מנחה שהיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם ולכן נגזר זה ראוי לעשות אותו יום מועד . ומנחה שהוא יום הדין ראוי לעמוד בו ביראה ופחד יותר מכל שאר מועדי השנה והוא ענין זכרון תרועת הנזכרים בו . כי התרועה קול שבור לרמז שיסבד כל אחד תוקף יצרו הרע ויתנחם על מעשיו הרעים ויפנו שכתוב במלות שומר בארובה בסדר פנחס בע"ה . וזהו הטעם שלא קבעו ז"ל לומר הלל במועד הזה וכמו שאמרו שאין ראוי לו לאדם לומר שירה והוא עומד בדין . וכדאמר ר' אבהו בפרק אחרון דראש השנה אמרו מלאכי השדת לפני הקב"ה מפני מה ישראל אין חומרים הלל בראש השנה ויום הכפורים וכו' כדחיתא התם . מדיני השביתת ביום טוב כתבתי כמנהגי מונות מועד הפסח ועוד ראוי לכתוב פה מועד מן הענינים הנזכרים במוסכת ראש השנה שאמרו שם שארביעה ראשי שנים הם . באחד בניסן ראש השנה שאמרו שם שארביעה ראשי רגל שבות תחלה לרגלים כן פתרוהו בנמרה . באחד באבול ראש השנה למעשר הכהן . באחד פתשרי ראש השנה לזיה שבתהנו למעלה . באחד בשפט ראש השנה לאילנות כדכתיב בית שאנאי . ובית הלל אמרו ט"ו בו . ושם יתבאר בנמרה ראשי השנה אלה לראיה ענין הם . ושם אמרו שארביעה דברים וקראעין גזר דינו של אדם לדקה לעקה שיעו' הם ושמיני מועשה וענין שמיני הם הוא לפי הדומה כדי שיחשוב האדם כאלו הוא אדם אחר ויכיר כל דרכיו .

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

וככל עת שיקרא זה יתן אל לבו הענין . ומה שאמרו שם שלשה ספרים נפתחין בראש השנה אחד של דקיקים גמורים . ואחר של ביטויים : ואחר של רשעים גמורים וענין פתיחת הספרים לאחר לפי הדומה על דרך המשל בענין השגחתו כ"ה עליהם כדי שיכנסו הכתובים באונו השומעים ודברו רבותינו לעולם כעורגל כבני חם . דקיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים . פירש מורי"ה דקיק גמור ככאן שכולו זכאי וכן רשע גמור ככאן שכולו חייב ולפיכך נכתבו ונחתם למיתה מיד אחר שאין לו זכות בעולם שיגן עליו . ביטויים תלויים עד יום הכפורים ואז נגמר דין שלהם נחתם . ומה שאמרו שם בסיון לז' שיתעלה קומ"ג כתוב ליום הדין כלומר אחר המות של כל אחד ואחד וכבי חם שזה קרוי יום הדין . כת אחד של דקיקים גמורים וכת של רשעים וכת של ביטויים וכאן פירשו דקיק גמור ורשע גמור כענין . וכוה הכרוס תסתלק קושיא גדולה וכן הענין אם תזכה בני תרגיש בה ויניח לך בעול זה . ומה שאמרו שם שהדיק גמור כדנו נחתם לאלתר לחי' העולם הבא אל תחשוב שחיי העולם הבא דבר הזה לכל דקיק כיון שחיות החיים משלות עד אין מוסר וכל דקיק ולדק עולה בהן עד ונקום הראוי לו לפי שכרו . ויתר פרטי ענינים אלה שם בראש השנה פרק ראשון (א"ח ס' תר"ג תר"ג) : ונהוג איסור תלפכה ביום זה בכל נוקוס ובכל זמן בזכרים ונקבות . ועובר עליו ועשה ונלפכה שלא לצורך אוכל נפש חייב מלקות כמו שכתבנו בשאר ימי החודש :

שיב להקריב קרבן מוסף ביום ראש השנה שנאמר בפרשת השביעי באחד לחדש וגו' . והקרבנה אשה לה' וגו' . ובסדר פנחס מוזכר הקרבן בארובה . וכל ענינה כמו שכתוב במוסף הפסח במזלות קרבן מוסף של יום א' של פסח בזה הסדר :

שיב לזום ווס העשירי בתשרי והוא הנקרא יום הכפורים שנאמר אך בעשור לחדש וגו' וענינה את נפשותיהם וכל פירושו בספר עיני שהוא חודש נפש ואי זוהי אכילה ושתיה וכמו כן פירשו ר"ל בגורל ועוד כזה הקבלה עליו מנין שהוא אסור בראיה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתמיש הטטה שנאמר שבת שבתו כלומר כי כעל השביתה יורה על שביתה והענינים לזכריותה וזוהי הגוף . בושרשי המנוה שהיה תחבדי הם יעל כריותיו לקבוצ להם יום אחד בשנה לכפר על התעלום עם התשובה בו כמו שכתבנו בארובה בסדר אחריו מות במזלות עבודת יום הכפורים ולכן נאמרו לה גבות לבו לפי שהמאכל והשתתות יתר האות הנדמוש יעוררו החומר להמשך אחד התורה והמטה ויכשל צורת הפשע התכונה תחפש אחר האמת שהוא עבודת האל ומורו הטוב והמתוק לכל בני הדור ואין ראוי לעשות ביום כזה לפי אדוניו לבוא בפשע חזונה ומיעור כבת יותן המאכל והמשתה בנות עבודת החומר אשר הוא בתוכה שאין דנין את האדם אלא לפי מעשיו שבאותה שעה על כן טוב להגדיר נפשו התכונה ולהכניי החומר לפניו בחותו היום הנכבד למיין תהיה ראוייה לקבל כפרתה ולא יתעבט . בודני המנוה זה שאו"ל שיעור האכילה דיו הכפורי' למהי עליה דלחוריותה ואלוהין הראויין הוא ככותבת הגסה והשנים שנשתנה שיעור לאכילה דיום הכפורים משיעור שאר אכילת איסורין שבתורה שכן כביות מפני שהתורה חסרה האכילה בחותו היום בלאו עינו ולא נאמר ונליה לא תאכלו כיון שאר איסורין . ופירשו חכמים שקיבלו הדברים מאשר קדמו להם . שאכילה נקראת כביות אצל עיניו הוא האדם כל זמן שלא אכל עד ככותבת שאין דעת בן אדם מתישב בממות . ושיעור הכותבת הוא אחר ונגררת וממות עכבילה וממות מנ' זתים : כלל הענין

כבר דקדק מי שהוא בקיוסקל כלם שאין במסקל י"ב חגי' ק"ק ועוד שיעורו ככותבת ודנו חגי' שיעור : וכן מה שאמרו שיעור השתיה הוא חלה לזמנו של האדם שהוא כבירה שכבר שיעורו כי ביה חזיק מלא לזמנו של האדם פחות מחזקו אין בו איסור כרת . אלא דינו כחגי' שיעור . ולפיכך מי שהיה חולה חגי' שאין בו סכנה גמורה אם יבנה תלוש הרבה רחוי להאכילו ולהשקותו מיעט מיעט כשיעור שחזרו ומתקין רחוי בין אכילה ושתיה של פנים אחת לפנים אחרת כדי שיעור אכילת פירשין שלש כמות רוב הפורשים כדי שלא יטרפו האכילת ויהיה נחשבת כאכילה אחת ושיעור אחד . אבל בין האכילה והשתיה אין לרדף להפסיק שאין מותרין אכילה ושתיה לענין זה . ושיעור' שכן שתייה לשתיה כדי שתיית רביעית ויותר לשקול ולשער דברים אלה כיום הכפורים לעת המזרח מוטב נחושש ומחזיק שלא לאכול שיעור ולא יחוש לחיובו לחיובו הוא מדרבנן . וכן מענין המנוה מה שאמרו ו"ל כי חלו העניוין שכן דרבנן כגון רחמיה וסיכה לא גזרו בהן רק שלא לשתות שלא לצורך חבל כל שגשגה חותן לצורך לא גזרו כגון מי שיש לו חטטין בראשו שכן כדרכו וחיובו חושש . ואפילו בלשורי פירי חמורו"ל שיותר לעבור בזים עד הצורך וכל שכן לדבר מנוה בין פהליכה בין בחורה . וכענין הסנדל פירשו לנו מורי"ה א"ח שסנדל הוא בכל נוקוס של יעור וזהו חסוד ביום הכפורים חבל לא של מין אחר . וכלל דמילתא לפי קצת הפירושים דכל שהוא ראוי לענין חליפה כלומר שהוא של עור הוא אסור ביום הכפורים ויותר נחת בו בשבת לרשות הרבים וכל שאינו ראוי לחליפה כגון של שנים וגו' ושאר מיני עשבים ויותרין ביום הכפורים וכלכד שלא יאכל בהם למוקם שאינו מוערב דונשאי חטטין להומון המפרש' רבים וככדים ותיירין נחת בכלן כרשות הרבים . ודיוחולה שיש סכנה שחאכילין אותו ע"פ רופא בקי חו"ע"פ עליו ואש"פ רופא אומר חינוך דקין . ודין עובדה שהריחה . ודין מי שחזו כולמוס . ודין קטנים בין תינוק בין תינוקת מוחזקת זמן מענין חותן כל היום מדרבנן . וכן מוחזק זמן מחבטין חותן לשיעור . וכלל דמילתא לפי קצת מן הפירושים דשתי' שנים קודם נדחת משלימין מדרבנן בין תינוק בין תינוקת ויש שפירשו שאין משלימין מדרבנן רק בתינוקת לבד שהיה אחת קודם גדלות . אבל תינוק אינו משלים כלל מדרבנן וגדלות הוא בתינוק י"ג שנה ויום אחד בתינוקת י"ב שנה ויום אחד . והחלך והכלה בראיה ביום זה ענה דקין . ועוד חזיר לך כאן מה שאמרו ז"ל גס כן בענין תענית תשיבה באלכ הידוע שהוא מדרבנן וא"פ שחוקים מחד שני ימים אלה בשעמוס ובכל ענינים לפי ששם תענית כוללן דבר בו מעט . וחודיעך שהחמירו בו חכמים בכל עניניו כמו ביום הכפורים להפסיק מבעוד יום . ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתמיש הטטה ועוברות ומניקות שנתעבות בו כאשר העם מה שאינו עשות כן בכל שאר תעניות כסוף פרק ראשון דמסקי רב איז תבס נקוט מליעותא בידך ויתר פרטי המנוה זו מכווארים במסכת יומא (א"ח ס' תר"ג) . ונהגות בכל נוקוס ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר . והואכל ביום הכפורים כשיעור הכותבת בטל עשש ועבר על לאו שיש בזכרת שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה וזכרתה . אלא אושתה כשיעור זה בשגנה

חייב קרבן חטאת קבועה : **שיב** להקריב קרבן מוסף שנאמר אך בעשור לחדש וגו' והקרבנה אשה לה' . ובס' פנחס מוזכר הקרבן פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה וגו' . וזה הכתוב שבפנחס הביא שר' מו"ל בענינו ואלי כתבתי הקודם בתורה והכל עולה לענין אחד . בושרשי חות קרבן המוסף וקצת

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

וקלת דיניו ככר כתבתי מה שידעתי במוסף הפסח כסדר זה וקשר אחד כליה לפי הדומה :

ישמן שלא לעשות שום מלאכה ביום הכפורי והוא עשירי לחודש הוא תשרי שנאמר בעשור לחדש השביעי וגו' . וכתבתי בתריה וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה . כי יום כפורי הוא לכפר עליכם . ומלת כי נתינת טעם לביטול המלאכה וכענין שכתבתי למעלה בסדר זה בנזות דשבתה דכפורים וגם כל ענין מנוח זה שם תולאמו ולא חתכום לך תוספת דבר שאינו נתיב :

שטו שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים שנאמר כי כל הנפש אשר לא הענה בעצם היום הזה ונכרתה . כל ענין מנוח זה וכתבתי למעלה בסדר זה במלות עשה עינין שם כי קרוב הוא :

שז לשבות מכל מלאכה ביום הכפורים שבת שבתהו הוא לכם וכבר כתבתי מזה שחזרו ז"ל הוה שבתון עשה הוא כלומר שפירושו כאלו יאמר שבתו ביום זה . משרשי המנוח על נד הפשט כדי שלא יהיה טרודים שום דבר ונשים כל מה שכתבתי וכל כוונתינו לנקט מניחה וסליחה מלת הדון הכל ביום זה שהוא נכון לפליחת העונות מיום שנכרח העולם וכמו שכתבתי באחריות מלות עבודת יו"כ . בודניו המנוח מה שאמרנו שכל דבר שאסור לנשותו כשבת ח"ע"פ שאינו מלאכה גמורה אסור לעשותו ביו"כ . כללו של דבר אין בין שבת ליו"כ אלא שזדון מלאכה בשבת כסוקלה וכו' ככרת . ועו"מ התירו ז"ל לנקב הירק ביו"כ מן המנחה ולויעלה כדי שנמלא אותו מנוק לערב מיד מה שאינו מותר בשבת . וכגון העם להתמיר בדבר ולנהוג בו איסור כשבת לכל דבר . ויתר פירטיה מכוואיים במוסכת וימא : ונהגת בכ"ז וכל וכן בזכרים ונקבות ועובר עלזה ועשה מלאכה בטל עשה זה מלבד שעבר על לאו כמו שכתבתי בע"ה :

שיח לשבות מלאכה שאינה צורך אוכל נפש ביום א' של חג הסוכות שנאמר ביום הראשון יוקרא קדש . משרשי מלות השבות בשבת וכו' כתבתי בהן כבר מה שידעתי וזי"ע ח' לכולן וקלת דיניו ככתיב בלאו דאיסור מלאכה שבסדר זה בע"ה : ונהגת בכל מקום ובכל וזון בזכרים ונקבות ועובר עליה בטל עשה מלבד שעבר על לאו :

שיט שלא לעשות מלאכה שלא לצורך אוכל נפש ביו' ראשון של חג הסוכות שהוא יום חמשה עשר בתשרי שנאמר דבר לא בני ישראל לאמור בחמשה עשר יום לחדש השביעי וגו' ביום הראשון יוקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו . ענין איסור מלאכה ביום טוב כתבתי למעלה בפסח וענינם שזה בכל דבר :

שב להקריב קרבן חג הסוכות שנאמר שבעת ימים תקריבו אשה . והוא מוסף חג ובסדר פנחס נאריך בו יותר ומפרש במוסף של כל יום ויום כמה מהמות היו מקריבין כי של כל יום ויום מהם חלוק ונחברו ששכונ הפרים ומתנוגטין בכל יום וכבר כתבתי בקרבן מוסף הפסח שורש נוספיק לכל המוספין לפי דעתי על נד הפסח . ור"י במו"ל הביא במניין הקטוב שבסדר פנחס ואני הכאתי הסא ראשון בתורה והכל עולה לטעם אחד :

שבה לשבות מלאכה שאינה צורך אוכל נפש ביום השמיני של חג הסוכות שנאמר וביום השמיני יוקרא קדש יהיה לכם והוא יום כ"ב בתשרי : משרשי מנות שבת הרגל כתבתי למעלה ועוד נכתוב בענין בע"ה באיסור מלאכה שביום זה בסדר זה

וזם נתבאר מי"ט זה הוא יום טוב צפני עצמו : ונהגת בכ"ח ובכל זמן כופרים ונקבות ואי"ע ששבתית הרגל מנוחת שהזון גרמא הוא חינו"כ וזכרון שבעשיית המלאכה יש בה ג"כ איסור לאו הנשים חייבות בה מן הכלל שבידנו איש או אשה אשר יעשו מכל מטות האדם שהם הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה ועובר עלזה ויגשה מלאכה ביום זה בטל עשה מלבד שעבר על לאו כמו שכתבתי בסדר זה בע"ה :

שכב להקריב קרבן מוסף ביום השמיני של חג הסוכות והוא מוסף ביום שמיני עזרת ש"ל והקרבן אשה ליו' עצרת היא וגו' . ובסדר פנחס מפרש אותו בחרובה . וכתיב חזרו ז"ל שהוא רגל בפני עצמו וע"כ יש לנו למנות מוסף זה מיום בפני עצמו : משרשי מנות המוסף ומכל ענינה כתבתי הרבה פעמים למעלה ממה שהשיג ידיו :

שכנ שלא לעשות מלאכה ביום השמיני של חג והוא יום כ"ב בתשרי שנאמר ביום השמיני יוקרא קדש בל מלאכת עבודה לא תעשו . וזה נקרא חג העזרת . ואמרנו ז"ל שהיא נקראת לפי שהיא סוף המועדים ועל דרך משל הוא כאלו אמר הקב"ה לישראל עבדו עמי יום אחד שקשה עלי פרידתכם כבר אמרנו הרבה פעמים שאיסור מלאכה בכל המועדים שזה חנוכה יסלי להרחיב המחזור בכיוון ולהודיע בני בענין זה מה הודיענו בו חכמים ז"ל שהוא יום טוב בפני עצמו כלומר שאינו מכלל חג הסוכות ואי"ע שאתה רואה כל ישראל יושבים בסוכותיהם יום אחד משני ימים טובים של חג העזרת זה אין הדבר חופני שהיה מכלל החג שהרי בפירוש אנו אומרים בסוכותיו את יום שמיני חג העזרת ואין זכר לחג הסוכות בכלל . אבל מפני תקנת שני ימים של גלויות אנו זכריים לישב בסוכה ח' ימים ולא יספיקו לנו שבעה כדן התורה וע"כ אנו יושבים בסוכה ביום השמיני של חג הסוכות . ואמרנו ז"ל מיתבית בניו בסוכה כדי ללאת ידי חובה אחר שתיבנו ז"ל להוסיף יום אחד בכל מועד ומועד הוספנו ז"כ בסוכות ועשינו ימי סוכה ח' ימים אבל עובד מקום כרוי לא מתכונן על הסוכה ביום זה אחר שהוא באמת יום מועד אחר שהשתא בקיאים אנו בקיבועא דירחא ויותר ראוי שנברך על י"ט העזרת שהוא אמתו ולא על האחר שהוא חופני התקנה . ושם תאמר למה לא תקנו לברך על שניהם ונאמר ביום חג הסוכות וחג העזרת הוה כמו בשבת ומועד שאי אפשר לאת שניהם הוה לית דאילו בשבת ומועד שניהם ביום אחד וז"ל לכל שני מועדים אי אפשר שיהיו ביחד ועל כן אין ראוי לנו לברך כן אבל לישב בסוכה ראוי לנו שישבת הסוכה לא גרעא מידו בחג העזרת ויש בדבר מנות התקנה של שני ימים טובים של גלויות שתקנו ז"ל בכל מועד כנו שפירשו למעלה . ועוד הודיע בני מועט כמה שאמרנו ז"ל בענין חולו של מועד והם הימים האמצעיים שבפסח וסוכות שאסרו ז"ל בעשיית מלאכה מן התורה ואלו לא בא מפורש בתורה אינו מלאכה אסורה בהן או מותרת . אבל מ"ו התורה אסרה בהם מלאכה כמד שלמדו חכמים הדבר מן הכתוב כפ"ב מומכת חז"ה יש מהם שלמדו הדבר מוקרא דלת חג המנות תשומר והוא ר' ואשה דמשמע ליה כל ימי חג המנות תשומר מעשיית מלאכה . אבל לא היה כולן מן המלאכות . ור' וכתן אחיה ליה בקל וחומר התם מראשון ושביעי שאין קדושה לפנייהם ולא חרייהם וכו' . ואיכא התם דליק להימכר מלאכת עבודה לא תעשו והוא ר' יוסי הגלילי והבי פרישנא ליה לקרא אליביה כלומר ביום ראשון הוא אסור כל מלאכת עבודה מן מוצרך אוכל נפש אבל בחולו של מועד לאו כל מלאכות של עבודה אסורות אלא יש אסורות ויש מותרות ומסרן הכתוב לחכמים

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

ור"ע י"ף ה' מאלה מועדי ה' מקראי קדש דמוק' ליה בחולו של מועד
ומדכתיב ביה מקראי קדש מלמד שאסור כעשיית מלאכה וחפסד
דחליביה המלאכות המותרות בו נספך ליה מעצרת הוי כלומר שום
שמיי הוא עגור בכל מלאכה ולא השחר יזוים אינמי נפיק ליה מ"ח
דכשטיגי דכתב בפסח הסדר ראה חכמי שנת יזוים תאלל מלות וכיום
השביעי עזרת שאחרו ז"ל השביעי עגור בכל מלאכה ולא הששי ולי
זו מלאכה אסורה או גנותרת מפרן הכתוב לחכמים . ואחר שהדבר
ומוור בודם שלל אסרה תורה אלל בזה שאמרו הם תלקו המלאכות
כפי רגונם ודיבתם ונמאל שלל מלאכה שאסורה אסורה לנו מדאוריית'
ואשר התירו ג"כ מותר לנו מן התורה כי בידם נחסר איסור זה לפי
משמעות הגדרש בכתיב והם אמרו דרך כלל שלל מלאכה שלל יעשה
אותה כמועדו ימאל בה הפסד הרבה מותר לעשותה וזו הויה
משקין בית השלחין כמועד כלומר גזירק או כיואל בו משקין אותו
תמיד ואם לא שקורו יסוד (לשון שלחין כמו שלחין מלשון מנה
שהוא נמאל לויים) ואמרו ז"ל כשהוא מוסק אותו לא יסקורו
הכריכה ונימי גשמים שיש בדבר טורח הרבה אלל מוסקה אותו מן
המעין כלומר שהשמיני ומסקה בו הרי שהחמירו בזה קצת שלל
לטורח בדבר טורח הרבה מפני שזה אינו כעשה אלל כדי שתהא גנתו
רעננה דמזון תיכש כולה או מקלתה . אלל בכל מלאכה בחיבה
או ודאי קרובה להפסד אם לא יעשה כמועד בגון מי שיש לו זמנים
ירא שלל יסדו אם לא יזילי וזהו מהם שזמנים מיד . או שבנים אם לא
ידרו אותם מיד או של דבר כיואל בהן . אלל החמירו בזה ולא חשו
לטורח רב אלל עושה בהם כל נרכיו כלל שום שינוי כדרך שהויה עושה
בחול וכן התירו ז"ל לכבוד כמועד כרם שהגיע זמנו להפסד . ועוד
אמרו דרך כלל בענין זה שההדיוט תופר כדרכו וסלחון מכליב וכדאי
לא כתפירה לכד אמרו כן אלל הוא הדין לכל המלאכות לפי הדומה .
ושאלתי פי מורי אם נאמר כן בכתיבה שיכתוב ההדיוט כדרכו ולא
התירו לי אולי מפני שמאלנו כפרוש שאסרו ז"ל להגיה אפילו אות
אחת בספר התורה נחשיר בכתיבה . ואסרו לכל אדם שלל יזוין
מלאכתו ממועד כלומר שיני מלאכתו לדעת קודם המועד בענין
שיעשה אותה כמועד מפני שהוא פנוי כי לא לעסוק במלאכה הוקבעו
ימי מולו של מועד כי אם לשנות לפני ה' ר"ל להתקן בהמשות
ולשעוע מועם אמרי ספר הלכות הפסח בפסח והלכות עזרת בעזרת
וכל הנוטין וטוין מלאכתו כמועד והעושה אותה כ"ד מואבדין אותה
ומפקירין אותה לכל ואם מת אותו שכיוון אותה מלאכה כמועד אין
קונסין בגזירתו וגם אין יזויעין בהן מלשעות אותה מלאכה כמועד
כדי שלל תאבד וקורח אמי על כן זה יזין ולדיק ילכש . ודרך כלל התירו
ז"ל לכל מי שאין לו מנה יאכל ליעשות כל מלאכה וכן לבעל הבית התירו
לעשו' כל מלאכה לזורק מי שאין לו מה יאכל : ופירוש אין לו מה
יאכל לפי הדומה הוא מי שאין לו מנוחה בזה שיקנה לרכיו ואע"פ שיש
לכית וכלי ששמישו שאין מחייבין לו לאדם לזכור הלוי . ויתר
פרטי' ומלוקי מלאכות המועד רבו עד מואד וטולין יתבאר יפה במסכת
מועד קטן (ושם) . וכלל זה יהיה בידך שהלכות מועד כהלכות
שבותי שבת שאין לך לדמות ולהזויה בהן דבר מדבר כי פעמים תנמאל
לרז' מותרין מלאכה בכודה בענין אחד ופעמים יחמירו על הקלה
בענין אחר . ואל תתמה על הדבר עם ההקדמה שהקדמתי כי
התורה לא אסרה ולא התירה בחולו של מועד אלל בזה שיסכימום
על פי התורה אשר יורוך . וכן בענין שבותי שבת יזום טוב כמלא
בגמרא מקומות שהעמידו דבריהם ז"ל אפילו במקום תירה .
ופעמים מקילים בהם במקום שראו טוב להקל . ולא דבר רק בכל
דבריהם . וזכור כי כלל שהלכות מועד כהלכות שבותי שבת
שאין בהם לדעות דבר מדבר . ואל תעשה בו כי גדולי עולם אמרוהו

ודעת הר"ת במו"ל שכל איסור בחולו של מועד אינו אלל מזהרי
קופרים וכל אותן כתובין שאמרו למועלה הם כפ"ס דמסכת דחגיגה
ירצה הרי לנו דאסמכתא בעלמא נינהו . והרמב"ן ז"ל ורבים
עינו אמרו שיעקר איסור מלאכה בו מן התורה כמו שכתבנו ופרטי'
המלאכות ומלוקין נחסרו לחכמים ז"ל :
שכר מצות לולל שנקח ביום ראשון של חג הסוכות בדינו פרי
עץ הדר כפות הטורים ועוף עץ עבות וערביי נחל
ובא הפי' כי פרי עץ הדר זה האתרוג וכמות תמרים הוא הולבב וככתב
כפת חסר כלל וי' לרמזו שהחיות שנקח לולב אחד ולא שנים ושלשה
או יותר . וענף עץ עבות הוא הדס . וערבי נחל היא הערבה
היונה בישראל . מושרשי המזוה הקדמה כבר כתבתי לך בני
כמה פעמים כמה שקדם שהאדם נפעל כפי פעולותיו שיעשה תמיד
ורעיוניו וכל פעולותיו נתפסות אחרי מועל ידיו אם טוב ואם רע
וע"כ יקרא המקום לכות את עניו ישראל אשר נחר הרבה להם חמות
להיות נפסם ומתפעלת בהם לטובה תמיד כל הוי' . ומכלל המצות
שזנו להתיש ומחשבתיו כעבודתו בטורה היא מצות התכילין
להיות מונחין בגגד איברי האד' הידועים בו למשכן השכל והם הלם
והמוח ומותקן פעלו זה תמיד י"ת כל מחשבותיו לשום וזויר
ויזכור תמיד כל היום לבוין כל זמניו ביושר ובדקדק וכיוון מצות
הלולב עם ג' מיני מזה השורש היא לפי שינוי החג הסימי שחנה
גדולה לישראל כי הוא עת חסיפת התבואות ועירות החילין בבית ואז
ישמחו בני אדם שחנה רבה ויפני כן נקרא חג האסיף וזהו החל לעמו
לעשות לפני חג בחיותו העת לזכות להיות עיקר השמחה לשמחתי'
וכהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכת ממנו יראת אלקים בעת
היא לזמנה ה' לקחת בין ידיו דברים המזכירים אותו כי כל שמחת
לבו לשמו ולכבודו והיא מרצו להיות המזכיר מין המשמחה כמו שהפת
עת שמחה כי נדקק אל אמרי פי' . וידוע ונודע טכס כי ד' המינין כולם
משמחי לב רואים . ועוד יסד' מינין אלו ענין אחד שהן דומין
לאיברים היקרים שאלהם שאתרוג דומה ללב שהוא משכן השכל לרמז
שיעבוד בוראו כשכלו . והלולב דומה לשרה שהיא עיקר שבה' ש
רזו שישיר כל גופו לעבודתו כ"ה . והדס דומה לעינים לרמז
שלל יסור אחר עיניו ביום שמחת לבו . והערבה דומה לשפתים
שהן ימור האדם כלן מועהו כדכור לרמזו שישים רסן כפיו ויזכין
דבריו ירא וזה"ל חף בעת השמחה וטעם שאינו מוגה במדינה
אלל יום אחד לפי שידוע כי עיקר שמחה יום ראשון הי' . ואם תשאל
שיני עזרת שיש בו שמחה גדולה לישראל למה לא היה נוטל בו .
התשובה כיום שמיני עזרת כולל לשי' וכמו שאמרו ז"ל משל למח'
שעשה קעודה כדאיתא אבמדרא ולבסוף אמר להם עבדו עמי יום אח'
שקשה עלי פרידתכם ולפיכך נקרא עזרת וא"כ אין נריך זכרון אחר .
וחג הפסח ח"ג הזכיר שהרי מזה נמרוד וגופו של פסח בין ידיו
ועוד שאינו זמן שמחה כמו חג האסיף וחג שבועות ג"כ ח"ג הזכיר
אחרת כי עיקר הרגל אינו אלל נודע מזה תורתו והיא זכרונת
הגדול ליישר כל ארחותינו . וזהו ה"ל בענינו' אלו על גז הפסח
והאמנתי כי יש אל המקובלים סודות מופלאים במצות הלולב ושלשת
המינין : דיני המזוה מה שאמרו ז"ל שד' מינין אלו מזוה ח' הן
ויעבדין זה את זה כשאין לו אלל אם יש לו ונטלן בזה אחר זה יאל .
דקי' לולב ח' א' א' . ונטלין לולב' א' ואתרוג אחד ושני כדירעבה
ושלשה כד' הדס כד' כלומר שהיו עליו עשויים תלתא תלתא בקנה
כיון שרשם בגמרא ולזה רמז הכתוב כשקראו עבות ושיצור ארבו
של' ולל לכל הפחות ד' שפתי' והדס וערס' ג' טכחים שהן מצעות
בגדלושיעו' אתרוג אין שמות מוכיב' . ודין הדברים שהוללם
ואתרוג

ספר החינוך מן ספר ויקרא פירשת בהר

על זמנים . תשובת דבר זה מה שהקדמתי לך בראש ספרי כי כל
ענין התורה תלוי בפי' המקובל וכונה כתובים נראים כהפך זה מזה
וכמה קושיות וכמה סתירות יתחדשו על כל מי שלא ידעו ואשר ידעמו
על כוונת יראתו כי כל דרכיה דרכי נועם . וכל נתיבותיה שלום ואמת .
וכן באתנו הקבלה שאנו וספרת דיוכל לרין מניין כפה . וזווי הספירה
הכתובה בוכ ווסה אינו אלא השגחה בימים ומנהגן של ישראל בכל
מקום כן הוא ואצ"פ שאינם נביאים בני נביאים הם . וכעין ענין זה
נמצאו בתורה בלשון וכירה דכתיב בענין עמלק וכירה ועל דבר מרים
וכירה . וכתיב גם כן וכירה בענין יליאת מצרים . ועל וכירה
מצרים באתנו הקבלה לעשותה כפה וכמו שאמרנו ל' בכרכות אמת
ויצום דאורייתא ושאר הזכירות די לנו בהם בזכירת הלל כלכו
השגחתנו על הדברים . מדינו המנוחה מה שאמרנו ל' שאין חיוב
מלות מנין זה אחר כבוש וחלוק הארץ שאמר ששנים תרע שדך ושש
שנים תומר כרוך עד שיהיה כל אחד ואחד זוכיר ארצו ומשלה שבת
ראובן ונד וחמי שבת עמשה מנחה זו בטלה לפי שכלו היכולות מחלותו
הוא וזאת שגאמר וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה בזמן שכל
יושביה עליה דוקא וגם שלא יזיו מעורבים אלא יושבים בתקנים .
וכזמן שהיכל נוגה בארץ נהיה בחוזה הארץ שגאמר וכל הוא כלומר
בכל מקום ובזמן שהיכל נוגה דין עבד עברי ודין בתי ערי חומה
ודין שדה חרמין ושדה אחוזה ומקבלן גר תושב . ונהגת שביעית
בארץ והשעטת כספים בכל מקום מן התורה בזמן שהיכל נוגה
בזמן שאין היכל נוגה אין נהגין כל אלו ולת' שמיטת כספים
בשביעית בכל מקום נדכריהם ושת השמיטה אי' זו היא הכי אסיקת
במסכת ע"א כמימריה דרב הונא ברבי דרבי יהושע ב"ר שזיא שנת
י' לפרט לדעת רש"י ל' . ושנת י"ח לדעת רבינו חננאל . וכל
ענין שמיטת כספים יתבאר יפה בפרק אחרון דמסכת שביעית
(הל' שמיטה פ"י) . ויתר כל פרטי דיני שביעית שם בנפסקת
הבגיה על זה וענין מנחה זו שהיא למנות השנים וזכרנו ל' בספר
ובמקומות אחרים . וכבר כתבתי למעלה כי זאת המנחה נסורה
לכ"ד היינו הסנהדרין שהם נקראים עיני העדה ושאינה נהגת אלא
בזמן שהיכל נוגה :

שלא לתקוע בשופר בעשרי בתשרי שהוא יום הכפורים שאמר
והעברה שופר תרועה וגו' ביום הכפורים תעבירו
שופר בכ"ד ארצכם וגו' וקראתם דרוור וגו' . וידוע שאלות
התקיעה ביום זה היא לפרסם חירות כל עבד עברי שיא' כלי דמים
ואין עניה בענין תקיעת שופר בראש השנה שהתקיעה היא אנו
עושים לקבוע נחשבתו על ענין יקירת ילחוק ולציר כנפשו לעשות
גם כנו כמזה לאהבת הש"י ומתוך כך תעלה זכרונו לפני הש"ת
לטוב כלומר שנהיה זכאים לפניו וזאת התקיעה על ויכל היא לפרסם
החירות כמו שאמרנו . בשרשי המנוחה לפי שידוע כי קול השופר
תעורר לב' א' אם לשלום אם למלחמה . וענין שלום העבד שעבד את
אדוניו וזון רב הוא קשה מאוד בעיני אדוניו על כן לעורר לב' הכריות
על הענין ולחזק נפשו ולהזכירם על המנוחה כשזכרם את קול השופר
כראותם כי הדבר השוא הוא בכל הארץ ושהכל עושים כן לנשוננו על
זה שאין דבר שיחזק לבות בני אדם כמו מעשה הרבים ובתאור החכם
יצר רבים נחמה גם העבד בעצמו מתעורר לנחת ככל העבדים
מתחת ידי רבו אשר אהב כשזעזע קול השופר ומתוך כך המנוחה
מתקיימת לשוכ הכל ברשות אדון הכל . דיני המנוחה כגון בתי זה
שופר תוקעין ביום זה ואיו ברכה עוכרין בו . וכבר אמרנו ל' דרך
כלל במסכת ר"ח שהנה שיהי היכול לראש השנה לתקיעה ולכרכות
ובמלות שופר דר' הסדר פתח נדבר בו קצת בי"ח כמנהגנו . ומ"מ
אע"פ

מותם הוא ומכנים לבורה . ופי' מירך כלומר שהמרת
ובהרשת אותם ולא עשית מהן הפקר לא תבצר אותם עד
שתפיקרה זהו דעת רש"י ז"ל כי הוא סובר שהשגור שדהו
ופירותיו שביעית אין הפירות לאסרון וכן כתב בפירושו שבוכה
וכימות . וכן הדבר למד מדין תורה בראיות נכונות ומה שאמרנו
בתורת הכנים ואת ענבי מירך לא תבצר מן השמור בארץ אי איתא
בוצר בעוד שהיא שמור אסור לך לבצור מהם . אבל לא שאסרו
הפירות בכך . והרמב"ן ז"ל פי' מירך כלומר גפן שלא עבדוה ולא
זמרו אותה כי כל גפן שלא יזמר ולא יעבד אחר שיקרא כן . ויאמר
הכתוב שאפילו כרם הנזירות לא תבצר בדרך שבולרין בשאר השנים
וכל שכן כרם שנעבד : ושרש מנוחה זו עם מלות שביעית שלפניה
אחד הוא והנה שכתבי לך מקומה איה ושם מנוחה באיו מקום
נוהגת ובאי זה זמן והמסכתא הבגיה וכל ענינים אלה והיא נוסכת
שביעית שם יתבאר כל דיני מלות אלו בארוכה טובה ללמוד ותלמד :
של מנות השנים שבע שנים עד היובל בארץ ישראל אחרת כ'
התנאלנו בה שאמר וספרת לך שבע שבתות שנים שבע
שנים שבע פעמים . וזאת המנוחה כלומר זאת הספירה של שני
שמה עד שנת היובל היא נמסרת ל"ד הגדול כלומר הסנהדרין וכן
היא המנוחה שהיו מונין שנה שנה ושכנו שכנו של שנים עד שנת היובל
כמו שאמרנו מנין ימי העומר אחר כן נקדשין שנת החמשים כשבתית
הארץ ולקרות דרוור לכל העבדים והשפחות וכל הקרקעות חזרין
לבעליהן . בשרשי המנוחה על כד הפשט שרצה הש"י להודיעו
לעמו כי הכל שלו ולכסוף ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא ליתנה בתחלה
כי לו הארץ כמו שכתוב כלי כל הארץ ועם מנוחה זו של הספירה של
מ"שנה ירחיקו עצמם שלא יגזלו קרקע של חברם ולא יחמדוה
בלבם כדעתם כי הכל של אשר חפץ האל שתהיה לו וענין זה של יובל
דומה לנוה שנוהג לעשות בתלכותא דארעא שלוקחים ארבות מוזמן
לזמן מערי הכפורות אשר לשריהם להזכיר להם יראת האדון וכן הדבר
היה שרצה הש"י שישוכ כל קרקע לאשר לו אחות הארץ עמונה כהן
כל עבד איש יא' מתחת ידו ויהיה ברשות בוראו ואולם תלכי ארץ יעשו
כן ליראתם מן ימורדו השמים בהם . והאל ב"ה איה לעמו כן לזכותם
ולחטייהם כיה"ש . חפץ להטיב להם בטובו הגדול . ועוד שנתתי
מתניתי שיש בענין היובל קוד נפלא וכי בו נרמזו כל ימי עולם שנינו גם
בענין השביעית שנשטונו למנות השנים שבע שבע ולא שמינה שמינה או
תשעה תשעה או פחו' מהן גם כן אומר שיש ענין של חכמה גדולה וטוב
ידעוה הם ולא יראו לחוסרו לכל אדם ואף כי לא נגלה לנו קודם
השגחנו בדבר הזה האזינם הקף השביעי' דור בהרבה מיוולתו כהנו
מחזיקים בתלכה שש ימים וכשביעית נשבות ואחר שבע שביעי' של
שנים ג' כשבות שנה אחת והנה היובל שאלו עלי . והנה חג הפסח
שהוא שבעה ימים וחג הסוכות כזו כן שבעה ואחר השבעה כזו
העצרת וכמו כן נמנה שבע שבתות מפסח עד עצרת ואחר מנין
השבעה כחג העצרת וכמו כן נמצא כריתת ברית שהיא דבר
הנעשה לקיום ענין על חשבון שבעה כזו שכתבנו כי את שבע כשנת
תקח נזירי . וכן בליגס שהיה חכם עשה מובחנות שבעה וכזו כן
לשון שבעה שהוא מתורגם קיום אחריו מן החכמים שהוא נגזר מלשון
שבעה וכן רבים העליתים עתה כפי עטי' . ואתה הכן היקיר תזכה
ותחקור ותראה ותרכה הדעת ותבין בדברים ואנכי כבר השלמותי
נולאתי ואת להעיר רוחך בשאלה . ואם תשאל למה חייבנו ל'
למנות השנים שבע מדכתיב וספרת לך ולא רחמי מעולם שיענה חכם
יעני ספרו ולא הוזה ימי ספירתה ואצ"פ שכתוב בהם וספר לו וולתי
שתייבס שיתנו לב על הימים ולא שיתחייבו למנותם שנה ולפרך

שלה שלא נאספו מירות האילנות שגת היובל כמו שאנו אוספין בשאר השנים שאחד ולא תבצרו את נזיריה . והוא אזורה דרך כלל לכל מירות האילן והזוהר הכתוב ביובל שמירות האילן אזורה כפי עצמה ובתבואות אזורה כפי עצמה כמו שבשביעית וכמו שכתבנו לזמנה והדן בשניהם כלומר בשמטה וכיובל בלאוין אלה אחד הוא ומשרש אחד ועלה הכל לפי הדומה ואין הצורך להאריך על כולן וכבר כתבתי כי כל זה אינו מורה אלא בארץ ועל תנאי שיהיו כל יושביה עם עליה ויהיה כל שבט ושבט דר במקומו :

שלו שגדן בדין מקח וממכר כענין שגותה המורה עליו כלומר שיצ' לדדן שתתקיים המכר בין מוכר למוקח ויש לדדן שאין לה קיום והוא חובה עלינו לדון בניהם כמוות התורה ואע"פ שכלו מנות אחרות על זה כמו שכתוב בפ' משפטי' שנטונו לדון בדין מועין ונטען וכן מוזק וניזק וכיוצא בזה וכל מקח וממכר בכלל טוען ונטען הוא - אע"פ כהם המנוה על ענין המקח וממכר מיוחדת מפני שהוא דבר תמידיו אל הכריות שאי אפשר לכני אדם לחיות אפי' יום אחד ולתנו ועל זה נא' פרשת ובי תמכרו וגו' . ואתה מוצא שגד דרכה של תורה הכרבה מקומות שלפי מורך הדבר או מומר שבו תיחד המנוה בו וכמו כן נכפול האזרות בדבר פעמי' רבות כמו שאתה רואה באזרות ע"פ שכתבתי בפ' מקומות . ויחד האזורה בחולך לבדו לפי שהיתה מנויה ברבה אותה העבודה הרעה וכן באו כענין שבי"ב אזרות בתורה ובתיימה האזורה בו בקת מלאכות כמו העברה והולאה ואף על פי שיש בהן מדרש אס לחלק יארת אולללו . אין המדרש לנו קתורה הרבה פנים לתורה . שורש הדיני' ידוע שהוא דבר שגל בני איש מעיד עליו ומבקש אותו כי בדין יתקיים ישוב בני אדם - מדיני המנוה מה שאמרו ז"ל שדיני המקח והממכר חלוקים לפי הדברים הנמכרים והנלקחים שהקרקעות והעבדים נקנים בכסף ובשטר וחוקה ובכל אחד מאלו כיצד בכסף וכיצד בשטר וכן בחוקה יש בהם פרים רבים כמו שגא בקידושין בפ' קנה ומטלטלין נקנים בדרכים אחרים יש מהן שנקנים בהנבחה ואלת הקנייה גדולה ומסתפקת לכל המטלטלים . ויש מהן שנקנים בקנייה פחותה מזה והיא הנשיכה - ומהן שנקנין בפחותה מזה והיא המסירה והביאו ז"ל ראייה על היות המטלטלין פריכים אלו הקנייות ושאינן נקנין מן הקרקעות מדכתיב או קנה מיד עמיתך כלומר דבר הנקנה מיד ליד וכמו כן הביאו ראייה על קניית הקרקעות בכסף ובשטר ובחוקה ומכתובים אחרים כמו שבא בקדושים . ואין ספק כי אלו הקניות כולן מתקנת פקמים הן והביאו הכתובים לסמוך בהן דהריהם והאמת כי חכמתם היקרה העתידה להגלות על ידם היתה הרמוזה וגמה בתוך הכתובים דהיינו שאותן אסימכות כלמודות הן מתוכן . ואמרו ז"ל בגמ' דבר תורה מעות קניות אף במטלטלים . אבל טעם הדרכים חשיכה בהן גזירה שמה ואמר לו מוכר למוכר נשרפו חטיף בעליה ומפני שתקנת המשיכה כעשית על זה אמרו ז"ל שאם היו המטלטלין נשרפות של לוקח אע"פ שנשכר אותו מקום למוכר מוכרן שהרשות הוא של לוקח ועיניו תמיד עליו ואם יארע שום מקרה בחותן מטלטלין גם הוא יכול להרגיש בענין כמו המוכר וישתדל בהצלה שכד זה לא יקנה במשיכה אלא בכסף כדן תורה . וכן אם הלוקח שוכר אותו מקום שהמטלטלין בו גם בענין זה לא תקנו בהם משיכה ומסירה והנבחה ואם גם כן שהקרקע נשכר עם הדברים שהיא נלקח והוא כסף ושטר וחוקה שהשכירות קניה היא ליומים . ואמרו גם כן כשם שמקומו של אדם קובעו לו כן כליו קובין לו בכל מקום שיהיה לו רשות להניח אותו ומכיון שהיה המטלטלין בתוך הכלי אין אחד מהם יכול לחזור בו אלא הריהם כיון שהגבויין או כמו שהנחתו בתוך ביתו אבל כל מקום שאין לו רשות ללקוח להניח שם הכלי

אע"פ שאמרו ז"ל שאין הן חלוק קניית ביניהם דכראש השנה שאל להיות נשכרת לא היו תוקעין אלא כבית דין וכיובל תוקע כל יחיד ויחד כל זמן שב"ד ושכין בין כפי כ"ד בין שלא כפניהם . וכן יודעי המנוה מה שאמרו ז"ל כי מראש השנה ועד יום הכיפורים היו העבדים אוכלים ושומים ושומים כבית אדונם לא נפטרים לבתייהם ולא האדון משתעבד בהן כיון שהגיע יום הפטורים היו תוקעים הכ"ד בשופר נפטרים לבתייהם וכמו כן שדות חורת לבעליהם ורבים מפרטי דיני יובל בערכין ודיני שופר בנוסכת ראש השנה (ומס) . ונוהגת מנוה זו בארץ ישראל בזמן שהיובל מוגז והרי כתבתי לך בסמוך איזה זמן היובל מוגז ושניות יובל מסורה לב"ד . ואם עברו כ"ד על זה ולא תקעו בשופר אע"פ שגשת לחו העבדים והמזרזו השדות לבעליהן מכלי תקיעה בטלו מנות פשה זה :

שלב לקדש שנת החמישים כמו שנת השמיטה כלומר בביטול העבודה בארץ והפקר המנוה בה שאמר וקדש השב ארץ שנת החמישים שנה . ובאר הכתוב שצנין הקדושה הוא שיהיו מירותיה ובתואה נפקרים ושהיו וזלואין העבדים מתחת יד האדון שאמר הכתוב אחר כן וקראתם רדור בארץ לכל יושביה . כלומר מירות לעבדים כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן השרה האכלו את תבואתה . כלומר שתיה התבואה הפקר ולא יספה כל אחד ואחד לביתו . מושרשי המנוה מה שכתבתי במנוה מנין השנים מנוה ראשונה שבפרשה זו ושרטה ה"ל לזכות עמו בקבלת מלכותו ועלו כמו שכתבנו שם וכאן היה מקומו . מדיני המנוה מה שאמרו ז"ל שכל שאסור בשביעית מעבודת הארץ אסור ביובל וכל מה שמותר בה מותר בה . והחיות על העושה שזה בשניהם . ודון הפירות האכילה ובביעור שזה בשניהם . יתרה שביעית על היובל שהיא משטת כספים ודוקא כסופה . ויתר יובל על השביעית שמשטת קרקע ומניא עבדים ומתחלתה . ושנת יובל אינו עולה לזוכין שני השבוע אלא לזוכין תשע וארבעים שנה שהם שבע שנים שבע פעמים ואחר שנת השמיטה שהיא בשביעי האחרון עושין יובל בשנת החמישים . ושנת אחד וחמישים עתה חילין למנות יובל אחר היות התחלת שש שנים של שביעית . ונוהגת מנוה זו בארץ ישראל וכמו שכל יושביה עליה כמו שכתבנו לזמנה ומן הדומה שהיו הסנהדרין מתקבלין בקידוש שנה ומכריכין עליה לקדש שנים ואחר כך תוקעין בשופר וכן כל יחיד ויחד תוקע גם כן ברשותו ויקול נשמע בכל הארץ והעבדים נפטרים לבתייהם והקרקעות חוזרין לבעליהן . ויתר פרטים במסכת ערכין (ומס) ועובר על זה ועובד אדמתו ביובל עבודה האסורה וכן אם לא דנה לזלח עבדו חפשי בטל עשה זה ולבד שאבר על לאו . וכמו שכתבנו בסדר זה בע"ה ועונשו גדול מאד שהוא כאילו כופר בראש השנה :

שלב שלא נעבוד בארץ שגת היובל כמו שנוענמו מעבודתה שגת השמיטה שבאחד ביובל לא תזרעו . כמו ש'ל בשעטה שדרך לא תזרעו וכמו שהשמיטה באחד בה עבוד' הארץ בין עבודת האילנות כך היובל ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל וכלול ארץ ואילן : מושרשי מלות היובל כתבתי במנוה ראשונה שבסדר זה עה שיכולתי : דיניהו כענין עבודת הארץ והאילנות כמו בשביעית ובכסף תלזה מנוה ס"ט כתבתי קצת מן הענינים לעורר לב הקורא על עניני המנוה במנהגי עייף שם אס תחטוף בו :

שלב שלא נקאר ונלקוט סמימי תבואות שנת היובל כמו שאדם קונר שאר השנים אכלים לנו לעשות בדבר שינוי שאמר ולא תקצרו וגו' . וכל הענין כמו שפרשנו בסמוך בפעמי' שביעית :

לכל
קוה
לעמו
ת .
גרה
כל
כל
זה
יה
ית
אית
לכדו
חיוכ
וש
שכט
איתו
שכל
יומר
יונה
עית
גרה
סוס
קא
שנת
וכל
עית
בת
פרא
זורה
אלא
אמר
גורו
נות
מיס
אלו
שנת
אית
רס
שופר
אית
ריות
שופר
על
כחם
רדים
מנוה
איוה
רן
כות
מ"מ

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת בהר

אכלי אוכלו (אינו) קונה לו שום כגון רשות הרבי' וכן רשות מוכר -
וחכל וקום אמרו חכמים לענין רשות מוכר שאם אחר לו מוכר ללוקח
קנה ככלי זה או אפילו לא אחר לו בו אלא שקנה ממנו ברשות המוכר
כלי אחד והגביהו כדי לקנותו ואחר כך קנה פירות והטחון בתוך הכלי
מיד קנה אותו שמפני ההגבה שיש לו למוכר במוכרת הכלי אינו מקפיד
על מקומו של כלי וכאילו הכלי ברשות הלוקח חשנין ליה -
והמורה אינה כן שאין המורה קונה אלא ברשות הרבי' ובחבר
שאינה של שניהם - וקנין המורה הוא כמה שאין דרך בני אדם לרוב
גדלן להגביהו ולא אפילו למשכן כגון הסמיכות הגדולות וכיוצא בהן
שאי אפשר לבני אדם לזוז אותם כי אם בטורח רב וכריכוזי בני אדם
והמשיכה אינה כן שאין המשיכה עושה קנין אלא בסמיטה והוא יחיד
וכן לקד רשות הרבי' שדרך בני אדם להניח שם כנייהם
וכל הקודם להניח שם כליו אין חבירו רשאי לסלקו וכמו כן
קונה המשיכה בחצר שאינה של שניהם וההגבהה קונה בכל
מקום לפי שבגופו הוא תגובה וכן הוא קונה וגופו רשותו הוא בכל
מקום ועוד יש קנייה אחרת בקרקעות ומטלטלין והוא החליפין וזאת
הקנייה היא מורגלת לפניו בישראל וענין החליפין הוא שאלם מחליף
בהמתו כשהמת חבירו או כלי בכלי או כליים בקרקעות ואמרו
חכמים בכל אלו שכיון שמשך האדם הכלי מחבירו וזה חבירו באותו
הכלי האחד שהוא רוצה לקנות ממנו בכל מקום שיהי' ואם יאמר בו שום
אבירה לאחד לצורך זה שזכה בו עכשיו בחליפין - ודין קניית החליפין
אינו אלא בכלים אבל לא בפירות שאין הפירות עושין חליפין שהרי
בפירות מוצאנו באותו כתוב שלמדנו מזה החליפין שבכלי הן כמו
שכתוב לפניו בישראל שלף איש נעלו כלומר בית יד שלו וזהו הכלי -
ומ"ם אע"פ שאין הפירות עושין חליפין לקנות בהן כמו בכלי
בקנין הן כתורת חליפין כלומר בכלי יכול אדם לקנותן
בדרך חליפין שיתן אדם לחבירו כלי ויזכה בפירות חבירו בכל מקום
שהן מה שאין כן במוטבע שהמוטבע אינו נעשה חליפין ולא נקנה
בחליפין לפי שדעתו של אדם על הצורה והצורה עשויה להכחיל הרצון
כמ"ן או גדולי המדריות ועל מה שאינו דבר קיים אין לב הכריות שומע
בו לקנות בו ועל כן אינו נקנה בחליפין ולא נעשה חליפין אבל מוטבע
שאין חשיבותו מחמת הצורה נקנה בחליפין ונעשה חליפין ככל שאמר
הוטלטלין ואיזהו זה מוטבע שפסלתו היולכות או בני המדינה וכדאמר
ריש לקיש פירק הובס אפי' כמים מלא מעות ותרמוה רבי אבה כדניר
ביאקה ואנניר חד פסלתו ונלכות וחד פסלתו נדינה ואין הכוונה
באמרנו שאינו נעשה חליפין ולא נקנה בחליפין שמי שמשך פירו' תחבירו
בכך וכך נעשה לא יתחייב לתת לו המעות דודאי יתחייב להשלים לו
מעותיו וכיון שמשך פירותיו אבל הענין הוא שאינו נעשה חליפין
שמי שהיו לו שיק של מעות מוטבע שאינו נפסל כמו שאמרנו וישך
וחבירו כלים או הפנה או פירות ואמר לחבירו הריני יושך פירות
אלו חליפין אותו שק של מעות שיש לי בבית שיש בו מזה דיברים או
(כ"א אין) חבירו וזכה באותן דיברים כלל ואם נאכדו אחר שמשך זה
הפירות בשום נד ואפילו באונס לא נאכדו לו כלל אלא חבירו ומחייב
הוא לו להשלים הדמים מ"ם דלא כתורת חליפין איתמר אלא כתורת
דמים - וכן הוא עכא"ר כריש פירק הובס שאמרנו שם הובס קונה
את הכסף ומא' לאו חליפין ולא בדמים - ונאשי שם פי הכי קונה
מחייב מוכני ליה כלומר דלא נפיל לשון קנייה אלא בדבר ידוע אבל זה
מכאן הוא לו פי זה דמים שירצה ומתן תני מחייב כלומר מחייב הוא לו
לתת לו את הדמים וכיון שמשך ממנו הפירות ואינו יכול לחזור בו -
אבל הנותן לחבירו מעות לקנות ממנו פירות אינו מתחייב בעל
הפירות לתת לו שום היא תקנת חכמים ז"ל שלא לקנות כספק אלא

במוטבע אבל מ"ם תחייבוהו ז"ל לקבל מי שפירע לפי שחזר כדמיון
ואחר שפירע מעשה עם חבירו שקבל ממנו מעות - וקנייהו של
חליפין שהיא נקראת לחכמים ז"ל קנין היא קנייה בכל דבר בין בחבר
בין בחתנה ובכל תנאים שבין אדם לחבירו אלא שזהו לדין כל דבר
וזאת הפעולה בישראל - ודין מי הוא רשאי לטכור ויתקיים מחברו ודין
אינו רשאי כגון כן דעת ושאינו כן דעת - ודין מוכר דברים שבתם ואינו
מכרם כל הענינים שצריך לפרש - ודין נשייר בממכרו שום דבר כגוף
חי בפירות - ודין מנרים שצריך אדם להזכיר במוכר קרקע ואם
הזכיר קצתם ולא כלם היך תורתו - ודין מוכר ממונו שאינו שלו
מה דינו - והחליף שבין מלוה וכוין או מלוה ויהיב - ודין המתנה
עם חבירו שאם ירצה למוכר קרקעו שימכרוהו - ודין המוכר
קרקעו על דעת לנשות שום ענין ולא עלה בידו לנשות אם יתקיים
וכרוזת לאו כגון המוכר אותו על דעת לנשות אלא ישראל ולכסוף
לא עלה שם וכן כל כיוצא בזה - וזה שאינו חוזר על דעת לנשות
שום דבר לא שפרש המוכר אותו דבר בשעת המכר אלא שהכריות
יודעות מתוך מעשיו ודבריו שכן חשבו - ודין מכירת הקדשות או
כתיבכסיות כיצד ולחייב הענין הותר המכר בהן - ודין קניית
שטרות שצריך בהן מוסרת השטר וכתובה מזה אחר שפרש בו שו"ת
מוכר לו אותו שטר וכל שבדא דאית ביה - ודין נותן מעות
לחבירו לקנות לו דבר וקנאו לעצמו באותן מעות שהיא כזה -
ודין שלשה שנתנו מעות לאחד והלך וקנה במקצת הדמים היאך
יחלקו - ודין מה שאמרנו שבארבעה פרקים לנשנ מעות קונות
לענין קונה בהמה ולפיכך אמרו ז"ל בפרק אותו ואת בנו שמשחישין
את הטבח על כרחו וכאוקומתא דרבי אלעזר אומר רבי יוחנן שפרש
דארבעה פרקים אלו הפעויר דכריהם על דין תורה וכדאמר רבי יוחנן
אמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות - ודין מוכר בהמה ונמלאת
טריפה מה דינו - ודין מוכר אומר כוונה ולוקח בחמשים והלך כל
אחד ואחד ואחר כך לקחם שם - ודין מה שאמרנו שאין אדם מקנה
דבר שלא בחל לעולם - ודין בעל המכר - ודין שלוחו של אדם
ושותפו במקחו ומוכרו בהפסדו ובשכרו - ויתר פרטי סמוכה רבים
יתבאר בפרק ראשון ומקדושין ובפרק רביעי ושמיני ותשיעי ומציעא -
ובפרק שלישי ורביעי וחמישי וששי ושביעי ובתרא - וקלף ובהן
במקומות אחרים מפורשים בגמרא (ת"מ ס') - וגוהגת בכל
מקום ובכל זמן בזכרים כי להם לעשות דין - וכית דין העובר על
זה ודן בין מוכר ללוקח שלא כדן שזתה על זה וותרתו השלימה בטל
עשה זה וולתי אס עשה כן מדעת שניהם שאילו כהקבל שניהם רשאי
דכל תנאי שנמנון תנאי קיים :

שלו שלא להנות אחד מישראל בין זכר בין נקבה במקח וממוכר
שנאמר ובי רמזכרו ממכר ר' עמימרין או קנה מיד
עמימרין אל תנונו איש את אחיו - ואמרנו ז"ל בספרא אל תנו
איש את חבירו או איבת ממון - וכגמרא אמרו ז"ל מיד עמימרין דבר
הנקבה מיד ליד כלומר מטלטלין ואין נכנס בהדרש שלא יזכיר הכתוב
על חובות הקרקעות כמו כן אלא הענין הוא לומר שדיני החובות
כגון התלוים שאמרנו ז"ל באונאה שהיא חזרת בית משתות -
ודיניה כפחות משתות - ובשתות אינו נהנין בקרקעות אלא
במטלטלין - ועוד דרשו בזה הכתוב אם באת לקנות קנה מישראל
שנאמר או קנה מיד עמימרין ואולי זה שדקדקו בכלן להיות דיני הבונאה
במטלטלין לכד לפי ששנה הכתוב בלאו זה שאמר וכי תמכרו ממוכר
דמשמע כל ממוכר בין קרקע בין מטלטל ואח"כ יחד האזרה
במטלטל שאמר או קנה מיד דמשמע דוקא מטלטל שהוא נקנה מיד
ליד למדו מזה לומר שיש במטלטל דין מיוחד שאינו בקרקע וזהו
ת"ר

חורת המזון בקלת לדין שבו אכל עיקר האזורה בין בקרקע בין במטלטל היא חמת שהזרנו שלא להזנות את הכריות לדעת אבל החלוק שביניהם הוא שחלאת אונאה במטלטל ביתר משתות שיטלטל המוכר מדעת הכריות שלא לסכול אונאה יתרה מכן במטלטלים - אכל בקרקע לפי שהקרקע דבר קיים לעולם דרך הכריות למחול בו כל אונאה אחר שלקחו אותו וכעין זה שאמרנו ז"ל על דרך ההפלה שהקרקע דבר הטוב כל כסף הוא והראיה לדבריו אלו כלומר שאיסור אונאה אף בקרקע שהרי עיקר הזהירה בקרקעות הוא דכתיב בה וכוונ שמופדש בפרשה וכו דעת הרמ"ב ז"ל בענין זה וכוונ שכתוב בפי' החומש - שורש המורה ידוע כי הוא דבר שהשכל מעיד עליו ואם לא נכתב דין הוא שנכתב שאין ראוי להיות בני אדם וזכין דרך סקר ותרמית אלא כל' וזה בעמלו במה שיחננו האלקים בעולמו בחמת ובניסור ולכל אחד ואחד יש בדבר הזה תועלת כי כוונ שהוא לא יוכה אחרים גם אחרים לא יוכו אותו ואף כי יוכה אחד יודע לרמות יותר ויחזר בני אדם אולי הכניס לא יהיו כן וירמו אותם בני אדם וימלאו מדברים שיש לכל ושהוא תועלת רב ביסודי של עולם והשם כ"ה לשבת ירו - מדיני המורה מה שאמרנו ז"ל שהמוכר והלוקח שניהם מזהירים באזהרה זו שאמרנו וכי תמכרו מוכר או קנה ולא יאמר הלוקח דרך המוכר לדעת שווי מוכרו ואחר שהוא מוכרו לי בדמים קלים אין עלי עון שאינו כן אלא שניהם באזהרה - וכוונ כן שניהם בדיני החלואות כמו שחלקנו ז"ל וכן הוא במשנה אחד המוכר ואחד הלוקח יש להם אונאה וכל פי' שכתאנה מהם יכול לחזור בו - ואמרנו ז"ל שישור האונאה שמחזירין אותה ויהיה המקח קיים הוא שנות הנתן או שנות הדמים ושיעור האונאה שאין מחזירין אפילו אותה ואז"ל שאין מכללין המקח בשבילה הוא פחות משנות המקח והדמים אכל היה בדבר שנות באחד מהם כלומר שנות המקח או שנות הדמים מחזירין האונאה - ושיעור האונאה שכתעלה המקח כולו הוא כל זמן שהיא יתר משנות המקח והדמים שהלכס היא כשחלף דאמר בגמרא שנות שנות מעות כו' שנינו כלומר שם האונאה אינה יתירה על שניהם לא יתבטל המקח אלא יחזר האונאה - וזה שאמרנו שבאונאה שיתרה על שנות יתבטל המקח - ואז"ל שזה הלך לבינו במעוטינו וזה בפירוטנו דוקא שכל לחזור בו נוי שנתאנה - אבל כל לחזור בו החלוקה נוחות שנתתיקרו הפירות כתיבם אז כעשה אחרת אין שומעין לו וחסום דאמר ליה נוי שנתאנה אי לא דלוינתן לא תנית הדרת כך וכן הוא הלשון בגמרא ורב תשדא הוא דאמר לטובתא כלומר דאמר ליה נוי שנתאנה למאונה שבעת המוכר הרווח היה ענין וכבר כתקיים מוחביטו או נוקמה נוחותך מה זה שכל לבטל אותו המאונה שבעית ליה רובי מוחלה - כי רבותינו לא בטלה הדברים אלה וחתמת המאונה מוכיון שהוא רוצה בדבר הדברים קיימין - וזהו ששנינו שפית ונמלאו רעות לוקח יכול לחזור בו כלומר ולא עובר - רעות ונמלאו ופית מוכר יכול לחזור בו כלומר ולא לוקח - ואמרנו ז"ל בעניני האונאה שאין ראוי להיות דין המורה או הסוטל כמשך לעולם אלא זמן קצוב הוא שנתנו בדברים כדי שיתקיימו ענייני המקח והמוכר בין בני אדם והזיון שנתנו אינו שזה בכל הדברים וגם אינו שיהי בלוקח ובמוכר כי בכל סחורה שתיה כחלוק המטבעות נתנו בה שיעור כדי שיראה אותה הלוקח לשולחני אס הוא בכרך - ואם הוא בכפר יהיה השיעור עד יום השוק שיעלה לכרך או למקום ששולחני שם - וכשאר כל הסחורות אין חילוק בין כפר וכרך והשיעור בהן הוא כדי שיראה האדם מה שלקח לתגר או לקרובו ושיעורו לפי ראות עיני הדיין שאי אפשר לקבוע בענין זה חשבון שעות - ורבה נתן טעם בגמרא בחלוק המטבע עשאר סחורות - ולאמרן דרך

חורת המזון בקלת לדין שבו אכל עיקר האזורה בין בקרקע בין במטלטל היא חמת שהזרנו שלא להזנות את הכריות לדעת אבל החלוק שביניהם הוא שחלאת אונאה במטלטל ביתר משתות שיטלטל המוכר מדעת הכריות שלא לסכול אונאה יתרה מכן במטלטלים - אכל בקרקע לפי שהקרקע דבר קיים לעולם דרך הכריות למחול בו כל אונאה אחר שלקחו אותו וכעין זה שאמרנו ז"ל על דרך ההפלה שהקרקע דבר הטוב כל כסף הוא והראיה לדבריו אלו כלומר שאיסור אונאה אף בקרקע שהרי עיקר הזהירה בקרקעות הוא דכתיב בה וכוונ שמופדש בפרשה וכו דעת הרמ"ב ז"ל בענין זה וכוונ שכתוב בפי' החומש - שורש המורה ידוע כי הוא דבר שהשכל מעיד עליו ואם לא נכתב דין הוא שנכתב שאין ראוי להיות בני אדם וזכין דרך סקר ותרמית אלא כל' וזה בעמלו במה שיחננו האלקים בעולמו בחמת ובניסור ולכל אחד ואחד יש בדבר הזה תועלת כי כוונ שהוא לא יוכה אחרים גם אחרים לא יוכו אותו ואף כי יוכה אחד יודע לרמות יותר ויחזר בני אדם אולי הכניס לא יהיו כן וירמו אותם בני אדם וימלאו מדברים שיש לכל ושהוא תועלת רב ביסודי של עולם והשם כ"ה לשבת ירו - מדיני המורה מה שאמרנו ז"ל שהמוכר והלוקח שניהם מזהירים באזהרה זו שאמרנו וכי תמכרו מוכר או קנה ולא יאמר הלוקח דרך המוכר לדעת שווי מוכרו ואחר שהוא מוכרו לי בדמים קלים אין עלי עון שאינו כן אלא שניהם באזהרה - וכוונ כן שניהם בדיני החלואות כמו שחלקנו ז"ל וכן הוא במשנה אחד המוכר ואחד הלוקח יש להם אונאה וכל פי' שכתאנה מהם יכול לחזור בו - ואמרנו ז"ל שישור האונאה שמחזירין אותה ויהיה המקח קיים הוא שנות הנתן או שנות הדמים ושיעור האונאה שאין מחזירין אפילו אותה ואז"ל שאין מכללין המקח בשבילה הוא פחות משנות המקח והדמים אכל היה בדבר שנות באחד מהם כלומר שנות המקח או שנות הדמים מחזירין האונאה - ושיעור האונאה שכתעלה המקח כולו הוא כל זמן שהיא יתר משנות המקח והדמים שהלכס היא כשחלף דאמר בגמרא שנות שנות מעות כו' שנינו כלומר שם האונאה אינה יתירה על שניהם לא יתבטל המקח אלא יחזר האונאה - וזה שאמרנו שבאונאה שיתרה על שנות יתבטל המקח - ואז"ל שזה הלך לבינו במעוטינו וזה בפירוטנו דוקא שכל לחזור בו נוי שנתאנה - אבל כל לחזור בו החלוקה נוחות שנתתיקרו הפירות כתיבם אז כעשה אחרת אין שומעין לו וחסום דאמר ליה נוי שנתאנה אי לא דלוינתן לא תנית הדרת כך וכן הוא הלשון בגמרא ורב תשדא הוא דאמר לטובתא כלומר דאמר ליה נוי שנתאנה למאונה שבעת המוכר הרווח היה ענין וכבר כתקיים מוחביטו או נוקמה נוחותך מה זה שכל לבטל אותו המאונה שבעית ליה רובי מוחלה - כי רבותינו לא בטלה הדברים אלה וחתמת המאונה מוכיון שהוא רוצה בדבר הדברים קיימין - וזהו ששנינו שפית ונמלאו רעות לוקח יכול לחזור בו כלומר ולא עובר - רעות ונמלאו ופית מוכר יכול לחזור בו כלומר ולא לוקח - ואמרנו ז"ל בעניני האונאה שאין ראוי להיות דין המורה או הסוטל כמשך לעולם אלא זמן קצוב הוא שנתנו בדברים כדי שיתקיימו ענייני המקח והמוכר בין בני אדם והזיון שנתנו אינו שזה בכל הדברים וגם אינו שיהי בלוקח ובמוכר כי בכל סחורה שתיה כחלוק המטבעות נתנו בה שיעור כדי שיראה אותה הלוקח לשולחני אס הוא בכרך - ואם הוא בכפר יהיה השיעור עד יום השוק שיעלה לכרך או למקום ששולחני שם - וכשאר כל הסחורות אין חילוק בין כפר וכרך והשיעור בהן הוא כדי שיראה האדם מה שלקח לתגר או לקרובו ושיעורו לפי ראות עיני הדיין שאי אפשר לקבוע בענין זה חשבון שעות - ורבה נתן טעם בגמרא בחלוק המטבע עשאר סחורות - ולאמרן דרך

שלה שלא להזנות אחד מישראל בדברים כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיביא בהווי' ויצערוהו ואין בו כח להעצור מהם - ובפירוש אמרנו ז"ל כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים - היו חלאים באים עליו לא יאמר לו כדרך שאמרנו חכריו לחיוב הלא יראתך כסלתך וגו' - ראה חמורים מוקשים תבואה לא יאמר להם לנו אכל פלוגי והוא יודע שאין לו - ולא יאמר לתגר בכמה חפצו והוא אינו רוצה ליקח ועל זה נאמר ולא רנוגו איש ארת עביתך - שורש מורה זו ידוע כי הוא לתת שלום בין הכריות וגדול השלום שהברכה בו מורה וקשה המחלוקת כמה קללות וכמה תקלות תלויות בו - מדיני המורה כוונ הזהירות וכמה ירוזין שהזירונו ז"ל בענין זה שלא להכאיב את הכריות בשום דבר ולא לביישם והפלגו בדבר עד שאמרנו שלא יתלה עיניו על הנוקח כשעה שאין לו דמים - וראוי להזהר שאפילו ברמז דבריו לא יהיה נשמע חירוף לכני אדם כי התורה הקפידה הרבה באונאת דברים לפי שהוא דבר קשה מאוד ללב הכריות והרבה מבני אדם יקפידו עליהם יותר מן המזון וכוונ שאמרנו ז"ל גדולה אונאת דברים מאונאת

הועילו דבריהם והוא שעמו מעשה כדבר . שאין לוקחין בלחוש שאין
 בו מעשה . וזה דעת הרמב"ם ז"ל . אבל דעת הרמב"ן ז"ל אין כזה
 חלקות כלל כמו שכתבתי בראש המורה :

שמו להשיב כל הקרקעות בין בית חוזה וברם ופירסין בשנת
 היובל לבעליהן בלא כסף ובלא תמור שאמר זבכר ארץ
 אחזתכם גאולה התנו לארץ . כלומר בכל ארץ שהיה חזותכם
 גאולה תתנו לארץ . ועכץ הגאולה כולל הכתוב שהיו חזות
 הקרקע לבעליהן וכמו שכתוב בשנת היובל הוצאתם עמו חל
 לחזונו . מושרשי המורה מה שכתבנו בראש הסדר . מדיני
 המורה קצתם מבוחרים אין יסיה דין היוצא עם הקונה כשירצה לפדות
 נחלתו המוכרת קודם שנת היובל והחילוק שבין הכתוב שהיו בין
 מוכר בית בעיר חוזה למוכר אותו בעיר הפרוצות שנקראת בלשון
 הכתוב בעיר החברים עדין עיר בית הפרוצות כדון הדנות . ועוד אמרו
 ז"ל המורה זה שאם מוכר בית בבתי עיר חוזה לאחד ומכרה הלווקח
 דחשון לאבי בתוך המנה עומן לראשון וכיון ששליש שנה לראשון
 הוחלט הבית לשני מפני שעדין מוכר בבתי עיר חוזה שהיה מחלט
 לשנה בעדין קדם הוא . שנקנה התורה למוכר מפני חובת הארץ ומכיון
 שעמד וולתו שנה רחוק הוא שחלף גם כן שני ונוד שיראשון מוכר
 לשני כללכות שלו וחילו עמדה שנה שמינה כד הרחשון כבר היתה
 מוחלטת בידו . וזה שאמרו רבותינו ז"ל גם כן שאם הגיע זמן
 שנים גער חדש ולא נמנה הלווקח יבא וישלם חובותיו . וזה שאמרו
 שהמוכר בית בעיר חוזה הגיע יובל בתוך שנת המכר שחזו מוכר
 עיר היובל חלף דיה כמו שאמר שנים שנתן שני היובל שהוא מחלט
 לשנה אם אין המוכר דונה לגאולה . וזה שאמרו שהמוכר בית בעיר
 הפרוצות שאם דונה לגאולה נוד גואל כדון בבתי עיר חוזה ואם
 לא דנה לגאולה נוד גואל חוזה חפיו חחר שנה כדון שדות דבריו ש
 ששדותו שכתבי עיר חוזה יש לכן . וזה שאמרו שכל שהיה לפניו
 מן החוזה כגון גנות מרחחחות ושבתות דינס כתיים דמוכותו אשר
 בעיר רבה . אבל אם היו שדות בתוך העיר דין שדות שחון לעיר
 שכתובים הבית כלומר בית וכל החוזה כגון מרחחחות ושבתות
 וחץ פירסין חלף לא שדות . וזה שאין בו חרבע חמות על חרבע
 שני בקרם בית ולפיכך חפיו מחלט וכו' ושלם חין הבית מחלט בהעוד
 שנת החוזה חוזה חין דיה חיוקפת חומה חלף בעיק שתיים לה
 חוזה חלף גמתיים וכו' וכו' גם כן שהוקפה חומה חלף חלף חחר כך
 כתיים חלף חלף חחר כך חוקפה חין זו עיר חוזה חין חוקפת
 חלף חלף חוזה חוקפת שעה . ששש יושע חלף חין וכיון שגלו
 בתוך חין חלף חוזה עיר חוזה . וכשעלה עיר חוזה חלף חוזה
 בתקדו כל חיים החוקפת חוזה בחוזה בעת עשני שיתחן סימי
 עיר חלף חלף חוזה חלף חין סימי חושע . מה שיתחן סימי
 חושע חוזה חין חלף חוזה עיר חוזה וכתתיים כוונע .

שמו להשיב כל הקרקעות בין בית חוזה וברם ופירסין בשנת
 היובל לבעליהן בלא כסף ובלא תמור שאמר זבכר ארץ
 אחזתכם גאולה התנו לארץ . כלומר בכל ארץ שהיה חזותכם
 גאולה תתנו לארץ . ועכץ הגאולה כולל הכתוב שהיו חזות
 הקרקע לבעליהן וכמו שכתוב בשנת היובל הוצאתם עמו חל
 לחזונו . מושרשי המורה מה שכתבנו בראש הסדר . מדיני
 המורה קצתם מבוחרים אין יסיה דין היוצא עם הקונה כשירצה לפדות
 נחלתו המוכרת קודם שנת היובל והחילוק שבין הכתוב שהיו בין
 מוכר בית בעיר חוזה למוכר אותו בעיר הפרוצות שנקראת בלשון
 הכתוב בעיר החברים עדין עיר בית הפרוצות כדון הדנות . ועוד אמרו
 ז"ל המורה זה שאם מוכר בית בבתי עיר חוזה לאחד ומכרה הלווקח
 דחשון לאבי בתוך המנה עומן לראשון וכיון ששליש שנה לראשון
 הוחלט הבית לשני מפני שעדין מוכר בבתי עיר חוזה שהיה מחלט
 לשנה בעדין קדם הוא . שנקנה התורה למוכר מפני חובת הארץ ומכיון
 שעמד וולתו שנה רחוק הוא שחלף גם כן שני ונוד שיראשון מוכר
 לשני כללכות שלו וחילו עמדה שנה שמינה כד הרחשון כבר היתה
 מוחלטת בידו . וזה שאמרו רבותינו ז"ל גם כן שאם הגיע זמן
 שנים גער חדש ולא נמנה הלווקח יבא וישלם חובותיו . וזה שאמרו
 שהמוכר בית בעיר חוזה הגיע יובל בתוך שנת המכר שחזו מוכר
 עיר היובל חלף דיה כמו שאמר שנים שנתן שני היובל שהוא מחלט
 לשנה אם אין המוכר דונה לגאולה . וזה שאמרו שהמוכר בית בעיר
 הפרוצות שאם דונה לגאולה נוד גואל כדון בבתי עיר חוזה ואם
 לא דנה לגאולה נוד גואל חוזה חפיו חחר שנה כדון שדות דבריו ש
 ששדותו שכתבי עיר חוזה יש לכן . וזה שאמרו שכל שהיה לפניו
 מן החוזה כגון גנות מרחחחות ושבתות דינס כתיים דמוכותו אשר
 בעיר רבה . אבל אם היו שדות בתוך העיר דין שדות שחון לעיר
 שכתובים הבית כלומר בית וכל החוזה כגון מרחחחות ושבתות
 וחץ פירסין חלף לא שדות . וזה שאין בו חרבע חמות על חרבע
 שני בקרם בית ולפיכך חפיו מחלט וכו' ושלם חין הבית מחלט בהעוד
 שנת החוזה חוזה חין דיה חיוקפת חומה חלף בעיק שתיים לה
 חוזה חלף גמתיים וכו' וכו' גם כן שהוקפה חומה חלף חלף חחר כך
 כתיים חלף חלף חחר כך חוקפה חין זו עיר חוזה חין חוקפת
 חלף חלף חוזה חוקפת שעה . ששש יושע חלף חין וכיון שגלו
 בתוך חין חלף חוזה עיר חוזה . וכשעלה עיר חוזה חלף חוזה
 בתקדו כל חיים החוקפת חוזה בחוזה בעת עשני שיתחן סימי
 עיר חלף חלף חוזה חלף חין סימי חושע . מה שיתחן סימי
 חושע חוזה חין חלף חוזה עיר חוזה וכתתיים כוונע .

עורכן

יהיו חזרות ביובל שנאמר ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה
 תג' . כבר כתבתי למעלה שעדין היות בית בעיר חוזה מחלט
 לשנה נוד חובת הארץ הוא כדי שיתדל המוכר לגאולה חוזה
 מהרה . מדיני המורה מה שאמרו ז"ל שהמוכר יכול לפדות
 בכל עת שירצה תוך שנה וכשמודה חוזה נותן כל הדמים שקבל
 בחזרתה ואינו מוכר לו כלום מחמת הזמן שדר בה ואע"פ שבעלת
 חסור דיינו נד אחד ברבית התורה התירו כאן כדאיתא במוסכת
 ערכין ושאין הקרובים פודין אותה אלא המוכר בעצמו והודעת
 הר"ם כח"ל ולא כן נראה בקידושין ואינו לזה גואל אלא ימכור
 כקנין חחרים חס"ס לו ויגאלה או חס"ס דוח מוצא לו גתלו ויובל
 לגאלה כסס ואינו גואל חוזה לחאין כלומר שפרע לו קנה המעות
 בפעם אחרת כיון שאמר ז"ל בקידושין פ"ק . ואם מת הלווקח תוך
 השנה פודה אותה מיד כמו : ואם מת המוכר פודה אותה ג' כנגן
 של מוכר מיד הלווקח יותר פרטיה במוסכת ערכין (סס) : ונוהגת
 בארץ ישראל הזכרים ונקבות כזונו שהיובל מוג' :

שמו להשיב כל הקרקעות בין בית חוזה וברם ופירסין בשנת
 היובל לבעליהן בלא כסף ובלא תמור שאמר זבכר ארץ
 אחזתכם גאולה התנו לארץ . כלומר בכל ארץ שהיה חזותכם
 גאולה תתנו לארץ . ועכץ הגאולה כולל הכתוב שהיו חזות
 הקרקע לבעליהן וכמו שכתוב בשנת היובל הוצאתם עמו חל
 לחזונו . מושרשי המורה מה שכתבנו בראש הסדר . מדיני
 המורה קצתם מבוחרים אין יסיה דין היוצא עם הקונה כשירצה לפדות
 נחלתו המוכרת קודם שנת היובל והחילוק שבין הכתוב שהיו בין
 מוכר בית בעיר חוזה למוכר אותו בעיר הפרוצות שנקראת בלשון
 הכתוב בעיר החברים עדין עיר בית הפרוצות כדון הדנות . ועוד אמרו
 ז"ל המורה זה שאם מוכר בית בבתי עיר חוזה לאחד ומכרה הלווקח
 דחשון לאבי בתוך המנה עומן לראשון וכיון ששליש שנה לראשון
 הוחלט הבית לשני מפני שעדין מוכר בבתי עיר חוזה שהיה מחלט
 לשנה בעדין קדם הוא . שנקנה התורה למוכר מפני חובת הארץ ומכיון
 שעמד וולתו שנה רחוק הוא שחלף גם כן שני ונוד שיראשון מוכר
 לשני כללכות שלו וחילו עמדה שנה שמינה כד הרחשון כבר היתה
 מוחלטת בידו . וזה שאמרו רבותינו ז"ל גם כן שאם הגיע זמן
 שנים גער חדש ולא נמנה הלווקח יבא וישלם חובותיו . וזה שאמרו
 שהמוכר בית בעיר חוזה הגיע יובל בתוך שנת המכר שחזו מוכר
 עיר היובל חלף דיה כמו שאמר שנים שנתן שני היובל שהוא מחלט
 לשנה אם אין המוכר דונה לגאולה . וזה שאמרו שהמוכר בית בעיר
 הפרוצות שאם דונה לגאולה נוד גואל כדון בבתי עיר חוזה ואם
 לא דנה לגאולה נוד גואל חוזה חפיו חחר שנה כדון שדות דבריו ש
 ששדותו שכתבי עיר חוזה יש לכן . וזה שאמרו שכל שהיה לפניו
 מן החוזה כגון גנות מרחחחות ושבתות דינס כתיים דמוכותו אשר
 בעיר רבה . אבל אם היו שדות בתוך העיר דין שדות שחון לעיר
 שכתובים הבית כלומר בית וכל החוזה כגון מרחחחות ושבתות
 וחץ פירסין חלף לא שדות . וזה שאין בו חרבע חמות על חרבע
 שני בקרם בית ולפיכך חפיו מחלט וכו' ושלם חין הבית מחלט בהעוד
 שנת החוזה חוזה חין דיה חיוקפת חומה חלף בעיק שתיים לה
 חוזה חלף גמתיים וכו' וכו' גם כן שהוקפה חומה חלף חלף חחר כך
 כתיים חלף חלף חחר כך חוקפה חין זו עיר חוזה חין חוקפת
 חלף חלף חוזה חוקפת שעה . ששש יושע חלף חין וכיון שגלו
 בתוך חין חלף חוזה עיר חוזה . וכשעלה עיר חוזה חלף חוזה
 בתקדו כל חיים החוקפת חוזה בחוזה בעת עשני שיתחן סימי
 עיר חלף חלף חוזה חלף חין סימי חושע . מה שיתחן סימי
 חושע חוזה חין חלף חוזה עיר חוזה וכתתיים כוונע .

שמו להשיב כל הקרקעות בין בית חוזה וברם ופירסין בשנת
 היובל לבעליהן בלא כסף ובלא תמור שאמר זבכר ארץ
 אחזתכם גאולה התנו לארץ . כלומר בכל ארץ שהיה חזותכם
 גאולה תתנו לארץ . ועכץ הגאולה כולל הכתוב שהיו חזות
 הקרקע לבעליהן וכמו שכתוב בשנת היובל הוצאתם עמו חל
 לחזונו . מושרשי המורה מה שכתבנו בראש הסדר . מדיני
 המורה קצתם מבוחרים אין יסיה דין היוצא עם הקונה כשירצה לפדות
 נחלתו המוכרת קודם שנת היובל והחילוק שבין הכתוב שהיו בין
 מוכר בית בעיר חוזה למוכר אותו בעיר הפרוצות שנקראת בלשון
 הכתוב בעיר החברים עדין עיר בית הפרוצות כדון הדנות . ועוד אמרו
 ז"ל המורה זה שאם מוכר בית בבתי עיר חוזה לאחד ומכרה הלווקח
 דחשון לאבי בתוך המנה עומן לראשון וכיון ששליש שנה לראשון
 הוחלט הבית לשני מפני שעדין מוכר בבתי עיר חוזה שהיה מחלט
 לשנה בעדין קדם הוא . שנקנה התורה למוכר מפני חובת הארץ ומכיון
 שעמד וולתו שנה רחוק הוא שחלף גם כן שני ונוד שיראשון מוכר
 לשני כללכות שלו וחילו עמדה שנה שמינה כד הרחשון כבר היתה
 מוחלטת בידו . וזה שאמרו רבותינו ז"ל גם כן שאם הגיע זמן
 שנים גער חדש ולא נמנה הלווקח יבא וישלם חובותיו . וזה שאמרו
 שהמוכר בית בעיר חוזה הגיע יובל בתוך שנת המכר שחזו מוכר
 עיר היובל חלף דיה כמו שאמר שנים שנתן שני היובל שהוא מחלט
 לשנה אם אין המוכר דונה לגאולה . וזה שאמרו שהמוכר בית בעיר
 הפרוצות שאם דונה לגאולה נוד גואל כדון בבתי עיר חוזה ואם
 לא דנה לגאולה נוד גואל חוזה חפיו חחר שנה כדון שדות דבריו ש
 ששדותו שכתבי עיר חוזה יש לכן . וזה שאמרו שכל שהיה לפניו
 מן החוזה כגון גנות מרחחחות ושבתות דינס כתיים דמוכותו אשר
 בעיר רבה . אבל אם היו שדות בתוך העיר דין שדות שחון לעיר
 שכתובים הבית כלומר בית וכל החוזה כגון מרחחחות ושבתות
 וחץ פירסין חלף לא שדות . וזה שאין בו חרבע חמות על חרבע
 שני בקרם בית ולפיכך חפיו מחלט וכו' ושלם חין הבית מחלט בהעוד
 שנת החוזה חוזה חין דיה חיוקפת חומה חלף בעיק שתיים לה
 חוזה חלף גמתיים וכו' וכו' גם כן שהוקפה חומה חלף חלף חחר כך
 כתיים חלף חלף חחר כך חוקפה חין זו עיר חוזה חין חוקפת
 חלף חלף חוזה חוקפת שעה . ששש יושע חלף חין וכיון שגלו
 בתוך חין חלף חוזה עיר חוזה . וכשעלה עיר חוזה חלף חוזה
 בתקדו כל חיים החוקפת חוזה בחוזה בעת עשני שיתחן סימי
 עיר חלף חלף חוזה חלף חין סימי חושע . מה שיתחן סימי
 חושע חוזה חין חלף חוזה עיר חוזה וכתתיים כוונע .

עורכן

הלווי מנה ואמר לו מנה אין לי חטים יש לי ונתן לחטים במנה וחזר ולקחם ממנו בתשעים זה בודאי היה מן הדיומית אלא שאמרובו החכמים מפני הערמת רבית שהרי דבר זה נראה הוא כרבית שזה נתן תשעים דינרים ולוקח מזה : אבל אם עבר ועשה כן מוליא ממנו כל המאה שאילו אבק רבית אין כאן אלא משום גדר הוא שהמירו חכמים בדבר . וכן מי שהיתה שדה ממושכנ' בידו לא יחזור וישכו' אותה לבעל השדה מפני הערמת רבית . ויש דברים אחרים שהן כגון רבי' מוש' והתירו אותן חכמים שלא ראו לחוש בהן ולגזור כלל וזה שהתירו שימכור אדם חובו כפחות . והתירו אותו חכמים גם כן שיתן אדם לחבירו דינר כדי שיאמר לישראל אחר שילווה מנה ודרך כלל אמרו :^ל שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד לזה למלוה והענין הוא לפי שהתורה נתכפר ברוב העולם ותינתן הפרטי' על כן תזהיר ללוה ומלוה כי כן דרכו של עול' ואע"פ שאמרו כן והוא האמת ראו לכל בעל נפש להתרחק מכל ענין שיש בו הערמת רבית בכל כחן וכל המחור ומקש' לדרך לטוב רבית מישראל סופו מתרושש וכמו שאמרו :^ל שכל העוסק ברבית נכסיו מתנוטטי . גם אמרו שפרטת של רבית גורמת לו לאדם לאכזר כמות אוננות של מומן ויתר רובי פרטי המלוה כבדא מניעה פרק א' זהו נשך (י"ד ס' קס"ו) . ונוהגת בכל מקום בכל זמן בזכרים ונקבות ועובר על זה והלוה ברבית האסור מן התורה עבר על לאו מונוי'אין אותו ממש כדיינין שירדין כ"ד לנכסיו כדרך שירדין לנפש' בגזלו או בזקוף כדעת קצת מרבתי י"א . ואם הלוה ברבית האסור מדבריהם שהוא הנקרא אבק רבי' עבר על לאו דרבנן ואין רבי' זו ויזאה כדיינין אבל אם תפש הלוה מן המלוה בכדי אותן רבית אין מונוי'אין מידו : ואם עבר והלוה ברבית שאסרו :^ל מפני הערמת רבית לכד אין דרך לומר שאין מונוי'אין אותו מן המלוה אם לקחו שאפי' מן הלוה מונוי'אין אותו ונותנים אותו למלוה מכיון שעברו והתנו כוונתם בכך דמכיון שלא החמירו ז"ל בדבר אלא משו' הערמת רבית לא חששו בדבר כדיעבד ודיעב' נקרא מכיון שנתקיימו הדברים בין מלוה ללוה :

שמו שלא יעבד עבד עברי בעבודת פרך שאל' לא תדרה בו בפרך . ופירשו ז"ל שהיא עבודה שאין לה קצבה . וכן עבודה שאין נרץ לה אלא יעשה כדי שלא תבטל בעבד וכמו שאמרו ז"ל שלא יאמר אדם עדור תחת הנפנים עד שדבוא שהרי לא נתן לו קצבה . אלא יאמר לו עדור עד שעה פלוני או עד מקום פלוני . ואמרו גם כן בספרא שלא יאמר לו החס' לי כוס והוא אינו נרץ לו וכן כל כיוצא בזה . אבל הביאו ז"ל במשל הקלה שהמלאכות והנזירות לבעשות וכל שכן האחרות והכלל שלא יעבידו וזלתי בהיות לנו לעשות המלאכה היא שצטוו עליה . פרטי המלוה קצרים והנה כתבתי קצתם . ונוהגת מלוה זו בזכרים ונקבות בזמן שהיוכל נושא' ואין לחייב מלקות עליה לפי שאפשר לעבור עליה בדבור לכד יוכלו מעשה ואע"פ שאינה נוהגת בזמן הזה לפי שאין קנין עבד עברי כוונת מוכל מקום ראוי לו לאדם להזהר בענין זה המלוה גם היום בהיות עניים בני היתו ולהזהר בה הרקה ויתן אל לבו כי העושר ועניות גלגל הוא שחור קעולם ומהש"ה הוא ויתנו לאשר יוטב בעיניו כל זמן שירצה ולא יתיר אפילו רגע שגם כי יכבוד כעפר כסף ויטמאהו בקרקע ויקנה קרקעות עד אין מספר וטובה הרבה יאה לו ויאבד ממנו יתק החטאי להש"י ואם ידקת תקיים בו הטובה כיכל מין במינו ידבק : **שמו** שנעבד עבד כנעני לעולם כלום שלא נשחרר אותו לעולם ושלא יאל' לחירות כי אם כשן ועין כמו שבא בכתב או בראשי איברים הדומים להם כלום איברים שאינן חוזרין כמו שבא על זה הפי' המקובל שאל' עולם בהם העבדו . ואמרו ז"ל כפי השולח צמ' גיטין אחר רבי יהודא כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר בהם תעבד

הלווי מנה ואמר לו מנה אין לי חטים יש לי ונתן לחטים במנה וחזר ולקחם ממנו בתשעים זה בודאי היה מן הדיומית אלא שאמרובו החכמים מפני הערמת רבית שהרי דבר זה נראה הוא כרבית שזה נתן תשעים דינרים ולוקח מזה : אבל אם עבר ועשה כן מוליא ממנו כל המאה שאילו אבק רבית אין כאן אלא משום גדר הוא שהמירו חכמים בדבר . וכן מי שהיתה שדה ממושכנ' בידו לא יחזור וישכו' אותה לבעל השדה מפני הערמת רבית . ויש דברים אחרים שהן כגון רבי' מוש' והתירו אותן חכמים שלא ראו לחוש בהן ולגזור כלל וזה שהתירו שימכור אדם חובו כפחות . והתירו אותו חכמים גם כן שיתן אדם לחבירו דינר כדי שיאמר לישראל אחר שילווה מנה ודרך כלל אמרו :^ל שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד לזה למלוה והענין הוא לפי שהתורה נתכפר ברוב העולם ותינתן הפרטי' על כן תזהיר ללוה ומלוה כי כן דרכו של עול' ואע"פ שאמרו כן והוא האמת ראו לכל בעל נפש להתרחק מכל ענין שיש בו הערמת רבית בכל כחן וכל המחור ומקש' לדרך לטוב רבית מישראל סופו מתרושש וכמו שאמרו :^ל שכל העוסק ברבית נכסיו מתנוטטי . גם אמרו שפרטת של רבית גורמת לו לאדם לאכזר כמות אוננות של מומן ויתר רובי פרטי המלוה כבדא מניעה פרק א' זהו נשך (י"ד ס' קס"ו) . ונוהגת בכל מקום בכל זמן בזכרים ונקבות ועובר על זה והלוה ברבית האסור מן התורה עבר על לאו מונוי'אין אותו ממש כדיינין שירדין כ"ד לנכסיו כדרך שירדין לנפש' בגזלו או בזקוף כדעת קצת מרבתי י"א . ואם הלוה ברבית האסור מדבריהם שהוא הנקרא אבק רבי' עבר על לאו דרבנן ואין רבי' זו ויזאה כדיינין אבל אם תפש הלוה מן המלוה בכדי אותן רבית אין מונוי'אין מידו : ואם עבר והלוה ברבית שאסרו :^ל מפני הערמת רבית לכד אין דרך לומר שאין מונוי'אין אותו מן המלוה אם לקחו שאפי' מן הלוה מונוי'אין אותו ונותנים אותו למלוה מכיון שעברו והתנו כוונתם בכך דמכיון שלא החמירו ז"ל בדבר אלא משו' הערמת רבית לא חששו בדבר כדיעבד ודיעב' נקרא מכיון שנתקיימו הדברים בין מלוה ללוה :

שמו שלא יעבד עבד עברי בעבודה שיש בה בזיון גדול והכנעה שדרך לעבוד כן בעבד כנעני שנאמר לא תעבוד בו עבודת עבד ואמרו ז"ל שפירושו ענין זה שלא יטול אחריו כללי' והוא כלי של כגד קטן שעושין בני אדם לישב עליו בכל מקום שהם כשן יעשים ודרך העבד הגבוה שנוטל אותו כלי ומוליכו אחר הדוכו וכן כן אמרו ולא יטול לפניו כלים לבית המרחץ והס' לביאור אלו המלאכ' והוא דקן שלמוד מהן לכל כיוצא בזה נמצא שיש לו לאדם שיתן לבו אינו מלאכה יזוה לעבד עברי זה מקבל מה שאמרו ז"ל כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו ומכל מקום מה שאמר הכתוב כשכיר כתושב יהיה עמך יש ללמוד שיכול אדם לזנות השכיר והתושב ובאמת השכיר הוא אדם בן חורין ברוב איננו נשכר לזולתה בויה . וכמו כן התושב שהוא אדם שבא לגור בארץ אחרת ודרך של תושבי' לעבוד בעל הב' שהם מתגוררים עמו לרצונם ועל כן לא יעשו עמו מלאכה בויה ביותר ועל כן חזר הכתוב כשכיר כתושב יהיה עמך משני אנשים אלו אע"פ שהם עובדין אין עבודתם עבודה ברוב הפעמים ואע"פ כן נרץ העבד לנהוג בעצמו מנהג עבדות ויכבד הדוכו בכל כחו ולא יחגא בכל זה שאמרו : **בשרשי** המלוה כדי שיתן האדם אל לבו כי האומה שלנו היתה הנכבדת מכולן ומתוך כך יאבד חומתו ותורתו ויתן אל לבו ג"כ כי כמו שזה העבד העברי נמכר לו מפני דוחקו כן אפשר שיקרה גם לקונה אותו או לאחד מנכיו אם יגרם להם החטא וכבדו את עבדו וישאנו מחשבה זו בלי ספק ומתוך עת שכתו זאת יזהר

שיאל השער ל' היה לו שער עדיין אין שכלה היה לו מחותו היה לו שם מין ומשך ק"ן חזק מה לו מחותו ויעלו חבל המין כלום מלאכות אלו מה שאסרו רבי' המועות אינו מועיל מכת אבך לים הדבר רות מושם ובענינים כתא שכל ענין במזמן מכת' לא כל כתאי שעשה כך כתא כלל דם זה עם בלחן המה' דח' ענין שרמנו בני לוי תהא לחו כלל פלוני חתן בזה תסיר כן אמרו מוחחרת שילווה זה ש' שלח לו וכן אמרו וי' ממניין וקונה - על מקום מונוי'אין כי ונכסיו ויחסרו ויכתבוני הניכרה משכנא האחרת ג' גאוני האחרת לכתירו

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת בהר

ק"ל) . ונוהגת בכ"מ ובכ"ז בזכרים ונקבות אע"פ שהנקבות
אסורות להן לקנות עבדים ומפני החשד מ"מ אם קנו אותן אסור להן
להשתרין אלא וימרו אותן . ועובר על זה ושחרר עבדו שלא לדבר
מזה כמ"ש בטל עשה זה :

שמח שלא נתיח עב"ס השוקן בארצותינו להעבד בעבד
עברי שומר עמולו בעבודת פרך שנאמר לא ירדנו
בפרך לעיניך . ולא נאמר אחר שזה העברי עבר על נפשו ומכר
עמלו לעב"ס נתיחנו למכול כל עבוד . ואמרו בספרא לא ירדנו בפרך
לעיניך . אין אתה מנזוה אלא לעיניך כלומר שאין אנו חייבים לחזר
עליו ולהכנס בבית העב"ס לראות אם ירדנו בפרך אם לא אלא כל זמן
שנראה הדבר נמנענו ממנו . שורש מזהו וזו נגלה הוא לכל רואי
השמש . דמיה כלולים בעיקרה . ונוהגת בזכרים ונקבות בזמן
שידו תקנה על האומות שיש בהן עבדים לזנות לעשות דבר או
שלא לעשותו . ועובר על זה וראה העב"ס ועבדו הישראל בעבודת
פרך ויש כח בידו למונעו ולא מונעו עובר על לאו זה אכל אין מלקין
עליו לפי שאין בו עשה :

שמח שלא נשתחוה על אהן משכית אפילו ב"ה . שנאמר
ואבן משכית לא תהנו בארצכם להשתחוה עליה .
ואכן משכית תקרא אהן מזוירת וכן אבני גזית מזוירות במגירה
בכלל אסור אהן משכית . ובמשרשי המזוה כתב הר"מ במז"ל
שהוא לפי שהיו עושין כן לע"א ישויו אבנים מזוירות במלכה כזה
לפני הנלם והיו משתחווים עליה לנפשו ואפשר לומר כן שהעב"ס מנמי
שנראה כשתחווה לאהן עמיה אחר שהכונה וזוירה והיא נאה יש
מקום לחמד אכל המשתחוה על גבי בגדים נאים אין שם מקום לחמד
שהבד דפר שהוא כזה במהרה ולא יעשנו כריה אלוהו : אכל האהן
שהוא דבר קיים ויש לה מול בשמים וכיון שאמרו ז"ל בחולין הא דאמר
להר הא דאמר לגדא דהר יתול בהם החמד והתורה תרחיק האדם
הרבה מלעשות דבר שיחמד בו . ועוד שלא יכסלו אחריו . בורני
המזוה מזה שאמרו ז"ל שאין חיוב מלקות כזה אלא בפשוט ידים ורגלים
שנמצא כולו מוטל על האהן שכן בא הפירוש המקובל שזו היא
השתחוויה האמורה בתורה . אכל בלא פשוט ידים ורגלים אין בו
מלקות אכל נוכח העושה כן נכת מרדות . ולענין ז"ל אין חילוק
בפשוט ידים ורגלים אלא חשבה שיכבש האדם מפני בקרקע לפני
מקל . ומה שאמרו שאם פרס מתללות על רגלי האבנים וכמה
האישור חין מן המקדש שיותר להשתחות לה' על האבנים שנאמר
לא תתנו בארצכם . בארצכם אין אתם משתחווים אכל אתם
ששתחווים על האבנים הימנלות בחקדש וזה פענין לפי
הדומה מן הפסע שאמרתי כי יתשדו בני אדם המשתחוה שלא יעשה
האבנים אלוה . ומפני שהבית הקדוש כחבר לעבודת הק"ה
ומפורסם לכל העולם כעש בחצי השמים שאין עבודה שם בלתי לה'
לכדו אין שם מקום לחמד . אכל אם כעש הר"מ במז"ל שהוא
להרתיק ע"א שהיו עושין לה כן כל שכן שהיה ראוי להרחיק כל הדומה
אותם . ואולם ידעתי כי יש לרבוטו טעם נכון בכל אשר יפנה ונעלה
לפעמים מחסרון הבנת השומע ויתר פרשי המזוה במגרת מגילה
(ה' ע"א פ"ו . ונוהגת בכל מקום וככלו מן בזכרים ונקבות
ועובר על זה והשתחוה על האבנים בפשוט ידים ורגלים לוקה ושומר
מזהו אשריו :

ועבד כנעני נקרא אחד מכל האומות שקנהו ישראל לעבדות אכל
מתיאסו כל העבדים כשם כנען ומפני שכנען נתקלל להיות עבד הוא
וורעו לעולם . ואע"פ שפרשה זו שנצטוו בה להשתעבד בהם תדבר
בכנעניים כמו שכתוב מאת הגוים אשר סביבותיהם מהם תקנו עבד
ואתה . וכתוב לזעזעל מזה לתת לכם את ארץ כנען . ידוע לחכמים
ז"ל דלא דוקא משפחת כנען ואשר בארצם נקראים עבדים כנעניים
דבא הדיו לכל שאר האומות שיש להם דין עבד כנעני לכל דבר . וכן
ישראל שבה על שפחה כנענית כלומר על אשה מן האומות שקנה
אותה אחד מישראל הרי הולד ממנה ומישראל כעבד כנעני לכל דבר
והפילו היא משפחתו של אותו ישראל שבה עליה . וכן אחד מן האומות
שבה על שפחה כנענית שלנו הרי הן עבד כנעני שנאמר אשר הולדו
בארצכם . אכל עבד שלנו שבה על אחת מן האומות אין הן עבד
שהעבד אין לו יתום . וכבר תושב כלומר שקבל שלא לעבד ע"א והוא
שכן בארצנו שמכר עצמו לישראל הרי דינו כעבד כנעני . ואמרו
ז"ל כענין עבד כנעני שמוטפל בו אדוניו עד שנה אם רולה לכפור בע"א
ולתקנה ושינוול ויטבול לשם עבדות ושיתחייב בתלות שהנשים
ישראליות חייבות בהן מוטב ואם לאו אסור לנו להשתחוה בבתי יוותר
נתי"ב חמד אלא מוכרין אותן מיד ועל אלה העבדים ששלנו וטבול לשם
עבדות נצטוונו לעבד בהן לעולם . ובמשרשי המזוה לפי ששם
ישראל היו חכמה המיון האנושי וכראו להכיר בוראם ולעבד לפניו
ראויים להיות להם עבדים לשמש אותם . ואם אין להם
עבדים מן האומות עב"ס יטרכו להשתעבד באחיהם ולא
יוכלו להשתדל בעבודתו ב"ה על כן נצטוונו להחזיק באלו
לתשמישנו אחר שהוכשרו ונעקרה ע"א ומיהם ולא יהיו למוקש
בביתנו . וזהו שאמר הכתוב אח"כ ובאחיהם בני ישראל איש בחתו
לא תרדה וגו' . כלומר וכן לא תטרכו להשתעבד באחיהם ותהיו
כנזים כולכם לעבודת הש"י ואף ע"פ שיש במשמעות הכתוב
שיכא הזכיר שלא להשתעבד בעבודת פרך בעבד עברי
שכעיס פנים לכתובים ונהיות ישוד המקרא כדי שירבו בני אדם
בעבודת בוראם ב"ה התירו חכמים על מזהו וזו לטובה בכל עת אם
בכיוול מזהו וזו יהיה גורם למזוה אחרת ואפילו פשיל מזהו דרבנן
אם היא מזהו דרכים כגון שלא היו עשרה בבית הכנסת וזכרים
לשחרר העבד להשלים המנין . ואל יקשה עליך ואיך נדחה מזהו
עשה זה דאורייתא כשכיל מזהו דרבנן כי מפני שישוד המזוה חינו אלא
פדי לרבות עבודתו ב"ה אחר שכשתדורו עכשיו כעשית מזהו ועוד
שגם הוא מתרבה בגופו במזות מה שלא היה קודם השחרור כן וזה
אמר ז"ל שמותר לשחררו שכן קבלו הענין . בדיני המזוה מה
שאמרו ז"ל שהוא קופה עצמו ככסף וכשטר שחרור וכראשי איברים
שאין מוריס והם כ"ד איברים ואע"פ שדינו ללאת בראשי איברים
צריך גט שחרור מן האדון וכופין את רבו לכותבולו אחר שחפרו
מאחד מכ"ד איברים הידועים ואמרו ז"ל שהמוכר עבדו לעב"ס או
לכותיים או אפילו לגר ותושב ינא כן חורין . וכן ישראל הדב בארץ
שמכרו לישראל הדב בח"ל כדי שיוציאו מן הארץ ינא כן חורין . וכמו
כן אמרו ז"ל שאם השיאו רבו לעבד כן חורין או הניח לו תפילין בראשו
או שאמר לו רבו לקרות ג' פסוקי בספר תורה בפני הניכור וכל כיוצא
באילו הדברים שאין חייבין בהן אלא בני חורין ינא לחירות ככך
וכופין את רבו אחר כן לכותבולו גט שחרור ולפיכך צריך הרב להזהיר
שלא לעשות לו מכל אלו הדברים כלל כדי שלא יכטל מזות עשה זה
אח"כ עשה כן לכבד מזהו כמו שפירשנו . ודיני כתיבת גט השחרור
ותורתו יותר פרטיה בקידושין וגטין ('דדקי' רק"ז ופ"א ע"א)

אם בחקתי

יש בה' יב מצות . ו' מצות עשה . ה' מצות לא תעשה :

שנ לדון בערכי אדם . כלומר מי שאמר ערפי עלי או ערך פלוני עלי שיתן לכהן כפי הערך שאמר ולא פחות כמו שבא בכתוב מפורש בזכר ונקבה ולכי חשבון השנים שבאמר איש כי יפלא גדר בערכך נפשות לה' . וענין הערכים הוא וכלל נדרי הקדש ולפיכך תיבס עליהם משום לא יחל ומוסם לא תאחר לשלמו ומוסם כל הונא מפי יעשה . ובשרשי המזוה לפי שהאדם לא ישתתף בעליונים וולתי בדבור והוא כל החלק הנכבד שבזה יקרא באדם כפי מהו כתרנוס אונקלוס וכותב באדם לרוח ומללא כי שאר חלקי הגוף מתים הם . ואם יפסיד האדם זה החלק העושי שאר הגוף מת וכפלי אין חפץ בו על כן בתמיב לקיים דבורו בזה שהוא נשתמש בו בדברי שמים מ' ג' כגון בהקדשות וכלל דברי הקדשות וביבס כל עניני העולם אע"פ שלא נתימדו פה עשה ולא תעשה כוונת ממוסם והסירו כונה אזהרות שלא ישנה האדם בדבורו . גם תקנו לקבל המשנה בדבורו כל זמן שנעשה בענין מעשה וזה ענין מי שפרע הנזכר להם בהרבה וקומות שאמרו בו דברים ומצות קאי אבל אמרו וכו' כמו שבא בגמרא וכבר הארכתי הרבה בשרשי שבעות ונדריים בסדר וישמע יערו במלות לא תעשה . בדיני המזוה מה שאמרו ז"ל ששנים אלו האמורין בערכין כך קבלנו מהם שנים הממוסם מיום היום כלומר מיום הלידה וכל השקלים האמורין הם ג"כ הם שקלי הקדש ושקל הקודש ידענו שהכלה שהוא משקל שלש מאלות ועשרים גרעיני שערות מכסף טהור וכבר הוסיפו חכמים עליו ועשו משקלו כנושקל המעבע הנקרא סלע בזמן בית שני שהוא משקל שלש מאות ארבע ושמונים שורה בינונית . וסלע זה אמרו ז"ל שהוא דינר והדינר שש מינין ונעשה הוא הנקראת בינינו משה גרה כמתרגם אונקלוס גרה מעה ומשקלה שערות . ומה שאמרו גם כן בענין זה שאין חילוק בערכין בין יפה או כבוד או חולה או סומא או גדם אלא הכל בערכין לפי השנים כמו שאותה התורה כהן . ומה שאמרו שהדמים אינם בערכין שהאומר דמי פלוני עלי טעם כמה שהוא שוה ואין משגיחין בשנים כלל שלא אותה התורה לתת ערך לפי שנים אלא במיעריך דוקא כנו שפירשנו . והערכין והדמים שתנון לבדק הבית ונותנין הכל בלשכה שהיתה מוכנת במקדש לקדשי בדה הבית . ודין טומטס ואנדרוניטס וגו' ועבד שהעריכו או פנערכו . ודין הגוסס שאין לו לא ערך ולא דמים . ודין הונא ליהרג . ודין המיעריך אבר אחד . ודין האומר משקלי עלי . ודין האומר קומתי עלי . או עלא קומתי עלי . והאומר הרי עלי כסף וזהב ולא פירש מאי זה מטבע . ודין מי שהעריך ולא השיגה ידו לפרוע מה שהעריך כיצד מסדרין לו . וזה שאמרו חכמים בענין זה תיבס ערכים ודמים ממשכנים אותם ואין מחורין להם המזכנן ביום ובלילה ומזכרים כל הנמא להם מן הקרקע וזמן המטלטלין ואפילו כמות וכלי שמים ואין נריך לומר עבדים ובהמות ואין מוכרין להם לא כמות נשותיהם ונתיבם וכנותיהם ולא חפילו בגדים שבענין לשמן ולא סנדלים חדשין מכיון שלקחן לשמן קודם שהעריך . וכן המקדש כל כספו לא הקדיש את אליו גנן הסידור הוא שנותנין לו לזה שיש עליו ערכין או דמים מן ז' ויס וקבתי י"ב תודם מכמות הראויה לו וסנדליו ותפילו אבל לא שאר שמים ומטה ומנע הוא הראוים לו אבל לאשתו ובניו אע"פ שהוא תיבס במונותיהם ובכמותם אין מותנין להם מוון וכמות ושנותנין לו לכדו כמות י"ב כמש" דוקא מכמות הראויה לו אבל היה

כמוס כלי משי ובגדים וזוהבים מעבירין אותם מעליו ונותנין לו כמות הראויה לאיש כמותו לחול אבל לא לשבתות וימים טובים ואם היה אומן מותנין לו כלי אומנותו שני כלי אומנות מכל מין ומין כיצד אם היה מרש מותנין לו שני מעלדות ושני מנלות . ואם היו לו כלים מרוכין ממין אחד ומעטין ממין אחר אין מוכרין מן המרובה כדי ליקח לו מן המועט אלא מותנין לו שנים כלים מן המרוכין וכל שיש לו מן המועט . ואם היה חומר או סף אין מותנין לו בהמזה או הסנייה אע"פ שאין להם מוונות אלא מהם וכן אם היה תלמיד חכם ואין לו כונה שיתפרנס כי אם בשכר למוודו אמרו המפרשים שאין מתימין לו ספריו שאין זה גס כן בכלל כלי אומנות ומכאן יש לי רחיה שעל התלמיד להביא ספר לרב . ויש מן המפרשים שאמרו שאותה ומכאן שהוא לומד באותה שעה מתימין לו ויפה אמרו שהוא מוסם כבוד התורה . ומה שאמרו ז"ל ששאלין על הערכין ועל הדמים כדרך שנשאלין על שאר נדריים והקדשות . ואמרו גם כן שאם היו בכפי המיעריך בהמות או עבדים ונרנליות ואמרו התגרים אם ילקח לעבד זה כמות בשלשים דינר משכמו בו יותר מששים ואם תמתינו לבהמה זו עד כדום ימים משכמת היא כפלים מדמיה . ומרגלית זו אם שאלין אותה למקום פלוני שזה מוון רב אין שומעין להם כלל אלא מוכרין הכל במקומן ובשעתן שנאמר וכתן את הערך כיום ההוא קדש לה' . ובא הפי' פלוני שזה הכתוב מלמד על כל דבר הקדש שאין מפרסין אותו ואין ממתנין לכן ליום השוק ואין מוליכין אותו ממקום למקום וזה הכלל שאין לך בהן אלא מקומון ושעתן בלבד וכד"א במטלטלין אבל בקרקעות מוכרין עליהם ס' יום רגופין בקר וערב ואחר כך מוכרין אותן . והואיל ואתא לידן ענין סדור נכתוב כאן מה שאמרו ז"ל בענין סדור בבעל חוב כפרק התקבל שדה . ומסירו בבנא מביעא דאמרינן התם תני תנא קמיה דרבנחמין בר' יצחק כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבעל חוב והביאו שם בזה הרבה קושיות ותיירוים ובקי הענין מביא בגמרא מעשה דאליהו אשכחיה רבא בר אבוב דהוה קאים בבית הקברות של עכו"ם אמר ליה מהו שיסדרו בבעל חוב והביאו שם בזה הרבה קושיות . ורש"י ז"ל ואמרו גרסו מנין שיסדרו בבעל חוב כלומר דפשיטא ליה לרבא בר אבוב דמסדרין אבל הוה שאל מאליהו מנייה מקרא אנו למדין אותו . ואהר ליה אליהו דהכי הוא דאמר מיכה מיכה מערפין כלומר דכתיב גבי הלוואה וכי יעוך אחיך ומטה ידו עמוך והחזקת בו דהיינו הלוואה כדכתיב כפייה לא תקח מאתו נשך ותרבית וגו' . וכתיב בערכין ואם נשך הוא מערכך ובא הפי' המקובל החייהו מערכך וגמרינן מיכה מיכה לסדר בעל חוב כדרך שמסדרין בערכין . ואין לעקף אחר דברי אליהו וכן פסקו כל הגאונים ורבינו אלפאסי . ואע"ג דרבי יעקב משמיה דר' פדת ירמיה משמיה דאלפא אמרו דרך פשוט בגמרא דאין מסדרין בבעל חוב אנו אין לנו אחר דברי אליהו פקפוקו ואע"פ שגמרא לרבינו תם שכתב כזאן דאמר אין מסדרין ראויותי בספרו אחדי רבים להטות . גם ה"מ במ"ז פסק שאר הגאונים דמסדרין ותי"מ אע"פ ככתב דאין שליח ב"ד מניח לבעל חוב אלא כלים שאי אפשר לו בלא הם כגון מטה ומנע ומה שהוא לבוש . וראה שהוקיפו לרב לומר כן כשראה בספר זה דמקבל גבי שליח ב"ד שאמרו במשנה היו לו שני כלים נוטל אחד ומחזיר אחד את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ולא עמו כלי האומנות . וזה ודאי נראה שאין הכרח גדול דכיון דקיימא לן דמסדרין בו כדרך שמסדרין בערכין שנים הם בכל דבר ואע"ג דלא חשיב להו המשא אין יבך כלום . דלאו כי רוכלא חשיבונתני בכל מקום . ונקט כו' ומחרישה והוא הדין לכל מה שראוי להניחו לו . וכללא דמילתא לפי הגרסה והמוסם לכל גמרי

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת בחקותי

גאונ' עולם אשר יא' להם שם כתורה שמסדרין בערכין כשהו' יש להם על מה שישמוכו מדברי הגמרא ומדאליהו ז"ל כדכתיבין - ואם תשאל ויכתיב מסדרין לו כמותו והרי אמרין בגמרא מיניה ואפילו מוגלימא דעל כתיביה אמר לומר דלשון גוויזת הוא אי כתיב מוגלימא החשובה ביותר כגון כלי משי וזהו מלאותה הוא דאמרין שאינה בכלל הסדר - ויתר רובי דינין דערכין מוגלימא דמסכתא הכבויה על זה והיא מסכת ערכין (ה' ערכין פ"ד) - ונהגת מלות ערכין בכל זמקום וככל זמן בזכרים ונקבות כלומר נהגת לעבין שאם העריכו ערכין כתפס זהו קדש - ומכל זמקום אמרו חכמים דמזון הוה לכתחלה אין מעריכין וכדאמרין כמסכת ע"א פ"ק אין מקריבין אין מעריכין ואין מחריגין בזמן הזה: ואם הקדיש או העריך או החריש פהמה תעקר - פירות כמות וכלים ירקו - מעות וכלי מתכות יולכס לים הוולח - ואי הויעוקר כועל דלת כפטי והיא מתה מחליה וזה ההקדש פ' הקדש בדק הבית דהא גבי ערכין תני ליה דסתמן מני הו' לבדק הבית - ואי ג' דאמר שמואל בערכין הקדש טוב מנה שחללו על טה פרוטה הרי מחולל והיינו מני הקדש בדק הבית דאילו הקדש דעניים ודאי אינו בר חולו אלא פורעין אותו משלם ולאו דוקא דקאמר שמואל שחללו דיעבד דהוה הדין דקסבר דמחללין אותו על טה פרוטה לכתחלה כדמוכח בגמרא וכוור לא קשיא מידי היאי בהא דאמרין הכא כהמה תעקרוכו' - דהכא קתני דינא ושמואל קאמר תקנתא והכי נראה דתריביהו רבינו אלפאסי ז"ל בהלכותיו פרק קנוא דע"א דמיימי' להו תהם תרוייהו בהדי הדדי - ועובר על זה והעריך בזמן הזה מה שאמרו ז"ל מדינא לאכד הכל או מה שאמרו שמואל בתקנתא בטל עשה זה ועונשו גדול מאוד שמועל מעל בה' - ואם עברו עליו ג' רגלים אחר שהעריך יש בדבר עוד עונש אחר שעובר משום כל תאחר ויש שפירשו שיעד עובר גם כן משום כל תאחר דכל מידי דליהו חייב נפשיה וחזי לשלמו בדקה וכיולא בה לאלתר אית ביה משום כל תאחר לאמרי קרבן דלא איהו חייב נפשיה דלא עברין ענה עד שלשה רגלים וכדברי רבי שמעון עד שלש רגלים וחג המנוח תחלה - ויש שאומרים שאפילו בדקה וכל שכן בשאר נדרים גם כן אין עוברין משום כל תאחר עד אחר שלש רגלים וכדאשכחן בגמרא גבי לקט שכחה ופיאה - ואין מחלקין בין חייב נפשיה ללא חייב נפשיה - ומה שאמרו בגמרא בראש השנה ולדקה וחייב ענה כלומר מחייב בה בעשה (ה' ערכין פ"ד) :

שנא שלא נמיר הקדשים כלומר בהמה שהקדישה לזמנה שלא יעירוה אחר כן כבהמה אחרת אלא תקרב היא לעגנו ועל זה נאמר לא יחליפנו ולא ימור אותו ונזכרין שהמירו כלומר שאמר וזאת או זו תמורת זו וכיולא בלשונות אלו שזה ענין התמורה אף על פי שאין שם מעשה יש בדבר חייב מלקות ואפי' היה בדבר שגה קצת יש בו חייב מלקות - כיצד המתכוין לומר הרי זו תמורת עולה שיש לי ואחר תמורת שלמים שיש לי הרי זו תמורה ולוקה דמכל זמקום מורד הוא בתמורה אבל אם היתה מחשבתו שנתת לטעיר ודאי אינו לוקה מדא דשוגג הוא ועוד דלא מלקין אלא בעדים והתראה והרי אין כאן התראה - ואם עשאל ולמה לוקין על התמורה והרי הוא לאו שניתק לעשה והוא שאם המירה הוא ותמורתו קדש - ככר פירשו חכמים ז"ל טעם הדבר ואמרו מפני שיש בה שני לאוין מנושכתי בהסדר זה ולא איתי עשה ועקר תרי לאוין ועוד אמרו טעם אחר לפי שאין לאו דתמורה שיה לעשה שבה שהנכור וכן השותפין אין עושין תמורה אם המירו ואפי' שם מזהרים שלא יעירו ומכיון שאין כללו שזה לעשה לא נאמר כזה שיה דינו כללוא

שניתק לעשה - ואם תשא עוד ולמה לוקין על לאו זה מאחר שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה כדביבור לכד' וכללל הוא דקיימא לן כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו - כתשובה ככר כתבנו בתקנות הרב הכי בפירושו הוויזתו ז"ל וכלל זה נשבע וממר ומקלל חבירו בשם שהתורה התמורה בהם הרבה לחייב בהם מלקות אפי' שאין בהם מעשה - ולא תהרהר דמשום עקימת שפתים הוא דהויא מעשה דהא חסדינא בגמרא בסנהדרין דלא הויא מעשה אבל ודאי כלא מעשה כלל איכא חייב מלקות בקלות עבירות וכן שלשה הנו' ומוזיא שם רע ועד זמם - מהם המלקות פטורש בתורה בהם כגון מוזיא שם רע ועד זמם - ומהם דנפיק לן מוקרא כגון נשבע כדילפינן בפרק שבויעות שמים - ומהם שאמרו קצת המפרשים משום מעשה דנפיק מוניה בסוף כגון הא דממר שהבהמה נעשית קדש לכדורו וככה נמטה מעל בה' - שורש המנוח וקצת דיניה הכל כתוב בסדר זה (וט) - ונהגת איסור זה בכל זמקום ובכל זמן בזכרים ונקבות שאפי' בזמן הזה אם עבר אדם והקדיש בהמה לזמנה ואחר כך המירה בעדים והתראה חייב מלקות :

שכב להיות התמורה קדש כלומר הממיר בזמנו קרבנו כבהמה אחרת כגון שאמר זו תהיה לקרבן פמורת זו ושתהיינה היא ותמורה שתייהן קדש שנא' והיה הוא ותמורתו יהיה קדש - וזה ככתוב מלות עשה הוא כלומר שתנה אותנו להיות התמורה קדושה ולכתיב קדש שתייהן והראיה שזו מלות עשה הוא אמר ז"ל כמסכת תמורה בענין נמיר לא איתי עשה ועקר תרי לאוין כלומר שהמעשה בתמורה כפלה שני פעמים שאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו ולא איתי עשה דוהיה הוא ותמורתו ויעקור תרי לאוין אלו - הנה נכתב מה שרצינו דמלות עשה הוא - במשרשי המנוח שרש הקב"ה להטיל מורא בכל כל בני אדם בכל ענייני הקדש וכמו שכתבתי בענין הבית הקדוש וכליה בסדר ויקחולי תרומה במנוח פ"ה שם תראה על אד הפט כוכתו כחומר הגדול הרחוי לנו לנהוג בקדש ועל כן כדי לחבוע בלכנו מוראת ענין הקדש לזה הכתוב לכל נשנה הכתובים אלא מניין שנתקדשה הבהמה תהיה הקדושה לעולם ולא נחשוב להפסיקה מקדושה ולהפסיק בהמה אחרת ואם יוציא הדבר ממנו שתהפך מחשבתו וכל מעשהו תהיינה שתייהן קדש כי הוא בא כמעשהו להפסיק קדש' ותהיה להפך שתתפשט יותר ותתפשט הכל וזהו מכוון לכתב בטעם מנוח וזכרנו שגזינונו להוסיף חומש בדדיון הקדש שירש התורה לסוף מחשבת האדם ויצורע שטבחו להרבות קנינו על מנוחו ואפי' שגדר והקדיש אפשר שיחזור בו וינחם וירצה לפדותו במחוי' מנוחו לפיכך יוסף חומש וכמו ין יחליף כהמה שהקדיש כמחוי' מנוח - ואם ייתן לו רשות להחליף רע בטוב יחליף טוב ברע ולפיכך קיים הכתוב הדלת לפניו ועוד אחר כעניין זה וכתב אפי' שכל חוקי התורה הגזירות הן ראוי עתה להתכוון בהם על אשתה יוכל ליתן בו טעם חן - וזכר הרב לטובה שסייע ידעם דבריו במלכתא זאת - מדיני המנוח מה שאמרו ז"ל הממיר בכלאים או בטריפה ויולד דוקן חו בטומטוס או באגדר גיבום אין הקדושה חלה עליה והרי זה כמו שהמיר בגמול או בחמור לפי שאין בזמין קרבן - ולפיכך אינו לוקה - ובהמה בעלת מוס עושה תמורה לפי שיש בויה קרבן וכמו שאמרו שאין אדם נומר בהמתו בקרבן שאינו שלו אבל אם אמר בעל הקרבן כל הרכה להמיר ימיר נמיר בה כל אדם - והנמיר כקר בלאו או אן בקרבן או כשמים כעוים או עוים ככשמים או נקבות בזכרים או זכרים כנקבות - או שהמיר בהמה אחת במאה או מנה באחת בין בבת אחת

אחת בין בני אהרן או הרי אלו תמורה ולוקה' כשכונן הכהנות שהמור .
 ואין התמורה עושה תמורה ולא נלד בהנפת הקדש עושה תמורה שא'
 ויהי הוא ותמורתו ויהי קדש ודקדקו ז' ל' עם הפירוש המקובל הוא
 ולא ולדו . ותמורתו ולא תמורת תמורתו . אבל המומר בהמה
 נחור והמיר בה חפילו אלף פעמים כולן תמורה ולוקה על כל אחת
 ואחת . והעופות והמנחות אינן עושין תמורה שלא נאמר ככתוב
 אלא בהמה ואין קדשי עכ"ל עושין תמורה מן התורה אבל מדרבנן
 גוי שהמיר מומר וכל מחירין אחד אכשים ואחד נשים לא שאדם רשאי
 להמיר אלא שאם המיר מומר וסופו הארבעים . ומה שאמרו כי
 דין התמורה ליקרב ודין ולדותיה וולדי ולדותיה ויתר פרט' מבחורים
 במסכת תמורה (ס' תמורה פ"א) . ונוהגת בכל מקום ובכל
 זמן בזכר' ונקבות ועובר עליה והמיר ולא נהג קדושה בשתי הכהנות
 כלומר בהראשונה ובתמורתה בטל עשה ומלכד העונש שיש בדבר
 שמועל בקדש :

שנה לדון בדיון ערכי בהמה כמו שנתנו התורה עליו שאמר
 והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה
 ולתת כפי הערך שיערכנה הכהן ולא פחות שאין לפחות ולשקר בהמה
 שאדם פותח פיו לשמים וחפילו בדבריו הדיוט חסור לשקר כמו
 שפירשתי למעלה : ומשרשי המצוה מה שכתבתי בדיון ערכי
 אדם בראש הסדר : מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שהמקדש
 בהמה תמורה למוכה ונפל בה מום ונפלה הרי זו כערכת ועמידת
 ויביא בהמה אחרת קרבן תמורה ועל זה נאמר ואם כל בהמה טמאה
 אשר לא יקריבו מומה קרבן לה' והעמיד את הבהמה וגו' שכן בא
 על זה הפירוש המקובל שהוליאם הכתוב בלשון עוונתו ובין שהקדש
 אדם בהמה תמורה למוכה ונפל בה מום כמו שאמרנו . או טמאה לכדק
 הכית לריכה העמדה לפני הכהן והוא מעריך אותה . ואם מתה
 קודם שתעריך ועמדה אין מעריכין ולא פודין אותה אחר שנתהיאם
 שחט בה שנים או רוב שנים אפי' היא כותה לגנן שחט בה קדמיא
 לן שכן נלמדה מזה על רוב אחד בנפך רוב שנים שבהמה הרי היא כותה
 לענין ערכין ומכילה לפני הכהן ונועריכה . ויתר פרטים במקומות
 מתרומה ומועילה (ה' ערכין פ"ד) : ונוהגת מלוא או בזכר' ונקבות בנפך
 הכית אבל בזמן הזה אמרו חכמים ז"ל שאין מקדישין ואין מעריכין
 ואין נחרישין . ואם הקדש או העריך או החרים מן הדיון הוא
 שהבהמה תעקר . פירות וקצות וכלים ירקבו . אבל אם רוצה
 שתקנתם עבד להו כדשמואל דאמר הקדש טהר מנה שחללו על טהר
 פרוטה מחולל כדכתיבנא . וכיון שכן יש לנו לכתוב שאין דין העמדה
 לפני הכהן מנה עכשיו כלל . אבל מ"ע דין ערכי בהמה מנה
 לענין שמי עשבר והעריך בהמה בזמן הזה שניך לעשות בדבר מה
 שנינו חכמים ועכין דדיעבד לריכוס אבו תקנה בדבר חפילו בזמן
 הזה ישי' לעמיתה היא וכל כיוצא בה בכלל המצות הנוהגות בזמן
 הזה :

שנה לדון בערכי בתים כלומר מי שהקדש ביתו ורצה לפדותו
 מיד הקדש הוא או אשתו או יורשיו שמעריך אותו הכהן
 ונותן לו כפי הערך שיאמר הוא ועוד חותם כמו שכתוב ואיש כי
 יקדיש את ביתו קדש רה' וגו' : משרשי המצוה מה שכתבתי
 בנזות התמורה בסדר וזכי האל רצה לעשותנו לתת עוראת הקדש
 כלל בני אדם ואפי' שהיו מחמדיו הרבים לתת להם מקום לפדותן
 רצה שיוסיפו חותם כפדיון כדי להתרחק שלא לפחות מדעי' הקדש
 כלום . ואפי' שבהמה נוקדה אין בו חומש לפני שאינו ענוי' שיקדש
 אדם שדה וקנתו שחסיכה עליו ביתו עכין שקנה' בנזותיו לא
 תקפיד התורה לעולם בהם שאינו ענוי' : מדיני המצוה מה

שאמרנו ל' שהמקדש ביתו וכן בהמה טמאה או מטלטלין שכל אל
 בערכין כשנזיתין בין טוב בין רע . וכשבאין הכהנים לערוך אותם כופין
 הבעל' לפתוח ראשון ולומר בכך וכן אני נוטלה לעמתי והדמי' מטלטלין
 לבדק הכית שמעריכין אותה בשויה ועבד' תקנתא דשמואל או
 מטלטלין כל שויה לים המלח . ובין שהיה הכית בערי חומה בין שהיה
 הכית בערי החצרים לעולם יכולים הבעלים או יורשים לגאול אותם
 מיד הקדש אבל גאלו אדם אחר אם היה בכתי ערי חומה זקס ביד
 הגואל' במדש בחלט . ואם היה בכתי החצרים והגיע יוכל והוא
 ביד הגואל תמור לבעליו ליוכל . ומנה שאמר הכתוב כי יקדיש את
 ביתו ולא אמר בית דקדקו ז' למה ביתו ברשותו אף לא דבר שאדם
 רוצה להקדיש דר' קשיא ברשותו אבל אם אינו ברשותו אינו שיהא שגו
 אינו יכול להקדישו . וכן אמרו ז' לג' ולא יקתיאשו הבעלים שיהיה אינן
 יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו . ודוקא
 במטלטלין אבל בקרקע בחוקת בעליה עומדת . ואפילו מטלטלין
 שהפקדון כל שיוכל להוציאן כדדיכין יכול להקדישן ויתר פרט' במסכת
 ערכין (ו'ס) : ונוהג בזמן שהיוכל טהר שאין דין ערכי בתים
 מנהג כלומר להקדיש בית לכתחלה אלא בזמן שהיוכל מנהג ועובר על
 זה וקדיש ביתו ולא נתן הערך בזמן הכית כמשפט' הכתוב במדש
 אןשלא תקון להדבר בזמן הזה כמו שאמרנו בטל עשה ועוד יש לו עונש
 שמועל בקדש

שנה לדון בדיון ערכי שדות כלומר המקדש שדה ורצה לפדותה
 שיתן בערך הקצוב בפרשה זרע חומר שעורים בהומישים
 שקל בסף לכל שני היובל שהם מ"ט סה' ולפי החשבון מכון יהיה
 ערך שדה הראוין לזרוע חומר שעורים סלע ופודיון לשנה לפי שהשקל
 האמור בתורה הוא נקרא סלע קמח כלשון חכמים והגרה האמורה
 בתור' היא המעה בדבריו חכמי' והוסיפו חכמי' על המשקל כמ' ששנות .
 והסלע זה שזה ד' דינרים והדינר ו' מעין והמעה ב' פונדיון כנז'א
 לכל סה' סלע ופודיון שאפי' שהסלע מ"ח פונדיון לפי תשכוננו
 זה מ"ח הוציא ליקח סלע מן השולחני יתן מ"ט פונדיון כפי החשבון
 שיקחם המקדש מן השולחני מחשבין לו מיד הקדש על העלויה
 לעולם ואחד המקדש שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה או
 שדה רעה שאין כמותה לרוע כזה מעריכין אותה שלא רצה הכתוב
 לחלק בענין זה . והשוה כל הקרקעות לערך אחד . ואחר שפירשנו
 השקלים ראוי שנקרא שיעור החומר כמה הוא . דע שהחומר הוא
 מדה אחת שנקראת כור והכור הוא שני לתכין והלתך ט"ו שאין
 נמצאת החומר ל' שאין שהם יו"ד איפה . שהאיפה שלש שאין
 ידוע הדבר . וכבר ידענו גם כן מדברי רבותינו ז"ל שמקום שיש
 בו חומשים אחת על חומשים אחת הוא בית סאה כלומר שהוא מורע
 סאה שעורים וחס' אלפים וחמש מאות אחת בתשבורת נמצא שהמקום
 הראוי לזרוע חומר שעורים שהוא ל' שאין יסו חמשה ושבעים אלף
 אחת בתשבורת וכי' דרך החשבון בערכי שדות שדה אחת חלוק
 בענינו משדה וקנה וכשמודין אותה אין מודוין כל אלא מקומות
 הראויים לזרועה וערכה הוא הקצוב בתורה זרע חומר שעורים
 בחומשים שקל כסף כמו שביארנו בין יפה בין רעה ומוסיף פונש על
 הערך הזה הקצוב . וכלל זה יהיה בידך בכל חומש האמור בתורה
 שהוא רביע הקרן כדי שיא' הקרן עם החומש הנוסף עליו הכל חמשה .
 ואם כל המדה שהקדיש אינה ראויה לזרועה כלל פודין אותה בשויה .
 ואי' היא נקראת שדה אחוה זה שדה שירצה אדם מומרישו . ושדה
 מקנה הוא שדה שלקחה אדם ומשלו או שוכה בה בשום דבר שלא מחמת
 ירושה . ודין המקדש שדה וקנתו ששמן אותה בשויה רואין

ספר החינוך מן ספר זיקרא פרשת בחקותי

במה שזה עד שנת היובל . ואם פדאה המקדיש אינו יושב בה
שומם . ועדינה לבדק הבית כשאר ערכין ותרומים . וכשיגיע
היובל תחזור השדה לבעלים שזכרוה בין שנפדית עוד הגבור על ידי
שום אדם ויזליה מתחת ידו בין שלא כפדית ויזליה מיד הקדש חוזר
לבעלים לאשר הוא חמות הארץ ואינה יזליה לכהנים לפי שאין אדם
מקדיש דבר שאינה שלו . וזה הקרקע לא היה ללקוח כי
אם עדו שנת היובל ולא כן שדה אחוזה שאם הגיע היובל
ולא פדאהו הבעלים מיד הקדש או מיד אחר שקנאה מן
הקדש הכהנים נותנים דמים לפי שאין הקדש יוצא בלא עדין
והיא אחוזה להם לבעולם . וזאתו הדמים מופלין להקדש בדין הבית .
וכל שדה שמעין אותה להקדש למכור אותה בדמים מכריזין עליה
ש' יום בבקר ובערב שהוא שעה שהפעלים נכנסין למלאכתן ויזלין
עדי שישמעו הכל מדבר . ומשמעין מזריה ואומרים קן היא יפה
ונכר היא שומא וכל הדוגה לקח יבוא ויקח . ויתר פרטיה מובארים
בפוסכתא הכזביה על זה והיא מוסכת ערכין (ושם) :

וגוהגת בזכרים ונקבות בזמן שהיוכלו כוונת חל כוונת הויכבר אמרו
חכמים שאין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין בזמן שכתוב
למעלה . וזו' מ'חם עבר והקדיש קרקע עכשיו לבדק הבית חסר
ליה בתקנה כדשמואל שמתללו על שזה פירושהו יותר ומשליכה לים
המלח ואם אינו רוצה בתקנה זו נראה ודאי שיש לו להעריכה כוונת
הכתוב ויזלין הדמים לים המלח כדי שלא יבא למכור לו או לבני
ישוע יאכדו ולא יכשלו בהם בני אדם משייתם בקרקע וזו' לבדק הבית
כי לעתיד לא נחמר מוון לחוק חת חלבינו :

שבו שלא לשנות הקדשים מקרבן לקרבן כגון שחזיר השלמים
חכם או האשם שחזיראו חטאת כזה והדומה לו יש בו לאו
ועל דבר זה נאמר בכלל בכבור לא יקדיש איש אחרו כלומר שלא
יעשה הבכור לא עולה ולא שלמים ולא קרבן אחד ובזה הקבלה דלאו
דוקא בכבור הקפיד הכתוב דהוא הדיון לכל הקדשי מוכח שכן אמרו
ובספרי אין לי אלא בכור מניין לכל שאר הקדשים שאין משמין אותן
ומקדשה לקדושה ת"ל בבהמה לא יקדיש איש אותו ורמזו בכל בהמה
וקדושה לכוין הקדושה לקדשי מוכח או חפ"י לבדק הבית שאין משמין אותה
מקדושה ועל הכל נאמר לא יקדיש איש אותו וזהו כמות שהוא
בשירשי המנוה וזה שכתבתי למעלה במנות התמורה כי כל זה
למוראת הקדש : מדיני המנוה מה שאמרו : ל שאם

הקדש לבדק היובל לא ישנה לבדק המוכח וכן כל כיוצא בזה ועוד
אמרו גס'ין שאין מערימין על בהמות הקדש להקדיש עוכרה קדושה
אחרת אלא הרי הוא בקדושת אמו שיוצאת קדשים ממיני אמן הן
יקדושים מה שאין כן בכבור שהבכור בנייתו הוא מתקדש דכפטר
רשם תלה הכתוב ולפיכך אפשר להערים על הבכור קודם שגולד
להקדישו קדושה אחרת ועל זה נאמר אשר יבכר לה' לא יקדיש איש
איתו ומי יבכר אי אתה מקדישו אלא אתה מקדישו ככטן . ולפיכך מי
שאלו אס תלד זכר המוכרת הרי הוא עולה וקרב אותה לעולה אלא
אינו יכול לעשותו ובאי שלמים להפקיעו מקדושתו וקדושת השלמים
למטה היא מן הבכור שהבכור נאלץ לכהנים לבדו השלמים לכל אדם .
ויתר פרטיה בפרק חמיו' מתמורה (ושם) : וגוהג איסור זה בכל
יקום וכל זמן דזכרים ונקבות שאפילו בזמן הזה שאין מקדישין מי
שעבר והקדיש בהמה להקדש אחר אינו יכול לגנותה להקדש אחר .
ועבר על זה וסנה אותה מקדושה לקדושה כגון שהקדישו לשלמים ואחר
כן אמר שתהא קדושה לעולה או לקרבן אחר עבר על לחו והוא'ן לוקין
עליו לפי שאין כוונתו :

שבו לדון בדנייתרומם כלומר שכל עי שהמרים דבר מנכסיו חסם

כגון שאמר דבר פלוני ממה שיש לי יהי חסם שיכתב אותו דבר
לכסן שאמר אך כל חרב אשר יתרם איש וגו' חס' כ חזר בפירוט
שהמרים יהיה לה' או לבדק הבית שכתב חס' ל סתם חס' לכהנים
ורחייט' ממה שכתוב כפ' כשדה חס' לכהן חס' לכהן חס' לחזנו .
משרשי המנוה לפי שישאל הוא העם אשר חס' חס' חס' חס' חס'
העמים לעבודתו ולהכיר שמו וזהו חס' חס' חס' חס' חס' חס'
חלק הש' ו' לעמים מן החומות אלא חס' חס' חס' חס' חס' חס'
אחזניות מלאך ומו' וכמו שכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חס' חס' חס'
וכמו שאמר מולא כס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
בענינו ובכבודו הוניהם חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
אזינו לא חלק והכתיב כל בכור חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
ולכן ככל עת היות ישראל מחויקים בתורתו ומעשרים בעבודתו ולא
נכות בהם רק טובה ושפע ברכה ורוח נדיבה וטהרה תסומם .
והסך והיא המורה והמרים על חוביכם וסגאיהם ועל כן כי יקור
רוח חסד מהם ויזליה מפי לשון קבלה וחס' על זמנו וקרקעותיו
שהם תחת הכרעה הודיעו הכתוב שחי חס' חס' חס' חס' חס' חס'
המנוה לקדושה אחר לפי שכל חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
ומה שקנה עבד קנה רבו אלא חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
המחירים להוציא אותם דבר מרשותו ראו להשלים חס' חס' חס' חס'
אזינו ויהיה קדש . וזהו שאמר הכתוב כס' חס' חס' חס' חס' חס'
מן חס'
החס' חס'
תתן חס'
אינם כס' חס'
ופועל בהם . וכן פ' הכתוב הזה הרמז' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
שיש בכתוב מרשות רבים ע' פנים לתורה וכולם נכוחים למכין .
ומזה הפרש הוא מה שאמרו : ל שכל חס' חס' חס' חס' חס' חס'
משלשין חס'
שדכו שיהיה חס'
הכרעה והחסד והטוב וכל חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
אין מקום לתרם חלילה : ברני עשיתו חס' חס' חס' חס' חס' חס'
חסי חס'
הדמים לבדק הבית וינחו הנכסים למולין . וחזרו ככה כגומר
חס'
כתרומה . ועל חס'
ינכר לאחר ולא ינאל לבעלים . וזאתו המחרים קרקע או משלשין
נותין לכהנים עבדותו משמר בשעה שמחרים וחסי חס' חס' חס'
שהם בבית הבעלים הרי הם הקדש לכל דבריהם שאמרו כל חס' חס'
קדשים הוא לה' נתנם לכהן הרי קן כמולין לכל דבריהם שאמר כל
חס'
הראזונים לעולם . ויתר פרטיה בפ"ח מעריכין וראשון מעריכין
(ה' ערכין פ"ו) . וגוהגת חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
הוא בכר חס'
עבר והמרים בזמן הזה כתב הרמז' חס' חס' חס' חס' חס' חס'
סתם או קרקע לכהנים כפירוש שהם נותנים לכהנים הנמוחים
באותו מקום שהקדש שבת' ל דינו כמשלשלים לענין זה . אלא חס'
שהיוכלו ויבכר על זה והמרים מנכסיו ולא נתנם לכהן או לבדק
הבית באותו מקום שפירשו שניתין לבדק הבית בטל עשה זה
ועצמו גדול מאד שיועיל בקדש :

שכח שלא ימכר שדה הפרשו וכן כל שאר קרקעות והוא הדיון

למשלשלין

למשל טלין שהחרימו אותן בעליהן אלא יתנו לכהנים שבאותו משמר
 כמו שכתבנו בסדר זה בתולדות מעשר בהמה ואפילו לנזכר ההקדש
 חסור לבעלים למוכרו אלא וזכה בו הלא כלום כי ה"ש וזכה הפרמים
 לכהנים והיה בהם חרמים כמו שאמרנו למעלה דקיימא לן
 כמותן דאמר בתם חרמים כלומר מי שהחרימו ולא פירש לעי
 שאילו מחרימם בפירוש לבדק הבית לא יוכי בהם הפכנים ועל חרמי
 כהנים כאמר כל חדרם וגו' לא יוכר אבל הכהנים בודאי מושפין
 אותן כרזונם שחרמי כהנים אחר שיחרימם הבעלים שהחרימום
 והגוינו ליד הכהנים הרותן כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם
 ביהשאל לך יהיה אכל כבוד שהם תחת יד הבעלים כאמר עליהם
 כל חרם קדש קדשים לה' שורש המזבח וכל עגינה כתובים
 למעלה בעשה שלו עיין ס"ב קרוב הוא (ועס) :

שנש שלא יגאל ישרה החרם והוא הדין לכל שאר קרקעות
 ומטלטלין המחרימים שאין להם פדיון אלא יתנים לכהנים
 והם עושין בהן כל חפצם ועל זה נאמר כל חרם וגו' ולא יגאל
 ואמרנו בספרא לא יוכר לאחר ולא יגאל לבעלים - בשרשי
 המזבח כתוב למעלה בעשה שלו - מדיני המזבח מה שח"ז
 שהחרימו לשמים הקדש אכל נפדה הוא בשווי ויפלו הדמים לבדק
 הבית ויאלו הנכסים לחולין אכל חרמי כהנים אין להם פדיון לעולם
 אלא הרי הם לכהנים ולזרעם לעולם וכהן שזכה בשדה חרמים וזכרו
 חזרת לו ואן לזרעו כיוכל שנאמר לכהן חיה אחוזתו מלמד שדה
 חרמו לו כשדה אחוזתו לישראל - ויתר פרטיה וכל עגינה הכל כמו
 שכתבתי למעלה בעשה שלו - (ועס) ומתבאר הכל כמחמת ערכין -
 ואין ספק כי שני לאוין אלו שהם לא יוכר ולא יגאל לכהנים היום וכמו
 שכתבתי למעלה לדעת הרמב"ם ו"ל שהחרימו כמותן הוא קרקע או
 מטלטלין בחוזה אחר שניתן לכהנים ואע"פ שאין כוונה שדה חרמים
 בארץ אלא כמותן שהיכול כוונה כן כתב הרמב"ם ו"ל בספר הפלאה :

ש לגשר כל הכהמות הטורות שהם בקר ואין ועזים הנולדים
 בעדריו בכל מהן שנה ולהביא המעשר לירושלים ולאכלו שם
 שיהיה קרב המלח והדם כמזבח שנאמר וכל מעשר בקר וצאן כל
 אשר יעבור תחת הישבט העשירי יהיה קרב ואמרנו ו"ל בכבור
 כיצד מעשרין כוכסין לדירה ועושה להן פתח קטן כדי שלא יהיו שנים
 יכולין ללאת כאחד ומעמיד אמותיהן כמותן והן גועות כדי שישמעו
 הטללים קולם ויאלו מן הדיר לקראתם מעצמם ולא תחא אחר ומונה
 אותן כשכת אחד שנים שלשה ארבעה וכן עד עשרה והיו לא עשירי
 סוקרו כסיקרא ואומר הרי זה מעשר - בשרשי המזבח שהאל ב"ה
 שחר בעם ישראל ומפן למען נדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי
 עמו ובחמתן משכס כמחמה או למען ילמדו ויקחו מוסר כי יודע אלהים
 שרוכ בני אדם נמשכים אחר המורה הפחות בעגם הוא כשר ולא יתנו
 נפשם בעמל התורה והעסקה תמיד על כן סבב כתבנותו ונתן להם
 מקום שידעו הכל דברי תורתו ע"פ שאין ספק כי כל אדם נמשך
 לקבוע דירתו במקום שמוטו שם לכן בהעלות כל איש מעשר בקר
 ולאן שלו שנה שנה במקום שעסק התורה והמחמה שם והוא ירושלים
 שם הסנהדרין ויודעת ומכתי מודע וכמו כן נעלה לשם מעשר
 תבואתינו כארבע שני השמטה כמו שידוע שמועשר שני נאכל שם וכן
 כטע רבני שנאכל שם עכ"פ או ילך שם בעל המזון ללמוד
 תורה או ישלח שם אחד מבניו שילמוד שם ויהא כיוון בנותן
 פירות ומתן כן יהיה בכל בית ובית וכל ישראל איש
 חכם יודע תורה אשר ילמד במחמתו כל בית אביו ובכך תמלא
 הארץ דעה את ה' כי אם חכם לכדי יהיה בעיר או אפילו עשרה יהיו
 הרבה מבני אדם שבעיר וכל שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם

ש שלא נמכור מעשר בהמה בשום דבר אלא יאכלוהו בעליו או
 מי שירצו שה בירושלים ועל זה נאמר כאן במעשר בהמה
 לא יגאל - ואמרנו בספרא במעשר הוא אומר לא יגאל אינו
 נמכרת לא מי ולא שחוט לתמים ולא בעל מוס ולשון גאולה ישמע
 כאן בלשון מכירה לפי שהגאולה משפן מכירה הוא שהאדם נותן דמים
 ולוקח קרקע - בשרשי המזבח מה שכתבתי בסדר זה במזבח
 במעשר בקר וצאן - ומן הטעם הוא שראש שם לטעמו שלא
 למכור המעשר ששום דבר אלא יאכל ע"פ בירושלים - מדיני המזבח
 מה שאמרנו ו"ל שמעשר בהמה היה נאכל כולו לבעלים בירושלים ואין
 לכהנים

למשל טלין שהחרימו אותן בעליהן אלא יתנו לכהנים שבאותו משמר
 כמו שכתבנו בסדר זה בתולדות מעשר בהמה ואפילו לנזכר ההקדש
 חסור לבעלים למוכרו אלא וזכה בו הלא כלום כי ה"ש וזכה הפרמים
 לכהנים והיה בהם חרמים כמו שאמרנו למעלה דקיימא לן
 כמותן דאמר בתם חרמים כלומר מי שהחרימו ולא פירש לעי
 שאילו מחרימם בפירוש לבדק הבית לא יוכי בהם הפכנים ועל חרמי
 כהנים כאמר כל חדרם וגו' לא יוכר אבל הכהנים בודאי מושפין
 אותן כרזונם שחרמי כהנים אחר שיחרימם הבעלים שהחרימום
 והגוינו ליד הכהנים הרותן כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם
 ביהשאל לך יהיה אכל כבוד שהם תחת יד הבעלים כאמר עליהם
 כל חרם קדש קדשים לה' שורש המזבח וכל עגינה כתובים
 למעלה בעשה שלו עיין ס"ב קרוב הוא (ועס) :

שנש שלא יגאל ישרה החרם והוא הדין לכל שאר קרקעות
 ומטלטלין המחרימים שאין להם פדיון אלא יתנים לכהנים
 והם עושין בהן כל חפצם ועל זה נאמר כל חרם וגו' ולא יגאל
 ואמרנו בספרא לא יוכר לאחר ולא יגאל לבעלים - בשרשי
 המזבח כתוב למעלה בעשה שלו - מדיני המזבח מה שח"ז
 שהחרימו לשמים הקדש אכל נפדה הוא בשווי ויפלו הדמים לבדק
 הבית ויאלו הנכסים לחולין אכל חרמי כהנים אין להם פדיון לעולם
 אלא הרי הם לכהנים ולזרעם לעולם וכהן שזכה בשדה חרמים וזכרו
 חזרת לו ואן לזרעו כיוכל שנאמר לכהן חיה אחוזתו מלמד שדה
 חרמו לו כשדה אחוזתו לישראל - ויתר פרטיה וכל עגינה הכל כמו
 שכתבתי למעלה בעשה שלו - (ועס) ומתבאר הכל כמחמת ערכין -
 ואין ספק כי שני לאוין אלו שהם לא יוכר ולא יגאל לכהנים היום וכמו
 שכתבתי למעלה לדעת הרמב"ם ו"ל שהחרימו כמותן הוא קרקע או
 מטלטלין בחוזה אחר שניתן לכהנים ואע"פ שאין כוונה שדה חרמים
 בארץ אלא כמותן שהיכול כוונה כן כתב הרמב"ם ו"ל בספר הפלאה :

ש לגשר כל הכהמות הטורות שהם בקר ואין ועזים הנולדים
 בעדריו בכל מהן שנה ולהביא המעשר לירושלים ולאכלו שם
 שיהיה קרב המלח והדם כמזבח שנאמר וכל מעשר בקר וצאן כל
 אשר יעבור תחת הישבט העשירי יהיה קרב ואמרנו ו"ל בכבור
 כיצד מעשרין כוכסין לדירה ועושה להן פתח קטן כדי שלא יהיו שנים
 יכולין ללאת כאחד ומעמיד אמותיהן כמותן והן גועות כדי שישמעו
 הטללים קולם ויאלו מן הדיר לקראתם מעצמם ולא תחא אחר ומונה
 אותן כשכת אחד שנים שלשה ארבעה וכן עד עשרה והיו לא עשירי
 סוקרו כסיקרא ואומר הרי זה מעשר - בשרשי המזבח שהאל ב"ה
 שחר בעם ישראל ומפן למען נדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי
 עמו ובחמתן משכס כמחמה או למען ילמדו ויקחו מוסר כי יודע אלהים
 שרוכ בני אדם נמשכים אחר המורה הפחות בעגם הוא כשר ולא יתנו
 נפשם בעמל התורה והעסקה תמיד על כן סבב כתבנותו ונתן להם
 מקום שידעו הכל דברי תורתו ע"פ שאין ספק כי כל אדם נמשך
 לקבוע דירתו במקום שמוטו שם לכן בהעלות כל איש מעשר בקר
 ולאן שלו שנה שנה במקום שעסק התורה והמחמה שם והוא ירושלים
 שם הסנהדרין ויודעת ומכתי מודע וכמו כן נעלה לשם מעשר
 תבואתינו כארבע שני השמטה כמו שידוע שמועשר שני נאכל שם וכן
 כטע רבני שנאכל שם עכ"פ או ילך שם בעל המזון ללמוד
 תורה או ישלח שם אחד מבניו שילמוד שם ויהא כיוון בנותן
 פירות ומתן כן יהיה בכל בית ובית וכל ישראל איש
 חכם יודע תורה אשר ילמד במחמתו כל בית אביו ובכך תמלא
 הארץ דעה את ה' כי אם חכם לכדי יהיה בעיר או אפילו עשרה יהיו
 הרבה מבני אדם שבעיר וכל שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם

תו דבר
 כפירוש
 לכהנים
 ותו
 כל שאר
 תו שאר
 מכלי
 חלתו
 ה שח
 מרשים
 גדה
 דתולא
 וזכס
 יקבור
 שותו
 ורשות
 לו הא
 כמות
 רשות
 חרים
 ים מן
 כותן
 וזנות
 עליהם
 חע"פ
 ין
 יע בין
 יו על
 מקום
 זכרה
 בין
 יפלו
 זומר
 הים
 לא
 טלין
 ומן
 קדש
 כל
 בליט
 רים
 זמן
 אס
 טלין
 אים
 אס
 זמן
 בדק
 זה
 דין

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת בחקותי

לכהנים כהם כלום אבל היו נשחט בעזרה ומקריבים אימוריו וזורקים
דמו וריקה אחת כנגד היסוד ואם נפל בו מים כלל בכל מקום אבל
אסרו חכמים למוכרו ככל מקום ואפילו הוא בעל זיוו ואפילו שחוט
אסרו למוכרו גזירה שאלו נזכרו חוליקי אפרו שאין שוקלין זמנו
מזה כנגד זמנה ופני שראה כעובר ואלו שדבר זה הותר לזעזות
אפילו כנגד מקום שאחריו לכהנים שמינו על הכהן שיתרון לשקול
זונה כנגד זונה ומה שאחריו לשיעור ההמה שנשחט מותר למכור
חלבו וגידי ויעורו ועצמותיו שאין אסרו למכור אלא בשרו כלכד ואם
היו העצמות יקרים והבליע דם הכשר לעצמות מותר וכתב הרמב"ם
ו"ל שראה לו שמוכר מעשר לא קנה לוקח ולפיכך אין לוקח עליו

המוכר לפי שלא הועילו מעשיו כמו מוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח
וכמו מוכר יפת תואר שלא קנה לוקח כמו שיבאר בעוקמו ע"כ
ויתר פרטי המנוה יבארו בעסקת בכורות ומסכת מיתער שני
כתחילתה (ה' בכורות פ"ו) וגוהג איסור זה בזכרים ובקבות
ישראלים כהנים ולויים בכל מקום ובכל זמן ואע"פ שהלויים אסרו
לעשר כהנים ולויים בכל מקום ובכל זמן ואע"פ שהלויים אסרו
כרת שהיא שמיטת קדשים בחוץ כמו שכתבנו לעיל אע"פ כתי
שעבר ועשר בזמן הזה יש בו קדושת מעשר ואם ימכרו כשום דבר
עליו הלאו הוה שהו לא יגאל אבל אין לוקח עליו כמו שאמרנו בסמוך
כשם הרמב"ם ו"ל:

חסל ספר ויקרא • ההלה לאל נורא •

הנני עוזני להזכירך כמה שהתנאלתי הרבה בפניו על שהרשים אשר נולדתי לבי לכתוב בעצותי
לכב כיום כמנות תועלת רבות גלויות לכל אדם כאשר יוכלון הכין בילדותם ועל כן קראתי שם
הספר חינוך ועומק חכמתן ורוח תועלתן אם יזכו ושיגו בס בניו וקנתם הלא ידעת יישי פרי כנזח אשר יש בו כמה יתרונות בסגולה וגם טוב לאכלה ואם
חכם יודע לספר בשבחי תרופותיו ואשר לא ידע בכל אלה יאמרם טוב לאוכליו וגם אלהי הספר המושג אלהי במתלות האמות באזני
בני וחקרי יאכלו פרי זוגדי שבענו תבואתי שאספתי אחריו הקולרים בשדה רכותי ודשתי בנודשתי ואחת שאלתי מאלהי כל ימי
היותי להיות לרצון לפניו שיחתי אמלא חן בעיניו ויקח כל מידי עשעט מנחתי אשר הכונתי בעניי בגלותי הוא בסהדי ויתן בלב
שומעי קולי לדון לזכות אותי ואם עשיתי זאת להזכיר שמי ולהגדיל תהלתי אלי ימי למונח חסד ודורש בטובתי רק בשם אלהי
אשר לו כאוות הלות נחסי ומזדתי יתברך ויתעלה שמו חמן :

הנני עוזני להזכירך כמה שהתנאלתי הרבה בפניו על שהרשים אשר נולדתי לבי לכתוב בעצותי
לכב כיום כמנות תועלת רבות גלויות לכל אדם כאשר יוכלון הכין בילדותם ועל כן קראתי שם
הספר חינוך ועומק חכמתן ורוח תועלתן אם יזכו ושיגו בס בניו וקנתם הלא ידעת יישי פרי כנזח אשר יש בו כמה יתרונות בסגולה וגם טוב לאכלה ואם
חכם יודע לספר בשבחי תרופותיו ואשר לא ידע בכל אלה יאמרם טוב לאוכליו וגם אלהי הספר המושג אלהי במתלות האמות באזני
בני וחקרי יאכלו פרי זוגדי שבענו תבואתי שאספתי אחריו הקולרים בשדה רכותי ודשתי בנודשתי ואחת שאלתי מאלהי כל ימי
היותי להיות לרצון לפניו שיחתי אמלא חן בעיניו ויקח כל מידי עשעט מנחתי אשר הכונתי בעניי בגלותי הוא בסהדי ויתן בלב
שומעי קולי לדון לזכות אותי ואם עשיתי זאת להזכיר שמי ולהגדיל תהלתי אלי ימי למונח חסד ודורש בטובתי רק בשם אלהי
אשר לו כאוות הלות נחסי ומזדתי יתברך ויתעלה שמו חמן :

הגהות וחדושים שנמצאו כתובים מכתבת ידו של הרב בעל המחבר משנה למלך וצ"ל

בגליון ספר החינוך

סיף ס"ו ל"ט כמור ואין בה חיוב מלקות • כ"ב לא ידעתי
ט"ס הדבר והר"ם בה' טהדרין מנחה בכל
הלוקח וכ"כ במגן המצות ס"ד :

פרשת יתרו

פרשת משפטים

סימן מ"ב אין האשה קונה גבד עברי • כ"ב נוספי החסד
הוא ונדאית בגמרא • ונוספת לה בנקבות
כפחות וט' שנים וכת"ה סוף ה' ענדים • ואולי יוספת בזה
לפי שחבר כתב לקוין ס' שני' שונות לעולם בהם תעבודו כו'
אף בנקבות שאם עברו וקנו אסור לשחררם אלא ימכרו אותם בעבד
עברי כי לדייקנה דייני למוכרו אינו רשאי דכתיב לעם נכריה"ה
לעבד עברי וכת"ה הר"ם • ואולי כופין אותם לשחררן והדבר צריך
תלמוד ועיין לקמ"פ ראה ס' פ"א :

והם תשאל מי סגדר וכו' תשובתך שהגדר עשה וכו'
כ"ב יש לתמוה כמה שיתרן המחבר לקושיא זו והיה
לאמרין כפרק שני בזכרים דף כ"ח דבור שנזטרע דמגלח דאחי
עשה דמזרע דחי ל"ת דטור חע"ג דבכור איכא כתי עשה דכתיב
קדוש יהיה גדל פרע ואין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"ן שאני כויר דקיל
הואיל וחייתיה כשאלה ונש"ה חצי עשה דמזרע דחי ל"ת ועשה
דמזרע ודחה עשה ול"ת דגדר הואיל וגדר חיתיה כשאלה • ור"ח
להרמב"ם אכתב בספ"ו מה' גזירות טעם אחר לכויר שנזטרע •
ואולי כך היתה גירסתו וגירסת המחבר וכו' :

סימן מ"ה דינהחלוקה כתוב לעולה כמנות יצוד • כ"ב לא

ביאר המחבר אם לוקחין על ללו זה והר"ם לא הביא
בה' טהדרין בכלל הלוקחין ואולי טעמו לפי שלא הועיל לו
מעשיו וכמ"ס כפ"ו מה' בכורות והמחבר בכלל זה עוסק על שתי
הסי' יפים :

אלא שרמזו היום כמו שהיה תחלה • כ"ב כל זה לפי שיטת
הר"ם כפ"ו מה' שבויות ועיין לקמ"ו ס' ת"ח :

סימן מ"ז ובהבאת אבואם הריש בו כרת • כ"ב נועלה לא

שזעברת במכה אביו ואמון וכדו' כריות כשזנו
נחוייבי כריתות לא חנו זה • והר"ם במגן המצות ל"ת ס' ט"ב
כשזנה נחוייבי מית' כ"ד שאין בהם כרת זונה אף זוככללם •
והכי חית' בת"כ פרשת ויקרא גבי פר כהן משיח יע"ש :

ספיו ל"ג ואם יש כח כ"ד כופין אותו • כ"ב כח"ע שמתן
סברה כזרה לא מצינו כפיה אף על העתיד וזה
נוכח ממה תקומות • ואולי יאמר הרב אם ירצו ד' ומקנת
העורים הכי"ל : אבל אין זה במשמעות דבריו שראה דנוטה
עשה זה לשאר עשה וכו' :

סימן ל"ח ואפילו עשו כשום מעשה אינו חייב • כ"ב

המחבר ס"ל כהראב"ד דלאו זה אינו אלא כדלא
אמר רובא חבי ולפי כך מטרונן המלקות וטוס דיתן להשבון •
אך הר"ם ס"ל דאפילו אחר רוצה אני עובר כלאו ופטרון וכן המלקות
לפי שאין בו מעשה יע"ש :